

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV

Správa o činnosti

Marec 2010

Verejný ochranca práv podľa § 23 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov predkladá Národnej rade Slovenskej republiky každý rok v prvom štvrtroku správu o činnosti, v ktorej uvedie svoje poznatky o dodržiavaní základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb orgánmi verejnej správy a jeho návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

V ôsmej správe o činnosti verejný ochranca práv upozorňuje na porušenia základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb a ďalšie nedostatky v činnosti orgánov verejnej správy, ktoré preukázal za obdobie od 1. marca 2009 do 28. februára 2010. Ponúka právnu analýzu preskúmania vybraných podnetov fyzických osôb a právnických osôb, ako aj podnetov z vlastnej iniciatívy a návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov. Venuje sa aj súčinnosti s orgánmi verejnej správy, konaniu z vlastnej iniciatívy nad rámec pôsobnosti v oblasti zvyšovania právneho vedomia verejnosti a iniciatíve vo vzťahu k legislatívnemu procesu. Informuje tiež o medzinárodnej spolupráci a činnosti Kancelárie verejného ochrancu práv. Prílohy správy venoval zámerom novelizácie právnej úpravy činnosti verejného ochrancu práv v oblasti ochrany práv detí a aktuálnym štatistickým údajom.

Obsah

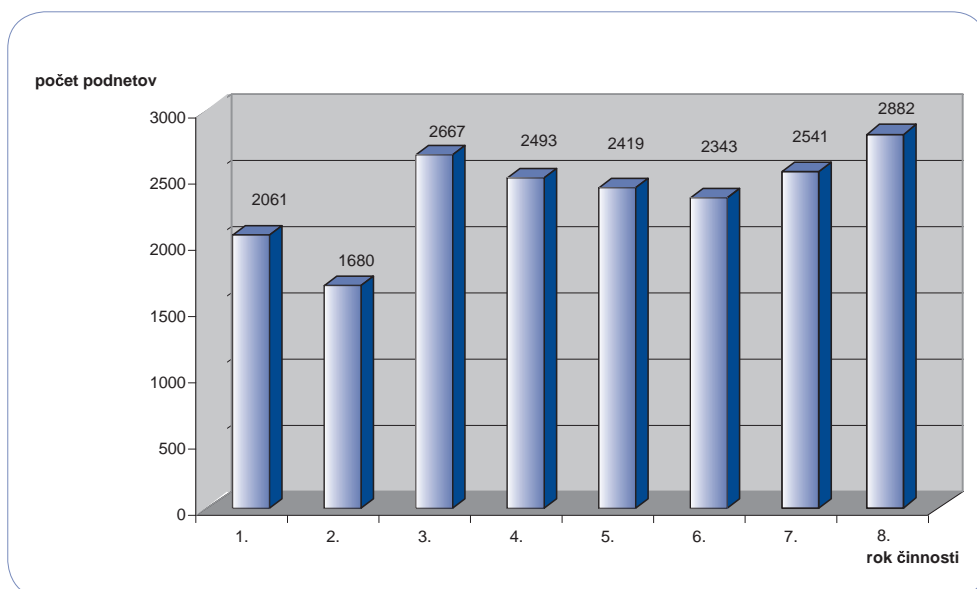
1. ÚVODOM	7
2. OCHRANA PRÁV A SLOBÔD	9
2.1. Preukázané porušenia základných práv a slobôd	9
2.1.1. Právo na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov	10
2.1.1.1. Zbytočné prietahy v súdnom konaní	10
2.1.1.2. Zbytočné prietahy v konaní Sociálnej poisťovne	28
2.1.1.3. Zbytočné prietahy v konaní orgánov štátnej správy na úseku katastra	39
2.1.1.4. Zbytočné prietahy v konaní obvodných pozemkových úradov	44
2.1.1.5. Zbytočné prietahy v konaní ministerstiev	47
2.1.1.6. Zbytočné prietahy v konaní orgánov Policajného zboru	51
2.1.1.7. Zbytočné prietahy v konaní iných orgánov verejnej správy	54
2.1.2. Právo domáhať sa svojho práva na súde a na inom orgáne	61
2.1.3. Právo na vzdelanie	65
2.1.4. Porušenie práva na primerané hmotné zabezpečenie	67
2.1.5. Právo na informácie	76
2.1.6. Právo vlastníť majetok	82
2.1.7. K preukázanému porušeniu základného práva	86
2.2. Preukázané porušenia zákona	87
2.3. Postúpenie vecí prokuratúre	91
2.4. Návrh na začatie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky	94
2.5. Zovšeobecnenie zistení a návrhy opatrení	95

3. VLASTNÁ INICIATÍVA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV	98
3.1. Poskytovanie právnych usmernení	98
3.2. K legislatívnej činnosti	99
3.2.1. Iniciatíva vo vzťahu k ochrane a uplatňovaniu práv detí	99
3.2.2. Iniciatíva v sociálnej oblasti	108
3.2.3. Ďalšia iniciatíva	114
3.3. Aktivity v oblasti zvyšovania právneho vedomia verejnosti	124
3.4. Návrhy opatrení	128
4. MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA	129
4.1. Aktivity v oblasti medzinárodnej spolupráce	129
4.2. Návrhy opatrení	133
5. KANCELÁRIA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV	136
5.1. Personálne zabezpečenie kancelárie	136
5.2. Rozpočet a sídlo kancelárie	137
5.3. Návrhy opatrení	138
PRÍLOHA Č. 1	139
Zámery novelizácie právnej úpravy činnosti verejného ochrancu práv v oblasti ochrany práv dieťaťa	139
PRÍLOHA Č. 2	145
Štatistické údaje	145

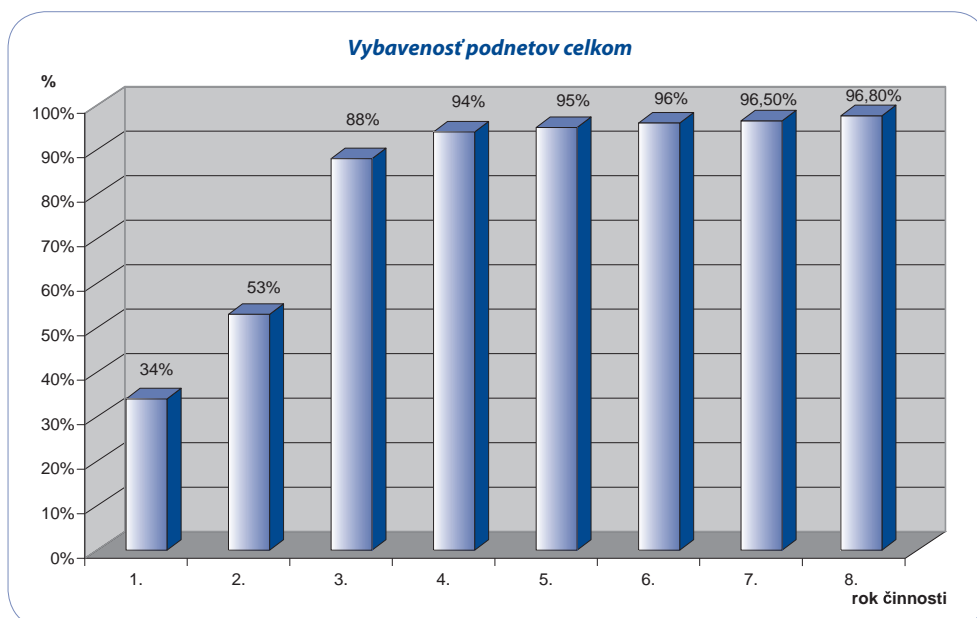

1. Úvodom

Verejnému ochrancovi práv fyzické osoby a právnické osoby doručili za takmer osem rokov jeho činnosti **celkom 19 086 podnetov**. Z tohto počtu za posledný rok činnosti **2 882 podnetov**.

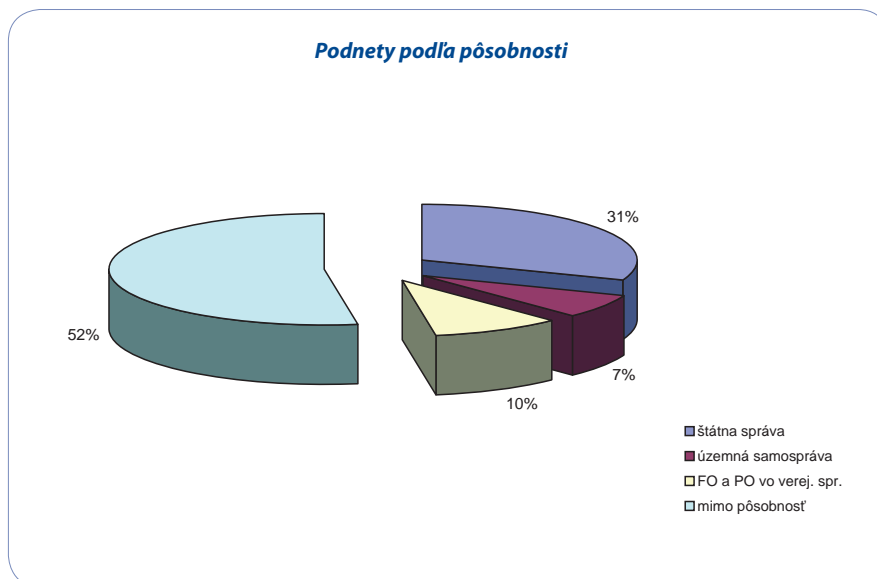

Verejný ochranca práv vybavil **celkom 18 482 podnetov**. Aktuálna vybavenosť podnetov predstavuje **96,8 %** z celkového počtu podnetov a je výsledkom efektívne zvolenej organizácie práce Kancelárie verejného ochrancu práv, súčinnosti a rešpektovania návrhov opatrení verejného ochrancu práv pri ochrane základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb zo strany orgánov verejnej správy.

Záujem občanov o ochranu ich práv a slobôd verejným ochrancom práv je vysoký. Prax potvrdzuje, že záujem občanov o služby verejného ochrancu práv vyplýva nielen z jeho úlohy chrániť základné práva a slobody, ale aj z jeho iniciatívy poskytnúť právne usmernenie aj **nad rámec pôsobnosti verejného ochrancu práv**. Dôvodom je nízke právne vedomie verejnosti, s ktorým sa od počiatku svojej činnosti

verejný ochranca práv stretáva, a ktoré považuje za jednu z najväznejších príčin nemožnosti uplatnenia si práv a slobôd. Taktiež jeho iniciatívne pôsobenie v regiónoch, informovanie verejnosti o možnostiach ochrany všetkých práv a slobôd, nielen základných, a tak ako je každoročne konštatované, bezplatnosť služieb verejného ochrancu práv a názov „verejný ochranca práv“, boli aj v uplynulom roku dôvodmi, pre ktoré verejného ochrancu práv vyhľadávali podávatelia s podnetmi, ktoré nepatria do jeho pôsobnosti. Osobitne sa to prejavilo v čase hospodárskej krízy, kedy sa právne služby stali nedostupnejšími pre sociálne slabšie skupiny obyvateľstva, pričom v živote jednotlivca a jeho rodiny práve v tomto čase narastajú aj právne problémy.

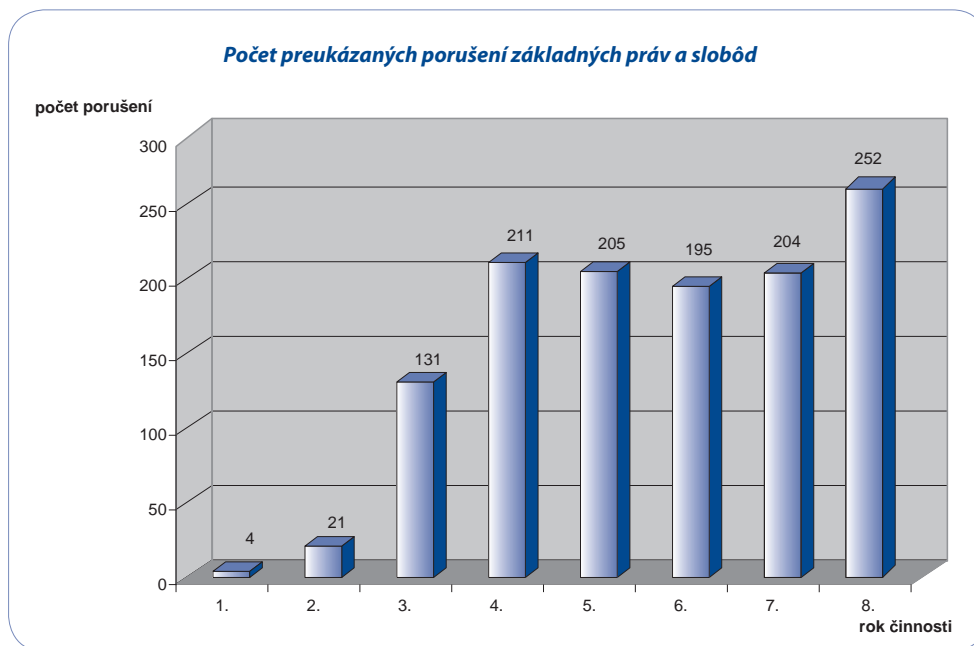
Verejný ochranca práv a právnici jeho kancelárie poskytli za takmer osem rokov činnosti nad rámec pôsobnosti verejného ochrancu práv **celkom 35 819 právnych usmernení**. Z uvedeného počtu **v uplynulom roku činnosti** poskytli **4 055 právnych usmernení**.

Už po ôsmy raz vo svojej správe o činnosti verejný ochranca práv odporúča Národnej rade Slovenskej republiky **rozšíriť svoju pôsobnosť na všetky práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb**. Opakovane zdôrazňuje, že **je pripravený na rozšírenie pôsobnosti na celú „maladministráciu“**, na všetky prípady, v ktorých sa nerešpektuje princíp dobrej správy a jej zásady pri konaní, rozhodovaní a nečinnosti orgánov verejnej správy, v zmysle práva na dobrú správu, tak ako ho ustanovuje aj Charta základných práv Európskej únie a Lisabonská zmluva. V tejto súvislosti verejný ochranca práv opakovane dáva do pozornosti aj **Uznesenie č. 135 Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien** z 30. apríla 2008, ktorým gesčný výbor verejného ochrancu práv okrem iného **súhlasil s rozšírením pôsobnosti verejného ochrancu práv** tak, aby chránil všetky práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb. V súvislosti s úlohou a odporúčaním **uznesenia vlády SR č. 94/2009 k návrhu Národného akčného plánu pre deti na roky 2009–2012, záverečnými pripomienkami Výboru OSN pre práva detí k druhej periodickej správe Slovenskej republiky zo dňa 8. júna 2007 a blížiacim sa termínom prípravy tretej periodickej správy pre Výbor OSN pre práva detí**, verejný ochranca práv zdôrazňuje aj **pripravenosť Kancelárie verejného ochrancu práv plniť úlohy nezávislého mechanizmu uplatňovania Dohovoru o právach dieťaťa**.

2. Ochrana práv a slobôd

2.1. Preukázané porušenia základných práv a slobôd

Verejný ochranca práv preukázal porušenie základných práv a slobôd zaručených Ústavou Slovenskej republiky a ustanoveniami medzinárodných dohovorov celkom **v 1 223 prípadoch**. Z toho počtu v uplynulom roku činnosti preukázal porušenie základných práv a slobôd orgánmi verejnej správy v jeho pôsobnosti **v 252 prípadoch**.

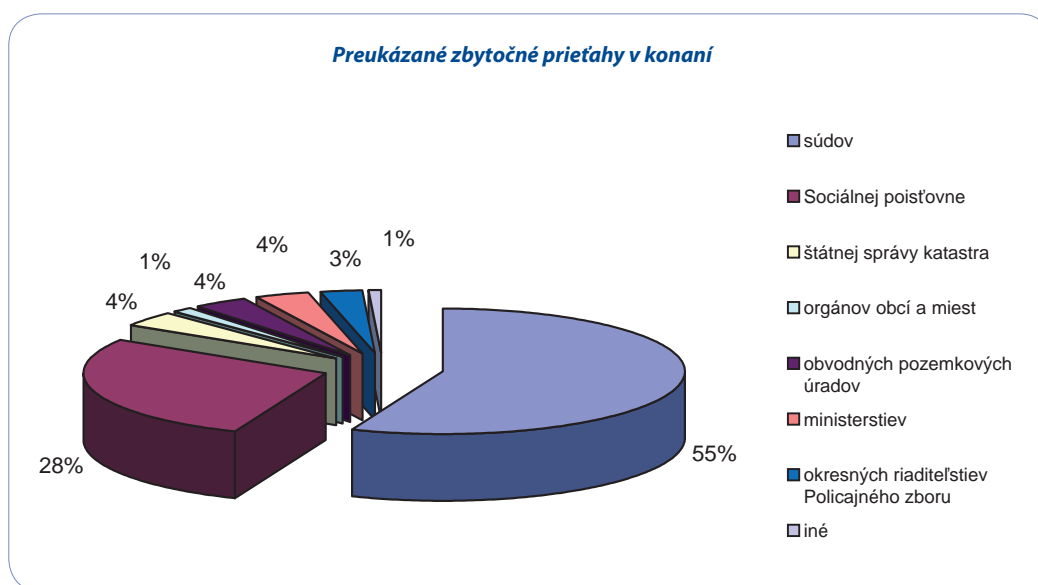

Verejný ochranca práv za uplynulý rok činnosti preukázal, že orgány verejnej správy, na ktoré sa vzťahuje jeho pôsobnosť, porušili:

- **v 223 prípadoch základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov** zaručené článkom 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky,
- **v 7 prípadoch právo** zaručené článkom 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého každý sa môže **domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky**,
- **v 1 prípade právo na vzdelanie** zaručené článkom 42 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky,
- **v 9 prípadoch právo na primerané hmotné zabezpečenie** v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa zaručené článkom 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky,
- **v 9 prípadoch právo na informácie** zaručené článkom 26 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky,
- **v 3 prípadoch právo vlastníť majetok** zaručené článkom 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

2.1.1. Právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov

Verejný ochranca práv v uplynulom roku preukázal zbytočné prietahy **v súdnom konaní** v 125 prípadoch, **v konaní Sociálnej poisťovne** v 62 prípadoch, **v konaní orgánov štátnej správy na úseku katastra** v 9 prípadoch, v 8 prípadoch **v konaní ministerstiev**, v 6 prípadoch **v konaní obvodných pozemkových úradov**, **v 6 prípadoch v konaní okresných riaditeľstiev Policajného zboru**, **v konaní orgánov územnej samosprávy** v 3 prípadoch, a tiež **v konaní úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, obvodného úradu i obvodného lesného úradu a Colného riaditeľstva Slovenskej republiky**.

2.1.1.1. Zbytočné prietahy v súdnom konaní

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, sa zohľadňujú tri základné kritériá, ktorými sú **právna a faktická zložitosť veci**, o ktorej súd rozhoduje, **správanie sa účastníkov** súdneho konania a **postup samotného súdu**. Za súčasť prvého kritéria sa považuje aj povaha prejednávanej veci (I. ÚS 70/98, II. ÚS 74/97, II. ÚS 813/00).

Vysloviť porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov je možné za predpokladu, že v konaní došlo k zbytočným, ničím neodôvodneným prietahom, ktoré svojou nečinnosťou **spôsobil súd**. Ak súd neurobí úkon v zákonom ustanovenej lehote, svojou nečinnosťou alebo nedostatočne rýchlou činnosťou sa dopustí zbytočného prietahu, ktorý má povahu porušenia práva zaručeného čl. 48 ods. 2 ústavy (II. ÚS 33/1999).

Nie každý zistený prietah v súdnom konaní má nevyhnutne za následok porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (II. ÚS 57/01, I. ÚS 46/01). Z účelu tohto práva vyplýva pre súd požiadavka postupovať v konaní tak, aby sa čo najskôr odstránil stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia súdu (II. ÚS 48/96, I. ÚS 19/00). Právnu istotu vytvára až právoplatné rozhodnutie súdu (I. ÚS 47/96).

Súdy a práva detí

Európsky súd pre ľudské práva i Ústavný súd Slovenskej republiky pri rozhodovaní o tom, či bolo porušené právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov vyžaduje, aby sa **vo veciach starostlivosti o maľoletých postupovalo osobitnou rýchlosťou**.

Podľa ustanovenia § 176 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku, ak tento zákon neustanovuje inak, **vo veciach starostlivosti súdu o maloletých rozhodne súd bez zbytočného odkladu, najneskôr do šiestich mesiacov odo dňa začatia konania.** Konanie možno predĺžiť, len ak z vážnych dôvodov a z objektívnych príčin nemožno vykonať dôkazy. Súd začne vykonávať úkony na vykonanie dôkazov bezodkladne po začatí konania. **Súčasná právna úprava však nekonkretizuje, čo treba považovať za vážne dôvody a objektívne príčiny.**

Podľa ustanovenia § 176 ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku, ak sú splnené všetky náležitosti návrhu na začatie **konania o zverení dieťaťa do starostlivosti budúceho osvojiteľa, súd rozhodne bez zbytočného odkladu, najneskôr do troch mesiacov** od podania takého návrhu; inak do troch mesiacov odo dňa, keď bol návrh doplnený alebo opravený.

„Pýtame sa, či súd postupoval v súlade so zákonom a či nebolo, a aj teraz nie je možné využitím zákonných prostriedkov celý proces v záujme dieťaťa urýchliť? Dieťa je znovu 5 mesiacov v detskom domove, 3-mesačná lehota stanovená na prejednanie záležitostí detí už uplynula. Chlapec, ktorý podľa vyjadrenia psychológov aj personálu detského domova má najvyšší čas, aby sa dostal do rodinnej starostlivosti, nemá v súčasnej dobe inú možnosť ako zostať v domove. Ved' všade sa hovorí, že je škoda každého dňa, ktorý dieťa musí stráviť v ústavnej starostlivosti. My by sme mu rodinnú starostlivosť veľmi radi a okamžite dopriali, ale doteraz sa nám to našimi vlastnými silami, bohužiaľ, nedarí zabezpečiť. Administratívno-byrokratické postupy a prietahy sa určite negatívne podpisujú v prvom rade na vývoji dieťaťa a zároveň i na našom zdraví, pretože nás ubíja neistota termínu a konečného výsledku, keďže medzi nami a dieťaťom už existuje citová väzba. Celý proces nás už stál nemálo času, nervov a prostriedkov (pre ilustráciu pri návštevách chlapca, úradov a školeniach sme najazdili už cca 1500 km). Sme vďační za každú pomoc a radu.“ Napísali v podnete verejnemu ochrancovi práv manželia – žiadatelia o osvojenie chlapčeka z detského domova.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že súd o osvojiteľnosti maloletého rozhodol až po takmer štyroch mesiacoch od podania návrhu. Verejný ochranca práv nemohol v uvedenom prípade konštatovať, že súd efektívne a bez zbytočného odkladu využil všetky možné prostriedky na dosiahnutie účelu konania.

Verejný ochranca práv v žiadosti o prijatie opatrení orgánom riadenia a správy dotknutého súdu zdôraznil, že ide o prípad promptného zabezpečenia priaznivého stavu vo výchove maloletého dieťaťa v stabilnom rodinnom prostredí, čo je v súlade nielen so záujmom spoločnosti, ale najmä so záujmom dieťaťa.

Vzhľadom na zistené zbytočné prietahy v uvedenom konaní vedenom na okresnom súde, verejný ochranca práv z vlastnej iniciatívy dohliadol aj na konanie o zverenie maloletého dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti pre prípad, že by došlo aj v tomto konaní k zbytočným prietahom. Súd následne rozhodol aj vo veci zverenia do predosvojiteľskej starostlivosti, pričom toto rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť.

Rozhodnutia v dlhoročnom konaní sa domáhala aj matka dieťaťa, ktorá v podnete verejnému ochrancovi práv uviedla:

„Moje dieťa sa narodilo v roku 2003. Vo februári 2007 som spísala zápisnicu na okresnom súde voči novému odporcovi – potenciálnemu otcovi, nakoľko po dlhých prietahoch súdu a čakaní bol z konania vylúčený iný muž. Pojednávanie bolo v apríli 2008, súd nariadil DNA testy a do 10 dní nariadil slobodnej mamičke bez výživného zaplatiť preddavok 7000 Sk, ktoré som v máji uhradila. Vo vlastnom záujme bez vyzvania súdu som sa s dcérou dostavila na odber krvi ešte v mesiaci august. Označený otec sa dostavil až v decembri 2008. Do dnešného dňa som výsledky DNA testov nevidela, nikto mi nič nechce povedať, každý sa vyhovára, aj keď znalkyňa mala vyhotoviť znalecký posudok do 30 dní!!! Po telefonickom spojení so znalkyňou som zistila, že výsledky poslala na okresný súd v januári 2009. Po telefonickom spojení so súdom mi bolo povedané, že testy ešte nie sú vyhotovené, ani určené pojednávanie. Dieťa mi už pôjde do školy, od začiatku jeho narodenia je podaná žaloba na určenie otcovstva a po šiestich rokoch nikto nemá záujem vo veci konať, každý sa na každého vyhovára, absolútne nikto neetrápi, že už šiesty rok nedostávam na malú ani korunu!“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že vo februári 2007 bola vo veci na okresnom súde za účasti matky spísaná zápisnica, ktorá svojím obsahom bola žiadosťou, aby súd začal v predmetnej veci konať. Súd však nekonal. Urobil tak až na základe žaloby o určenie otcovstva a úpravu práv a povinností k maloletému dieťaťu podanej v júni 2007 úradom práce, sociálnych vecí a rodiny. Dňa 1. januára 2008 došlo k prechodu výkonu súdnictva v predmetnej veci z okresného súdu na iný, novozriadený, okresný súd. Súd stanovil prvé pojednávanie vo veci na začiatok apríla 2008. Na pojednávaní vykonal dokazovanie výsluchom účastníkov konania a odročil pojednávanie na koniec apríla 2008, kedy vykonal výsluch svedka a uznesením ustanovil súdneho znalca z odboru genetiky za účelom vykonania krvnej skúšky. Uznesením uložil účastníčke konania – matke maloletej povinnosť zložiť sumu 7.000,- Sk na určený účet ako preddavok na znalecké dokazovanie. Matka si povinnosť splnila v máji 2008. Po doručení uznesenia požiadala ustanovená znalkyňa o preddavok na trovy dôkazu, o čom súd rozhodol v auguste 2008. Následne bol ustanovenej znalkyni prostredníctvom dožiadaného okresného súdu doručený spis, ktorý ustanovená znalkyňa vrátila súdu späť v októbri 2008, nakoľko ho k podaniu znaleckého posudku nepotrebovala. Lehota na podanie znaleckého posudku bola uznesením súdu z apríla 2008 určená na 30 dní od prevzatia spisu, neskôr uznesením súdu z augusta 2008 predĺžená na dva mesiace od prevzatia spisu. Lehota na podanie znaleckého posudku uplynula v novembri 2008, no znalkyňa bola na predloženie znaleckého posudku urgovaná súdom až v januári 2009, kedy bol znalecký posudok súdu aj doručený. V marci 2009 súd doručoval znalecký posudok na vyjadrenie účastníkom konania a v apríli 2009 rozhodol o priznaní odmeny znalkyni za podaný znalecký posudok. Termín pojednávania bol následne ustanovený na máj 2009.

Zo stanoviska predsedníčky súdu na žiadosť verejného ochrancu práv vo veci nevyplynuli žiadne skutočnosti, ktoré by z hľadiska všeobecných kritérií posudzovania zbytočných prietahov odôvodňovali opodstatnenosť lehoty deväť mesiacov na zabezpečenie znaleckého posudku. Vzhľadom na to sa verejný ochranca práv stotožnil so záverom, ktorý vo svojom stanovisku uviedla aj sama predsedníčka súdu, že v konaní došlo k zbytočným prietahom, a teda k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov.

Je úlohou súdu rozhodujúceho o odstránení právnej neistoty, aby sa v súlade s právnym poriadkom vyporiadal so správaním (nečinnosťou) znalca tak, aby nedochádzalo k zbytočným prietahom v konaní. V predmetnej veci súdna znalkyňa bola urgovaná až dva mesiace po uplynutí už predtým predĺženej lehoty na podanie znaleckého posudku.

Verejný ochranca práv požiadal predsedníčku súdu o upovedomenie zákonného sudcu o potrebe odstrániť existujúce zbytočné prietahy v konaní promptným uskutočnením potrebných úkonov a rozhodnutím vo veci samej v čo najkratšej možnej lehote.

Najčastejšie sa u verejného ochrancu práv domáha jeden z rodičov pomoci pri odstránení zbytočných prietahov **v konaní o zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti a určenie styku s dieťaťom po rozvode rodičov, ako aj o určenie výživného pre dieťa.**

V podnete verejnému ochrancovi práv matka dieťaťa, ktorá návrh na zverenie maloletej do jej osobnej starostlivosti, na určenie výživného zo strany otca dieťaťa a na zmenu priezviska maloletej podala v roku 2008, napísala:

„Otec dieťaťa neprejavuje záujem a neprispieva žiadnou finančnou čiastkou od októbra 2007, a to sa konalo súdne pojednávanie v máji 2008, keď sa otec maloletej nedostavil, a tak bolo znova v januári 2009, kde sa znova nedostavil.“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že na okresný súd bol doručený návrh matky na začatie konania vo februári 2008, pričom okresný súd rozhodujúci vo veci postupoval riadne a plynulo. Na výsluch otca maloletého však využil inštitút dožiadania, na základe ktorého mal výsluch otca vykonať iný okresný súd. Tento bol vo veci dožiadania viackrát urgovaný, ale bezvýsledne. Následne okresný súd rozhodujúci vo veci tiež sám zisťoval pobyt otca maloletého, vzhľadom na to, že dožiadateľný súd tak neurobil. Dožiadateľným okresným súdom bolo v dobe od zaslania prvého dožiadania v máji 2008 do doby nariadenia doručovania predvolania na výsluch príslušníkmi Policajného zboru v októbri 2008 vykonaných celkom 5 predvolaní otca na výsluch, z ktorých všetky sa vrátili súdu ako neprevzaté v odbernej lehote. Až po tejto dobe súd pristúpil k doručovaniu predvolania otcovi maloletého cez útvar Policajného zboru, ktorý zistil, že sa predvolávaný na adrese nezdržiava. Vo veci dožiadania bolo dožiadateľným okresným súdom riadne vybavené až tretie dožiadanie okresného súdu rozhodujúceho vo veci. Tento postup dožiadateľného súdu nemožno označiť za efektívny a jeho konanie za konanie v primeraných lehotách, osobitne v kontexte s požiadavkou osobitnej rýchlosti konania vzhľadom na jeho predmet – konanie vo veci starostlivosti súdu o maloletých.

Vzhľadom na uvedené verejný ochranca práv preukázal, že postupom okresného súdu v konaní o vybavení dožiadania došlo k zbytočným prietahom, a preto predsedníčke okresného súdu ako orgánu riadenia a správy verejný ochranca práv navrhol zaradiť vec do osobitného režimu pravidelného sledovania plynulosti konania a prijať také opatrenia, aby vec bola v primeraných lehotách prejednaná a rozhodnutá so zohľadnením požiadavky osobitnej rýchlosti konania.

Na verejného ochrancu práv sa so žiadosťou o pomoc pri urýchlení súdneho konania, ktorým trpí najmä dieťa, obracajú matky aj otcovia detí. V podnete verejnému ochrancovi práv jeden z otcov napísal:

„Už 3 roky mám podané na súde o stretávanie sa s mojou maloletou dcérkou, teraz mala 6 rokov a od 2 rokov som ju nevidel. Bývalá družka sa odsťahovala do Rakúska a neumožňuje mi styk s ňou a podáva na mňa vymyslené trestné oznámenia. Za 3 roky sa nič nezmenilo. Už si neviem rady ako ďalej.“

Verejný ochranca práv pri preskúmaní podnetu vo veci určenia styku s maloletou konštatoval, že aj napriek skutočnosti, že v období od začatia konania do uskutočnenia (resp. vytýčenia) prvého pojednávania vo veci je potrebné prihliadnuť na potrebu zákonného sudcu oboznámiť sa s právnou vecou, naštudovať spis a prípadne zvážiť potrebné opatrenia, okresný súd bol odo dňa doručenia návrhu na začatie konania v januári 2009 až do vytýčenia termínu prvého pojednávania vo veci, v máji 2009, nečinný. Vzhľadom na zákonom ustanovenú šesťmesačnú lehotu na rozhodnutie, nemohol verejný ochranca práv teda takéto štvormesačné obdobie nečinnosti okresného súdu považovať za primerané. Rovnako verejný ochranca práv pri preskúmaní podnetu zistil, že niektoré časové úseky medzi vytyčovaním termínov pojednávania taktiež nemožno považovať za primerané a smerujúce k rýchlemu prejednaniu veci. Pojednávania boli častokrát z rôznych dôvodov odročované, pričom však následné termíny pojednávania boli vytyčované v rozmedzí 3 až 4 mesiacov. Skutočnosť, že matka maloletej žije v zahraničí, by do určitej miery mohla mať vplyv na vytyčovanie pojednávania v dostatočnom predstihu. Na druhej strane však z predloženého písomného stanoviska predsedu okresného

súdu vyplýva, že táto skutočnosť v konkrétnom prípade nemá na časové úseky medzi jednotlivými termínmi pojednávania vplyv.

S poukazom na vyššie uvedené skutočnosti verejný ochranca práv požiadal predsedu okresného súdu, aby ako orgán riadenia a správy súdu predmetnú vec naďalej sledoval a zabezpečil ochranu práva účastníkov konania na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov tak, aby v predmetnom konaní už k ďalším zbytočným prietahom nedošlo a právna neistota účastníkov konania bola odstránená v primeraných lehotách. Následne bol vo veci vytýčený termín pojednávania.

Z Kancelárie prezidenta Slovenskej republiky bol verejnému ochrancovi práv postúpený podnet matky, ktorá uviedla:

„Som milujúca matka dvoch dcér a už 2 roky a 9 mesiacov som odlúčená od svojich maloletých detí, ktoré nadovšetko milujem. Bývalý manžel mi chladnokrvne zobral deti, podal hneď návrh na zmenu zverenia našich detí a zároveň úmyselne podal na mňa a môjho priateľa trestné oznámenie za týranie detí.“

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že návrh na začatie konania bol podaný v januári 2007. Ustanovenie šesťmesačnej lehoty na rozhodnutie súdu vo veciach starostlivosti súdu o maloletých vychádza zo zvýšeného záujmu spoločnosti v čo najkratšom časovom úseku odstrániť nepriaznivý stav vo výchove maloletých detí. Toto isté ustanovenie Občianskeho súdneho poriadku však pripúšťa situáciu, že v zákonom ustanovenej šesťmesačnej lehote príslušný súd vo veci nerozhodne, pričom ide o prípady, keď z vážnych dôvodov a z objektívnych príčin nemožno vykonať dôkazy. Dôsledkom týchto skutočností je možnosť predĺženia konania, zákon však neustanovuje, akým spôsobom by k tomuto predĺženiu malo dôjsť. Tieto skutočnosti sa teda posudzujú individuálne v závislosti od konkrétnych okolností danej veci. Aj napriek tomu, že zákon umožňuje v určitých odôvodnených prípadoch nedodržanie ustanovenej šesťmesačnej lehoty, je potrebné konštatovať, že okresný súd bol nečinný v dvoch obdobiach. Konkrétne išlo o obdobie od augusta 2007, kedy súd nariadil znalecké dokazovanie. V januári 2008 znalkyňa oznámila súdu prekážku pri vypracovaní znaleckého posudku, nakoľko matka sa nedostavovala k znalkyni. Súd bol dovedy nečinný, v dôsledku čoho takmer 5 mesiacov neurgoval súdnu znalkyňu, aby vypracovala znalecký posudok. Túto skutočnosť nemožno považovať za aktívny prístup súdu, smerujúci k prejednaniu a rozhodnutiu veci v primeraných lehotách. Ako ďalšie obdobie nečinnosti verejný ochranca práv označil obdobie od februára 2009 až do júla 2009. Súd od nariadenia predbežného opatrenia nevykonal žiaden úkon a až po 5 mesiacoch nariadil pojednávanie vo veci samej.

Pozitívne verejný ochranca práv prijal skutočnosť, že v predmetnom konaní bol následne vytýčený termín pojednávania. Predsedníčka okresného súdu zároveň vo svojom stanovisku na žiadosť verejného ochrancu práv vyslovila predpoklad, že na stanovenom pojednávani vo februári 2010 by mohlo dôjsť k rozhodnutiu vo veci samej. Taktiež uviedla, že upozornila zákonnú sudkyňu, aby vec prejednala bez zbytočných prietahov. S poukazom na vyššie uvedené skutočnosti verejný ochranca práv požiadal predsedníčku okresného súdu, aby ako orgán riadenia a správy súdu predmetnú vec naďalej sledovala a zabezpečila ochranu práva účastníkov konania na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, tak aby v predmetnom konaní už k ďalším zbytočným prietahom nedošlo a právna neistota účastníkov konania bola odstránená v primeraných lehotách.

Súdy prietahy v niektorých konaniach, ktoré sa týkajú detí, odôvodňujú **tzv. cudzím prvkom**.

Podnet verejnému ochrancovi práv podala aj matka dieťaťa, ktorá sa domáhala ochrany práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní o určení otcovstva voči odporcovi z Grécka. Namietala, že súd nebol schopný za viac ako päť rokov vo veci rozhodnúť.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že v rámci konania začatého na základe návrhu na začatie konania doručeného súdu v novembri 2003, vo viacerých prípadoch časový interval medzi jednotlivými procesnými úkonmi súdu presiahol lehotu niekoľkých mesiacov. Prvý úkon vo veci (vytýčenie termínu pojednávania) súd urobil v decembri 2004, t. j. po uplynutí viac ako jedného roka odo dňa podania návrhu

na začatie konania (v novembri 2003). Rovnako nečinný bol súd aj počas obdobia od januára 2005, kedy zákonná sudkyňa odročila pojednávanie za účelom ustanovenia prekladateľa a doručenia prekladov písomností odporcovi prostredníctvom dožiadaného súdu v Grécku do júna 2005, kedy boli súdom vyhotovené uznesenia, ktorými bol ustanovený maloletému dieťaťu kolízny opatrovník a prekladateľ a zároveň bol vytýčený riadny termín pojednávania. Nečinnosť súdu verejný ochranca práv zaznamenal aj v čase od decembra 2005 (pojednávanie) do apríla 2006, kedy bolo súdom vyhotovené uznesenie, ktorým bola v konaní ustanovená tlmočnica. Za príliš dlhý časový úsek bez vykonania akéhokoľvek procesného úkonu zo strany súdu verejný ochranca práv považoval aj obdobie od októbra 2008, kedy sa uskutočnil informatívny výsluch, do marca 2009, kedy súd vyhotovil uznesenie, ktorým ustanovil prekladateľku a poveril ju prekladom žiadosti o zistenie pobytu odporcu adresovanej dožiadanému súdu v Grécku.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu preukázal, že súd v čase od novembra 2003 do decembra 2004, v čase od januára 2005 do júna 2005, od decembra 2005 do apríla 2006, ako aj v čase od októbra 2008 do marca 2009 nevykonával žiaden procesný úkon. Vzhľadom na neodôvodnenú nečinnosť súdu, i keď ide o tzv. konanie s cudzím prvkom, verejný ochranca práv konštatoval, že v konaní vedenom na okresnom súde od roku 2003 došlo k zbytočným prietahom, a tým k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov. S poukazom na vyššie uvedené verejný ochranca práv požiadal predsedu okresného súdu, aby ako orgán riadenia a správy súdu predmetnú vec sledoval a zabezpečil ochranu práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov tak, aby v predmetnom konaní už k ďalším zbytočným prietahom nedošlo.

Zbytočné prietahy v súdnom konaní sú neraz **ďalším negatívnym faktorom ovplyvňujúcim následný život dieťaťa**. Ďalšia matka v podnete verejnému ochrancovi práv napísala:

„Už neverím súdom SR. Moja dcéra bola prepadnutá, brutálne dobitá, pričom jej sestra a ďalší prítomní videli dotyčného páchatela, po príchode policajnej hliadky ho identifikovali a bol obvinený a po roku obžalovaný. V tom čase mala moja dcéra 17 rokov, súd sa konal teraz 3-krát, znova bol odročený a toto trvá už 3 roky. Dcéra konaním páchatela okrem traumy utrpela vážne poranenie ucha a jej stav sa zhoršuje, prichádza o sluch. Myslím si, že súd je k obžalovanému tolerantný a súdne konanie sa zbytočne preťahuje (teraz si obžalovaný pýtal čas, lebo bol vyčerpaný po ceste). Dá sa veriť súdu po takýchto nedobrych skúsenostiach? A bude niekedy v našom štáte aj spravodlivosť? Veď ak nemáte znalosti, ste vopred odpísaní. Takéto skúsenosti som nadobudla dnes na súde. Domáham sa spravodlivosti pre moju dcéru, ktorá bola pred incidentom zdravé a veselé mladé dievča. Dnes je to psychicky vyčerpaná a labilná 20-ročná dievčina, ktorá sa trápí pre svoje zdravotné ťažkosti. Trauma ju bude správdzať celý život. A to nehovorím o tom, že v našej rodine sa behom chvíle zmenil život na nočnú moru. Výhražné telefonáty, ako aj iné slovné útoky boli pritom bežné. Všetko sa obracia proti nám, len pán obžalovaný je chudák nevinný a i keď sa priznal, po 3 rokoch hrá chudáka on.“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že obžaloba bola vo veci podaná v júni 2007. V auguste 2007 bol daný pokyn na doručenie obžaloby a výzvy na dokazovanie procesným stranám a v septembri 2007 bol vo veci vydaný trestný rozkaz, proti ktorému podala poškodená i obžalovaný v októbri 2007 odpor. Hlavné pojednávanie súd vytýčil na november 2007, na ktorom boli vypočutí obžalovaný, poškodená, svedkovia. Pojednávanie bolo odročené na neurčito za účelom predvolania svedka. V januári 2008 bola zákonná sudkyňa preložená na výkon funkcie na novovytvorený okresný súd a vo veci bol od 1. januára 2008 do 31. januára 2008 pridelený nový zákonný sudca. 1. februára 2008 bola predmetná právna vec pridelená zmenou pracovného rozvrhu novej zákonnej sudkyňi. Vo februári 2008 súd oznámil procesným stranám, že z dôvodu zmeny zákonného sudcu je potrebné hlavné pojednávanie vykonať znovu. Od 1. apríla 2008 do 30. júna 2008 bola zákonná sudkyňa dočasne pridelená na výkon funkcie sudcu na krajský súd a bol ustanovený zastupujúci sudca, ktorý vo veci nevykonával žiadne úkony. Po skončení stáže zákonnej sudkyne bol dňa 18. júla 2008 vytýčený termín hlavného pojednávania na november 2008. Hlavné pojednávanie sa však neuskutočnilo z dôvodu neprítomnosti poškodenej pre zdravotné problémy. Súd požiadal poškodenú

o oznámenie predpokladaného termínu, kedy sa môže na hlavné pojednávanie dostaviť. Poškodená oznámila súdu, že na hlavné pojednávanie sa môže dostaviť koncom januára 2009. V januári 2009 bol vytýčený termín hlavného pojednávania na 12. marec 2009, na ktorom obžalovaný požiadal o poskytnutie lehoty na prípravu na pojednávanie, nakoľko mu chybou kancelárie nebolo predvolanie na hlavné pojednávanie doručené do vlastných rúk. Hlavné pojednávanie bolo odročené na máj 2009 a následne na jún 2009.

Verejný ochranca práv na základe uvedeného konštatoval, že v priebehu predmetného súdneho konania došlo k viacerým zmenám zákonného sudcu, k stáži zákonnej sudkyne, k vytýčeniu pojednávania na neskorší dátum z dôvodu obsadenia termínov, a tiež ku chybe kancelárie súdu pri zasielaní predvolania na hlavné pojednávanie obžalovanému. Na základe týchto skutočností preukázal v predmetnom súdnom konaní zbytočné prietahy na strane súdu.

Predseda súdu verejného ochrancu práv na jeho žiadosť informoval o prijatí opatrenia vo forme uskutočnenia priebežnej kontroly stavu právnej veci. Predsedovi súdu verejného ochrancu práv zároveň navrhol upovedomiť sudkyňu o zistených výsledkoch vybavenia podnetu a zdôrazniť potrebu efektívneho vedenia súdneho konania a jeho ukončenia rozhodnutím vo veci samej v najbližšej možnej dobe.

Súdy a dôchodcovia

Do ťažkostí sa dostávajú aj **žadatelia o starobné i o invalidné a ďalšie dôchodky, ktorí sú nútení domáhať sa svojich práv aj prostredníctvom súdu.**

Z kancelárie prezidenta Slovenskej republiky bol verejnému ochrancovi práv postúpený podnet podávateľky, ktorá sa domáhala ochrany práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní vo veci jej invalidného syna vedenom na krajskom súde od roku 2005.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že krajský súd od júna 2005, kedy Sociálna poisťovňa predložila opravný prostriedok navrhovateľa, do mája 2006, kedy bolo odročené pojednávanie, nevykonal žiadny procesný úkon. Ďalším obdobím, kedy zo strany krajského súdu neboli dostatočne vykonávané úkony v záujme čo najrýchlejšieho prejednanie a rozhodnutia veci, je obdobie od januára 2007 do septembra 2007. Krajský súd ustanovil nového znalca až po takmer deviatich mesiacoch od ustanovenia znalkyne, ktorá si spisový materiál napriek výzvam neprevzala.

Vzhľadom na uvedené bolo verejným ochrancom práv preukázané, že postupom krajského súdu v konaní vedenom od roku 2005 došlo k zbytočným prietahom, a teda k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prerokovanie v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. S poukazom na vyššie uvedené skutočnosti predsedníčku súdu verejného ochrancu práv požiadal, aby ako orgán riadenia a správy krajského súdu dohliadla na plynulosť konania tak, aby v ňom k ďalším zbytočným prietahom nedochádzalo a právna neistota účastníkov konania bola v primeraných lehotách odstránená.

V podnete verejnému ochrancovi práv v mene svojej manželky – invalidnej dôchodkyne podávateľ napísal:

„Za desať rokov okresný súd dodnes vec neprejednal a nerozhodol. Postup súdu považujem za diskriminačný a za šikanovanie.“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že ešte vo februári 2000 bol na okresný súd postúpený z krajského súdu na rozhodnutie návrh manželky podávateľa podnetu na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím vo výške 500 000,- Sk a o doplatku čiastočného invalidného dôchodku vo výške 105 124,- Sk. Potom, ako bola vec postúpená v roku 2000, bola navrhovateľka vyzvaná na odstránenie väd podania a predloženie splnomocnenia až vo februári 2003. Ďalším úkonom okresného súdu bolo až predloženie spisu na Najvyšší súd Slovenskej republiky na rozhodnutie o miestnej príslušnosti, a to v marci 2009.

Na základe uvedeného verejný ochranca práv dospel k záveru, že v konaní vedenom na okresnom súde sa vyskytli zbytočné prietahy, preto predsedníčku okresného súdu ako orgán riadenia a správy súdu, verejný ochranca práv požiadal, aby dohliadala na plynulosť konania a prijala opatrenia tak, aby v ňom už k ďalším zbytočným prietahom nedochádzalo a právna neistota účastníkov konania bola odstránená v primeraných lehotách. Následne okresný súd vo veci konal bez zbytočných prietahov.

Ďalší invalidný dôchodca musel čakať na svoje práva aj kvôli stáži sudcu.

V Kancelárii verejného ochrancu práv podal podnet podávateľ, ktorý namietal zbytočné prietahy v konaní o opravnom prostriedku proti rozhodnutiu Sociálnej poisťovne, vedenom na krajskom súde.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že opravný prostriedok proti rozhodnutiu Sociálnej poisťovne z marca 2008, bol doručený Sociálnou poisťovňou krajskému súdu v septembri 2008 spolu s posudkovou spisovou dokumentáciou. Vyjadrenie Sociálnej poisťovne k predmetnému opravnému prostriedku bolo odoslané v októbri 2008. Vzhľadom k tomu, že zákonný sudca mal navrhnutú stáž na Najvyššom súde Slovenskej republiky od 1. októbra 2009, neboli účastníkom konania zaslané predvolania na pojednávania. Vec bola krajskému súdu predložená v septembri 2008, no pojednávanie bolo vytýčené až na 23. október 2009.

Vzhľadom na uvedené bolo verejným ochrancom práv preukázané, že postupom krajského súdu došlo k zbytočným prietahom, a teda k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prerokovanie v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Predsedníčku súdu verejný ochranca práv požiadal, aby ako orgán riadenia a správy krajského súdu predmetnú vec sledovala a zároveň prijala opatrenia, ktoré povedú k jej skončeniu v primeranej lehote. Podpredsedníčka krajského súdu verejného ochrancu práv informovala o štádiu konania po doručení jeho žiadosti o prijatí opatrení na nápravu nečinnosti súdu. Z tohto oznámenia zistil, že predmetná vec bola v súlade s rozvrhom práce krajského súdu na kalendárny rok 2009 dňom 1. októbra 2009 pridelená novej zákonnej sudkyňi, nakoľko predchádzajúci zákonný sudca začal vykonávať stáž na Najvyššom súde Slovenskej republiky. Zároveň bol stanovený aj termín pojednávania. Podpredsedníčka súdu verejnému ochrancovi práv tiež oznámila, že vec je v režime sledovania vecí predsedníčkou krajského súdu a naďalej bude informovaný o procesnom postupe súdu v predmetnom konaní. Týmto úkonom teda došlo k náprave zistených nedostatkov.

Osobitnou alebo mimoriadnou rýchlosťou konania by sa mali vyznačovať aj ďalšie konania

Ústavný súd Slovenskej republiky, a taktiež Európsky súd pre ľudské práva, pri rozhodovaní o tom, či bolo porušené právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov (v primeranej lehote), vyžaduje, aby sa **vo väzobných veciach postupovalo s osobitnou alebo mimoriadnou rýchlosťou konania.**

Zbytočné prietahy v konaní o sťažnosti voči uzneseníu okresného súdu o započítaní väzby do výkonu trestu odňatia slobody namietal podávateľ v podnete verejnému ochrancovi práv.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že okresný súd vydal v januári 2009 uznesenie o započítaní väzby do výkonu trestu odňatia slobody. Proti predmetnému rozhodnutiu podal podávateľ dňa 10. februára 2009 sťažnosť. Sťažnosť, vrátane kompletného spisového materiálu, bola krajskému súdu ako sťažnostnému súdu predložená okresným súdom dňa 17. februára 2009, t. j. 7 kalendárnych dní po podaní sťažnosti. Sťažnostný súd o podanej sťažnosti rozhodol uznesením dňa 24. februára 2009, t. j. taktiež v lehote 7 kalendárnych dní odo dňa predloženia sťažnosti súdom prvého stupňa a následne spis vrátil okresnému súdu. Prvostupňovému súdu bol spis doručený dňa 4. marca 2009. Okresný súd ako súd príslušný na doručenie rozhodnutia súdu druhého stupňa dal predmetné uznesenie na poštovú prepravu až dňa 11. mája 2009.

Na základe uvedeného verejný ochranca práv preukázal, že okresný súd ako prvostupňový súd počas obdobia od 4. marca 2009, kedy mu bol spis súdom druhého stupňa vrátený, do 11. mája 2009, kedy vykonal

pokus o doručenie rozhodnutia sťažnostného súdu podávateľovi podnetu, nekonal plynule a bol počas tohto časového úseku úplne nečinný.

Súd nerešpektoval zákonnú lehotu aj **v ďalšom trestnom konaní**.

Z výkonu trestu odňatia slobody verejnému ochrancovi práv podal podnet odsúdený vo veci ochrany práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní o návrhu na podmiennečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že okresný súd vo februári 2009 oznámil, že návrh odsúdeného na podmiennečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody, doručený súdu v októbri 2008 je podaný predčasne, a preto o ňom súd nebude konať a rozhodovať. Súd svoje stanovisko odôvodnil tým, že podľa jeho právneho názoru možno o podmiennečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody v danom prípade žiadať vzhľadom na kvalifikáciu skutku, za ktorý bol právoplatne odsúdený, až po uplynutí 2/3 výkonu trestu odňatia slobody. Vzhľadom na skutočnosť, že voči tomuto oznámeniu nie je prípustný opravný prostriedok, podal podávateľ podnetu na krajský súd sťažnosť na postup sudcu. Súd prvého stupňa až na základe predsedom krajského súdu vytknutého nerešpektovania ustanovenia Trestného poriadku, podľa ktorého malo byť o žiadosti odsúdeného rozhodnuté najneskôr do 29. decembra 2008, vytýčil termín verejného zasadnutia na prerokovanie návrhu v máji 2009.

Verejný ochranca práv na základe uvedeného preukázal, že súd nerešpektoval zákonnú povinnosť. O návrhu na podmiennečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody je povinný rozhodnúť do 60 dní odo dňa doručenia návrhu. Súd na návrh odsúdeného doručený súdu v októbri 2008 reagoval až oznámením z februára 2009, pričom podľa uvedeného zákonného ustanovenia mal o návrhu rozhodnúť, resp. svoje stanovisko oznámiť najneskôr dňa 29. decembra 2008.

Vzhľadom na neodôvodnenú nečinnosť súdu v čase od 29. decembra 2008 do 11. februára 2009 sa verejný ochranca práv stotožnil s názorom predsedu krajského súdu obsiahnutým v jeho písomnom stanovisku pre verejného ochrancu práv z mája 2009, že v konaní vedenom na okresnom súde došlo k zbytočným prietahom, a tým k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov.

Súdy vedú konania začaté ešte v 90-tych rokoch minulého storočia

Verejný ochranca práv každoročne upozorňuje, že súdy Slovenskej republiky stále prerokujú veci v konaniach, ktoré začali v 90-tych rokoch minulého storočia.

Vzhľadom na uvedené nie je prekvapujúce, že **niektorí „účastníci súdnych konaní vymierajú“**.

Osobne prišiel podať podnet v regionálnom pôsobisku Kancelárie verejného ochrancu práv podávateľ, ktorý namietal zbytočné prietahy v konaní vedenom ešte od roku 1995.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že v októbri 1995 bol na okresný súd doručený návrh na začatie konania. Súd vo veci vyhlásil rozsudok v júli 1996. Proti uvedenému rozsudku podala navrhovateľka odvolanie. Krajský súd rozhodnutím z novembra 1996 rozsudok okresného súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie, spisový materiál bol súdu vrátený v marci 1997. Nakoľko dňa 1. januára 1997 bol z pobočky súdu vytvorený nový okresný súd, spis bol presunutý z pobočky súdu na pôvodný okresný súd, čím bol v marci 1997 a následne z dôvodu nerovnomerného zaťaženia jednotlivých sudcov v septembri 1997 vo veci ustanovený nový zákonný sudca. V marci 1999 okresný súd vyniesol nový rozsudok. Navrhovateľka a jeden z odporcov podali proti rozsudku odvolanie a spisový materiál bol opäť zaslaný krajskému súdu na rozhodnutie o odvolaní v júni 1999. V auguste 1999 krajský súd vrátil spis okresnému súdu ako predčasne predložený. Okresný súd uznesením z augusta 1999 opravil úvodnú časť písomného vyhotovenia rozsudku a v septembri 1999 bol spisový materiál opätovne zaslaný krajskému súdu na rozhodnutie. Krajský súd uznesením z júna 2000 rozsudok okresného súdu zrušil a vec mu opäť vrátil na ďalšie konanie. V júli 2001 bol vo veci ustanovený nový zákonný sudca. Od roku 2001 do roku 2006 došlo v konaní k jedinému úkonu, nie však úkonu súdu, keď

v septembri 2002 navrhovateľka požiadala súd o vytýčenie pojednávania vo veci. Potom až v roku 2006 konal súd, a to opätovným prerozdelením vecí medzi jednotlivými senátmi v dôsledku nerovnomerného zaťaženia sudcov a od júla 2006 vo veci ustanovil novú zákonnú sudkyňu. V októbri 2006 bolo telefonicky súdu oznámené, že pôvodná navrhovateľka v konaní zomrela. Keďže traja zistení dedičia po poručiteľke už vystupovali v konaní ako účastníci, vo februári 2007 bol vyzvaný posledný dedič, ktorý doposiaľ nebol účastníkom konania, či ako právny nástupca žalobkyne žiada pokračovať v tomto konaní. Tento vo výpovedi v apríli 2008 zbral žalobu v celom rozsahu späť. Súd následne písomne vyzýval odporcov (17 účastníkov), aby oznámili, či súhlasia so späťvzatím žaloby, resp. uviedli vážne dôvody svojho nesúhlasu. Pri doručovaní týchto výziev žalovaným bolo zistené, že medzičasom dvaja z nich zomreli, preto boli vykonávané úkony na zistenie dedičov po týchto žalovaných a zisteným právnym nástupcom potom boli doručované výzvy na vyjadrenie súhlasu, resp. nesúhlasu so späťvzatím žaloby. Pri doručovaní výziev na vyjadrenie bolo opäť zistené, že jeden zo žalovaných zomrel. A tak súd musí zistiť okruh jeho právnych nástupcov a po oznámení týchto ďalších účastníkov konania im bude doručovaná obdobná výzva na ich vyjadrenie sa k späťvzatiu žaloby.

Verejný ochranca práv ku kritériu skutková a právna zložitost' veci konštatoval, že značný vplyv na konanie má počet účastníkov konania na strane odporcu, ktorých presnú identifikáciu a okruh musí súd neustále revidovať a dopĺňať. Vo veci tiež bolo vykonané znalecké dokazovanie a vec bola opakovane v odvolacom konaní zrušená a vrátená súdu prvého stupňa na nové prejednanie a rozhodnutie. Predmetom konania je majetkovo-pozemková vec, pričom takéto druhy konaní sa vo všeobecnosti vyznačujú vyšším stupňom zložitosti. Ku kritériu správanie účastníkov konania je možné uviesť, že účastníci konania okrem ustálenia predmetu konania a ďalších návrhov v úvodných fázach konania svojim správaním nemali podstatný vplyv na neprimerané predĺženie konania.

Po preskúmaní úkonov súdu verejný ochranca práv zistil, že v predmetnom konaní došlo k viacnásobným prietahom súdu. Najvýraznejší prietah súdu trval od júna 2001 do júna 2006, kedy súd nevykonal žiaden úkon. Táto nečinnosť súdu nebola ničím odôvodnená, čo vo svojom stanovisku uviedla aj predsedníčka okresného súdu. Na žiadosť verejného ochrancu práv predsedníčka súdu oznámila, že v predmetnej veci sa už koná plynulo a vec bude sledovať v pravidelných dvojmesačných intervaloch.

Aj ďalšia podávateľka podnetu sa **nedožila rozsudku v súdnom konaní vedenom od začiatku 90-tych rokov.**

Osobne verejnému ochrancovi práv prišla podať podnet podávateľka vo veci ochrany práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v čase konania o odvolaní vedenom na krajskom súde proti rozsudku okresného súdu, ktorý vo veci pojednával od roku 1992.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že krajský súd vo veci rozhodol v apríli 2009. Odvolanie bolo zamietnuté a spis bol vrátený okresnému súdu v máji 2009. Súd v období od marca 2008, kedy mu bolo odvolanie súdom prvého stupňa doručené, do apríla 2009, kedy sa rozhodlo vo veci samej, nekonal plynule. Dĺžku časového obdobia viac ako jedného roku od doručenia odvolania po jeho rozhodnutie s tým, že súd žiadne procesné úkony sa vo veci nevykonali, nemohol verejný ochranca práv považovať za primeranú. Vzhľadom na uvedené verejný ochranca práv musel konštatovať, že v konaní došlo k zbytočným prietahom, a tým k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov.

Z hľadiska prejednávanej veci, v ktorej podávateľa podnetov verejnému ochrancovi práv namietať dlhé roky trvajúce prietahy a žiadali verejného ochrancu práv o pomoc pri ich odstránení, aj v uplynulom roku prevažovali občianskoprávne konania, osobitne **konania týkajúce sa vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam.**

Podnet verejnému ochrancovi práv podala ďalšia podávateľka vo veci „stále nedoriešeného sporu o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti v dôsledku chybnéj identifikácie, vedenom na okresnom súde od roku 1995.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že prvé pojednávanie konané v marci 1996 bolo odročené na neurčito. Termín ďalšieho pojednávania bol vytýčený až po 10 mesiacoch. V novembri 1996 bol okresnému súdu doručený návrh právneho zástupcu navrhovateľa na zmenu žaloby a okresnému súdu trvalo viac ako 5 mesiacov, kým rozhodol o pripustení zmeny tohto žalobného návrhu. Ďalšia okolnosť, ktorá mala vplyv na dĺžku konania, bola urgencia právneho zástupcu navrhovateľa z augusta 1998. Okresný súd opätovne vyzýval právneho zástupcu navrhovateľa až v decembri 1999. Tento prieťah bol sčasti zapríčinený aj účastníkom konania, respektíve jeho právnym zástupcom, keďže na prvú urgenciu nereagoval, no počas takmer 16 mesiacov sa okresný súd mohol viackrát pokúsiť urgovať právneho zástupcu navrhovateľa. Následne bol ďalší procesný úkon zo strany okresného súdu vykonaný po ďalších 6 mesiacoch, keď bola dňa 1. júna 2000 pridelená vec na prejednanie novej sudkyňi. Ani týmto sa však zbytočné prieťahy v konaní neskončili. V konaní bola nutná aj súčinnosť s katastrálnym úradom, ktorý bol požiadany o zapožičanie spisu v septembri 2000. Následný termín pojednávania bol vytýčený na október 2001. V tomto prípade išlo o viac ako rok trvajúcu nečinnosť zo strany okresného súdu. Nariadeniu pojednávania predchádzal návrh na vydanie predbežného opatrenia zo dňa 27. septembra 2001. Z prehľadu procesných úkonov vyplýva, že okresný súd vyzval právneho zástupcu navrhovateľa na odstránenie väd návrhu na vydanie predbežného opatrenia po takmer 4 rokoch, dňa 20. mája 2005. Podľa ustanovenia § 75 ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku by mal súd o návrhu na nariadenie predbežného opatrenia rozhodnúť bezodkladne, najneskôr však do 30 dní po doručení návrhu. No až po 3 rokoch a 8 mesiacoch sa okresný súd začal takémuto návrhu venovať. V rámci posledného spomenutého obdobia sa vyskytol aj viac ako dvojročný časový úsek vyznačujúci sa tým, že okresný súd nevykonal absolútne žiaden procesný úkon. Bolo tomu tak v období od apríla 2003 až do mája 2005. V apríli 2003 bola vec pridelená novej sudkyňi, čo v praxi znamená, že bol potrebný určitý čas určený na to, aby bol spis novou sudkyňou preštudovaný. Dva roky je však príliš dlhý časový úsek na naštudovanie spisu. Navyše nečinnosť okresného súdu vo viacerých prípadoch trvala viac ako rok. Z tohto dôvodu je zrejmé, že vo veci nešlo iba o ojedinelé pochybenie alebo o zbytočné prieťahy, ktoré by mali povahu zanedbateľného predĺženia konania. Okresný súd svojou pasivitou prispel k tomu, že dané konanie trvalo už 15-ty rok.

Podpredsedu okresného súdu verejný ochranca práv požiadal, aby potom, ako sa bude vo veci znovu konať, nakoľko je aktuálne konanie prerušené, dohliadol na to, aby okresný súd postupoval v predmetnej veci tak, aby k ďalším zbytočným prieťahom už neprichádzalo, berúc do úvahy aj samotnú dĺžku konania takmer 15 rokov.

Verejný ochranca práv sa stretáva so zbytočnými prieťahmi v konaniach **vedených viac ako desaťrošie aj v pracovnoprávných sporoch.**

Vo veci „neodôvodnených prieťahov v súdnom konaní“ sa na verejného ochrancu práv obrátil invalidný dôchodca, ktorý podnet podal z dôvodu, „že sa mi nečinnosť súdu zdá neodôvodnená a porušuje moje právo na včasné a spravodlivé vyriešenie môjho prípadu“. V závere podnetu žiadal odškodné vo výške 3.320 eur.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že návrh na náhradu škody vyplývajúcu z pracovnoprávneho vzťahu s odporcom bol doručený okresnému súdu ešte v auguste 1997. V tejto právnej veci bol termín pojednávania stanovený až po 15 mesiacoch od podania žalobného návrhu. V ďalšom období od pojednávania v marci 1999 uplynula bez významného efektívneho konania do termínu ďalšieho pojednávania v máji 2000 doba dlhšia ako 1 rok. Následné znalecké dokazovanie od jeho nariadenia vo februári 2001 po doručenie znaleckého posudku (neúplného, doplnenia a opravy) trvalo celkom až po doručenie znaleckého posudku účastníkom konania v júli 2002 1,5 roka. V januári 2004, opäť po 1,5 roku, vyzval súd účastníkov konania na uzavretie prípadnej dohody. Pojednávanie po tomto úkone súd vytýčil na jún 2004 a toto bolo odročené na január 2005. Po 4 rokoch a 3,5 mesiacoch v apríli 2009 súd opätovne vyzval účastníkov na mimosúdnu dohodu. Najbližšie pojednávanie bolo určené na august 2009.

Po zistení týchto skutočností verejný ochranca práv dospel k názoru, že postup okresného súdu vo vyššie uvedených obdobiach vykazoval znaky nečinnosti a nedostatočnej aktivity vykonávať procesné

úkony v predmetnom konaní, smerujúce k prejednaniu a rozhodnutiu vo veci samej v primeraných lehotách. Predsedníčku okresného súdu požiadal, aby ako orgán riadenia a správy súdu dohliadla na plynulosť konania tak, aby k ďalším obdobiam nečinnosti okresného súdu v predmetnom konaní nedochádzalo a vec bola v primeraných lehotách prejednaná a rozhodnutá.

K požiadavke o odškodné, ktorú podávateľ vyslovil v závere podnetu, verejný ochranca práv uviedol, že orgánom príslušný na predbežné prejednanie nároku je v danom prípade Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Ak by Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky jeho nárok na náhradu škody neuspokojilo, má podávateľ podnetu právo domáhať sa jeho priznania na súde v občianskom súdnom konaní.

Porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov verejný ochranca práv preukázal **aj opakovane.**

„S poľutovaním musíme konštatovať, že náš prípad z roku 1991 o určenie hranice a vydanie časti našej parcely od odporcu trvá už 18 rokov. Najradšej by sme sa odtiaľ odsťahovali, ale naša stará mama má 86 rokov a nechce sa už nikde sťahovať, že by si tam nezvykla a že pre ňu by to bola smrť. Prosíme Vás, pomôžte nám, už neviem si rady, kde sa máme pravdy dovoliť.“ Napísal podávateľ v podnete verejnému ochrancovi práv.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv musel opakovane, keďže sa na neho s rovnakým výsledkom podávateľ podnetu už v minulosti obrátil, namietat dĺžku jednotlivých úkonov súdu. Napríklad súd, napriek povinnosti predložiť námietku zaujatosti k rozhodnutiu nadriadenému súdu do 15 dní, tak urobil až po 2 mesiacoch. Ďalšia výzva súdu k odstráneniu väd podania po takmer 5 mesiacoch bola taktiež značne neprimeraná.

Vzhľadom na výsledky vybavenia podnetu a opakované zistenie porušenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v predmetnom konaní verejný ochranca práv podpredsedu okresného súdu dôrazne požiadal, aby ako orgán riadenia a správy súdu dohliadol na plynulosť predmetného konania tak, aby v ňom už k ďalším zbytočným prietahom zo strany okresného súdu nedošlo a právna neistota účastníkov konania bola odstránená v primeraných lehotách.

Zbytočné prietahy v exekučných konaniach

V období uplynulého roku činnosti sa na verejného ochrancu práv obrátili viacerí podávateľia podnetov týkajúcich sa ochrany práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v exekučnom konaní. Na rozhodnutie alebo na vykonanie úkonu zo strany súdu, v exekučnom konaní sú lehoty presne vymedzené.

„Letité průtahy a flagrantní nezákonnost“ namietal podávateľ z Českej republiky v podnete verejnému ochrancovi práv, ktorý skončil slovami: „snažil jsem se opsat 11 roku průtahu v exekučním řízení, aby Vám bylo zřejmé jak justice porušuje právo a zákon zametá pod koberec, vše dělá proto, aby exekuce trvala 100 let“.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že súd vydal poverenie na vykonanie exekúcie pre súdneho exekútora na návrh oprávneného ešte v novembri 1997. Podľa ustanovenia § 44 ods. 8 zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov súd rozhodne o návrhu oprávneného na zmenu súdneho exekútora do 30 dní od doručenia takéhoto návrhu. V danom prípade oprávnený opakovane žiadal o vylúčenie súdneho exekútora (v dňoch 29. marca 1999, 28. apríla 1999, 7. mája 1999). Súd v tejto veci vydal uznesenie až 22. júla 1999, ktorým zamietol návrh na vylúčenie súdneho exekútora. Z toho vyplýva, že vo veci, o ktorej by mal súd rozhodnúť do 30 dní, v skutočnosti rozhodoval takmer 4 mesiace.

V súvislosti so zákonnými lehotami je ďalšou povinnosťou pre súd povinnosť rozhodnúť o schválení príklepu v lehote 60 dní od doručenia žiadosti exekútora o schválenie príklepu. O tejto povinnosti hovorí ustanovenie § 148 ods. 1 exekučného poriadku. Súdny exekútor doručil súdu žiadosť o vydanie

uznesení o schválení príklepu dňa 17. februára 1999. Súd v tejto otázke konal a rozhodoval od 10. marca 1999 do 10. mája 1999. Z uvedených dátumov je zjavné, že o niektorých príklepoch rozhodol súd až po uplynutí zákonnej lehoty.

Ďalšia lehota je ustanovená aj v ustanovení § 75 ods. 4 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov, podľa ktorého súd o návrhu na vydanie predbežného opatrenia rozhodne bezodkladne, najneskôr 30 dní po doručení návrhu. Oprávnený v tomto konkrétnom prípade doručil návrh na vydanie predbežného opatrenia dňa 11. augusta 2004 a dňa 16. augusta 2004. Okresný súd o oboch návrhoch rozhodol až dňa 19. apríla 2005.

Spolu s návrhmi na vydanie predbežného opatrenia, oprávnený vzniesol aj námietku zaujatosti proti konajúcemu sudcovi. Z tohto dôvodu muselo byť najskôr rozhodnuté o námietke zaujatosti, preto sa za relevantný dátum, od ktorého sa uvedená lehota počíta, dá považovať až deň, kedy bola vec vrátená krajským súdom a síce 14. február 2005. No ani v tomto prípade nebola stanovená lehota dodržaná.

Dňa 8. júna 2001 podal oprávnený námietky voči rozvrhu výťažku z dražby, o ktorých súd rozhodol až dňa 21. apríla 2004. Je síce pravda, že v období od 23. septembra 2002 do 9. septembra 2003, čiže jeden rok sa spis nachádzal na krajskom súde, no aj po odpočítaní tohto obdobia stále ostávajú takmer dva roky, kým súd o uvedených námietkach rozhodol.

Verejný ochranca práv požiadal predsedu okresného súdu, aby po tom, čo sa spis vráti z krajského súdu, okresný súd konal vo veci rýchlejšie, tak aby ďalšie zbytočné prietahy už nevznikli. Zdôraznil, že obdobie 12 rokov je prídlhé pre jedno súdne konanie.

Ten istý podávateľ bol účastníkom aj ďalšieho konania.

Podávateľ v podnete verejnému ochrancovi práv, v ktorom namietal „nehorázné a účelové průtahy“; tiež uviedol: „Postup uvedeného sudcu je ostudou a zneužívaní pravomoci. V justici na základe průtahů a různých nepravostí již 12 roků porušují pravidla právního státu. Kdy začne platit zákon a právo?“

Po komplexnom preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že súd vydal poverenie na výkon exekúcie aj v tomto konaní ešte v novembri 1997. Vec bola skutkovo a právne zložitá predovšetkým z toho dôvodu, že väčšina rozhodnutí okresného súdu ako súdu 1. stupňa podliehali preskúmaniu v rámci odvolacieho konania, kvôli uplatneniu opravných prostriedkov účastníkmi konania. Okrem toho aj samotné konanie, ktorého výsledkom bolo súdne rozhodnutie tvoriace exekučný titul v aktuálnom exekučnom konaní bolo preskúmané realizáciou mimoriadneho opravného prostriedku, a to v čase, keď exekučné konanie už prebiehalo. Z tohto dôvodu tak musela byť exekúcia prerušená. Aj správanie sa účastníkov konania malo zásadný vplyv, prejavujúci sa v predĺžení konania. Činnosť samotného súdu však mimoriadne ovplyvnila dĺžku konania.

Vo veci žiadosti o vylúčenie súdneho exekútora, ktorá bola doručená oprávneným súdu 1. februára 1999, súd vydal 29. marca 1999 uznesenie, ktorým vylúčil súdneho exekútora z konania a výkonom exekúcie poveril iného súdneho exekútora. V tomto prípade súd zákonnú lehotu nedodrжал a rozhodoval vo veci 2 mesiace namiesto ustanovených 30 dní.

Vylúčenie súdneho exekútora z exekúcie navrhoval aj povinný, a to 9. júna 1999. Túto námietku predložil súdny exekútor súdu na rozhodnutie až 20. marca 2002 a súd o danej otázke rozhodol 1. októbra 2002. Z predloženého písomného stanoviska jasne nevyplýva, že by sa malo jednať o námietku zaujatosti alebo iba návrh povinného na vylúčenie exekútora. Ak by sa jednalo o námietku zaujatosti súdneho exekútora, v tomto prípade exekučný poriadok v ustanovení § 30 ods. 7 stanovuje súdu 10-dňovú lehotu na rozhodnutie. No aj v prípade, ak by sa nejednalo výslovne o námietku zaujatosti, súdu trvalo viac ako 6 mesiacov, kým rozhodol o tom, že súdny exekútor nie je z konania vylúčený.

V tejto veci oveľa väčší zbytočný prietah spôsobil súdny exekútor. Trvalo mu totiž takmer tri roky, kým námietku predložil súdu, namiesto toho, aby tak učinil bezodkladne. Okrem námietok voči exekútorovi, povinný navrhol aj vyhlásiť exekúciu za neprípustnú, a to 17. júna 1999. Súd považoval daný návrh za návrh na zastavenie exekúcie a takýto návrh zamietol až 3. marca 2003. V rámci tohto časového obdobia trvajúceho takmer

4 roky bol jediným procesným úkonom zo strany súdu už spomenuté zamietnutie návrhu na vylúčenie súdneho exekútora.

Verejný ochranca práv požiadal súd, aby s ohľadom na 12-ročné obdobie trvania exekučného konania postupoval tak, aby zbytočné prietahy už nespôsoboval.

Zbytočné prietahy v dedičských konaniach

Za zbytočné prietahy v postupe notára ako súdneho komisára zodpovedá súd, keďže podľa judikátu Ústavného súdu Slovenskej republiky (III. ÚS 47/2000) z jeho povinností vyplýva, aby **nielen sám nerobil zbytočné prietahy v konaní**, ale aby **aj zabezpečil, aby k nim nedochádzalo zo strany osôb, ktorých úkony sa považujú za úkony súdu**.

„Sťažnosť na postup okresného súdu a prietahy pri vedení dedičského konania“, vedenom od roku 1998, doručil verejnému ochrancovi práv ďalší podávateľ podnetu.

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv upozornil najmä na skutočnosť, že notárka v období od júla 2000 do septembra 2008 nevykonávala žiadne úkony. Z písomného stanoviska predsedníčky okresného súdu na žiadosť verejného ochrancu práv však nevyplýva žiaden objektívny dôvod, ktorý by spôsobil takúto dlhú nečinnosť notárky. Na základe preskúmaných skutočností verejný ochranca práv dospel k záveru, že postupom okresného súdu je preukázané porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Aj predseda krajského súdu na základe sťažnosti podávateľa podnetu konštatoval, že v konaní došlo k prietahom, za čo sa podávateľovi podnetu ospravedlnil. Následne okresný súd rozhodol vo veci 1. júna 2009.

Zbytočné prietahy zavinené súdnymi znalcami

Zodpovednosť za prietahy spôsobené súdnym znalcom pri podaní znaleckého posudku **znáša súd**, čo vo svojej judikatúre potvrdzuje aj Ústavný súd Slovenskej republiky. Uvedené platí najmä v tom prípade, ak súd dostatočne nevyužil prostriedky, ktoré mu zákon poskytuje na to, aby zabezpečil predloženie znaleckého posudku v primeranej lehote. Urgovanie znalca, aby vyhotovil znalecký posudok a uloženie mu poriadkovej pokuty dokumentuje aktívny prístup okresného súdu v rámci platných právom poskytnutých možností na zabezpečenie vykonania významného dôkazu na rozhodnutie posudzovanej veci (III. ÚS 118/03). Ak súd neustanovil konkrétnu lehotu na vypracovanie znaleckého posudku alebo vykonanie iného právneho úkonu a nevyužil zákonné opatrenia na vykonanie týchto úkonov, spôsobil zbytočné prietahy v súdnom konaní.

Osobne prišla do Kancelárie verejného ochrancu práv podávateľka podnetu so žiadosťou o pomoc vo veci ochrany základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní o náhradu na náhradu škody v sume 6.512,- Sk vedenom na okresnom súde od roku 1998.

Vychádzajúc z chronológie procesných úkonov súdu verejný ochranca práv zistil niektoré kratšie obdobia nevykonávania procesných úkonov. Za neprimeranú považoval verejný ochranca práv najmä dĺžku znaleckého dokazovania nariadeného po ohliadke na mieste samom. V rámci znaleckého dokazovania súd postupne zmenil viackrát osobu znalca a za neprimerané verejný ochranca práv považoval najmä obdobie od júla 2007 do februára 2009, keď ustanovený znalec vrátil spis súdu bez vypracovania požadovaného posudku. Takmer jedenásť rokov trvajúce konanie verejný ochranca práv považoval za príliš dlhé obdobie na meritórne rozhodnutie vo veci.

Konanie na okresnom súde bolo následne ukončené rozhodnutím.

Zriadenie nových okresných súdov spôsobilo v niektorých prípadoch zbytočné prietahy v konaní

Súdy sa vo veci zbytočných prietahov bránia verejnému ochrancovi práv najmä neúmerným počtom napadnutých vecí, v uplynulých dvoch rokoch aj prechodom súdnictva na novovzniknuté súdy s účinnosťou od 1. januára 2008.

„V auguste 2007 som podal žiadosť o rozvod, teraz to má nový súd, nakoľko sa tieto súdy sťahovali. So svojou manželkou nežijeme v spoločnej domácnosti 2 roky. Nakoľko mám nový perspektívny vzťah a chcem si založiť rodinu, týmto sa sťažujem na prietahy súdu, ktorý už 2 roky necháva môj spis zapadnúť prachom. Tieto prietahy mi komplikujú život, nakoľko žijem v obavách, aby manželka nenarobila dlhy, ktoré sa budú posudzovať ako naše spoločné. Taktiež si nemôžem zaobstarať hnutelný a nehnuteľný majetok, pretože by to bol náš spoločný majetok.“ Napísal v podnete verejnému ochrancovi práv otec dvoch detí.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že s účinnosťou od 1. januára 2008 predmetná právna vec prešla v súvislosti s prechodom súdnictva na iný okresný súd. Na základe rozvrhu práce súdu bola vec v apríli 2008 pridelená zákonnej sudkyňi. Na základe zmeny rozvrhu práce súdu z júna 2008 bola vec pridelená inému sudcovi. Verejný ochranca práv konštatoval, že po prechode veci na iný okresný súd neboli zo strany súdu vo veci vykonávané aktívne úkony. Zákonný sudca zdržanie odôvodnil povinnosťou prednostne vybavovať agendu súdu týkajúcu sa maloletých, ako aj vecí starších ako 5 rokov. Predsedníčka súdu tiež odôvodnila zdržanie v konaní neúmerne veľkým počtom vecí v súdnom oddelení a prechodom výkonu súdnictva podľa ustanovenia § 18a a nasl. zákona č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a so zriadením nových okresných súdov od 1. januára 2008.

Verejný ochranca práv predsedníčku okresného súdu požiadal, aby vzhľadom na výsledky vybavenia podnetu ako orgán riadenia a správy súdu dohliadla na ďalšiu plynulosť konania tak, aby už v ňom k ďalším obdobiam nečinnosti súdu nedošlo a táto právna vec bola v primeraných lehotách prejednaná a rozhodnutá. Následne predsedníčka súdu verejnému ochrancovi práv oznámila, že zákonný sudca si vec preštudoval a vytyčil pojednávanie.

Súdy pridlho zisťujú svoju príslušnosť

V uplynulom roku verejný ochranca práv zaznamenal aj prípady, keď súdy všetkých stupňov boli zainteresované do zistenia ich príslušnosti či nepríslušnosti vo veci.

Na verejného ochrancu práv sa obrátila s podnetom aj obec, ktorej starosta uviedol, že ich obec je nútená domáhať sa svojich práv o vyslovenie neplatnosti právneho úkonu a určenie povinnosti zdržať sa konania voči susednej obci súdnou cestou.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že návrh bol na okresný súd podaný vo februári 2008. Okresný súd pri skúmaní príslušnosti na konanie vo veci dospel k záveru, že príslušným súdom na konanie je krajský súd, ktorému z tohto dôvodu postúpil spis v januári 2009.

Spis bol krajskému súdu doručený vo februári 2009. Posúdenie príslušnosti súdu na rozhodovanie o veci teda trvalo okresnému súdu vyše 11 mesiacov a s doručením spisového materiálu krajskému súdu vyše 12 mesiacov. Krajský súd však vyslovil nesúhlas s postúpením veci a spisový materiál v júli 2009 predložil Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na rozhodnutie o vecnej a miestnej príslušnosti súdu. Najvyšší súd Slovenskej republiky v predmetnej právnej veci rozhodol v októbri 2009 tak, že nesúhlas krajského súdu s postúpením veci nie je dôvodný. Spis bol z Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vyexpedovaný späť krajskému súdu v novembri 2009.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu dospel k názoru, že v konaní došlo v období od jeho podania do doručenia spisového materiálu krajskému súdu v 2009 k zbytočnému prietahu v konaní, a tým k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej

republiky a práva na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Rozhodnutím Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vo veci určenia príslušnosti súdu na konanie boli zbytočné prietahy v predmetnej právnej veci odstránené.

Zbytočné prietahy spôsobené skartovaním spisu

Podávateľ ďalšieho podnetu sa domáhal ochrany práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní o návrhu na povolenie obnovy konania vedeného na okresnom súde od roku 2005.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že návrh na povolenie obnovy konania bol okresnému súdu doručený v januári 2005. Okresný súd vo veci predmetného návrhu do preskúmania podnetu nevykonával vo veci žiaden procesný úkon, odvolávajúci sa na skutočnosť, že spis vedený na toho času už zrušenom okresnom súde nie je možné napriek všetkej snahe zadovážiť, nakoľko bol skartovaný. Z uvedeného vyplýva, že okresný súd v čase od januára 2005, kedy mu bol doručený návrh na povolenie obnovy konania, vo veci vôbec nekonal a bol úplne nečinný.

Verejný ochranca práv v oznámení o výsledkoch vybavenia podnetu adresovanom predsedovi okresného súdu ako orgánu riadenia a správy súdu uviedol, že samotné skartovanie spisového materiálu týkajúceho sa trestného konania vedeného na toho času už zrušenom okresnom súde nemôže predstavovať prekážku pre konanie o návrhu na povolenie obnovy konania a zároveň navrhol, aby okresný súd ako vecne a miestne príslušný súd na rozhodnutie o návrhu na povolenie obnovy konania urýchlene vykonal rekonštrukciu spisu a následne konal a rozhodol o návrhu z januára 2005. Podaním z augusta 2009 predseda okresného súdu oznámil, že prebieha zisťovanie existencie písomností umožňujúcich vykonať rekonštrukciu spisu. Predseda súdu sa zároveň zaviazal o výsledkoch šetrenia a o vykonaní ďalších úkonov verejného ochrancu práv písomne oboznámiť.

Zbytočné prietahy v konaniach o opravných prostriedkoch

Stav právnej neistoty je odstránený až vydaním právoplatného rozhodnutia (II. ÚS 26/95). Je potrebné zdôrazniť, že konanie pred súdom je celok pozostávajúci z prvostupňového a druhostupňového konania, ku ktorému sa pripája taktiež konanie o prípadnom mimoriadnom opravnom prostriedku (I. ÚS 70/98).

Vďaka nedostatkom na jednotlivých súdoch sa dovolanie v nasledujúcom prípade na dovolací súd dostalo až po dvoch rokoch.

„Žiadam verejného ochrancu práv o pomoc, aby nedošlo k finančným stratám. Súdny spor žiadam urýchlene ukončiť, nakoľko daný stav vytvorený žalovaným mi zabraňuje vybudovať oplotenie vlastného pozemku podľa platného geometrického plánu.“ Podávateľ namietal, že konanie vo veci začalo na okresnom súde pred 8 rokmi (v roku 2001). Následne cestou okresného súdu podal dovolanie v právnej veci o uložení povinnosti vybudovať oporný múr medzi pozemkami proti rozhodnutiu krajského súdu z roku 2006. Rozhodnutia sa však zatiaľ nedočkal.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že dovolanie bolo súdu doručené v marci 2007. Z prehľadu úkonov v konaní je zrejmé, že v období nasledujúcom po doručení dovolania súd postupoval aktívne a vykonával úkony smerujúce k odstráneniu väd dovolania. V čase od septembra 2007 do januára 2008 bol súdny spis na krajskom súde. Vo februári 2008 podávateľ podnetu zaplatil súdny poplatok za dovolanie, čím bol odstránený nedostatok v procesných podmienkach. Výzva na predloženie plnomocenstva, ktorú mu súd následne adresoval, však bola nadbytočným úkonom súdu, v dôsledku ktorého sa konanie o mesiac zbytočne predĺžilo. V období nasledujúcom po vrátení spisu ako predčasne predloženého súd postupoval podľa pokynu dovolacieho súdu, pričom časť úkonov bola vykonávaná prostredníctvom dožiadaného súdu. Postup okresného súdu možno hodnotiť ako aktívny v čase od apríla 2008 do júla 2008, kedy súd dožiadal iný okresný súd o vykonanie výsluchu. Súd v dožiadaní ustanovil 30-dňovú lehotu na jeho vybavenie. Dožiadanie

v tejto lehote vybavené nebolo, avšak okresný súd urgoval jeho vybavenie až po približne piatich mesiacoch od uplynutia lehoty na vybavenie dožiadania. Hoci priamu povinnosť vykonať úkon mal v tomto období predovšetkým dožiadateľ súd, dožadujúci okresný súd neprejavil žiadnu aktivitu smerujúcu k tomu, aby mu bolo vybavené dožiadanie bez zbytočných prietahov vrátené. Táto ničím neodôvodnená päťmesačná nečinnosť okresného súdu prispela k skutočnosti, že dovolaním podaným v marci 2007 sa ani po vyše dvoch rokoch dovolací súd zatiaľ nezaoberal.

Verejný ochranca práv vzhľadom na zistené skutočnosti dospel k záveru, že nečinnosťou súdu boli spôsobené zbytočné prietahy v konaní. S poukazom na výsledky vybavenia podnetu a na štádium, v ktorom sa konanie nachádzalo, predsedníčku súdu požiadal o prijatie opatrení na zabezpečenie plynulosti konania, a to najmä o sledovanie vecí až do predloženia dovolania dovolaciemu súdu. Zároveň ju požiadal, aby ho o prijatých opatreniach písomne informovala. V máji 2009 verejnému ochrancovi práv bola doručená Správa o výsledkoch vybavenia podnetu, v ktorej mu predsedníčka súdu oznámila, že spis bol dňa 4. mája 2009 zaslaný na rozhodnutie dovolaciemu súdu.

Záverom k zbytočným prietahom v súdnom konaní

Opakovane je potrebné zdôrazniť, že v prípadoch verejným ochrancom práv zistených porušení základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov v súdnom konaní súdy nielen na základe opatrení verejného ochrancu práv, ale vo viacerých prípadoch aj z vlastnej iniciatívy po doručení žiadosti verejného ochrancu práv o stanovisko odstraňujú zistené nedostatky v danej veci. Možno pozitívne hodnotiť podávanie žiadaných stanovísk a informácií, tak z hľadiska včasnosti poskytovaných informácií, ako aj ich obsahovej komplexnosti, zrozumiteľnosti a prehľadnosti. Súdy taktiež umožňujú nahliadanie do súdnych spisov podľa požiadaviek verejného ochrancu práv, fungujúca je osobná komunikácia s predsedami a podpredsedami súdov i s informačnými a spisovými kancelárkami súdov. Nedostatky v súčinnosti so súdmi verejný ochranca práv zaznamenal len v ojedinelých prípadoch, a to z časového hľadiska plnenia súčinnosti voči verejnému ochrancovi práv, ktoré však boli následne splnené.

Na základe preskúmania podnetov a stanovísk orgánov riadenia a správy súdov možno konštatovať, že objektívnou príčinou aktuálneho stavu súdnictva sú vysoká zaťaženosť súdov a sudcov, vyšších súdnych úradníkov (justičných čakatelov) a pracovníkov administratívy množstvom podaní. Riešenie tejto situácie vyžaduje systémové opatrenie, ktorým je dobudovanie kapacít v justícii.

Zo subjektívnych príčin zbytočných prietahov je potrebné poukázať aj na justičné prázdniny a povolenie sudcom pracovať doma. Nepriaznivý dopad na plynulosť konania s častým výskytom zbytočných prietahov majú negatívne kompetenčné konflikty. Napriek tomu, že ide o zákonný postup, nemal by trvať niekoľko mesiacov, obzvlášť, ak každý zo súdov prispeje k dĺžke konania. Prenášanie príslušnosti súdu, napr. z dôvodu, že „je to v prospech maloletého“, je niekedy aplikované iba formalisticky a kontraproduktívne.

V prípade odvolacích súdov dochádza k opakovanému vráteniu vecí ako predčasne predloženej, pričom pri prvom vrátení odvolací súd nepreskúma a nevytkne súdu prvého stupňa všetky nedostatky, po zistení prvého z nich vec vráti, čo zbytočne spomaľuje konanie, keďže by bolo možné všetky nedostatky odstrániť naraz, čo by bolo nepochybne efektívnejšie.

V kontexte s vyhýbaním sa súdnemu pojednávaniu predovšetkým u žalovaného, možno konštatovať nedostatočné využívanie oprávnení a možností súdu. Nízka je miera využívania kontumačných rozsudkov, minimálne až žiadne je využívanie sankčných opatrení súdu, akými sú poriadkové pokuty uložené svedkom, účastníkom, znalcom i ich predvedenie.

Preskúmanie podnetov verejným ochrancom práv preukazuje každý rok aj toleranciu voči notárom a znalcom, ktorých sudca v prevažnej väčšine prípadov len upozorní, neuloží im pokutu, ani im neodníme vec. Pochybenia znalcov nie sú vždy nahlasované Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky.

Ďalšie nedostatky sú spojené s vyhotovovaním, expedovaním a doručovaním súdnych písomností, najmä meritórnych rozhodnutí. Nerešpektuje sa zákonná lehota, súd nie je napr. schopný vysporiadať sa

s tým, že jeden z účastníkov marí doručovanie a rozhodnutie, v dôsledku čoho nemôže nadobudnúť právoplatnosť alebo sa oddaluje podanie opravného prostriedku (nie je ojedinelé, ak to trvá aj niekoľko mesiacov). Súdny majú pochopiteľne povinnosť doručovať a dodržiavať pri tom pravidlá ustanovené zákonom, ale verejný ochranca práv zaznamenáva nízku razanciu pri vysporiadavaní sa s evidentným vyhýbaním sa preberaniu zásielok na strane účastníkov a marením doručovania.

V mnohých prípadoch preukázaného porušenia základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom z dôvodu práceneschopnosti zákonného sudcu. Následne je spis pridelený inému sudcovi, ktorý však vo veci väčšinou nič nevykoná, a preto po ukončení práceneschopnosti pôvodného zákonného sudcu dôjde k spätnému prideleniu spisu pôvodnému sudcovi. Ide o obdobia trvajúce mesiace. Zo subjektívneho hľadiska od nikoho nemožno vyžadovať, aby vykonával svoju prácu v čase, keď mu to jeho zdravotný stav nedovoľuje, táto skutočnosť však nemôže byť pričítaná na ťarchu účastníkov konania. Práceneschopnosť zákonného sudcu nemá povahu okolnosti, ktorá by vylučovala zodpovednosť súdu, vecne a miestne príslušného na rozhodnutie vo veci, pretože Ústava Slovenskej republiky v čl. 48 ods. 2 zaväzuje predovšetkým súdy ako garantov spravodlivosti, aby prijali príslušné opatrenia umožňujúce prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov, a tým vykonanie spravodlivosti v primeranej lehote. V súvislosti s práceneschopnosťou sudcu treba poznamenať, že v súlade s medzinárodným štandardom daným Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd personálne problémy súdu a ani nadmerné množstvo vecí, v ktorých sa musí zabezpečiť súdne konanie, nezbavuje súdy zodpovednosti za zbytočné prietahy v súdnom konaní. Z tohto dôvodu práceneschopnosť zákonného sudcu ústavne neospravedlňuje nečinnosť súdu vo veci. Argumentácia o dlhodobej práceneschopnosti zákonného sudcu len preukazuje neefektívnosť v posudzovanom postupe, ak v období ňou spôsobenej nečinnosti súdu neboli prijaté účinné opatrenia smerujúce k prideleniu veci inému sudcovi a jeho efektívnej práci tak, aby nedošlo k zbytočným prietahom v konaní.

V súvislosti s otázkou opakovanej zmeny zákonného sudcu vo veci možno konštatovať konflikt dvoch práv tvoriacich základné právo na súdnu ochranu, práva na zákonného sudcu a práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov. V prípade ich kolízie je však súd povinný podľa nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky zabezpečiť ich spravodlivú rovnováhu pri ich ochrane (ÚS 239/06). Postup pri personálnych výmenách sudcov síce je v záujme ochrany práva účastníkov konania na zákonného sudcu, ale na druhej strane často spôsobuje nepríjemné porušenie práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov.

Podľa ustanovenia § 120 ods. 2 písm. b) zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je návrh na začatie disciplinárneho konania proti sudcovi oprávnený podať aj verejný ochranca práv. Na verejného ochrancu práv sa podávateľia podnetov obracajú aj s touto požiadavkou. Verejný ochranca práv v uplynulom roku nezistil, že by konanie sudcu napĺňalo skutkovú podstatu disciplinárneho previnenia. Jemu doručené návrhy vychádzali v podstate zo subjektívnej nespokojnosti ich podávateľov s rozhodnutím súdu, resp. z hodnotenia dôkazov samosudcom či senátom a nesprávneho skutkového alebo právneho posúdenia veci. Vychádzajúc z obsahu týchto podaní možno povedať, že účastníci súdnych konaní namiesto uplatnenia opravných prostriedkov siahajú k iniciovaniu disciplinárnych konaní voči sudcom, ktorí v ich veciach rozhodovali, resp. už vyčerpali všetky opravné prostriedky, ktoré im základné kódexy procesnoprávnej povahy priznávajú.

Opakovane verejný ochranca práv zdôrazňuje, že má pochopenie pre vysokú zaťaženosť súdov a sudcov i pre objektívne dôvody, ktoré spôsobujú prietahy v súdnom konaní. Podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky Ústava Slovenskej republiky dáva prostredníctvom práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov osobe príslub, že jej právna neistota sa odstráni rozhodnutím príslušného súdu v primeranom čase. Uplatnenie tohto práva nemôže byť zmarené len preto, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde.

Námietka nedostatočného počtu sudcov, rovnako ako námietka veľkého množstva nevybavených a nerozhodnutých vecí, nemá povahu okolností, ktoré by vylučovali zodpovednosť vecne a miestne príslušného súdu vo veci občana, ktorý sa neho obrátil. Počet nevybavených vecí, o ktorých má súd rozhodnúť, ho

zbavuje zodpovednosti za porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, zaručeného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky len vtedy, ak sa preukáže, že počet nevybavených vecí nemá pôvod v zlej organizácii činnosti súdnictva, súdu alebo sudcu (II. ÚS 18/98).

Verejný ochranca práv naďalej pri osobných stretnutiach i písomnej komunikácii s najvyššími predstaviteľmi štátu venuje pozornosť otázkam výskytu zbytočných prietahov v súdnom konaní, ale najmä otázkam ich príčin a hľadania a prijatia opatrení, ktoré zabezpečia zlepšenie aktuálneho stavu.

Dňa 7. decembra 2009 sa v bratislavskom sídle verejného ochrancu práv uskutočnila odborná porada „Aplikačné problémy ústavného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v súdnom konaní podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd pri zohľadnení judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva“, za účasti predsedníčky Ústavného súdu Slovenskej republiky, podpredsedníčky vlády a ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky, predsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, generálneho prokurátora Slovenskej republiky, predsedu Slovenskej advokátskej komory a verejného ochrancu práv. Účastníci odbornej porady prijali Návrhy efektívnych opatrení, ktoré sa týkali legislatívnej roviny, organizačno-riadiacej roviny, personálnej roviny a zdôraznili aj nevyhnutnosť analyzovania rozhodnutí Ústavného súdu SR v súvislosti s čl. 48 ods. 2 Ústavy SR a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd vo vzťahu k objektívnym a subjektívnym dôvodom prietahov, druhu odporcu, ako aj k výške finančného zadostučinenia.

2.1.1.2. Zbytočné prietahy v konaní Sociálnej poisťovne

Podľa článku 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky má každý právo, aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných prietahov v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Toto právo sa priznáva aj v konaní orgánov verejnej správy. Podľa ustanovenia § 210 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov organizačné zložky Sociálnej poisťovne sú povinné rozhodnúť o dôchodkových dávkach **najneskôr do 60 dní od začatia konania**. V mimoriadne zložitých prípadoch možno túto lehotu **predĺžiť najviac o 60 dní**, čo treba oznámiť účastníkom konania.

Sociálna poisťovňa a práva detí

Zbytočné prietahy Sociálnej poisťovne neraz ovplyvňujú aj **sociálnu situáciu detí**.

„Manželka byla slovenské národnosti tudíž vše se musí řešit ve Slovenské republice. Slovenská Sociální pojišťovna nemá zájem řešit nárok na sirotčí důchodek mého syna, vše požadované jsem řádně zaslal. Mezi tím syn tragicky zemřel, já se zhroutil a léčil po psychiatrických léčebnách a vše se opět oddálilo. Náš veřejný ochránce práv JUDr. Otakar Motejl mi písemně zdědil, že Vy máte možnost vše dát do pořádku. Mohu Vám zdělit, že jsem na Slovensko nezanevřel, mám tam velkou rodinu a rád tam jezdím.“ Takto neľahkú životnú situáciu rodiny opísal v podnete verejnému ochrancovi práv podávateľ z Českej republiky, ktorému zomrela manželka Slovenka a ostal sám s tromi synmi.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že rozhodnutiami z roku 1995 bol priznaný sirotský dôchodok trom synom podávateľa podnetu. Rozhodnutím z mája 2003 bol odňatý sirotský dôchodok pre syna, ktorému podľa stanoviska Sociálnej poisťovne odo dňa 30. júna 2003 zanikol nárok na sirotský dôchodok z dôvodu ukončenia štúdia. Podávateľ podnetu však predložil v máji 2006 pri osobnej návšteve Sociálnej poisťovne doklad o štúdiu tohto syna za obdobie od januára 2002 do júla 2004. Následne, v júni 2006, Sociálna poisťovňa požiadala Ministerstvo školstva Slovenskej republiky o vyjadrenie, či je štúdiom na škole, ktorú syn podávateľa navštevoval, ekvivalentné štúdiu na strednej škole v Slovenskej republike. Na základe žiadosti Ministerstva školstva Slovenskej republiky Sociálna poisťovňa v novembri 2006 vyzvala syna podávateľa podnetu, aby predložil doklad o najvyššom ukončenom vzdelaní. Podaním, ktoré bolo Sociálnej poisťovni doručené vo februári 2007, oznámila notárka skutočnosť, že syn podávateľa podnetu zomrel v októbri 2006. Nakoľko

doklad o dosiahnutom vzdelaní nepredložil ani podávateľ podnetu, Sociálna poisťovňa požiadala znovu v júni 2007 Ministerstvo školstva Slovenskej republiky o stanovisko k štúdiu syna podávateľa podnetu aj bez predloženia dokladu o najvyššom vzdelaní. Vyjadrenie Ministerstva školstva Slovenskej republiky bolo Sociálnej poisťovni doručené v januári 2008. Keďže bolo kladné, Sociálna poisťovňa v apríli 2008 vyčíslila doplatok na sirotskom dôchodku, tento však chybou zamestnancov Sociálnej poisťovne nebol poukázaný. Sociálna poisťovňa v liste z decembra 2008 prisľúbila zaslať doplatok na sirotskom dôchodku v najkratšom možnom termíne. Doplatok na sirotskom dôchodku syna podávateľa podnetu poukázala za obdobie od februára 2004 (tri roky spätne od podania žiadosti) až do augusta 2004 vo výške 322,09 eur v poukaze dôchodkov za mesiac marec 2009.

Uvedené obdobie, za ktoré Sociálna poisťovňa vyčíslila doplatok na sirotskom dôchodku, však bolo určené nesprávne. Vzhľadom k tomu, že sa podávateľ podnetu dostavil do Sociálnej poisťovne už v máji 2006 a predložil doklad o štúdiu syna, mala Sociálna poisťovňa vyčísliť doplatok na jeho sirotskom dôchodku odo dňa zastavenia jeho výplaty, teda od júla 2003. Preto Sociálna poisťovňa zaslala ďalší doplatok na sirotskom dôchodku za obdobie od júla 2003 do februára 2004 vo výške 372,45 eur mimoriadnym poukazom, pričom jeho splatnosť bola v marci 2009.

Sociálna poisťovňa dĺžku konania vo veci výplaty sirotského dôchodku odôvodnila dvoma skutočnosťami. V prvom rade bolo potrebné pre posúdenie nároku na sirotsky dôchodok zistiť, či bol syn podávateľa v období od januára 2002 do júla 2004 nezaopatreným dieťaťom. Na tento účel bolo potrebné aj vyjadrenie Ministerstva školstva Slovenskej republiky, ktoré však požiadalo o predloženie dokladu o najvyššom ukončenom vzdelaní a ten Sociálna poisťovňa nemala k dispozícii. Dĺžku konania ovplyvnila tiež skutočnosť, že Sociálna poisťovňa nemá k dispozícii dostatočný počet odborných zamestnancov na to, aby bolo reálne rozhodnúť o všetkých žiadostiach o nárok na dôchodkové dávky v zákonom ustanovenej lehote.

Verejný ochranca práv konštatoval, že Sociálna poisťovňa v konaní o nároku syna podávateľa podnetu na sirotsky dôchodok a jeho výplatu nedodržala lehotu ustanovenú zákonom o sociálnom poistení, pričom tento postup je možné iba čiastočne odôvodniť právnou a skutkovou zložitou veci a správaním sa účastníkov konania. Nedostatočný počet zamestnancov nie je dôvodom, ktorý by mohol ospravedlniť neúmernú dĺžku konania. Túto je potrebné v konaniach o nárokoch na dôchodkové dávky vnímať obzvlášť citlivo.

Vo veci nároku ďalšieho syna podávateľa podnetu na sirotsky dôchodok Sociálna poisťovňa rozhodnutím z decembra 2004 odňala sirotsky dôchodok, nakoľko podľa vyjadrenia Ministerstva školstva Slovenskej republiky jeho štúdium na integrovanej strednej škole nebolo ekvivalentné stredoškolskému štúdiu v Slovenskej republike. Žiaľ, inštitút odstránenia tvrdosti zákona zákon o sociálnom poistení neobsahuje. Sociálna poisťovňa teda nemohla vyhovieť žiadosti podávateľa podnetu.

Neľahkú životnú situáciu rodiny podávateľa podnetu vníma verejný ochranca práv skutočne citlivo a s pochopením. Je znepokojený nepriaznivou personálnou situáciou Sociálnej poisťovne, ktorá je v mnohých prípadoch dôvodom zdĺhavého konania o nárokoch na dôchodkové dávky. V tejto veci preto dôrazne požiadal generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne o prijatie takých opatrení, ktoré do budúcnosti zabránia obdobným situáciám. Znovuzavedenie inštitútu odstránenia tvrdosti zákona navrhuje poslancom Národnej rady Slovenskej republiky od jeho zrušenia s účinnosťou od 1. januára 2004.

Zbytočné prietahy pri rozhodovaní o invalidných dôchodkoch

Zbytočné prietahy Sociálnej poisťovne verejný ochranca práv preukázal aj pri **priznávaní a zvyšovaní invalidných dôchodkov**. Viacerí podávatelia, ktorí pridľho čakajú na dávku sociálneho poistenia, sú zúfalí z **ťažkej finančnej situácie, v ktorej sa nachádzajú**.

„Som zúfalá, ja nemám z čoho žiť“, napísala verejnému ochrancovi práv podávateľka podnetu, domáhajúca sa nároku na invalidný dôchodok.

Ďalší podávateľ v podnete verejnému ochrancovi práv napísal:

„Prosím Vás o pomoc v mojej situácii, lebo sa nachádzam vo veľmi zložitej sociálnej a finančnej tiesni. Môj zdravotný stav si vyžaduje sústavnú liečbu, ktorá je finančne náročná. Pre preklopenie obdobia bez príjmu som bol nútený zobrať si pôžičku, ktorú je potrebné splácať.“

Mnohí občania museli na dôchodok čakať dlhšie. Keďže neboli spokojní s rozhodnutím Sociálnej poisťovne, v ich **veci rozhodoval súd. Aj po jeho rozhodnutí nie vždy Sociálna poisťovňa konala bez zbytočných prietahov.**

Na verejného ochrancu práv sa obrátil podávateľ po operácii nádoru na mozgu, ktorý uviedol, že so Sociálnou poisťovňou sa už aj súdil. V podnete žiadal o pomoc pri odstránení krivdy, ktorú pociťuje.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že od roku 1996 bol podávateľ poberateľom invalidného dôchodku. V novembri 2005 bol jeho zdravotný stav preskúmaný na kontrolnej lekárskej prehliadke so záverom, že jeho miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť je 50 %. Preto sa mu rozhodnutím z januára 2006 výrazne znížila suma jeho dôchodku. Proti tomuto rozhodnutiu podal opravný prostriedok. Krajský súd opravnému prostriedku vyhovel a napadnuté rozhodnutie zrušil.

Sociálna poisťovňa, ústredie, opätovne rozhodla o nároku na invalidný dôchodok v roku 2007, no ani s týmto nebol podávateľ spokojný a opäť podal opravný prostriedok. Krajský súd mu opäť vyhovel a rozsudkom z mája 2008 napadnuté rozhodnutia zrušil pre ich nepreskúmateľnosť pre nedostatok dôvodov. V ďalšom konaní súd zaviazal Sociálnu poisťovňu rozhodnúť vo veci pri dodržaní zásad administratívneho konania, čl. 39 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a Dohovoru o minimálnej norme sociálneho zabezpečenia s tým, že v rozhodnutí je potrebné komplexne zhodnotiť zdravotný stav podávateľa vzhľadom na závažnosť postihnúť a rozhodnutie riadne odôvodniť.

Spisový materiál bol Sociálnej poisťovni vrátený v júni 2008. Posúdenie zdravotného stavu bolo v júli 2008 odročené z dôvodu nevyhnutného doplnenia odborných vyšetrení. Aj ďalšie posúdenie zdravotného stavu 4. decembra 2008 bolo odročené, pretože nebol k dispozícii EEG záznam.

Zdravotný stav podávateľa podnetu bol posúdený v januári 2009, pričom bol uznaný naďalej čiastočne invalidným. Proti vydaným rozhodnutiam Sociálnej poisťovne podal v apríli 2009 opäť opravný prostriedok, ktorý bol postúpený súdu.

Konanie o nároku podávateľa podnetu na invalidný dôchodok začaté ešte v roku 2005, kedy sa podrobil kontrolnej lekárskej prehliadke, na základe ktorej bol jeho invalidný dôchodok výrazne znížený, nebolo do preskúmania podnetu právoplatne ukončené. Rozhodnutia Sociálnej poisťovne v uvedenej veci boli už dvakrát preskúmané súdom, pričom podávateľ podnetu bol v oboch prípadoch úspešný a súd predmetné rozhodnutia zrušil. Sociálna poisťovňa v priebehu troch rokov nebola schopná vydať rozhodnutie, ktoré by spĺňalo všetky zákonné náležitosti tak, aby súd takéto rozhodnutia mohol potvrdiť, čím by sa konanie o nároku na invalidný dôchodok právoplatne ukončilo.

Uvedená skutočnosť je natoľko závažná, že predmetné konanie, trvajúce viac ako tri roky, možno už len na základe jeho posúdenia v globále považovať za nezlučiteľné s imperatívom ustanoveným v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. O to viac, ak sa porušenie tohto ústavného článku bezprostredne dotýka ďalšieho základného práva zaručeného Ústavou Slovenskej republiky, a to práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa podľa čl. 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. V rámci opatrení na odstránenie nedostatkov zistených pri vybavení podnetu verejný ochranca práv požiadal Sociálnu poisťovňu, aby bol zdravotný stav podávateľa podnetu v konaní o opravnom prostriedku posúdený riadne a komplexne tak, aby lekársky posudok nevzbudzoval pochybnosti čo do správnosti svojho obsahu a aby prihliadol na všetky námietky a v odôvodnení sa s nimi aj náležite vysporiadal, pokiaľ im nebude vyhovené.

Zbytočné prietahy pri rozhodovaní o starobných dôchodkoch

Najčastejšie zbytočné prietahy v konaní Sociálnej poisťovne namietajú v podnetoch **starobní dôchodcovia, čakajúci na svoj starobný dôchodok i na jeho zvýšenie.**

Poberateľ starobného dôchodku ešte od roku 1994 sa v roku 2007 od svojich bývalých spolupracovníkov dozvedel, že dosiahli dodatočné zaradenie svojho zamestnania do II. pracovnej kategórie. Preto sa aj on v roku 2007 obrátil na Sociálnu poisťovňu a žiadal o nápravu chyby pri stanovení výšky starobného dôchodku. Namietal, že Sociálna poisťovňa nerozhodla v priebehu takmer dvoch rokov.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že podávateľ podnetu sa vo veci na Sociálnu poisťovňu obrátil listom z augusta 2007. Svoju žiadosť opieral o čestné vyhlásenia bývalých spolupracovníkov, ktoré predložil v novembri 2007 a následne aj ďalšie v septembri 2008. Sociálna poisťovňa v priebehu takmer dvoch rokov, počas ktorých nevydala rozhodnutie o žiadosti podávateľa podnetu, požiadala o spoluprácu Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív a svoje tri pobočky.

Podľa ustanovenia § 196 zákona o sociálnom poistení dôkazom je všetko, čo môže prispieť k zisteniu a objasneniu skutočného stavu veci, najmä výpovede účastníkov konania a vyjadrenia účastníkov konania a svedkov, odborné posudky, znalecké posudky, správy, listiny, vyjadrenia a potvrdenia iných fyzických osôb a právnických osôb. Organizačná zložka Sociálnej poisťovne môže ako dôkaz použiť aj výpoveď svedkov. Účastník konania je povinný navrhnuť dôkazy na podporu svojich tvrdení. Organizačná zložka Sociálnej poisťovne rozhodne, ktoré z dôkazov sa vykonajú. Zároveň je povinná vykonať aj iné dôkazy, ktoré účastníci konania nenavrhli, ak sú potrebné na zistenie a objasnenie skutočného stavu veci. Organizačná zložka Sociálnej poisťovne hodnotí dôkazy podľa svojej úvahy, a to každý dôkaz osobitne a všetky dôkazy vo vzájomnej súvislosti. Zákon o sociálnom poistení umožňuje namiesto dôkazu pripustiť aj čestné vyhlásenie účastníka konania.

Sociálna poisťovňa zhodnotila podávateľom predložené čestné vyhlásenia ako nedostatočné, nevydala však rozhodnutie o zamietnutí jeho žiadosti. O dôvodoch neuznania čestných vyhlásení informovala podávateľa podnetu iba listom zo dňa 14. mája 2008, v ktorom uvádza, že čestné vyhlásenia nepreukazujú tvrdené skutočnosti. V stanovisku Sociálnej poisťovne na žiadosť verejného ochrancu práv sa uvádza, že čestné vyhlásenia nemožno pripustiť preto, že bývalí spolupracovníci sa vyjadrujú k svojmu pracovnému zaradeniu a nie k zaradeniu podávateľa podnetu, ako aj preto, že neboli spísané a podpísané príslušným orgánom, pred príslušným zamestnancom matričného úradu alebo obecného úradu. Teda z celkom iných dôvodov, než ktoré uviedla v liste podávateľovi podnetu. V stanovisku Sociálnej poisťovne sa tiež uvádza, že zákon o sociálnom poistení čestné vyhlásenia svedkov nepripúšťa. Podľa zákona o sociálnom poistení je však dôkazom všetko, čo môže prispieť k zisteniu a objasneniu skutočného stavu veci. Výpočet možných dôkazných prostriedkov v zákone je iba demonštratívny. Sociálna poisťovňa má právo hodnotiť dôkazy podľa svojej úvahy. Ak však predložené čestné vyhlásenia považovala za nedostatočné, bola povinná vykonať iné dôkazy, ak o takýchto vedela. V tomto prípade to bol predovšetkým výsluch podávateľom navrhnutých svedkov, ktorý minimálne do 12. februára 2009 nevykonala. Namiesto toho ho opakovane poučovala o možnosti preukázania sporných skutočností spôsobom, ktorý nebolo možné realizovať. Je pravdou, že preukazovanie skutočností, ktoré sa odohrali pred viac ako tridsiatimi rokmi za súčasného stavu archívnej starostlivosti o príslušné dokumenty je viac ako problematické. Zabezpečenie dôkazov v takýchto prípadoch je zložité a časovo náročné. Z vyššie uvedeného však nad akúkoľvek pochybnosť vyplýva, že Sociálna poisťovňa mohla už oveľa skôr vykonať výsluch svedkov, na základe ktorého napokon aj vyhovelá žiadosti podávateľa podnetu o zvýšenie starobného dôchodku.

Jednou z povinností Sociálnej poisťovne je presne a úplne zistiť skutkový stav veci. I napriek tomu sa však nezabavuje povinnosti konať bez zbytočných prietahov. Ak by Sociálna poisťovňa vo veci plynule konala a z prehľadu vykonaných úkonov by bolo zrejmé, že robí všetko pre presné a úplné zistenie skutočného stavu, bolo by možné odôvodniť prietahy v konaní skutkovou zložitou veci. Sociálna poisťovňa v tomto prípade však takéto konanie nepreukázala.

Vzhľadom na uvedené považoval verejný ochranca práv prietahy v konaní Sociálnej poisťovne za zbytočné.

Na základe doplnenia dokazovania Sociálna poisťovňa dodatočne zaradila vykonávané zamestnanie podávateľa podnetu do II. pracovnej kategórie a zvýšila mu starobný dôchodok späťne od roku 2004.

Sociálnu poisťovňu verejný ochranca práv tiež dôrazne upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia.

Dlhé čakanie na dôchodok v dôsledku pomalej cezhraničnej súčinnosti

V uplynulom roku činnosti verejným ochrancom práv preukázaná nečinnosť v konaniach vo veciach **rozhodovania o nároku na dôchodok** bola v mnohých prípadoch ovplyvnená postupom **podľa príslušných medzinárodných dokumentov**. Najčastejšie podľa Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o sociálnom zabezpečení.

Ďakovný list za pomoc pri vybavení invalidného dôchodku dcéry z Českej republiky poslala podávateľka ďalšieho podnetu, ktorej dcéra so schizoafektívnou poruchou mala k 1. decembru 1992 trvalý pobyt v Slovenskej republike.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že o invalidný dôchodok požiadala dcéra podávateľky podnetu žiadosťou z novembra 2007. Žiadosť o invalidný dôchodok postúpil Sociálnej poisťovni nositeľ poistenia Českej republiky v júni 2008. Sociálna poisťovňa rozhodnutím z decembra 2008, teda až po šiestich mesiacoch, zamietla žiadosť dcéry podávateľky podnetu o invalidný dôchodok. Sociálna poisťovňa rozhodla na základe formulára E 205 CZ vystaveného českým nositeľom poistenia.

Na základe žiadosti o odstránenie tvrdosti zákona z decembra 2007 však bola dcére zhodnotená ďalšia doba poistenia získaná podľa právnych predpisov Českej republiky a rozhodnutím z júla 2008 jej Česká správa sociálneho zabezpečení priznala invalidný dôchodok. Nositeľ poistenia Českej republiky postúpil Sociálnej poisťovni nový Formulár E 205 CZ, na ktorom potvrdil ďalšiu dobu poistenia až v januári 2009. Následne Sociálna poisťovňa rozhodnutím z februára 2009 priznala dcére podávateľky podnetu invalidný dôchodok.

Sociálna poisťovňa v konaní o priznaní invalidného dôchodku dcére podávateľky podnetu nedodrжала lehotu ustanovenú zákonom o sociálnom poistení. Sociálnu poisťovňu verejný ochranca práv upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia.

V podnete verejnému ochrancovi vo veci **neúmerne zdĺhavého vybavovania predčasného starobného dôchodku a invalidného dôchodku** Sociálnou poisťovňou ďalší podávateľ napísal:

„Žiadosť o invalidný dôchodok sa vybavuje už 3 (!) roky a stále to nie je ukončené. Som na pokraji existenčných možností, veď ako sa dá takto prežiť? Či mi veríte alebo nie, žijí ma môj 88-ročný otec – dôchodca.“

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že zákonom ustanovená 60-dňová lehota na rozhodnutie o žiadosti o predčasný starobný dôchodok uplynula vo veci v júli 2006, pričom podávateľ podnetu mal byť oboznámený s predĺžením lehoty o ďalších maximálne 30 dní podľa zákona účinného v čase podania žiadosti o predčasný starobný dôchodok. Aj táto predĺžená lehota však uplynula v auguste 2006 a konanie vo veci žiadosti o predčasný starobný dôchodok nebolo ukončené. Až dňa 6. decembra 2006 Sociálna poisťovňa postúpila fotokópiu žiadosti o predčasný starobný dôchodok nositeľovi poistenia Českej republiky a požiadala ho o potvrdenie doby poistenia, ktorú je možné započítať podľa článku 45 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71. Formulár E 205 CZ bol Sociálnej poisťovni doručený v októbri 2008. No až rozhodnutím z februára 2009 Sociálna poisťovňa rozhodla o žiadosti o predčasný starobný dôchodok.

V januári 2008 požiadal podávateľ podnetu o invalidný dôchodok. Sociálna poisťovňa rozhodnutím z apríla 2008 prerušila konanie o invalidný dôchodok, nakoľko nebolo ukončené konanie o predčasný starobný dôchodok. Rozhodnutím z februára 2009 Sociálna poisťovňa rozhodla o žiadosti o invalidný dôchodok.

Po ukončení konania o invalidný dôchodok Sociálna poisťovňa postúpila žiadosť o invalidný dôchodok až v apríli 2009 nositeľovi poistenia Českej republiky s potvrdenou dobou poistenia Slovenskej republiky.

Aj keď konanie o invalidný dôchodok bolo prerušené, rozhodnutím z apríla 2008, z dôvodu, že nebolo ukončené konanie o predčasný starobný dôchodok, Sociálna poisťovňa po doručení formulára E 205 CZ v októbri 2008 mohla rozhodnúť o žiadosti o invalidný dôchodok bezodkladne. Sociálna poisťovňa ani v konaní o žiadosti o invalidný dôchodok nedodrжала lehotu ustanovenú zákonom o sociálnom poistení, pričom tento postup nie je možné odôvodniť právnou a skutkovou zložitostou veci, ani správaním sa účastníkov konania.

Generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne verejný ochranca práv požiadal o prijatie účinných opatrení, ktoré zabránia vzniku prietahov v konaní pri rozhodovaní o žiadostiach o dávky dôchodkového poistenia podľa nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo strany Sociálnej poisťovne.

Nakoľko žiadosť o invalidný dôchodok bola Sociálnou poisťovňou postúpená českému nositeľovi poistenia, odporučil verejný ochranca práv podávateľovi podnetu obrátiť sa aj na českého verejného ochrancu práv.

Pri vybavovaní podnetov týkajúcich sa súčinnosti nositeľov sociálneho poistenia rôznych krajín aktívne spolupôsobia ich ombudsmeni.

O pomoc pri vybavení invalidného dôchodku pre dôchodcu žijúceho v Českej republike požiadal aj verejného ochrancu práv v Slovenskej republike priamo český verejný ochranca práv.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že žiadosť vo veci bola Sociálnej poisťovni postúpená nositeľom poistenia Českej republiky vo februári 2008. V apríli 2008 český nositeľ poistenia urgoval Sociálnu poisťovňu, aby zaslala formulár E 205 SK a evidenčné listy dôchodkového poistenia. Listom z mája 2008 Sociálna poisťovňa požadovanú dokumentáciu zaslala a zároveň informovala dôchodcu, že nemôže rozhodnúť o jeho nároku v lehote ustanovenej zákonom. Jeho zdravotný stav posúdila Sociálna poisťovňa v júni 2008. Rozhodnutie vydala vo februári 2009. Sociálna poisťovňa na žiadosť verejného ochrancu práv odôvodnila oneskorené rozhodnutie nepriaznivou pracovnou situáciou pracoviska, ktoré rozhoduje o dávkach podľa medzinárodných dokumentov.

Sociálna poisťovňa rozhodnutím z februára 2004 a rozhodnutím z mája 2009 zamietla žiadosť o invalidný dôchodok. Z odôvodnenia týchto rozhodnutí vyplýva, že dôchodca nezískal v období od júna 1993 do júna 2003 žiadnu dobu poistenia v Slovenskej republike. Na formulári E 205 SK, ktoré zaslala českému nositeľovi poistenia, však potvrdila dobu poistenia získanú podľa právnych predpisov Slovenskej republiky v období od apríla 1995 do septembra 1998. Sociálna poisťovňa v odôvodnení vyššie uvedených rozhodnutí nesprávne uviedla, že dôchodca nezískal v rozhodujúcom období desiatich rokov pred vznikom invalidity žiadnu dobu poistenia. Rozhodnutím z mája 2009 Sociálna poisťovňa zrušila svoje rozhodnutie z februára 2009. Zmenovým rozhodnutím zhodnotila dobu poistenia v rozsahu 3 roky a 231 dní a žiadosť o invalidný dôchodok opätovne zamietla. Vzhľadom na skutočnosť, že podávateľovi podnetu nevznikol nárok na dôchodok, nedošlo k porušeniu jeho základného práva na primerané hmotné zabezpečenie pri nespôsobilosti na prácu, avšak Sociálna poisťovňa porušila svoju povinnosť ustanovenú zákonom, nakoľko jej povinnosťou podľa ustanovenia § 209 ods. 1 zákona o sociálnom poistení je vydať rozhodnutie, ktoré je v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi, a ktoré vychádza zo spoľahlivo zisteného skutočného stavu veci.

Ďalší podávateľ v podnete verejnému ochrancovi práv namietal:

„Už rok nemám žiaden príjem, som úplne bez akýchkoľvek prostriedkov. Mám značné zdravotné problémy a som odkázaný na pravidelné užívanie liekov, čo sa mi ťažko zvláda bez príjmu. Ak táto situácia bude trvať aj naďalej, mám obavu, že to zanechá nezvratné škody na mojom zdravotnom stave. Už ani nehovorím o tom, aká je momentálne kvalita môjho života. Prosím Vás o pomoc. Je predsa neuveriteľné, aby dnes v 21. storočí trvalo rok (!) zaslanie potvrdenia z jednej poisťovne do druhej, aj keď v susedných štátoch.“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že žiadosť o starobný dôchodok podávateľ podnetu podal v máji 2008. Jeho zamestnávateľ však mal ku dňu rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej

Republiky sídlo v Českej republike, a preto sa podľa článku 20 Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o sociálnom zabezpečení považuje doba poistenia, ktorú získal do 31. decembra 1992 za dobu poistenia Českej republiky. Nakoľko z doby poistenia, ktorú získal podávateľ podnetu podľa právnych predpisov Slovenskej republiky po 31. decembri 1992, mu nárok na starobný dôchodok nevznikol z dôvodu, že nebol dôchodkovo poistený najmenej 15 rokov, požiadala Sociálna poisťovňa v auguste 2008 nositeľa poistenia Českej republiky o potvrdenie doby poistenia získanej podľa právnych predpisov Českej republiky, ktorú je možné započítať na účely článku 45 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71. Doručenie potvrdenia o dobách poistenia bolo zo strany Sociálnej poisťovne urgované v októbri 2008, v januári 2009 a v marci 2009. Formulár E 205 CZ s potvrdenou dobou poistenia bol Sociálnej poisťovni doručený v apríli 2009 s upozornením, že sa zisťuje ďalšia doba poistenia. Nositeľ poistenia Českej republiky mal po zistení celkovej doby poistenia zaslať nový formulár E 205 CZ.

Z uvedeného vyplýva, že Sociálna poisťovňa v konaní o priznaní starobného dôchodku nedodrжала lehotu stanovenú zákonom o sociálnom poistení, no tento postup je možné z časti odôvodniť potrebou zisťovania dôb poistenia získaných podľa právnych predpisov Českej republiky. Sociálna poisťovňa k nemu však pristúpila po viac ako troch mesiacoch od podania žiadosti o starobný dôchodok. Vzhľadom k tomu verejný ochranca práv uložil Sociálnej poisťovni povinnosť vykonať opatrenia, ktoré zabezpečia urýchlenie rozhodovania v predmetnom konaní, a to pokračovať v pravidelnom urgovaní zaslania formuláru E 205 CZ, bezodkladne vydať rozhodnutie o starobnom dôchodku po doručení dokladov a povinnosť informovať o týchto úkonoch podávateľa podnetu i Kanceláriu verejného ochrancu práv. Podávateľa podnetu verejný ochranca práv informoval aj o možnosti obrátiť sa na českého verejného ochrancu práv, ktorý by mohol pomôcť so zabezpečením súčinnosti nositeľa poistenia Českej republiky, teda s Českou správou sociálneho zabezpečenia, ako aj o možnosti kontaktovať SOLVIT – on-line sieť na riešenie problémov, v ktorej členské štáty Európskej únie, Nórsko, Lichtenštajnsko a Island spoločne pracujú na riešení praktických problémov, vznikajúcich pri porušení pravidiel vnútorného trhu orgánmi verejnej správy.

V rámci plnenia opatrení, ktoré boli Sociálnej poisťovni uložené, dostala Kancelária verejného ochrancu práv informáciu, že požadovaný formulár E 205 CZ s potvrdením celkovej doby poistenia bol od nositeľa poistenia Českej republiky doručený 29. júna 2009 a na jeho podklade bolo 14. júla 2009 vydané rozhodnutie o priznaní starobného dôchodku podávateľovi podnetu.

Sociálna poisťovňa musí spolupracovať aj s orgánmi sociálneho poistenia ďalších krajín.

Zbytočné prietahy v konaní Sociálnej poisťovne pri rozhodovaní o nároku na predčasný starobný dôchodok namietala aj podávateľka podnetu, ktorá pracovala v Bulharsku.

Pri preskúmaní podnetu bolo zistené, že žiadosť o priznanie dôchodku bola spísaná v júli 2006. Prvou reakciou Sociálnej poisťovne na žiadosť z júla 2006 bol až list z novembra 2006. K zisťovaniu dôb poistenia, ktoré podávateľka podnetu získala podľa právnych predpisov Bulharskej republiky pristúpila Sociálna poisťovňa až v marci 2007, pričom k urgovaniu nositeľa poistenia Bulharskej republiky o zaslanie potvrdenia uvedených dôb poistenia v období od apríla 2007 do februára 2008 nedošlo vôbec. Vo veci zisťovania dôb poistenia a hrubých zárobkov u zamestnávateľa v Slovenskej republike bola Sociálna poisťovňa v období od marca 2007 do marca 2009 rovnako nečinná. Verejný ochranca práv preukázal, že Sociálna poisťovňa v konaní o priznaní predčasného starobného dôchodku nedodrжала lehotu stanovenú zákonom o sociálnom poistení. Rozhodnutie o nároku podávateľky podnet na dôchodok bolo vydané v priebehu preskúmania prípadu verejným ochrancom práv, a preto nebolo nutné v danom prípade pristúpiť k uloženiu opatrení na odstránenie zbytočných prietahov. Sociálnu poisťovňu verejný ochranca práv ale upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti vzniku podobnej situácii zabránia.

Prietahy v konaní Sociálnej poisťovne pri rozhodovaní o nároku na predčasný starobný dôchodok namietal aj podávateľ podnetu, ktorý pracoval v bývalej Juhoslávii.

Podávateľ v žiadosti o dôchodok vo februári 2009 uviedol, že v rokoch 1964 až 1983 pracoval v Juhoslávii. Získal tak doby poistenia, ktoré je možné zohľadniť pri rozhodovaní o jeho nároku na predčasný starobný dôchodok, keďže len z dôb poistenia získaných podľa právnych predpisov Slovenskej republiky mu nárok nevznikol. Sociálna poisťovňa si ale pri postúpení žiadosti o dôchodok a vyžiadaní potvrdenia o dobách poistenia podávateľa neoverila, ktorý nástupnícky štát bývalej Juhoslávie je príslušný na potvrdenie doby poistenia, ktorú získal podávateľ podnetu v rokoch 1964 až 1983. Jej požiadavky tak boli zaslané iba nositeľovi poistenia Srbska a nie aj nositeľovi poistenia Chorvátska. V prípade, ak bol problém skontaktovať sa s podávateľom podnetu a túto skutočnosť si overiť, mala Sociálna poisťovňa v záujme predchádzania prípadným prietahom v konaní spôsobeným uplatnením žiadosti u nepríslušného nositeľa poistenia, zaslať žiadosť o potvrdenie doby poistenia súčasne aj nositeľovi poistenia Chorvátska. O skutočnosti, že na potvrdenie doby poistenia nie je príslušný nositeľ poistenia Srbska, mala Sociálna poisťovňa informáciu už od júla 2009, no Formulár „Žiadosť o dôchodok HR/SK1“ bola nositeľovi poistenia Chorvátska zaslaná až v septembri 2009.

Verejný ochranca práv na základe uvedeného skonštatoval, že Sociálna poisťovňa v konaní o priznaní predčasného starobného dôchodku nedodrжала lehotu stanovenú zákonom o sociálnom poistení a pristúpil k uloženiu povinnosti vykonať opatrenia, ktoré zabezpečia odstránenie zbytočných prietahov v konaní, a to pravidelné urgovanie zaslania potrebných dokladov u nositeľa poistenia Chorvátska, urýchlené vydanie rozhodnutia o nároku na predčasný starobný dôchodok po doručení dokladov a povinnosť informovať podávateľa podnetu i verejného ochrancu práv.

Zložitejšie sú prípady, v ktorých je **nevyhnutná spolupráca Sociálnej poisťovne s orgánmi sociálneho poistenia viacerých štátov.**

Osobne podnet verejnému ochrancovi práv prišla vo veci prietahov v konaní Sociálnej poisťovne o nároku na invalidný dôchodok podať podávateľka, ktorá sa už na verejného ochrancu práv obrátila aj v minulosti. V tom čase nebolo možné o jej nároku rozhodnúť, nakoľko Sociálna poisťovňa nedisponovala potrebným potvrdením z Ukrajiny. Pri opätovnom spísaní podnetu podávateľka uviedla, že v súčasnosti už Sociálna poisťovňa, toto potvrdenie má, no i napriek tomu nie je schopná rozhodnúť. Následne v doplnení podnetu uviedla, že Sociálna poisťovňa doposiaľ neuplatnila jej nárok na dôchodok u nositeľa poistenia Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska.

Po komplexnom posúdení podnetu verejný ochranca práv zistil, že o invalidný dôchodok podávateľka podnetu požiadala žiadosťou spísanou ešte v apríli 2008. Sociálna poisťovňa uplatnila jej nárok na invalidný dôchodok u nositeľa sociálneho poistenia Ukrajiny v novembri 2008 a zároveň požiadala o potvrdenie dôb poistenia získaných podľa ukrajinských právnych predpisov. V tejto časti konania konštatoval verejný ochranca práv porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov už v roku 2008. Potvrdenie ukrajinského nositeľa poistenia o dobe poistenia získanej podľa právnych predpisov Ukrajiny bolo Sociálnej poisťovni doručené v apríli 2009. Ani po započítaní tejto doby však nezískala počet rokov poistenia potrebný pre vznik nároku na invalidný dôchodok. V decembri 2008 podávateľka podnetu oznámila, že získala aj dobu poistenia v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska. Sociálna poisťovňa uplatnila jej nárok u nositeľa poistenia Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska a požiadala o potvrdenie doby poistenia v marci 2009. Svoju žiadosť Sociálna poisťovňa dvakrát urgovala. V júli 2009 bol Sociálnej poisťovni doručený formulár E 205 UK, ktorým nositeľ poistenia Veľkej Británie a Severného Írska potvrdil dobu poistenia za roky 2006–2008. V máji 2009 podávateľka podnetu Sociálnej poisťovni predložila aj potvrdenie Štátneho daňového riaditeľstva Ukrajiny z mája 2005 o evidencii na daňovom úrade od apríla 1998 do júla 2003. Sociálna poisťovňa v júni 2009 uvedené potvrdenie zaslala nositeľovi poistenia Ukrajiny a zároveň ho požiadala o vyjadrenie, či je možné na základe predmetného potvrdenia hodnotiť predmetné obdobie ako dobu poistenia. V júli 2009 bola Sociálnej poisťovni doručená odpoveď ukrajinského nositeľa poistenia, v ktorej sa uvádza, že uvedené obdobie už hodnotila Sociálna poisťovňa, a preto nie je možné, aby túto dobu započítal aj ukrajinský nositeľ poistenia. Listom z júla 2009 Sociálna poisťovňa opätovne požiadala nositeľa poistenia Ukrajiny o vyjadrenie k predmetnej dobe s uvedením, že v Slovenskej republike bola hodnotená pre výpočet dôchodku iba

doba poistenia od mája 2000 do decembra 2000 a od júla 2003 do júna 2005. Ukrajinský nositeľ poistenia odpovedal na žiadosť Sociálnej poisťovne listom z októbra 2009, v ktorom uviedol, že započítanie doby od apríla 1998 do júla 2003 nie je možné, nakoľko neboli dodané žiadne potvrdenia o zamestnaní v Ukrajine v danom období. Rozhodnutím Sociálnej poisťovne, ústredie, z októbra 2009 bola žiadosť podávateľky podnetu o invalidný dôchodok zamietnutá, nakoľko nezískala v rozhodujúcom období desiatich rokov pred vznikom invalidity potrebnú dobu poistenia v rozsahu piatich rokov.

Sociálna poisťovňa však nerozhodla o nároku na invalidný dôchodok v zákonom ustanovenej lehote. Dĺžku konania v značnej miere ovplyvnila potreba skúmania dôb poistenia získaných v Ukrajine a Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska. Avšak aj na strane Sociálnej poisťovne sa vyskytli nedostatky, ktoré ovplyvnili celkovú dĺžku konania. Ide predovšetkým o obdobie od decembra 2008 do marca 2009, teda približne dva mesiace a tri týždne, ktoré uplynuli od oznámenia o zamestnaní v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska do uplatnenia nároku na dôchodok a požiadanie o potvrdenie získaných dôb. Ďalej obdobie od januára 2009 do marca 2009, teda takmer dva mesiace odo dňa, kedy podávateľka podnetu predložila Sociálnej poisťovni ďalšie doklady ku konaniu o nároku na invalidný dôchodok, do ich postúpenia ukrajinskému nositeľovi poistenia. Treba tiež spomenúť žiadosť ukrajinského nositeľa poistenia doručenu Sociálnej poisťovni v apríli 2009 o vykonanie kontrolnej lekárskej prehliadky. Táto bola vykonaná v auguste 2009, avšak do vybavenia podnetu nebola postúpená ukrajinskému nositeľovi poistenia. Bez povšimnutia nemôže zostať ani skutočnosť, že Sociálnej poisťovni bolo doručené potvrdenie o dobách poistenia od ukrajinského nositeľa poistenia v apríli 2009, avšak nedopatrením bolo toto podanie založené do nesprávneho spisu.

Generálnemu riaditeľovi Sociálnej poisťovne verejný ochranca práv uložil, aby ho pravidelne informoval o stave konania o nároku podávateľa podnetu na invalidný dôchodok až do jeho právoplatného ukončenia a vydania rozhodnutia nositeľa poistenia Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska.

Aj v ďalšom prípade bola nevyhnutná **spolupráca Sociálnej poisťovne s orgánmi sociálneho poistenia viacerých štátov.**

Prietahy v konaní Sociálnej poisťovne pri priznávaní invalidného dôchodku namieta podávateľ, ktorý tiež uviedol: „aj najpomalšia pošta na svete doručí list verím, že skôr ako za 16 mesiacov...som zúfalý“.

Prešetrením podnetu verejný ochranca práv zistil, že žiadosť o invalidný dôchodok podávateľ podnetu podal v januári 2008 v pobočke Sociálnej poisťovni, a uviedol v nej, že pracovnú činnosť vykonával na území Slovenskej republiky, Írskej republiky a Švédskeho kráľovstva.

Verejný ochranca práv preukázal, že Sociálna poisťovňa v konaní o priznaní invalidného dôchodku nedodržala lehotu stanovenú zákonom o sociálnom poistení, pričom tento postup bolo možné z časti odôvodniť potrebou zisťovania dôb poistenia získaných podľa právnych predpisov Írskej republiky, ale Sociálna poisťovňa k nemu pristúpila až po takmer troch mesiacoch odo dňa podania žiadosti o invalidný dôchodok a prvá urgencia bola zaslaná až po ďalších desiatich mesiacoch. Rovnako, odo dňa podania žiadosti o invalidný dôchodok do dňa, kedy Sociálna poisťovňa požiadala nositeľa poistenia Švédskeho kráľovstva o oznámenie ukončenia poberania nemocenských dávok, uplynulo viac ako päť mesiacov. Od septembra 2008 bola Sociálnej poisťovni známa skutočnosť, že podávateľ podnetu pracoval v britskej spoločnosti, a teda že nárok na invalidný dôchodok je potrebné uplatniť aj u nositeľa poistenia Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska, no urobila tak až v máji 2009.

Sociálnej poisťovni verejný ochranca práv v júli 2009 uložil povinnosť vykonať opatrenia, ktoré zabezpečia urýchlenie rozhodovania v predmetnom konaní, a to urgovanie zaslania potrebných dokladov pravidelne každé tri mesiace, prednostné vydanie rozhodnutia o predmetnom invalidnom dôchodku po doručení dokladov a povinnosť informovať o týchto úkonoch podávateľa podnetu i Kanceláriu verejného ochrancu práv.

Verejný ochranca práv bol následne informovaný, že k urgencii nositeľa poistenia Írskej republiky ako aj Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Írska došlo 15. júla 2009. Po doručení potrebných dokladov bolo o nároku podávateľa rozhodnuté 4. septembra 2009.

Pri rozhodovaní vo veciach o nároku na dôchodok podľa príslušných medzinárodných dokumentov môže byť dôvodom zbytočných prietahov v konaní aj **individuálna chyba či neskúsenosť úradníka**.

Nečinnosť Sociálnej poisťovne pri rozhodovaní o žiadosti o predčasný starobný dôchodok od roku 2007 namieta ďalší podávateľ v podnete verejnemu ochrancovi práv.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že žiadosť o predčasný starobný dôchodok si podávateľ podnetu podal v júli 2007 a podľa údajov v nej uvedených ku dňu rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky pracoval u zamestnávateľa so sídlom v Českej republike. Z tohto dôvodu požiadala Sociálna poisťovňa v máji 2008 nositeľa poistenia Českej republiky o potvrdenie rozsahu doby poistenia podávateľa, ktoré získal od septembra 1963 do novembra 1993 a súčasne zisťovala aj jeho dobu poistenia a vymeria- vacie základy v období od mája 2001 do januára 2003. Dĺžku obdobia zisťovania dôb poistenia, ktorú podávateľ podnetu získal podľa právnych predpisov Českej republiky zapríčinil podľa vyjadrenia generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne, nedostatok a neskúsenosť zamestnancov a neustále sa zvyšujúci objem práce v konaní o nároku na dôchodok podľa medzinárodných dokumentov.

V závere stanoviska Sociálnej poisťovne je uvedené: „Sociálna poisťovňa po zistení doby poistenia priznala menovanému rozhodnutím z 10. marca 2009 podľa § 67 ods. 1 a § 82 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení zákona č. 43/2004 Z. z. a podľa čl. 46 ods. 2 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 od 16. júla 2007 predčasný starobný dôchodok.“

Predčasný starobný dôchodok bol podávateľovi podnetu priznaný k 1. januáru 2009 v sume vo výške 88,60 € mesačne a jeho pravidelná výplata bola zriadená k aprílu 2009. Sociálna poisťovňa v konaní o priznaní predčasného starobného dôchodku nedodrжала lehotu stanovenú zákonom o sociálnom poistení, pričom tento postup nie je možné odôvodniť právnou a skutkovou zložitostou veci, ani správaním sa účastníkov konania. Nedostatočný počet zamestnancov a ich neskúsenosť nie je dôvodom, ktorý by ospravedlňoval zdĺhavé vy- bavovanie žiadosti o predčasný starobný dôchodok. Sociálnu poisťovňu verejný ochranca práv však upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia.

Vplyv na dĺžku rozhodovania o dôchodkoch malo aj **používanie automatizovaného systému Sociálnej poisťovne, ale aj prechod na euro**.

Nečinnosť Sociálnej poisťovne pri rozhodovaní o nároku na invalidný dôchodok namieta aj ďalšia podávateľka podnetu, ktorá svoju žiadosť Sociálnej poisťovni doručila ešte v auguste 2008.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že na základe žiadosti o invalidný dôchodok bola podávateľka podnetu predvolaná na vyšetrenie posudkovým lekárom a podľa lekárskej správy z októbra 2008 bola uznaná za invalidnú s mierou poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť určenou na 80 % v porovnaní so zdravou fyzickou osobou.

Už od apríla 2000 bol podávateľke podnetu priznaný čiastočný invalidný dôchodok, ktorého vý- plata však bola od júla 2001 zastavená z dôvodu, že nespĺňa podmienky poklesu zárobku. Táto podmienka vyplácania invalidného dôchodku bola z platnej právnej úpravy odstránená s účinnosťou novely zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení od 1. augusta 2006. Listom z novembra 2008 požiadala podávateľka So- ciálnu poisťovňu aj o posúdenie invalidity podľa predpisov účinných do 31. decembra 2003 a o následné uvoľ- nenie výplaty čiastočného invalidného dôchodku.

K dĺžke konaní o žiadostiach podávateľky podnetu, ktorými si uplatnila nárok na invalidný dôchodok a na uvoľnenie výplaty čiastočného invalidného dôchodku zaujal generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne nasle- dovné stanovisko: „Keďže jednotlivé produkčné systémy IS SP v súvislosti s prechodom na euro a novelou zá- kona ešte nie sú ukončené a doteraz nie je k dispozícii príslušné programové vybavenie, nemohol byť usku- točnený výpočet sumy invalidného dôchodku vrátane zodpovedajúcich výstupných produktov, preto konajú- ci zamestnanec Sociálnej poisťovne manuálne urobil zmenový výpočet, manuálne určil sumu doplatku a pri- pravil rozhodnutie vo veci. Takýto postup je však vzhľadom na zložitost' a veľkú prácnosť iba výnimočne reálny.“

Výplata čiastočného invalidného dôchodku bola uvoľnená od 1. augusta 2006 rozhodnutím z februára 2009 a rozhodnutím z marca 2009 bol podávateľke priznaný invalidný dôchodok od júla 2008 v sume 7 945,- Sk mesačne. Rozhodnutia jej boli zaslané v marci 2009.

Sociálna poisťovňa v konaní o priznaní invalidného dôchodku nedodrжала lehotu stanovenú zákonom o sociálnom poistení, pričom tento postup nie je možné odôvodniť právnou a skutkovou zložitostou veci ani správaním sa účastníkov konania. Technické nedostatky programového vybavenia Sociálnej poisťovne nie sú dôvodom, ktorý by ospravedlňoval zdĺhavé vybavovania žiadosti o invalidný dôchodok. Preto verejný ochranca práv považoval priesťahy Sociálnej poisťovne v tomto prípade za zbytočné. Sociálnu poisťovňu upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia.

Viacerí podávateľa v podnetoch verejnému ochrancovi práv vyjadrujú **obavu z každej ďalšej novely zákona o sociálnom poistení.**

So strachom z ďalšej zmeny zákona a že príde o dôchodok, ktorý mu patrí sa na verejného ochrancu práv obrátil podávateľ, ktorý namietal priesťahy v konaní Sociálnej poisťovne vo veci zvýšenia starobného dôchodku.

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že o zvýšenie starobného dôchodku za obdobie dôchodkového poistenia od júla 2007 do decembra 2008 požiadal podávateľ v januári 2009. Podľa vyjadrenia generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne zvýšenie starobného dôchodku nebolo možné vykonať z dôvodu prechodu na menu euro, ako aj z dôvodu implementácie novely zákona o sociálnom poistení účinnej od 1. januára 2009, vzhľadom na nevyhnutné vykonanie zmien v programových aplikáciách informačného systému dôchodkového poistenia. O žiadosti bolo rozhodnuté rozhodnutím z augusta 2009, ktorým bol starobný dôchodok podávateľa podnetu zvýšený od 1. januára 2009 na sumu 380,90 euro mesačne. Výplata starobného dôchodku v sume 380,90 euro bola zriadená na účet podávateľa podnetu od októbra 2009. Sociálna poisťovňa v konaní o zvýšení starobného dôchodku nedodrжала lehotu ustanovenú zákonom o sociálnom poistení, pričom tento postup nie je možné odôvodniť právnou a skutkovou zložitostou veci, ani správaním sa účastníkov konania. Dôvodom spočívajúcim v nevyhnutnosti úpravy programových aplikácií informačného systému dôchodkového poistenia nemožno ospravedlniť priesťahy v konaní, ktoré trvalo viac ako osem mesiacov.

Sociálnu poisťovňu verejný ochranca práv upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia.

Mnohí podávateľa v čase podania podnetu verejnému ochrancovi práv **sú v zúfalej situácii.**

„Som už zúfalý, som v peňažnej núdzi, stále si len požičiavam a nevraciam,“ napísal v podnete verejnému ochrancovi práv invalidný dôchodca.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že rozhodnutím z augusta 2007 Sociálna poisťovňa priznala podávateľovi podnetu invalidný dôchodok. Za invalidného bol uznaný z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o 45 % v porovnaní so zdravou fyzickou osobou. Na základe stanovenej kontrolnej lekárskej prehliadky bol zdravotný stav posúdený posudkovým lekárom sociálneho poistenia, a to v júli 2008. Miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť mu bola určená na 75 % a až rozhodnutím z júna 2009 bol invalidný dôchodok podávateľa podnetu zvýšený od júla 2008 na sumu 9 583,- Sk mesačne. Podávateľovi bol zároveň vyplatený doplatok v sume viac ako 2 400 euro.

Sociálna poisťovňa zdôvodnila dĺžku svojho rozhodovania o invalidnom dôchodku do 31. decembra 2008 nedostatkom odborných zamestnancov. Po 31. decembri 2008 sa musela používať nová verzia aplikačného programového vybavenia, v ktorej sú implementované zmeny v právnej úprave účinné od 1. januára 2009 vrátane prechodu na menu euro. Táto nová verzia bola prístupná na rutinné používanie až 22. mája 2009.

Deň začatia konania v prípade podávateľa podnetu bol 10. júl 2008, kedy bol jeho zdravotný stav prehodnotený a posudkovým lekárom sociálneho poistenia mu bola určená miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 % a rozhodnutie o zvýšení invalidného dôchodku bolo vydané až v júni 2009.

Zo strany Sociálnej poisťovne tak nebola dodržaná lehota na vydanie rozhodnutia podľa zákona o sociálnom poistení.

Záverom ku konaniam vo veciach sociálneho poistenia

Súčinnosť verejného ochrancu práv s ústredím Sociálnej poisťovne a jej pobočkami pri vybavovaní podnetov občanov možno naďalej hodnotiť ako dobrú. Kancelária verejného ochrancu práv sa ani v uplynulom roku nestretla z ich strany s neochotou, aj keď z hľadiska časového si doručenie písomných stanovísk Sociálnej poisťovne v niektorých prípadoch vyžiadalo urgenciu verejného ochrancu práv. Sociálna poisťovňa prijíma návrhy a opatrenia verejného ochrancu práv v konkrétnych prípadoch, čo významne prispieva k odstraňovaniu zbytočných prietahov, ktoré namietajú podávateľia podnetov doručených verejnému ochrancovi práv.

Je potrebné opakovane zdôrazniť, že problémy v konaní Sociálnej poisťovne mimoriadne zasahujú do života občanov Slovenskej republiky, do ich sociálnej a finančnej situácie. **Nedodržiavanie zákonom ustanovenej lehoty na rozhodnutie** je preto najčastejším dôvodom ich nespokojnosti s konaním Sociálnej poisťovne. Zákon umožňuje Sociálnej poisťovni v mimoriadne zložitých prípadoch predĺžiť zákonnú lehotu o ďalších 60 dní. Opätovne je potrebné zdôrazniť, že **neexistencia definície pojmu „mimoriadne zložitý prípad“** dáva Sociálnej poisťovni možnosť na široký výklad uvedených pojmov.

Opakovane sa verejný ochranca práv stretáva s prípadmi, v ktorých **občan z dôvodu nespokojnosti s rozhodnutím Sociálnej poisťovne bol nútený obrátiť sa na súd**. Najčastejšie sa verejný ochranca práv následne stretáva s rozhodnutím súdu, ktorý zruší rozhodnutie Sociálnej poisťovne pre nedostatočne zistený skutkový stav. Žiaľ, verejný ochranca práv zaznamenal prípady, v ktorých sa tento postup zopakoval a v jednom z preskúmaných prípadov tento postup trval spolu 9 rokov.

Generálny riaditeľ a ďalší predstavitelia Sociálnej poisťovne vo svojich stanoviskách na žiadosť verejného ochrancu práv zbytočné prietahy v konaní odôvodňujú **objemom administratívnej práce súvisiacej s konaním o nároku na dôchodok, ako aj nárastom administratívnej náročnosti a miery zložitosti konania o nárokoch na dôchodky, ktoré osobitne pri konaní podľa medzinárodných dokumentov značne prevyšuje súčasné odborné kapacity Sociálnej poisťovne**. Opakovane zdôraznili aj **neprimerane vysokú fluktuáciu a dĺžku odbornej prípravy zamestnancov**. Poukázali aj na **finančné a priestorové možnosti Sociálnej poisťovne**.

Verejný ochranca práv opakovane upozorňuje, že **zložitost' a zmeny právnej úpravy sociálneho poistenia**, nadväzujúce **problémy v aplikačno-programovom vybavení Sociálnej poisťovne, ako aj nedostatočné personálne vybavenie Sociálnej poisťovne vyžaduje systémové zmeny**.

2.1.1.3. Zbytočné prietahy v konaní orgánov štátnej správy na úseku katastra

Správa katastra je povinná rozhodnúť o návrhu na vklad **do 30 dní** odo dňa doručenia návrhu na vklad. Správa katastra môže rozhodnúť na základe žiadosti o urýchlené konanie o návrhu na vklad a zaplatení správneho poplatku **do 15 dní** odo dňa doručenia návrhu na vklad. Ak v tejto lehote nerozhodne, rozhodne **v lehote 30 dní**. S účinnosťou od 1. septembra 2009 navyše platí, že ak zmluva o prevode nehnuteľnosti bola vyhotovená vo forme notárskej zápisnice alebo bola autorizovaná advokátom, nie je v rozpore s katastrálnym operátom a sú splnené procesné podmienky na povolenie vkladu, správa katastra rozhodne o návrhu na povolenie vkladu **do 20 dní**. Správa katastra vykoná zápis práva k nehnuteľnosti v deň, ktorým rozhodnutie o povolení vkladu nadobudlo právoplatnosť, najneskôr však v nasledujúci deň a rovnopis rozhodnutia o povolení vkladu správa katastra zašle účastníkom konania **do 15 dní** odo dňa rozhodnutia. V konaní o oprave chýb v katastrálnom operáte je správa katastra povinná vykonať opravu **do 30 dní**, v osobitne odôvodnených prípadoch **do 90 dní** od doručenia písomnej žiadosti o opravu chýb.

Verejný ochranca práv preukázal zbytočné priesťahy **v konaniach o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam aj v konaniach o oprave chýb v katastrálnom operáte**. Zbytočné priesťahy spôsobili správy katastra i odvolacie katastrálne úrady.

V mene „bezdomovca“ podal podnet podávateľ, ktorý namieta, že „pracovníci správy katastra v nečinnosti pokračujú preto, že čakajú na smrť môjho 75-ročného otčima s podlomeným zdravím.“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že k celkovej dĺžke konania prispeli viaceré skutočnosti. Správa katastra prerušila konanie, účastníci konania viackrát využili opravné prostriedky proti rozhodnutiam správy katastra, následne proti rozhodnutiam katastrálneho úradu, o opravných prostriedkoch rozhodoval katastrálny úrad, Úrad geodézie, kartografie a katastra, a tiež krajský súd. Nakoľko každé konanie o opravnom prostriedku si vyžaduje určitý čas, ovplyvnilo to celkovú dĺžku konania. Priesťahy v konaní, ktoré sú dôsledkom uplatnenia procesných práv účastníkov správneho konania, nemajú povahu zbytočných priesťahov. Každý účastník konania má právo podávať návrhy, žiadosti, sťažnosti, využívať inštitút opravných prostriedkov.

Právo na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov sa v katastrálnom konaní chráni prostredníctvom lehôt, ktoré ustanovuje zákon správneho orgánu na vydanie rozhodnutia. Z preskúmania podnetu mal verejný ochranca práv za zrejmé, že správa katastra nedodržala zákonnú 30-dňovú lehotu a vo veci tak došlo k zbytočným priesťahom. K zbytočným priesťahom došlo viackrát, a to konkrétne v obdobiach od decembra 2006 (nadobudlo právoplatnosť rozhodnutie Úradu geodézie, kartografie a katastra o odvolaní, ktorým sa mení rozhodnutie katastrálneho úradu z júna 2006 tak, že sa protestu prokurátora vyhovuje) až do mája 2007, kedy správa katastra rozhodla o zamietnutí návrhu na vklad do katastra nehnuteľností. V tomto období bola teda správa katastra 5 mesiacov nečinná.

V dôsledku podaného odvolania proti rozhodnutiu správy katastra o zamietnutí vkladu, bola vec predložená krajskému súdu, ktorý predmetné rozhodnutie zrušil a vec vrátil správneho orgánu na ďalšie konanie. Následne po vrátení veci správa katastra opätovne takmer 4 mesiace bola nečinná, a to až do rozhodnutia o prerušení konania a výzvy na doloženie listín.

Prerušenie konania má za následok neplynutie zákonom ustanovenej lehoty na rozhodnutie. Vzhľadom na to, že dôvodom na prerušenie konania bola potreba doložiť účastníkmi konania listiny, potrebné na rozhodnutie, možno konštatovať, že od novembra 2008 (kedy bolo správe katastra doručené vyjadrenie účastníkov konania) konanie pokračovalo, a teda plynula aj lehoty na rozhodnutie. Správa katastra však až do vybavovania podnetu verejným ochrancom práv nekonala.

Riaditeľ správy katastra vo svojom písomnom stanovisku na žiadosť verejného ochrancu práv uviedol, že lehoty ustanovené katastrálnym zákonom neboli zo strany správy katastra dodržané okrem iného aj z dôvodu, že „správa katastra zaznamenala značný nárast vkladových podaní“. Verejný ochranca práv dospel k názoru, že nečinnosťou správy katastra došlo k zbytočným priesťahom, a tým k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy.

Konanie o povolenie vkladu do katastra nehnuteľností trvalo až do zásahu verejného ochrancu práv viac ako 3,5 roka. Podstatou práva na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov je zabezpečenie stavu, kedy účastník konania nie je zbytočne vystavený stavu právnej neistoty počas neúmerne dlhého obdobia. Účelom práva na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia štátneho orgánu. Samotným prerokovaním veci na štátnom orgáne sa právna neistota osoby neodstráni. Až právoplatným rozhodnutím sa vytvára právna istota.

S poukazom na vyššie uvedené skutočnosti verejný ochranca práv preto riaditeľa správy katastra požiadal, aby predmetnú vec sledoval až do jej právoplatného skončenia a zároveň prijal opatrenia, ktoré povedú k jej skončeniu v primeranej lehote. Riaditeľ správy na žiadosť o oznámenie prijatých opatrení oznámil, že v máji 2009 bol vykonaný s dotknutou zamestnankyňou správy katastra, vybavujúcou predmetné podanie, osobný pohovor aj s upozornením na možné uplatnenie ustanovení zákona o štátnej službe. Ďalej verejnému ochrancovi práv oznámil, že vo veci bolo v apríli 2009 vydané rozhodnutie o prerušení konania. Taktiež uviedol, že do mája 2009 boli správe katastra doručené vyjadrenia všetkých účastníkov konania k rozhodnutiu

o prerušení konania. Z tohto dôvodu bolo zamestnankyni uložené vo veci rozhodnúť v primeranej lehote, a to najneskôr do mája 2009. Zároveň bola zamestnankyni správy katastra uložená povinnosť bezodkladne informovať riaditeľa správy katastra o ďalších súvisiacich skutočnostiach, ktoré budú v spise zdokumentované po vydaní rozhodnutia, aby tak mohlo byť zabezpečené, že budú posúdené a vyhodnotené bez zbytočných prietahov. V mesiaci máj 2009 bolo doručené verejnému ochrancovi práv oznámenie riaditeľa správy katastra, že vo veci návrhu na vklad správa katastra vydala dňa 22. mája 2009 rozhodnutie, ktorým sa vklad do katastra nehnuteľností povoľuje.

Zbytočné prietahy v ďalšom konaní spôsobila správa katastra i súd.

Ústne do zápisnice podnet podala podávateľka, ktorá žiadala o pomoc pri ochrane práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní o zápise vlastníckeho práva vedenom na správe katastra od roku 2007 v spojitosti s konaním o oprave chýb v rozsudku vydanom okresným súdom dňa 1. decembra 2005.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že v júni 2007 bol správe katastra doručený rozsudok okresného súdu. V prípade, že je správe katastra doručená verejná listina, ktorá preukazuje vznik, zmenu alebo zánik práva k nehnuteľnosti (v tomto prípade zánik záložného práva), správa katastra vykoná záznam v lehote 60 dní od doručenia listiny. Z preskúmania podnetu bolo verejnému ochrancovi práv zrejmé, že správa katastra nedodrжала zákonnú lehotu v konaní o zápise práva k nehnuteľnosti. Od júna 2007 až do októbra 2007, kedy správa katastra zaslala okresnému súdu žiadosť o odstránenie nedostatkov a zosúladenie údajov o nehnuteľnostiach, správa katastra nevykonala ani jeden úkon. Správa katastra bola teda takmer 5 mesiacov nečinná a vo veci tak došlo k zbytočným prietahom.

Dlhšia nečinnosť a nedodržanie zákonnej lehoty na vykonanie záznamu boli na žiadosť verejného ochrancu práv správou katastra odôvodnené nedostatkom pracovných síl v pomere k veľkému množstvu doručených podaní. Verejný ochranca práv požiadal riaditeľku správy katastra, aby po doručení opravného uznesenia okresného súdu dohliadla na bezodkladné vykonanie záznamu a následne ho o vykonanom zázname písomne upovedomila.

Výsledkami vybavenia časti podnetu týkajúcej sa konania o oprave chýb v rozsudku vydanom okresným súdom v decembri 2005 bolo verejným ochrancom práv taktiež preukázané porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov zaručeného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Súdu bola žiadosť správy katastra o opravu chýb v písaní a počítaní doručená v novembri 2007. Súd po nečinnosti vyše 1 roka, až v decembri 2008 vyzval správu katastra, aby ozrejmla žiadosť o opravu rozsudku z októbra 2007. V januári 2009 bol vydaný pokyn zákonnej sudkyne vyššiemu súdnemu úradníkovi, aby odstránil chyby a doplnil chýbajúce údaje v predmetných rozhodnutiach. Napriek tejto skutočnosti i tomu, že správa katastra doplnila požadované údaje, bol súd až do času vybavovania podnetu verejným ochrancom práv nečinný.

Verejný ochranca práv dĺžku konania o oprave chýb (viac ako 1,5 roka) nepovažoval za primeranú a opodstatnenú. Predsedu okresného súdu požiadal, aby ako orgán riadenia a správy okresného súdu predmetnú vec sledoval až do jej právoplatného skončenia a zároveň prijal opatrenia, ktoré povedú k jej skončeniu v primeranej lehote. Taktiež predsedu o súdu požiadal, aby mu oznámil termín vydania opravného uznesenia. Po zásahu verejného ochrancu práv napokon okresný súd vydal v júli 2009 opravné uznesenie. Verejný ochranca práv na základe zistenia tejto rozhodujúcej skutočnosti dohliadol aj na to, aby bola právna istota podávateľky podnetu zaručená. Opätovne sa informoval na správe katastra, či bol vykonaný záznam do katastra nehnuteľností. Riaditeľka správy katastra napokon v oznámení o vykonaných opatreniach uviedla, že listina, ktorou je rozhodnutie okresného súdu o určení vlastníckeho práva, bola do katastra nehnuteľností zapísaná záznamom v októbri 2009.

Správa katastra vyzvala podávateľku ďalšieho podnetu na **odstránenie nedostatkov návrhu na začatie konania po uplynutí takmer jedného roka od jeho doručenia.**

Vo februári 2009 sa na verejného ochrancu práv obrátila podávateľka podnetu, ktorá namietala nečinnosť správy katastra v správnom konaní, vedenom od roku 2004: „V júli 2004 som podala žiadosť o katastrálne konanie. Všetky doklady som osobne dodala. Viackrát mi prisľúbili, že sa tým budú zaoberať. Bohužiaľ sme zatiaľ nedostali žiadnu odpoveď.“

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že správe katastra bol dňa 29. júla 2004 doručený návrh podávateľky podnetu a jej manžela na začatie konania, označený ako: „Žiadosť o začatie katastrálneho konania“.

Správa katastra posúdila podanie podávateľky ako návrh na opravu chyby v katastrálnom operáte, z ktorého však neboli zjavné všetky skutočnosti potrebné na jeho vybavenie a preto v júni 2005 vyzvala podávateľku, aby svoj návrh na začatie konania spresnila v lehote 14 dní, inak bude považovať žiadosť za „bezpredmetnú“. Správa katastra sa dôsledne neriadila správnym poriadkom, pretože mala navrhovateľku vyzvať na odstránenie nedostatkov podania v stanovenej lehote, s poučením o možných následkoch nevyhovenia výzve a konanie mala rozhodnutím prerušiť. V prípade, že by nedostatky návrhu na začatie konania neboli v stanovenej lehote odstránené, mohla správa katastra konanie v súlade so zákonom ukončiť rozhodnutím o zastavení konania.

Už skutočnosť, že správa katastra vyzvala podávateľku na odstránenie nedostatkov návrhu na začatie konania po uplynutí takmer roka od jeho doručenia, poukazuje na to, že správa katastra bola dlhodobo nečinná. Podľa informácií poskytnutých správou katastra: „bolo toto podanie vyvedené ako omylom zapísané“, čo však nie je v tomto prípade možné považovať za riadne ukončenie konania.

Spornou bola aj otázka odstránenia, resp. neodstránenia nedostatkov návrhu na začatie konania. Správa katastra na jednej strane uviedla, že nebolo výzve na odstránenie nedostatkov v lehote vyhovené, no na strane druhej pripustila, že podávateľka sa neskôr osobne dostavila na správu katastra a problém bol za jej prítomnosti prešetrený. K prešetreniu sa použili aj doklady, ktorými správa katastra predtým nedisponovala. Z uvedeného osobného stretnutia však nebol spísaný úradný záznam, preto správa katastra nevedela späťne preukázať, kedy presne osobné stretnutie bolo, čo presne bolo predmetom prešetrovania, čo bolo výsledkom prešetrenia, ani aký ďalší postup bol dohodnutý na odstránenie zistených nedostatkov.

Preskúmaním podnetu bolo zistené, že problém podávateľky podnetu bolo možné vyriešiť vyhotovením geometrického plánu k dotknutej nehnuteľnosti. Tento bol vyhotovený a zapísaný do katastra nehnuteľností, čím došlo k odstráneniu podávateľkou namietaných nedostatkov. Verejný ochranca práv správu katastra požiadal o prijatie organizačno-technických opatrení, ktoré by zamedzovali opakovaniu takýchto nedostatkov v budúcnosti.

Zbytočné prietahy v ďalšom prípade spôsobila aj správa katastra aj odvolací katastrálny úrad.

„V rámci ROEP-u bola administratívnou chybou parcela o výmere 16 ha zapísaná na neoprávnených 5 vlastníkov namiesto oprávnených cca 140 vlastníkov“, napísala v podnete verejnému ochrancovi práv podávateľka podnetu, ktorá sa na neho obrátila vo veci ochrany práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov v konaní vedenom na správe katastra od roku 2006.

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že správa katastra o návrhu na opravu chyby v katastrálnom operáte rozhodla vo februári 2008. Nakoľko bolo účastníkmi konania podané odvolanie, v marci 2009 bol katastrálnemu úradu doručený spis spolu s podaným odvolaním. Katastrálny úrad rozhodol v decembri 2009. Okrem výziev účastníkom konania v januári 2007 a vo februári 2008 nebol vykonaný správou katastra žiaden procesný úkon. Ide tu o obdobie nečinnosti v dĺžke trvania 13 mesiacov, no nešlo o jediné pochybenie správy katastra. Vo februári 2008 sa konalo ústne pojednávanie, čo bol posledný procesný úkon správy katastra až do vydania rozhodnutia z októbra 2008. V tomto prípade taktiež nešlo o zanedbateľnú pasivi-

tu orgánu verejnej správy, pretože išlo o ďalších 8 mesiacov, v rámci ktorých bola správa katastra absolútne nečinná.

Čo sa týka odvolacieho konania vedeného katastrálnym úradom, ani toto konanie neprebiehalo plynulo. Od výzvy a upovedomenia účastníkov konania z apríla 2009 uplynulo celých 8 mesiacov, než katastrálny úrad vykonal ďalší procesný úkon, ktorým bolo vydanie rozhodnutia z decembra 2009. Obdobie 8 mesiacov, vyznačujúce sa pasivitou orgánu verejnej správy, považoval verejný ochranca práv za neúmerne dlhý časový úsek spôsobujúci zbytočné prietahy. Vzhľadom na uvedené mal za preukázané, že v konaní vedenom na správe katastra z roku 2006, ako aj v odvolacom konaní vedenom na katastrálnom úrade sa vyskytli zbytočné prietahy, a teda došlo k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

Zároveň verejný ochranca práv zistil porušenie povinnosti uloženej zákonom zo strany správy katastra. V danom konaní bol porušený procesný postup, ktorého priebeh je predpísaný v ustanovení § 49 Správneho poriadku. V danom ustanovení sa uvádza, že v jednoduchých veciach, najmä ak možno rozhodnúť na podklade dokladov predložených účastníkom konania, správny orgán rozhodne bezodkladne. V ostatných prípadoch, ak osobitný zákon neustanovuje inak, je správny orgán povinný rozhodnúť vo veci do 30 dní od začatia konania; vo zvlášť zložitých prípadoch rozhodne najneskôr do 60 dní; ak nemožno vzhľadom na povahu veci rozhodnúť ani v tejto lehote, môže ju primerane predĺžiť odvolací orgán. Ak správny orgán nemôže rozhodnúť do 30, prípadne do 60 dní, je povinný o tom účastníka konania s uvedením dôvodov upovedomiť.

Z písomného stanoviska však nevyplýva, že by takéto úkony boli uskutočnené. Správa katastra nepožiadala katastrálny úrad o predĺženie danej lehoty a ani účastníkov konania neinformovala o jej predĺžení. Lehota bola predĺžená až v rámci odvolacieho konania z apríla 2009. Verejný ochranca práv preto riaditeľku správy katastra požiadala, aby prijala opatrenia na zabezpečenie, aby sa takýto postup zo strany správy katastra neopakoval a ustanovenie § 49 Správneho poriadku bolo plne rešpektované a realizované.

Aj v ďalšom konaní o odvolaní **vedenom katastrálnym úradom** verejný ochranca práv preukázal, že došlo k zbytočným prietahom, a teda k porušeniu základného práva podávateľky nasledujúceho podnetu na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov.

O „prešetrenie postupu katastrálneho úradu, správy katastra a katastrálnej inšpekcie pri prešetrovaní mojej sťažnosti na postup pri určovaní priebehu hranice ako aj ROEP“ požiadala verejného ochrancu práv ďalšia podávateľka podnetu.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že na základe kúpnej zmluvy z júla 1969, registrovanej bývalým Štátnym notárstvom, podávateľka podnetu spolu s manželom nadobudli do vlastníctva parcelu. Podkladom k zmluve bola identifikácia parciel bez skutočného zamerania v teréne. Na základe komplexnej údržby vykonávanej v obci za účelom preskúmania súladu evidencie nehnuteľností so skutočným stavom v teréne boli vlastníci bývalou Geodéziou n. p. vyzvaní k zameraniu novostavby rodinného domu stojaceho na parcele. Pri vyhotovovaní geometrického plánu sa zistilo, že oplotenie pozemku zaberá aj časti iných pozemkov. Hranice pozemkov tak, ako ich v súčasnosti podávateľka podnetu užíva a ako sú zakreslené v súbore geodetických informácií, nie sú totožné s hranicou parcely, ktorú si pôvodne kúpila.

Vo veci odstránenia nesúladu v katastrálnom operáte začala správa katastra v apríli 2007 katastrálne konanie, v ktorom rozhodla v januári 2008 tak, že niektoré údaje opravila na liste vlastníctva a zároveň ku konkrétnym parcelám vyznačila kód právneho vzťahu „7 – neusporiadaný vlastnícky vzťah“. Proti uvedenému rozhodnutiu podávateľka podnetu v januári 2008 podala odvolanie. Vo februári 2008 bol spisový materiál zaslaný na rozhodnutie o odvolaní katastrálnemu úradu. Katastrálny úrad ako príslušný odvolací správny orgán rozhodol v uvedenej veci až v apríli 2009. Vo svojom stanovisku na žiadosť verejného ochrancu práv katastrálny úrad uviedol, že rozhodnutie nevydali v lehotách určených zákonom z dôvodu nedostatku zamestnancov právneho odboru úradu, ktorí majú spôsobilosť vydávať rozhodnutia v správnom konaní. Uvedená skutočnosť však nemá povahu okolnosti vylučujúcej zodpovednosť za porušenie práva občana na prerokovanie veci bez zby-

točných prietahov. V časti právoplatných rozhodnutí správy katastra a katastrálneho úradu verejný ochranca práv podnet postúpil príslušnému prokurátorovi.

Záverom k zbytočným prietahom v konaní orgánov štátnej správy na úseku katastra

Riaditelia orgánov štátnej správy na úseku katastra, tak ako bolo uvedené v konkrétnych prípadoch, nečinnosť a nedodržanie zákonnej lehoty odôvodňujú nedostatkom odborných zamestnancov úradu, ktorí majú spôsobilosť vydávať rozhodnutia v správnom konaní i značným nárastom vkladových podaní. Oznamujú aj vykonanie osobného pohovoru s príslušnými zamestnancami úradu, ktorí nedostatky v konaní spôsobili, aj s upozornením na možné uplatnenie ustanovení zákona o štátnej službe. Právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov priznáva oprávneným osobám širšiu právnu ochranu ako len pred úmyselným alebo neobanlivostným správaním zamestnanca správneho orgánu. Otázky množstva vecí, personálne a organizačné problémy príslušného orgánu nie sú podstatné pre posúdenie toho, či došlo k neodôvodneným prietahom v konaní a ich zodpovedanie a objasnenie môže pomôcť iba pri hľadaní príčin prietahov v rámci konajúceho orgánu. Keďže príčiny sú príslušným riadiacim zamestnancom známe, je potrebné prijať systémové opatrenia na ich odstránenie v príslušnom rezorte.

2.1.1.4. Zbytočné prietahy v konaní obvodných pozemkových úradov

Verejný ochranca práv preukázal porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní **obvodných pozemkových úradov, obvodného lesného úradu i obvodného úradu v priestupkovom konaní.**

S konaním obvodných pozemkových úradov sú dlhé roky nespokojní aj záhradkári, ktorí sa obracajú na najvyšších predstaviteľov štátu. V podnete, pôvodne adresovanom predsedovi vlády Slovenskej republiky, predseda jednej zo základných organizácií Slovenského zväzu záhradkárov uviedol: „Keďže riaditeľov obvodných pozemkových úradov a prednostov krajských úradov menuje vláda, sme presvedčení, že jej nie je ľahostajné ako títo predstavitelia a nimi riadené orgány štátnej správy rozhodujú o právach, právom chránených záujmoch a povinnostiach fyzických a právnických osôb upravených v príslušných právnych predpisoch. Postoj obvodného a krajského pozemkového úradu k usporiadaniu vlastníctva v našej záhradkovej osade, ale aj v iných záhradkových osadách v ich územnej pôsobnosti vrhá zlé svetlo na činnosť vlády. Naším takmer 150 členom a ich rodinám obštrukcie zo strany oboch pozemkových úradov doslova strpčujú život.“

Mnohí záhradkári namietajú, že sa rozhodnutia obvodného pozemkového úradu **ani nedožijú.**

„Vec nie je doposiaľ vybavená a nevidíme ani šancu, že ako ľudia v dôchodkovom veku sa jej riešenia dožijeme“ napísal v mene záhradkárov podávateľ podnetu, ktorý namietal nečinnosť obvodného pozemkového úradu vo veci vyporiadania vlastníckych vzťahov k pozemkom v záhradkových osadách po vydaní rozsudku krajského súdu. V podnete zdôraznil, že nečinnosť štátnych úradov vo veci trvá už 10 rokov: „Podľa našich 10-ročných skúseností s nečinnosťou a neustálym odkladaním riešenia zo strany štátnych úradov máme obavy, že väčšina pôvodných členov zväzu sa jeho realizácie nedožije. Týmto podnetom sa na Vás obraciame v nádeji, že plody našej práce budeme môcť v našom vysokom veku ešte chvíľu užívať a nebudeme musieť venovať toľko energie a pre nás drahocenný čas nečinným úradníkom.“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že rozsudkom krajského súdu z apríla 2008 boli zrušené rozhodnutia obvodného a krajského pozemkového úradu v predmetnej veci a obvodnému pozemkovému úradu bol spisový materiál doručený na opätovné konanie v októbri 2008. Obvodný pozemkový úrad v predmetnej veci rozhodol až v septembri 2009 rozhodnutím o zastavení konania. Dôvodom, ktorý mal brániť rozhodnutiu vo veci samej, bola podľa tvrdenia obvodného pozemkového úradu skutočnosť, že išlo o zložitú vec, ktorú nebolo možné vybaviť v lehote vzhľadom na nápad spisov. Otázku množstva vecí, personálne

a organizačné problémy však nemožno považovať za také okolnosti, ktoré zbavujú orgán verejnej správy ústavou uloženou povinnosťou postupovať v správnom konaní tak, aby sa čo najskôr odstránil stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia orgánu verejnej správy.

Obvodný pozemkový úrad pochybil vo svojom konaní aj tým, že rozhodnutie ktorým bolo konanie prerušené na dobu do odstránenia nedostatkov podania opomenul doručiť všetkým účastníkom konania. Výsledkami vybavovania podnetu mal preto verejný ochranca práv za preukázané, že nečinnosťou obvodného pozemkového úradu vo veci vyporiadania vlastníckych vzťahov k pozemkom v záhradkových osadách, došlo k zbytočným prietahom, a teda k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov. Verejný ochranca práv súčasne zistil, že predmetný spis ešte začiatkom februára 2010 nebol odoslaný na rozhodnutie krajskému pozemkovému úradu. Riaditeľku obvodného pozemkového úradu verejný ochranca práv požiadal o zabezpečenie doručenia a dohľad nad riadnym doručením predmetného spisového materiálu krajskému pozemkovému úradu.

Na pridlhé čakanie nielen záhradkárov mali vplyv aj uznesenia vlády Slovenskej republiky, ktoré zastavili predaj a zámenu pozemkov.

Opakovane ústne do zápisnice podal podnet aj ďalší podávateľ, ktorý namietal zbytočné prietahy v konaní obvodného pozemkového úradu podľa zákona č. 64/1997 Z. z. o užívaní pozemkov v zriadených záhradkových osadách a vyporiadaní vlastníctva k nim v znení neskorších predpisov v záhradkovej osade.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že v júni 2005 bolo oznámené začatie konania na vyporiadanie vlastníctva k pozemkom v predmetnej záhradkovej osade. Úvodné podklady boli schválené rozhodnutím obvodného pozemkového úradu z augusta 2005. V novembri 2005 Slovenský pozemkový fond určil náhradné pozemky, ktoré môžu byť vlastníčkovi poskytnuté, s možnosťou ďalších návrhov, ak uvedené nebudú vyhovujúce. Pri rokovaní s vlastníkom pozemkov, tento požiadal o možnosť pridelenia iného pozemku, ktorý by nadväzoval na tie, ktoré v súčasnosti užíva. Nakoľko vlastník pozemku trval na poskytnutí náhradného pozemku, výzva Slovenskému pozemkovému fondu bola opakovane zaslaná v decembri 2005. V konaní sa pokračovalo až v roku 2009. Obvodný pozemkový úrad zistil, že na liste vlastníctva, na ktorom sú vedené predmetné parcely, je vyznačená ťarcha pre exekútorský úrad na základe exekučného príkazu na vykonanie exekúcie predajom nehnuteľnosti a bolo potrebné doriešiť aj ich vyňatie z exekúcie. Po ich vyňatí z exekúcie, bolo vo februári 2009 zvolané po dohode so Slovenským pozemkovým fondom pracovné stretnutie s vlastníkom pozemku, za účelom doriešenia poskytnutia náhradného pozemku. Následne bolo vydané rozhodnutie podľa ustanovenia § 10 ods. 3 zákona č. 64/1997 Z. z. o užívaní pozemkov v zriadených záhradkových osadách a vyporiadaní vlastníctva k nim v znení neskorších predpisov. V marci 2009 bola Slovenskému pozemkovému fondu doručená žiadosť o vyhotovenie dodatku k zmluve o dielo. Podľa ustanovenia § 10 ods. 5 zákona č. 64/1997 Z. z. o užívaní pozemkov v zriadených záhradkových osadách a vyporiadaní vlastníctva k nim v znení neskorších predpisov obvodný pozemkový úrad zadá vypracovanie projektu. Zhotoviteľ projektu si prevzal podklady k vyhotoveniu projektu v novembri 2009. V decembri 2009 sa uskutočnilo predbežné prerokovanie registra pôvodného stavu. Register nového stavu by mal zhotoviteľ odovzdať do marca 2010 a predpoklad ukončenia celého konania je v máji 2010.

Konanie o užívaní pozemkov v zriadených záhradkových osadách a vyporiadaní vlastníctva k nim prebieha postupne v niekoľkých, na seba nadväzujúcich štádiách (oznámenie začatia konania a zverejnenie úvodných podkladov, prerokovanie námietok a rozhodnutie o námietkach účastníkov, schválenie úvodných podkladov, schválenie projektu pozemkových úprav a vykonanie projektu pozemkových úprav). Účastníkmi konania sú užívatelia, záhradkárská organizácia, vlastníci pozemkov v zriadenej záhradkovej osade a Slovenský pozemkový fond. Postup Slovenského pozemkového fondu bol zároveň ovplyvnený rozhodnutiami vlády Slovenskej republiky, a to Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 208 zo dňa 1. marca 2006 bolo pod bodom B.1. odporučené generálnemu riaditeľovi Slovenského pozemkového fondu dňom 1. marca 2006 zastaviť predaj a zámenu pozemkov. Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 86 zo dňa 31. januára 2007 bolo

pod bodom B.1. odporučené generálnemu riaditeľovi Slovenského pozemkového fondu zabezpečovať predaj a zámenu pozemkov iba so súhlasom vlády Slovenskej republiky. Uvedené odporúčania boli zrušené uznesením vlády Slovenskej republiky č. 543 zo dňa 20. júna 2007. Bodom A.1. tohto uznesenia sa zrušila časť B uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 208 zo dňa 1. marca 2006 a bodom A.2. sa zrušila časť B uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 86 zo dňa 31. januára 2007. Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 1015 zo dňa 28. novembra 2007 bol pod A.1. schválený návrh na dočasné pozastavenie prevodov pozemkov v správe Slovenského pozemkového fondu a pod bodom C.1. bolo odporučené generálnemu riaditeľovi Slovenského pozemkového fondu dočasne pozastaviť akékoľvek prevody pozemkov v správe a nakladaní Slovenského pozemkového fondu, s výnimkou prevodu práva a správy majetku štátu, prevodov vo verejnom záujme, prevodov do majetku samosprávnych orgánov a s výnimkou vydávania pôvodných pozemkov. Uznesením vlády Slovenskej republiky č. 921 zo dňa 10. decembra 2008 bolo zrušené uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 1015 zo dňa 28. novembra 2007 na dočasné pozastavenie prevodov pozemkov v správe Slovenského pozemkového fondu. Z vyššie uvedeného prehľadu uznesení vlády je však zrejmé, že nie všetky úplne obmedzovali poskytnutie náhradných pozemkov podľa zákona č. 64/1997 Z. z. o užívaní pozemkov v zriadených záhradkových osadách a vyporiadaní vlastníctva k nim v znení neskorších predpisov a zároveň aj z časového hľadiska sa nevzťahovali na celé obdobie od decembra 2005 do februára 2009.

Správne orgány sú povinné svedomite a zodpovedne sa zaoberať každou vecou, ktorá je predmetom konania, vybaviť ju včas a bez zbytočných prietahov a použiť najvhodnejšie prostriedky, ktoré vedú k správne- mu vybaveniu veci. Z informácií poskytnutých obvodným pozemkovým úradom vyplýva, že nekonal plynulo z viacerých dôvodov. Vplyv na dĺžku konania mali uplatnené reštitučné nároky (ktoré bolo treba zohľadniť pri výbere náhradných pozemkov), prebiehajúci register obnovenej evidencie pozemkov, podpisovanie zmluvy o dielo a aj skutočnosť, že „podľa vyjadrenia slovenského pozemkového fondu prevod pozemkov vo vlastníctve SR v správe slovenského pozemkového fondu je pozastavený“. V tomto prípade bola nevyhnutná sú- činnosť účastníka konania, najmä Slovenského pozemkového fondu, bez účinnosti ktorého nemohol obvod- ný pozemkový úrad pokračovať v konaní, avšak je potrebné vziať do úvahy, že správny orgán je zodpovedný za riadny priebeh konania, a je preto predovšetkým jeho zodpovednosťou postarať sa o riadny priebeh kona- nia a o jeho ukončenie bez zbytočných prietahov. Z predložených stanovísk obvodného pozemkového úradu ako aj informácií ním poskytnutých však nevyplýva, že by sa v období od decembra 2005 snažil v konaní v sú- činnosti so Slovenským pozemkovým fondom pokračovať, a to ani v období na ktoré sa uznesenia vlády ne- vzťahovali. Obvodný pozemkový úrad mal možnosť sledovať uznesenia vlády, ktoré sú zverejňované a v prí- pade nejasností sa mohol obrátiť okrem regionálneho odboru Slovenského pozemkového fondu aj na Gene- rálnu riaditeľstvo Slovenského pozemkového fondu. Výsledkami vybavovania podnetu mal na základe vyššie uvedeného verejný ochranca práv za preukázané, že nečinnosťou obvodného pozemkového úradu v kona- ní o vyporiadaní vlastníctva k pozemkom v zriadených záhradkových osadách v predmetnej záhradkovej osa- de došlo k zbytočným prietahom, a teda k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, ktoré je súčasťou práva na súdnu a inú právnu ochranu, zaručeného ustanovením čl. 48 ods. 2 Ústa- vy Slovenskej republiky, aj keď obvodný pozemkový úrad nenesie zodpovednosť za celé obdobie nekonania od decembra 2005 do februára 2009. V súčasnosti sa v uvedenej veci koná, riaditeľa obvodného pozemkové- ho úradu verejný ochranca práv však požiadal o dohľad nad plynulosťou ďalšieho konania až do jeho ukonče- nia.

Podávateľka ďalšieho podnetu čakala na navrátenie vlastníctva k pozemkom, no **spis bol už omylom v archíve.**

Kanceláriu verejného ochrancu práv v regionálnom pracovisku osobne navštívila podávateľka, ktorá namietala zbytočné prietahy v konaní o jej nároku na navrátenie vlastníctva k pozemkom, vede- nom obvodným pozemkovým úradom.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že v decembri 2004 bola obvodnému pozemkové- mu úradu doručená žiadosť podávateľky podnetu o navrátenie vlastníctva k pozemkom. Podávateľka podnetu

bola vyzvaná na doplnenie svojej žiadosti a rozhodnutím obvodného pozemkového úradu z februára 2005 bolo konanie prerušené na dobu do odstránenia nedostatkov jej podania. Podľa Správneho poriadku, ak podanie nemá predpísané náležitosti, správny orgán pomôže účastníkovi konania nedostatky odstrániť, prípadne ho vyzve, aby ich v určenej lehote odstránil, súčasne ho poučí, že inak konanie zastaví. V uvedenej výzve však obvodný pozemkový úrad nestanovil lehotu na odstránenie nedostatkov, čím porušil povinnosť ustanovenú zákonom, čo verejný ochranca práv obvodnému pozemkovému úradu vytkol. Podávateľka si výzvu prevzala v máji 2005 a po jej doručení svoje podanie aj čiastočne doplnila. Verejný ochranca práv zistil, že v uvedenom konaní obvodný pozemkový úrad nevykonal žiaden procesný úkon až do začiatku roka 2008, kedy sa podávateľka podnetu osobne informovala o stave konania. Z informácií poskytnutých obvodným pozemkovým úradom vyplýva, že spis pracovníci nevedeli nájsť, nakoľko bývalý pracovník so spisom pracoval a omylom ho založil do archívu k inému, už vybavenému spisu podávateľky. Ako už bolo uvedené, na pokračovanie v konaní je niekedy nevyhnutná súčinnosť účastníka konania (napr. spresnenie návrhu na začatie konania, doplnenie relevantných dokladov), no správny orgán je zodpovedný za riadny priebeh správneho konania, k čomu má zákonom dané právne prostriedky. Aj nesprávna činnosť orgánu verejnej správy, ktorá nesmeruje k odstráneniu právnej neistoty účastníka ohľadne tých práv, kvôli ktorým sa obrátil na orgán verejnej správy, aby o nich rozhodol, môže zapríčiniť porušenie ústavou zaručeného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov.

O uplatnenom nároku na navrátenie vlastníctva k pozemkom rozhodol obvodný pozemkový úrad až v auguste 2009. Výsledkami vybavovania podnetu mal preto verejný ochranca práv za preukázané, že postupom obvodného pozemkového úradu o uplatnenom nároku na navrátenie vlastníctva k pozemkom došlo k zbytočným prietahom. Zároveň požiadal obvodný pozemkový úrad o prijatie takých opatrení, ktoré by zamedzovali opakovaniu podobných nedostatkov v budúcnosti.

Záverom k zbytočným prietahom v konaní obvodných úradov

Najčastejším dôvodom, ktorý mal brániť rozhodnutiu obvodných úradov vo veci samej, bola podľa tvrdenia ich riaditeľov **zložitosť vecí, ktorú nebolo možné vybaviť v lehote vzhľadom na nápad vecí**. Otázkou množstva vecí, personálne a organizačné problémy však nemožno považovať za také okolnosti, ktoré zbavujú orgán verejnej správy ústavou uloženou povinnosťou postupovať v správnom konaní tak, aby sa čo najskôr odstránil stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia orgánu verejnej správy. Predpokladom v konaní obvodných pozemkových úradov, vzhľadom na právnu úpravu a lehoty uplatnenia nárokov, je, že roky vedené konania o navrátenie vlastníctva k pozemkom a o užívaní pozemkov v zriadených záhradkových osadách a vyporiadaní vlastníctva k nim budú v krátkom čase už minulosťou.

2.1.1.5. Zbytočné prietahy v konaní ministerstiev

Zbytočné prietahy v uplynulom roku verejný ochranca práv preukázal opakovane v konaní Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ďalej tiež Ministerstva obrany Slovenskej republiky a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky pridlhho rozhoduje o **odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi**.

„Ako zákonná zástupkyňa synov“ podala podnet verejnému ochrancovi práv matka, ktorá sa domáhala ochrany práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní podľa zákona č. 255/1998 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení zákona č. 422/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Konanie sa viedlo na Ministerstve spravodlivosti Slovenskej republiky od roku 2002. V závere podnetu uviedla: „Mám za to, že sa tu jedná o bezprecedentnú nečinnosť orgánu verejnej správy a porušovania základných ľudských práv a slobôd.“

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že o žiadosti o odškodnenie zo septembra 2002 Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky rozhodlo až v máji 2009, kedy bolo synom podávateľky podnetu priznané finančné odškodnenie. V prípade okolností hodných osobitného zreteľa mohlo Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky o žiadosti rozhodnúť do piatich mesiacov odo dňa jej podania, o dôvodoch predĺženia lehoty by muselo poškodených upovedomiť. V predmetnom konaní však Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky rozhodlo o žiadosti až po približne šiestich rokoch a siedmich mesiacoch od jej podania, a to aj napriek viacerým urgenciám.

Ešte častejšie je podávateľmi podnetu namietané prídlhé konanie **Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky** podľa zákona č. 305/1999 Z. z. o **zmiernení niektorých krívd osobám deportovaným do nacistických koncentračných táborov a zajateckých táborov za deportáciu.**

„Píšem Vám v zastúpení mojej mamy. Chcem Vás osloviť ako poslednú šancu v maminom probléme. Môj starý otec bol v zajateckom tábore. Už pred deviatimi rokmi bolo mojej mame povedané, že dostane odškodné. Avšak do dnešného dňa sa tak nestalo. Moja mama je ťažko chorá, má silnú cukrovku a choroby s tým spojené. Má dôchodok, z ktorého ťažko vyžije, pretože veľkú časť z neho dáva na lieky. Bola by som nesmierne rada, keby ste mi a mojej mame pomohli s tým, čo sa jej nepodarilo za viac ako 18 rokov. Je jediná žijúca z jej rodiny. Mamu mám veľmi rada, pomáham jej ako môžem a ako viem, no toto ju veľmi trápi a ja jej neviem pomôcť.“ Napísala v podnete verejnému ochrancovi práv dcéra so súhlasom matky vo veci ochrany základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní o jej žiadosti o odškodnenie podľa zákona o zmiernení niektorých krívd osobám deportovaným do nacistických koncentračných táborov a zajateckých táborov vedenom na Ministerstve spravodlivosti Slovenskej republiky. K podnetu priložila 20 príloh, vytvorených z korešpondencie s rôznymi slovenskými a medzinárodnými orgánmi, organizáciami, inštitúciami a archívmi, ktoré oslovili pri pátraní po dokladoch svedčiacich o odbojovej činnosti jej nebohého otca a starého otca, jeho deportácii a umiestnení v nacistickom koncentračnom a zajateckom tábore v Nemecku.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že žiadosť o odškodnenie bola podaná Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky v auguste 2001. Listom zo septembra 2008 Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky vyzvalo matku podávateľky podnetu na doplnenie žiadosti. Podnet bol doplnený v novembri 2008. Do dňa podania podnetu v októbri 2009 Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky nevyrozumelo matku podávateľky podnetu o stave vybavovania jej žiadosti. Verejný ochranca práv požiadal o súčinnosť vo veci ministerku spravodlivosti Slovenskej republiky. Následne bol odškodňovací spis na Ministerstve spravodlivosti Slovenskej republiky opätovne preskúmaný. Žiadosť z roku 2001 bola meritórne prerokovaná v novembri 2009.

Verejný ochranca práv dospel k názoru, že v predmetnom konaní Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky nepostupovalo dostatočne plynulo. Za neprimerane dlhé považoval obdobie od oznámenia, ktorým Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky potvrdilo prijatie žiadosti, do výzvy zo septembra 2008, tiež obdobie od doplnenia žiadosti podaním v novembri 2008 do meritórneho prerokovania veci stanoviskom z novembra 2009. Celkove konanie od podania žiadosti v auguste 2001 do prijatia meritórneho rozhodnutia trvalo vyše osem rokov. Nakoľko Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky žiadosti

nevyhovelo, poučil verejný ochranca práv podávateľku podnetu o možnosti podľa ustanovenia § 5 ods. 2 zákona č. 305/1999 Z. z. o zmiernení niektorých krívd osobám deportovaným do nacistických koncentračných táborov a zajateckých táborov v znení zákona č. 126/2002 Z. z. domáhať odškodnenia žalobou na súde proti Slovenskej republike zastúpenej Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky najneskôr do jedného roka odo dňa doručenia stanoviska.

V uplynulom roku opakovane **žiadatelia o odškodnenie poukazovali na svoj vysoký vek, pre ktorý sa svojho nároku od štátu možno nedožijú.**

Vo veci svojho svokra sa na verejného ochrancu práv obrátil podávateľ podnetu, ktorý sa domáhal ochrany základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov, v konaní o jeho žiadosti o odškodnenie podľa zákona o zmiernení niektorých krívd osobám deportovaným do nacistických koncentračných táborov a zajateckých táborov vedenom na Ministerstve spravodlivosti Slovenskej republiky od roku 2001. Svoj podnet ukončil slovami: „Svokor, ktorého sa odškodnenie týka, má slabé zdravie, zdá sa akoby úrad čakal, kým sa osoba pominie a s ním zanikne nárok na odškodnenie.“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že v decembri 2001 Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky potvrdilo prijatie žiadosti. Listom z októbra 2006 vyzvalo žiadateľa na doplnenie jeho žiadosti. Ani po doplnení žiadosti Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky napriek telefonickým urgenciám neinformovalo žiadateľa o stave vybavovania jeho žiadosti. Žiadosť bola meritorne vybavená stanoviskom z októbra 2009 o nepriznaní odškodnenia pre absenciu právneho titulu. Celkovú dĺžku konania o predmetnej žiadosti riaditeľ odboru rehabilitácií a odškodňovania Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky vyhodnotil s tým, že prednostne sa posudzujú právne opodstatnené žiadosti o odškodnenie, za ktorú však žiadosť tohto žiadateľa ani po doložení prílohami nemožno považovať.

Zbytočné prieťahy preukázal verejný ochranca práv aj **v konaní Ministerstva obrany Slovenskej republiky.**

So žiadosťou o pomoc vo veci ochrany základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov v konaní na preskúmanie rozhodnutia mimo odvolacieho konania vedenom na Ministerstve obrany Slovenskej republiky podľa zákona č. 726/2004 Z. z. o poskytnutí jednorazového peňažného príspevku osobám zaradeným v rokoch 1948 až 1954 do vojenských táborov nútených prác a pozostalým manželkám po týchto osobách v znení neskorších predpisov sa na verejného ochrancu práv obrátil podávateľ podnetu žiadajúci odškodnenie.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že rozhodnutím Ministerstva obrany Slovenskej republiky, oddelenia vojnových veteránov a vydávania osvedčení z mája 2006 bola žiadosť podávateľa podnetu zamietnutá, čo zdôvodnilo tým, že predloženými dokladmi nebolo preukázané, že do vojenských táborov nútených prác bol žiadateľ zaradený z dôvodu politickej nespoľahlivosti. Podaním z novembra 2007 podávateľ podnetu vyjadril s obsahom prvostupňového rozhodnutia nesúhlas. Toto podanie Ministerstvo obrany Slovenskej republiky vyhodnotilo ako podnet na preskúmanie rozhodnutia mimo odvolacieho konania. Vzhľadom na uvedené vyjadrenie Ministerstva obrany Slovenskej republiky tento dátum verejný ochranca práv vyhodnotil ako začatie nového správneho konania – preskúmanie rozhodnutia mimo odvolacieho konania. Následne zistil, že lehoty ustanovené Správnym poriadkom neboli dodržané. Nebol využitý ani inštitút možnosti prerušenia konania s určením lehoty na doplnenie podania. Ministerstvu obrany Slovenskej republiky bolo predmetné podanie doručené 12. novembra 2007, a týmto dňom začali plynúť lehoty na vydanie rozhodnutia. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky zákonným spôsobom neprerušilo konanie ani nepredĺžilo lehotu na vydanie rozhodnutia. Z tohto dôvodu dátum 10. februára 2008 bolo potrebné považovať za zákonom (Správnym poriadkom) ustanovený termín na vydanie rozhodnutia. Ak štátny orgán nedodrží zákonom ustanovenú lehotu na rozhodnutie, a nerozhodne po uplynutí lehoty ustanovenej zákonom ani po viac ako 16 mesiacoch, dopustí sa zbytočných prieťahov v konaní. Po zvážení celkovej doby trvania konania verejný ochranca práv do-

spel k názoru, že v predmetnom konaní Ministerstvo obrany Slovenskej republiky nepostupovalo dostatočne plynulo.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky žiadosť podávateľky podnetu zo zahraničia v nasledujúcom prípade ani nevybavilo, ani nepostúpilo na konanie vo veci.

„Promiňte mi, že se obracím i na Vás s problémem moji 90-ti leté maminky, která je Slovenka. Po umření jejího syna i manžela zůstala na Slovensku sama. Abychom nemuseli na Slovensku zajišťovat domov důchodců, vzal jsem ji v roce 2004 k sobě. V ČR vyšel v roce 2007 zákon, podle kterého důchodce po uznání bezmocnosti dostává fin. příspěvek. Vyřizování proběhlo hladce. Měla by dostávat příspěvek v částce 4000,-Kč. Tento příspěvek mamince nemůžou vyplácet, protože nemá českou pojišťovnu jako hlavní. Zaslal jsem žádost o tento příspěvek včetně všech dokladů doporučeně 4.9.2008 na Ministerstvo práce, soc. věcí a rodiny SR. Doposud jsme neobdrželi žádné vyrozumění (v ČR obdržela vyrozumění nejdéle do týdne).“

Verejný ochranca práv žiadal ministerku práce, sociálnych vecí a rodiny o predloženie písomného stanoviska žiadosťami z apríla, z augusta a z októbra 2009. O stanovisko požiadal aj SOLVIT centrum SR, patriace pod Inštitút aproximácie práva Úradu vlády Slovenskej republiky. Preskúmaním podnetu zistil, že žiadosť o peňažný príspevok na opatrovanie matka podávateľa podnetu podala Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky listom zo septembra 2008. Z dôvodu, že na svoju žiadosť nedostala žiadnu odpoveď, v januári 2009 sa so sťažnosťou pre nečinnosť obrátila na kontrolný odbor Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Do doby podania podnetu verejnému ochrancovi práva v apríli 2009 nedostala žiadnu odpoveď.

Ako vyplýva z predloženého písomného stanoviska Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, v prípade peňažného príspevku na opatrovanie, poskytovaného na základe zákona č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nejde o dávku sociálneho poistenia, ani o štátnu sociálnu dávku, ale ide o príspevok financovaný výlučne zo štátneho rozpočtu a ako taký dotvára systém sociálnej pomoci zavedený v Slovenskej republike. Tento príspevok v zmysle aktuálnej právnej úpravy Slovenskej republiky nie je možné vyplácať mimo územia Slovenskej republiky. Nakoľko však predmetná žiadosť nebola prvou tohto charakteru, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky začalo preskúmať, či príspevok na opatrovanie spadá do rozsahu nariadenia Rady EHS č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodinných príslušníkov pohybujúcich sa v rámci Európskeho spoločenstva, a teda či je Slovenská republika povinná vyplácať príspevok na opatrovanie aj mimo územia Slovenskej republiky. Z dôvodu potreby prijatia jednotného stanoviska v tejto veci a prípadne legislatívnych zmien v právnom poriadku Slovenskej republiky, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky žiadosť nevybavilo, ale ani nepostúpilo na konanie vo veci.

Podľa zákona o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia sa na konanie vo veciach kompenzácie vzťahuje všeobecný predpis o správnom konaní, ak tento zákon neustanovuje inak. Podľa Správneho poriadku, ak správny orgán nie je príslušný na rozhodnutie, je povinný podanie bez meškania postúpiť príslušnému správnomu orgánu a upovedomiť o tom účastníka konania. Z uvedeného vyplýva, že Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky nie je príslušné na rozhodovanie o žiadosti o peňažný príspevok na opatrovanie, a preto v zmysle znenia Správneho poriadku malo takúto žiadosť postúpiť orgánu príslušnému na rozhodovanie vo veci. Preto verejný ochranca práv dospel k záveru, že Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky tým, že nepostúpilo žiadosť o peňažný príspevok na opatrovanie na konanie kompetentnému správnomu orgánu ani v lehote viac ako dvoch rokov od doručenia žiadosti, nedodržalo povinnosť ustanovenú v § 20 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov postúpiť vec bez meškania a upovedomiť o tom účastníka konania. Na základe uvedeného verejný ochranca práv dospel k záveru, že Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky svojou nečinnosťou v tejto veci porušilo právo na prerokovanie veci

bez zbytočných prietahov podľa článku 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky verejný ochranca práv požiadal, aby bolo vo veci žiadosti o peňažný príspevok na opatrovanie postupované v súlade s príslušnými zákonmi, a teda aby bolo vo veci začaté konanie. Tiež upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia. Na základe žiadosti verejného ochrancu práv o poskytnutie stanoviska bola matka podávateľa podnetu Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky listom z júna 2009 informovaná o aktuálnej situácii.

K samotnému posúdeniu nároku na peňažný príspevok na opatrovanie je potrebné povedať, že táto otázka je v kontexte právnej úpravy Slovenskej republiky a aplikácie komunitárneho práva (právo Európskeho spoločenstva) považovaná za spornú a je potrebné zistiť súlad komunitárneho práva a slovenského právneho poriadku. V snahe získať vo veci objektívne stanovisko a prijať konečné rozhodnutie v súlade s komunitárnym právom, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky požiadalo o poskytnutie písomného stanoviska Správnu komisiu pre sociálne zabezpečenie migrujúcich pracovníkov Európskej komisie. Verejný ochranca práv vyjadril vieru, že v spolupráci s orgánmi Európskeho spoločenstva Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky dospeje ku konečnému stanovisku v čo najkratšej možnej dobe s ohľadom na potrebu náležite posúdiť právny rozmer otázky, keďže ide o závažné rozhodnutie s nezanedbateľnými dôsledkami nielen pre jednotlivca, ale aj spoločnosť.

Záverom k zbytočným prietahom v konaní ministerstiev

Zbytočné prietahy v konaní ministerstiev občania vnímajú **osobitne kriticky**. Poukazujú na „**aroganciu a na nadradenosť týchto úradníkov**“. Kritickejší sú občania aj k **odborným chybám** týchto úradníkov. Verejný ochranca práv osobitne dôrazne upozorňuje ministrov na dodržiavanie ustanovených zákonných lehôt v konaní ich rezortov, nevyhnutnosť výberu odborne pripravených štátnych úradníkov, zdôrazňuje nevyhnutnosť ich neustáleho vzdelávania, ale aj ich asertívny a ľudský prístup k občanom uplatňujúcim si práva. Konanie úradníkov ministerstiev mimoriadne vplýva na pocit dôvery občana k svojmu štátu, ktorý je tu pre občana a nie naopak.

2.1.1.6. Zbytočné prietahy v konaní orgánov Policajného zboru

O odstránenie právnej neistoty prostredníctvom rozhodnutia sa osoba uchádza nielen v konaní pred orgánmi súdnej moci, ale aj **v konaní pred orgánmi Policajného zboru pri postupe podľa ustanovení druhej časti Trestného poriadku (predsúdne konanie)**. Aj v tomto konaní majú jeho strany právo na konanie bez zbytočných prietahov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.

V uplynulom roku verejný ochranca práv preukázal zbytočné prietahy v konaní okresných riaditeľstiev Policajného zboru. **Viacere z nich sa týkali maloletých detí.**

Podnet z Českej republiky na odporúčenie českého verejného ochrancu práv podala verejnému ochrancovi práv matka troch detí vo veci vymáhania výživného od bývalého manžela na jej maloleté deti: „Spor o dlužné výživné činí 100 000 Kč a táhne se od roku 2002. Jediné co se dá říct k práci policie SR je liknavost a nezájem. Hodně jsem se musela zadlužit.“

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv konštatoval, že v priebehu vyšetrovania trestného činu došlo zo strany policajného orgánu niekoľkokrát k neefektívnemu a ničím nezdôvodniteľnému obdobiu nečinnosti bez toho, aby takémuto stavu bránili zákonné prekážky. Viackrát spomínaná „vyťaženosť vyšetrovateľov“ v písomných odpovediach na sťažnosti alebo urgencie matky, nie je objektívnym dôvodom na vznik zbytočných prietahov a svedčí o nedostatočnom organizačnom zabezpečení na danom úseku činnosti policajného orgánu. Konkrétne išlo najmä o obdobia odo dňa 22. júla 2002, kedy bol podľa písomného vyjadrenia okresného riaditeľstva Policajného zboru odovzdaný spisový materiál vo veci trestného činu zanedbania

povinnej výživy na iné okresné riaditeľstvo Policajného zboru, do 26. júla 2004, kedy bolo vydané uznesenie o spojení na spoločné konanie veci obvineného. Ide o obdobie dvoch rokov vo veci, ktorá osobitne vzhľadom na kvalifikáciu činu – zanedbanie povinnej výživy – má nielen v trestnoprávnej rovine ale aj v občianskoprávnej rovine prioritu pre jej samotný spoločenský význam – potreba výživy maloletým deťom. Taktiež aj v ďalšom období verejný ochranca práv preukázal niekoľko mesačné ničím nepodložené obdobia „vyčkávania“ na doplňujúce údaje o osobe a príjmoch obvineného bez žiaduceho efektu k rozhodnutiu, ktoré by malo význam pre konanie podľa trestného oznámenia, a to obžalobný návrh za preukázaný trestný čin, alebo jeho odmietnutie. Išlo o pravidelne sa opakujúce početné obdobia nečinnosti od mesiaca júl 2004 až do mesiaca október 2007, ako aj obdobie druhej polovice roku 2008 v dĺžke štyroch, piatich, ba až šiestich mesiacov. Na základe uvedených skutočností verejný ochranca práv dospel k záveru, že postupom okresného riaditeľstva Policajného zboru v trestnom konaní v štádiu vyšetrovania je preukázané porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Riaditeľa okresného riaditeľstva Policajného zboru požiadal, aby predmetnú vec sledoval až do skončenia, a aby ho v pravidelných trojmesačných intervaloch písomne informoval o stave vybavenia predmetného trestného oznámenia až do konečného rozhodnutia policajného orgánu, resp. prijatia obžaloby príslušnou prokuratúrou.

Verejný ochranca práv podávateľku podnetu poučil aj o možnostiach uplatnenia práva na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom, ako aj o možnostiach podať sťažnosť podľa Trestného poriadku aj sťažnosť na Ústavný súd Slovenskej republiky.

Zbytočné prietahy preukázal verejný ochranca práv i **v ďalšom konaní týkajúcom sa dieťaťa.**

Prietahy v konaní okresného riaditeľstva Policajného zboru vo veci sexuálneho zneužívania svojej maloletej dcéry namietala zúfalá matka.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že v apríli 2008 bolo na pokyn prokurátora opätovne začaté trestné stíhanie za trestný čin sexuálneho zneužívania podľa ustanovenia § 242 Trestného zákona. Vo veci bolo vypočutých sedem osôb a vo februári 2009 bol uznesením do konania pribratý znalec z odboru psychológie. V čase preskúmania podnetu sa spis nachádzal na krajskej prokuratúre z dôvodu sťažnosti voči uzneseniu vyšetrovateľa o pribratí znalca. Trestné stíhanie v predmetnej veci prebiehalo už aj v období od začatia trestného stíhania v auguste 2005 do jeho zastavenia v novembri 2005. Počas prvého trestného stíhania v predmetnej trestnej veci boli vykonané výsluchy podávateľky podnetu v trestnom konaní a otca v procesnom postavení svedka. Tiež bol do konania pribratý znalec z odboru psychológie, ktorý vypracoval znalecký posudok. Z prehľadu úkonov okresného riaditeľstva Policajného zboru vyplýva, že tento orgán verejnej správy počas doby od apríla 2008 do súčasnosti vykonal vo vyšetrovaní predmetnej trestnej veci deväť úkonov, pričom ide o vyšetrovanie opakované a obdobné úkony boli už vykonané aj v období od augusta 2008 do novembra 2008. Zároveň ide o vyšetrovanie závažného trestného činu voči chránenej osobe – maloletému dieťaťu. Na druhej strane vyšetrovanie vo veci trestného činu sexuálneho zneužívania vykazuje zvýšenú náročnosť priebehu vyšetrovania, a to z hľadiska dokazovania, ako aj z hľadiska potreby zvýšenej ochrany poškodennej osoby a nanajvýš šetrnému prístupu pri vypočúvaní maloletej osoby. Z rovnakého dôvodu je však potrebné postupovať vo vyšetrovaní obzvlášť efektívne a precízne s dôrazom na rýchle zistenie stavu a rozhodnutia vo veci samej. Na základe uvedených skutočností verejný ochranca práv dospel k záveru, že postupom úradu justičnej a kriminálnej polície okresného riaditeľstva Policajného zboru v predmetnom konaní je preukázané porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

„**Neúnosne dlhé, 9-ročné konanie okresného riaditeľstva Policajného zboru**“ namietal aj právny zástupca poškodených.

Do Kancelárie verejného ochrancu práv sa prišiel advokát v mene poškodených domáhať ochrany práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní vedenom na okresnom riaditeľstve Policajného zboru od roku 2001 vo veci nevyplatenia mzdy a odstupného.

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že vo veci bolo podané trestné oznámenie zdravotnou poisťovňou v auguste 2000, podávateľom podnetu v januári 2001 a vo februári 2001 aj Sociálnou poisťovňou. Skutková zložitnosť veci bola v tomto prípade daná predovšetkým relatívne vyšším počtom poškodených v trestnom konaní. Z toho vyplývajú aj zvýšené nároky na zabezpečenie dôkazných prostriedkov formou výsluchov jednotlivých svedkov. S otázkou zabezpečovania dôkazov taktiež súvisí aj znalecké dokazovanie, ktoré bolo v tomto konaní nariadené. V trestnom konaní sa však vystriedalo niekoľko vyšetrovateľov. Spis bol tiež viackrát zaslaný na okresnú prokuratúru, ktorá však zatiaľ spis vždy vrátila s pokynmi na doplnenie dokazovania. Verejný ochranca práv preukázal, že uznesenie o začatí trestného stíhania bolo vydané až 30. októbra 2002, to znamená, po viac ako dvoch rokoch od podania prvého trestného konania. Ďalšie prietahy sa vyskytli aj v priebehu trestného konania. Po vykonávaní výsluchov v období mesiacov január až jún 2003 sa v konaní nepokračovalo plynulo až do januára 2004 (pokyn okresnej prokuratúry na vykonanie ďalších dôkazov). Po vydaní uznesenia o zamietnutí sťažnosti proti vzneseniu obvinenia, v auguste 2004, boli ďalšie procesné úkony vykonávané až od septembra 2005 (vykonanie ďalších výsluchov svedkov). V tomto prípade teda išlo o nečinnosť okresného riaditeľstva Policajného zboru v dĺžke trvania 1 roka. V aktuálnom období taktiež verejný ochranca práv zistil určité nedostatky, a to v súvislosti s nečinnosťou trvajúcou od apríla 2009 do októbra 2009, kedy bolo uskutočnené dožiadanie Prezídia Policajného zboru. Vzhľadom k uvedenému mal verejný ochranca práv za preukázané, že v konaní vedenom na okresného riaditeľstve Policajného zboru sa vyskytli zbytočné prietahy, a teda došlo k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Riaditeľa oddelenia ekonomickej kriminality úradu justičnej a kriminálnej polície okresného riaditeľstva Policajného zboru verejný ochranca práv požiadal, aby po prípadnom návrate spisu z prokuratúry dohliadol na plynulosť konania v predmetnej trestnej veci tak, aby v nej už k ďalším zbytočným prietahom nedošlo a právna neistota strán konania bola odstránená v primeraných lehotách.

Nečinnosť policajných orgánov neraz **podávateľa podnetov vnímajú veľmi negatívne.**

„Podal som trestné oznámenie na policajné oddelenie z podvodu. Celý postup vyšetrovateľa sa mi javí ako podozrivý a prokuratúra ho v plnom rozsahu schvaľuje. Pri takýchto mafiánskych postupoch polície za súčinnosti prokuratúry ako môže takýto štát fungovať alebo sa o ňom vôbec hovorí ako o právnom štáte?“ Napísal v podnete verejnému ochrancovi práv podávateľ, ktorý namietal zbytočné prietahy v súvislosti s trestným oznámením vo veci prečinu podvodu, o ktorom sa viedlo konanie od roku 2007.

Po komplexnom preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že v danom prípade sa viedlo vyšetrovanie na oddelení skráteného vyšetrovania úradu justičnej a kriminálnej polície okresného riaditeľstva Policajného zboru. Trestný poriadok rozlišuje medzi vyšetrovaním a skráteným vyšetrovaním. Ak sú splnené zákonom stanovené podmienky, je možné vykonať skrátené vyšetrovanie. Ako už vyplýva zo samotného názvu tejto formy vyšetrovania, účelom je vykonať vyšetrovanie v čo možno najkratšom čase. Podľa ustanovení Trestného poriadku skrátené vyšetrovanie treba skončiť spravidla do dvoch mesiacov od vznesenia obvinenia.

Skrátené vyšetrovanie sa vo všeobecnosti nevyznačuje osobitnou skutkovou a právnou zložitnosťou. Avšak v predmetnej veci verejný ochranca práv konštatoval, že konanie bolo výrazne sťažené nemožnosťou objasniť vec pre neprítomnosť obvineného. Vzhľadom na to museli byť vykonávané procesné úkony smerujúce k zisteniu miesta pobytu obvineného, s vyhlásením pátrania po obvinenom. Taktiež boli počas skráteného vyšetrovania vykonávané viaceré procesné úkony formou dožiadania na iný orgán činný v trestnom konaní (napr. výsluchy obvineného). Toto trestné konanie bolo teda možné označiť za skutkovo zložitejšie.

K výraznému predĺženiu konania prispela skutočnosť, že obvinený sa viackrát nedostavil k výsluchu a následne zmenil miesto pobytu. Taktiež je potrebné podotknúť, že k určitému predĺženiu konania prispela aj

skutočnosť, že podávateľ podnetu ako poškodený podal sťažnosť proti uzneseniu vyšetrovateľa o pokračovaní v trestnom stíhaní, o ktorej musel následne rozhodovať dozorujúci prokurátor.

V predmetnom konaní bolo v marci 2008 vydané uznesenie o prerušení trestného stíhania. Aj táto skutočnosť znamenala významné predĺženie konania.

Odhliadnuc od obdobia, počas ktorého bolo trestné stíhanie prerušené (a teda neplynuli žiadne lehoty) verejný ochranca práv skonštatoval, že dĺžka obdobia, počas ktorého sa vo veci konalo, nespĺňala zákonom ustanovenú dvojmesačnú lehotu, resp. nesmerovala k jej dodržaniu.

Za neprímerane dlhé považoval verejný ochranca práv aj trojmesačné obdobie od uskutočnenia výsluchu svedka až do vykonania doloženia obvineného na základe pokynu prokurátora. Takéto obdobie nečinnosti nemožno vo všeobecnosti označiť ako dlhé. Avšak verejný ochranca práv opäť vychádzal zo zákonnej požiadavky na urýchlené vykonanie skráteneho vyšetrovania, ktorá vyplýva z poriadkovej lehoty.

Po komplexnom preskúmaní podnetu verejný ochranca práv dospel k záveru, že postupom oddeľovania skráteneho vyšetrovania úradu justičnej a kriminálnej polície Okresného riaditeľstva Policajného zboru došlo k zbytočným prietahom, a teda k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Vyšetrovanie bolo napokon ukončené a spisový materiál bol v septembri 2009 zaslaný okresnej prokuratúre s návrhom na podanie obžaloby.

Záverom k zbytočným prietahom v konaní orgánov Policajného zboru

Verejný ochranca práv v uplynulom období opakovane zistil porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov **v prípravnom konaní zo strany policajného orgánu**. Zistené nedostatky spočívali v úplnej nečinnosti, či príliš pomalej a neefektívnej činnosti policajného orgánu, aj po zohľadnení často vyššej zložitosti konania (značný rozsah trestnej činnosti, počet poškodených, závažná trestná činnosť, potreba vykonať rozsiahle aj znalecké dokazovanie), či využívania práv a nedostatočnej súčinnosti stranami konania (podávanie sťažností proti rozhodnutiam, neospravedlnené nedostavovanie sa na výsluch, poskytovanie nepresných informácií, ktoré bolo potrebné opätovne preverovať).

Verejný ochranca práv v tejto súvislosti upozorňuje na situáciu, keď sa obeť násillia opakovane stáva obeťou, a to v dôsledku konania, resp. nekonania a neadekvátneho prístupu orgánov činných v trestnom konaní, osobitne policajných orgánov.

2.1.1.7. Zbytočné prietahy v konaní iných orgánov verejnej správy

Po preskúmaní podnetov verejný ochranca práv preukázal, že právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov porušil tiež **úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, obvodný úrad i obvodný lesný úrad, Colné riaditeľstvo Slovenskej republiky a aj mestá a obce**.

Zbytočné prietahy v konaní úradu práce, sociálnych vecí a rodiny

V podnete verejnému ochrancovi práv namietal nečinnosť úradu práce, sociálnych vecí a rodiny pri rozhodovaní o predĺžovaní platnosti preukazu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím podávateľ podnetu zo severného Slovenska: „Som zamestnaný a dochádzam do roboty 10 km. Začiatkom decembra 2008 som požiadal o predĺženie preukazu ZŤP, lebo mi vo februári 2009 končila platnosť. Po dvoch mesiacoch som bol osobne moju žiadosť urgovať na odbor sociálnych vecí, kde mi bolo zdelené, že majú veľa práce a musím byť trpezlivý. Som presvedčený, že som mal dostať kladnú alebo zápornú odpoveď na moju žiadosť.“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že žiadosť o predĺženie platnosti preukazu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím podal podávateľ 11. decembra 2008, spolu s fotografiou a odbornými nálezmi. Kontrolu zdravotného stavu mal v posudku z februára 2006, odporučenú na mesiac február 2009. Dňa

1. januára 2009 nadobudol účinnosť zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, a preto posudkoví lekári oddelenia posudkových činností v mesiaci január 2009 prepracovávali lekárske nálezy vypracované v mesiaci december 2008 a na základe uvedeného zákona vypracovávali nové lekárske posudky platné od 1. januára 2009. Na základe toho, v období od 1. januára 2009 do 31. januára 2009 posudkoví lekári nevypracovávali žiadne nové lekárske posudky a ani nevykonávali odporučené kontroly zdravotného stavu. Spisová dokumentácia podávateľa podnetu bola odstúpená na kontrolu zdravotného stavu lekárovi oddelenia posudkových činností na spracovanie až 11. marca 2009 a vrátená po posúdení bola 20. marca 2009. Oznámenie o vykonanej kontrolnej lekárskej prehliadke bolo vypracované 20. marca 2009 a spisová dokumentácia bola odstúpená na podpis riaditeľovi a na oddelenie peňažných príspevkov na kompenzáciu. Na oddelenie posudkových činností bola spisová dokumentácia odstúpená 24. marca 2009. Podávateľ podnetu bol následne predvolaný k prevzatíu preukazu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím.

Podľa ustanovenia § 53 ods. 1 zákona č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa na konanie vo veciach kompenzácie, na konanie o preukaze a na konanie o parkovacom preukaze vzťahuje všeobecný predpis o správnom konaní, ak tento zákon neustanovuje inak. Podľa ustanovenia § 49 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov v jednoduchých veciach, najmä ak je možné rozhodnúť na podklade dokladov predložených účastníkom konania, správny orgán rozhodne bezodkladne. V ostatných prípadoch, ak osobitný zákon neustanovuje inak, je správny orgán povinný rozhodnúť vo veci do 30 dní od začatia konania; vo zvlášť zložitých prípadoch rozhodne najneskôr do 60 dní; ak nemožno vzhľadom na povahu veci rozhodnúť ani v tejto lehote, môže ju primerane predĺžiť odvolací orgán. Ak správny orgán nemôže rozhodnúť do 30, prípadne do 60 dní, je povinný o tom účastníka konania s uvedením dôvodov upovedomiť.

Z uvedených skutočností vyplýva, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v konaní o predĺžení lehoty platnosti preukazu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím nedodrжал lehotu stanovenú zákonom o správnom konaní, pričom tento postup je možné iba čiastočne odôvodniť tým, že posudkoví lekári oddelenia posudkových činností v období od 1. januára 2009 do 31. januára 2009 prepracovávali lekárske nálezy vypracované v decembri 2008 a vypracovávali lekárske posudky platné podľa právnej úpravy účinnej od 1. januára 2009. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny verejný ochranca práv upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia.

Zbytočné prietahy obvodného úradu v konaní o priestupku

Podakovanie po vybavení podnetu, ktorým namietala zbytočné prietahy v konaní o priestupku proti občianskemu spolunažívaniu podľa ustanovenia § 49 ods. 1 písm. a) zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, vedenom na základe návrhu z augusta 2009 na obvodnom úrade, poslala verejnemu ochrancovi práv podávateľka podnetu „za to, že sa môj prípad konečne doriešil“.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že obvodný úrad po doručení správy o výsledku objasňovania priestupku zo strany obvodného oddelenia Policajného zboru v septembri 2009 začal v októbri 2009 konanie o priestupku a následne vykonal len dva procesné úkony. Najprv upovedomil obvinenú o začatí konania o priestupku podľa ustanovenia § 49 ods. 1 písm. a) zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, poskytol jej poučenie o jej právach v rámci konania o priestupku a zároveň ju vyzval, aby v lehote 20 dní uviedla aké dôkazy navrhuje v rámci konania o priestupku vykonať. Druhým procesným úkonom zo strany obvodného úradu bolo nariadenie ústneho pojednávania na január 2010. O prietahoch v správnom konaní (v konaní o priestupku) možno hovoriť vtedy, keď správny orgán nevyužil tie procesné alebo iné prostriedky, cieľom ktorých je zabezpečenie nielen účinnej, ale aj rýchlej ochrany práv účastní-

kov konania, prípadne ak k ich použitiu siahol až vtedy, keď skutočný účinok tohto cieľa bol vylúčený, prípadne značne zminimalizovaný.

Zo stanoviska obvodného úradu nevyplývajú žiadne skutočnosti, ktoré by z hľadiska všeobecných kritérií posudzovania zbytočných prietahov odôvodňovali nečinnosť správneho orgánu. Vzhľadom na neodôvodnenú nečinnosť správneho orgánu verejný ochranca práv konštatoval, že výsledkami vybavenia podnetu bolo v rámci konania o priestupku podľa ustanovenia § 49 ods. 1 písm. a) zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov preukázané porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov zaručeného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Vzhľadom na výsledky vybavenia podnetu prednostu obvodného úradu ako vedúceho miestneho orgánu štátnej správy príslušného na prejednanie priestupku verejný ochranca práv požiadal, aby dohliadol na plynulosť konania o priestupku tak, aby v ňom už k ďalším zbytočným prietahom nedochádzalo.

Zbytočné prietahy v konaní obvodného lesného úradu

„Byrokratické opakovanie tých istých odmietaní“ namietal podávateľ podnetu v konaní o žiadosti zo septembra 2005 na registráciu pozemkového spoločenstva s právnou subjektivitou podľa ustanovenia § 11 a nasl. zákona č. 181/1995 Z. z. o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov. V závere podnetu napísal: „Ak od Vás nedostanem riešenie, tak už mi ostáva iba na Medzinárodný súdny dvor v Haagu sa obrátiť, a to by som nechcel. Očakávam preto Vaše doriešenie krívd!“

Preskúmaním verejný ochranca práv zistil, že obvodný lesný úrad rozhodol o žiadosti podávateľa včas, rozhodnutím z októbra 2005. Nečinnosť správneho orgánu v trvaní jedného a pol roka však možno konštatovať v súvislosti s doručovaním vyššie uvedeného rozhodnutia. Obvodný lesný úrad svoje rozhodnutie zaslal poštou až v apríli 2007. Zo stanoviska prednostu obvodného lesného úradu nevyplývajú žiadne skutočnosti, ktoré by z hľadiska všeobecných kritérií posudzovania zbytočných prietahov odôvodňovali nečinnosť správneho orgánu. Vzhľadom na neodôvodnenú nečinnosť správneho orgánu v čase od 18. októbra 2005 do 16. apríla 2007 verejný ochranca práv konštatoval, že v konaní vedenom na obvodnom lesnom úrade došlo k zbytočným prietahom, a tým k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov.

Zbytočné prietahy v konaní Colného riaditeľstva Slovenskej republiky

Slovák viac ako 30 rokov žijúci mimo územia Slovenska podal verejnému ochrancovi práv podnet vo veci ochrany práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v konaní o odvolaní vedenom na Colnom riaditeľstve Slovenskej republiky.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že v auguste 2009 bolo podané odvolanie obchodnou spoločnosťou, konajúcou ako zástupca deklaranta podávateľa podnetu z USA proti rozhodnutiu colného úradu o zastavení konania vo veci prepustenia tovaru do navrhovaného colného režimu z júla 2009. V októbri 2009 Colné riaditeľstvo Slovenskej republiky požiadalo Ministerstvo financií Slovenskej republiky o primerané predĺženie lehoty na rozhodnutie podľa ustanovenia § 49 ods. 2 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov. Ministerstvo financií Slovenskej republiky listom z októbra 2009 predĺžilo lehotu na vydanie rozhodnutia do 31. decembra 2009. V období medzi dorúčením odvolania a podaním žiadosti Ministerstvu financií Slovenskej republiky o primerané predĺženie lehoty na rozhodnutie colné riaditeľstvo nevyvinulo žiadne úsilie smerujúcu k tomu, aby bolo v zákonnej lehote v predmetnej veci rozhodnuté a nebolo nutné lehotu na rozhodnutie predlžovať. K predĺženiu zákonnej lehoty na rozhodnutie by malo dochádzať len vtedy, keď správny orgán z objektívnych dôvodov ani pri najlepšej vôli a úsilí nemôže dodržať zákonnú lehotu na rozhodnutie.

Vzhľadom na uvedené mal verejný ochranca práv výsledkami vybavenia podnetu za preukázané, že postupom Colného riaditeľstva Slovenskej republiky v konaní došlo k zbytočným prietahom, a teda

k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa ustanovenia čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Následne požiadal o oznámenie, či boli Colným riaditeľstvom Slovenskej republiky prijaté opatrenia v konaní tak, aby v tomto konaní už k ďalším zbytočným prietahom nedošlo a právna neistota účastníkov konania bola odstránená v primeraných lehotách. Požiadal aj o informácie o dátume vydania rozhodnutia, jeho expedície účastníkom konania, vrátane informácie o právoplatnom skončení konania.

Zbytočné prietahy v konaní orgánov územnej samosprávy

Opätovne nespokojnosť občania v podnetoch verejnému ochrancovi práv vyjadrovali najmä s prídlhým konaním **miest a obcí ako stavebných úradov**.

„Žiadosť o radu a pomoc vo veci prietahov v konaní zo strany obecného úradu“, zaslal verejnému ochrancovi práv podávateľ, ktorý v podnete uviedol, že „sused od roku 1991 zrealizoval niekoľko nepovolených stavieb, z časti na našom pozemku, čo sa aj potvrdilo pri zameraní narušenej hranice. Uvedené stavby boli pozastavené a konanie prerušené do doby vytýčenia hranice medzi pozemkami“. Rozhodnutie vo veci vytýčenia hranice medzi pozemkami oznámil podávateľ stavebnému úradu v roku 2003, ktorý však napriek viacerým urgenciám nekonal. Na základe uvedeného sa podávateľ domnieval že: „došlo zo strany obce v uvedených veciach k porušeniu našich základných ľudských práv v tom smere, že obec bola v uvedených veciach nečinná, robili sa úmyselné a ničím nepodložené prietahy v konaní, boli vydané protiprávne a rozporuplné rozhodnutia až sa nakoniec stratil celý spis. Toto všetko má za následok, že sme zo strany obce držaní v právnej neistote od roku 1991“.

Z podnetu vyplynulo, že problém sa týka stavieb, ktoré zrealizoval sused podávateľa ešte v roku 1991 na hranici pozemkov, a to bez ohlásenia stavebnému úradu. Malo ísť o stavbu prístrešku na ocelovej konštrukcii a o stavbu hospodárskej budovy. Vo svojich stanoviskách verejnému ochrancovi práv obec uvádzala, že nemá k dispozícii ani sťažnosti podávateľa na zbytočné prietahy a dokonca ani spisové materiály týkajúce sa namietaných konaní. Taktiež uviedla, že opakovane vykonala štátny stavebný dohľad, no vo veci nie je možné konať z dôvodu, lebo nemá k dispozícii právoplatné rozhodnutie vo veci určenia priebehu hranice medzi pozemkom podávateľa a pozemkom jeho suseda. Preskúmaním podnetu však bolo zistené, že obec mala k dispozícii rozhodnutie správy katastra o určení priebehu hranice medzi pozemkami z júna 2002, len s tým nedostatkom, že na ňom nebola vyznačená právoplatnosť.

Vzhľadom na to, že stanoviská obce zasielané verejnému ochrancovi práv v priebehu roku 2008 a 2009 neboli postačujúce a v intenciách jeho požiadaviek, bol o súčinnosť v uvedenej veci požiadaný nadriadený orgán – krajský stavebný úrad a bola vykonaná aj osobná návšteva obce zamestnancami Kancelárie verejného ochrancu práv za účelom nahliadnutia do spisovej dokumentácie. Starostka obce počas osobného stretnutia uviedla, že má k dispozícii len fotokópie časti spisovej dokumentácie, nakoľko pôvodná spisová dokumentácia sa v archíve obce z neznámych príčin nenachádza. Prisľúbila však, že stavebný úrad bude konať podľa príslušných ustanovení stavebného zákona.

Pri preskúmaní uvedeného podnetu bolo treba vziať do úvahy, že v dotknutom období bol do 31. decembra 2002 stavebným úradom okresný úrad a výkon pôsobnosti stavebného úradu na obce prešiel s účinnosťou od 1. januára 2003, a zároveň, že stavebný úrad nie je oprávnený riešiť občianskoprávne spory, medzi ktoré patria aj spory o hranicu medzi pozemkami. Preskúmaním podnetu bolo preukázané, že v danom prípade bol priebeh hranice medzi pozemkami určený rozhodnutím správy katastra a nebol zrejмый žiadny dôvod, prečo by stavebný úrad nemal toto rozhodnutie rešpektovať. Je zodpovednosťou stavebného úradu, aby zákonom stanoveným postupom zistil presne a úplne skutočný stav veci a za tým účelom si obstaral potrebné podklady pre rozhodnutie. Spisová dokumentácia je základným podkladom pre rozhodnutie správneho orgánu. Jej strata a následné zabezpečovanie relevantných dokladov nemôže ospravedlňovať dlhodobú nečinnosť orgánu verejnej správy.

Stavebný úrad zodpovedá za dohľad nad dodržiavaním stavebného zákona a ex offio (z úradnej povinnosti) je povinný riešiť zistené porušenia zákona, o ktorých má vedomosť, vrátane riešenia nelegálne (bez stavebného ohlásenia alebo povolenia) postavených stavieb. Zákon stanovuje ako má postupovať v prípade, keď sa dozvie, že bola postavená stavba bez ohlásenia alebo bez stavebného povolenia. Stavebný úrad vykonal síce opakovane v tejto veci niekoľko štátnych stavebných dohľadov a „pracovných jednaní“, avšak na základe ich výsledkov nepostupoval v súlade so zákonom, čo nesvedčí o náležitom postupe v konaní.

V dôsledku nedodržania povinností, ktoré vyplývajú stavebnému úradu zo zákona nebol problém nelegálnych stavieb, ktorých sa podnet podávateľa týka, vyriešený. Táto skutočnosť prispieva k právnej neistote zúčastnených. Výsledkami vybavovania podnetu preto mal verejný ochranca práv za preukázané, že postupom stavebného úradu došlo zbytočným prietahom. Stavebný úrad po zásahu verejného ochrancu práv začal vo veci konať.

Opätovne bolo preukázané, že prietahy v stavebných konaniach sú spôsobené **neznalosťou predstaviteľov obce ako stavebného úradu**.

Nečinnosť v konaní vedenom od roku 2006 o nariadenie nevyhnutných stavebných úprav vedenom na obci ako stavebnom úrade namietali dve podávateľky v spoločnom podnete verejnému ochrancovi práv.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že stavebný úrad vydal v októbri 2006 rozhodnutie, ktorým nariadil vykonať nevyhnutné úpravy na stavbe rodinného domu. Proti tomuto rozhodnutiu podala v decembri 2006 účastníčka konania odvolanie. Krajský stavebný úrad v odvolacom konaní z októbra 2007 prvostupňové rozhodnutie zrušil a vec vrátil stavebnému úradu na nové prerokovanie a rozhodnutie. Stavebný úrad listom v auguste 2008 vyzval vlastníčku, aby do novembra 2008 vykonala úpravu na stavbe rodinného domu, slúžiacej na rekreačné účely, a to osadením zachytávačov snehu a splnenie uvedenej povinnosti bezodkladne nahlásila na obec – stavebný úrad. Vlastníčka stavby rodinného domu túto povinnosť v uvedenej lehote splnila a nahlásila písomne na stavebný úrad. V auguste 2008 zároveň stavebný úrad vyzval podávateľky podnetu na predloženie znaleckého posudku vypracovaného znalcom v oblasti porúch stavieb, ktorý by preukázal spôsobenie porúch na stavbe rodinného domu vplyvom pôsobenia dažďových vôd a snehu zo stavby rodinného domu a návrh spôsobu eliminácie týchto vplyvov, a to v tej istej lehote, t. j. do mesiaca november 2008. Znalecký posudok (Statický posudok) bol vypracovaný v novembri 2008. Nakoľko podľa vyjadrenia obce z apríla 2009 nebol stavebnému úradu takýto znalecký posudok doložený a výzva nebola splnená, stavebný úrad zaslal podávateľkám podnetu písomné vyjadrenie, v ktorom uviedol, že vzhľadom na to, že nebolo preukázané spôsobenie porúch na stavbe rodinného domu vplyvom pôsobenia dažďových vôd a snehu zo stavby rodinného domu, stavebný úrad nemá dôvod konať v konaní o nariadení nevyhnutných úprav na stavbe rodinného domu.

Na základe tohto listu podávateľky podnetu v máji 2009 doložili na stavebný úrad znalecký posudok vypracovaný autorizovaným stavebným inžinierom, ktorý bol vyhotovený v novembri 2008. V závere stanoviska starosta obce uvádza: „Vzhľadom k tomu, že stavebný úrad nemal doložený znalecký posudok nemohol v danej veci konať a tým pádom nerobil prietahy v konaní.“

Podľa ustanovenia § 87 zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov, ak stavba nezodpovedá základným požiadavkám na stavby, a tým ohrozuje alebo obťažuje užívateľov alebo okolie stavby, stavebný úrad vo verejnom záujme nariadi vlastníčkovi stavby uskutočniť nevyhnutné úpravy na stavbe alebo na stavebnom pozemku. Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov neustanovuje osobitnú lehotu na nariadenie nevyhnutných úprav. Na predmetné konanie sa preto vzťahujú lehoty ustanovené zákonom č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov. Správny poriadok ukladá správnejmu orgánu povinnosť rozhodnúť v jednoduchých veciach bezodkladne a v ostatných prípadoch do 30 dní od začatia konania, resp. vo zvlášť zložitých prípadoch najneskôr do 60 dní. Ak nemožno vzhľadom na povahu veci rozhodnúť ani v 60-dňovej lehote, môže ju primerane predĺžiť odvolací orgán. Ak správny

orgán nemôže rozhodnúť do 30, prípadne do 60 dní, je povinný o tom upovedomiť účastníka konania s uvedením dôvodov.

Vo svojom stanovisku starosta neuviedol skutočnosti preukazujúce, že došlo k predĺženiu lehoty odvolacím orgánom, rovnako zo stanoviska nevyplýva, že by účastníci konania boli upovedomení o nemožnosti dodržania lehoty. Taktiež neuviedol, že by bolo predmetné konanie prerušené, čo by znamenalo zastavenie plynutia lehôt.

Vec bola stavebnému úradu odvolacím orgánom vrátená rozhodnutím z októbra 2007, výzvu pre vlastníčku stavby vydal stavebný úrad až v auguste 2008. Vo výzve pre podávateľky z augusta 2008 stavebný úrad určil lehotu na predloženie znaleckého posudku do mesiaca november, dokonca s upozornením, že: „Nesplnenie tejto výzvy pre ďalší priebeh konania bude mať za následok postih v zmysle ustanovení stavebného zákona“, avšak nesplnenie tejto výzvy podľa stanoviska skonštatoval až ku dňu 8. apríla 2009 (t. j. po vyše štyroch mesiacoch od uplynutia stanovenej lehoty). V tejto súvislosti verejný ochranca práv poukázal na to, že je predovšetkým zodpovednosťou stavebného úradu, aby zákonom stanoveným postupom a zákonom stanovenými prostriedkami zistil presne a úplne skutočný stav veci a za tým účelom si obstaral potrebné podklady pre rozhodnutie. Ani prípadnou nečinnosťou na strane účastníčok konania preto nemožno odôvodniť nečinnosť stavebného úradu v trvaní niekoľkých mesiacov, pokým stavebný úrad upozornil na nesplnenie povinnosti uloženej výzvou. Ďalším obdobím nečinnosti stavebného úradu v predmetnom konaní je obdobie nasledujúce po 13. máji 2009, kedy mu bol podávateľkami podnetu predložený znalecký posudok, nakoľko vo svojom stanovisku vypracovanom k 15. júnu 2006 neuvádza starosta obce žiadny ďalší úkon stavebného úradu – čo znamená, že stavebný úrad nechal ďalších 30 dní uplynúť márne.

Vzhľadom na uvedené sa verejný ochranca práv nemohol stotožniť s tvrdením starostu, že stavebný úrad „nerobil prietahy v konaní“ a dospel k názoru, že nedodržaním zákonných lehôt a nedostatočne plynulou činnosťou stavebného úradu došlo v stavebnom konaní k zbytočným prietahom, a tým k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Následne verejný ochranca práv požiadal obec o prijatí opatrení, ktoré aktuálne urguje.

Problémom bola aj verejná kanalizácia.

„Sťažnosť na nečinnosť orgánu územnej samosprávy v rozpore s právnym poriadkom – žiadosť o nápravu“ podal verejnému ochrancovi práv podávateľ podnetu, ktorý namietal postup stavebného úradu vo veci zmeny stavebného povolenia, a to nečinnosť obce ako stavebného úradu vo veci jeho opakovaných žiadostí z roku 2008, týkajúcich sa zmeny stavebného povolenia „Novostavba rodinného domu so zabudovanou dvojgarážou“ z decembra 2006. Navrhoval zmenu, ktorá sa týka povolenia vybudovania vlastnej domovej čistiarne odpadových vôd, ktorá je podľa jeho názoru z ekologického hľadiska prijateľnejšia a šetrnejšia k životnému prostrediu ako pôvodne uvažovaná a v stavebnom rozhodnutí povolená izolovaná žumpa.

Na základe preskúmania podnetu verejný ochranca práv zistil, že na parcelu, ktorá sa týka stavby podávateľa podnetu, resp. lokalitu, ktorej je parcela súčasťou, bolo vo februári 2006 vydané rozhodnutie o umiestnení stavby: „Obytný súbor 6 rodinných domov v obci“, kde v časti rozhodnutia týkajúcej sa kanalizácie je uvedené, že odkanalizovanie splaškových vôd z jednotlivých rodinných domov je riešené prostredníctvom žump, ktoré sa v stavebnom konaní povolia ako dočasné stavby, vzhľadom na prípravu obecnej kanalizácie. Po vybudovaní verejnej kanalizácie do prevádzky sú stavebníci povinní si vybudovať na vlastné náklady kanalizačné prípojky a spoločnú kanalizáciu, ktorá vyústi do verejnej kanalizácie obce. Tieto podmienky sú v súlade s ustanovením § 36 ods. 1 zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, podľa ktorého komunálne odpadové vody, ktoré vznikajú v aglomeráciách, možno odvádzať len verejnou kanalizáciou. Tam, kde výstavba verejnej kanalizácie vyžaduje neprimerane vysoké náklady alebo jej vybudovaním sa nedosiahne výrazné zlepšenie životného prostredia, možno použiť iné vhodné spôsoby odvádzania komunálnych odpadových vôd, ktorými sa dosiahne rovnaká úroveň ochrany vôd ako pri odvádzaní týchto vôd verejnou kanalizáciou. Takisto ustanovenie § 9 ods. 3 vyhlášky č. 532/2002 Z. z. Ministerstva

životného prostredia Slovenskej republiky, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie stanovuje, že stavba musí byť prednostne napojená na verejnú kanalizáciu.

V súlade s platnou legislatívou vydal obvodný úrad životného prostredia, odbor štátnej vodnej správy a ochrany prírody v marci 2008 výzvu na spoluprácu vo veci vydávania povolení na uskutočnenie domových čistiarní odpadových vôd. V predmetnej výzve sa okrem iného uvádza, že domové čistiarne odpadových vôd, ktorej sa zmenou stavebného povolenia podávateľ podnetu domáhal, majú opodstatnenie len v lokalitách, ktoré majú v blízkosti vhodný recipient alebo kde by výstavba verejnej kanalizácie predstavovala neefektívne vynaložené finančné prostriedky (odľahlé časti obcí, lazy, vysoko ležiace osady, samostatne stojace budovy, rekreačné zariadenia, hotely a pod.). Budovanie domových čistiarní odpadových vôd v radovej zástavbe a v záhradkárskych osadách nie je koncepčným riešením. V prípadoch, ak je výstavba rodinných domov a záhradkárskych osád navrhovaná pred vybudovaním verejnej kanalizácie, ako alternatíva môžu byť povolené žumpy s umiestnením pri rodinných domoch tak, aby bolo technicky jednoduché odpojiť domovú kanalizačnú prípojku od žumpy a pripojiť ju na verejnú kanalizáciu.

Kanalizácia v obci sa začala budovať v roku 2007, v súčasnosti je jedna vetva kanalizačného zberača už skolaudovaná, a to rozhodnutím obvodného úradu životného prostredia z marca 2009, na ktorú sa môže daná lokalita „Obytný súbor 6 rodinných domov v obci“ napojiť. Je však zrejmé, že problém spočíva aj v nejednotnosti všetkých šiestich vlastníkov nehnuteľností dohodnúť sa a daný problém s napojením na obecnú kanalizáciu doriešiť. Takisto výhľadovo územný plán obce mal od začiatku za cieľ ako prioritu budovanie verejnej kanalizácie, resp. obecnej kanalizácie a v územnom pláne sa vôbec neuvažuje s domovými čistiarnami odpadových vôd.

Podľa § 26 zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) na uskutočnenie, zmenu alebo na odstránenie vodnej stavby sa vyžaduje povolenie orgánu štátnej vodnej správy. V povolení na vodné stavby orgán štátnej vodnej správy určí záväzné podmienky na uskutočnenie stavby a užívanie stavby. Pri vodných stavbách má orgán štátnej vodnej správy ako špeciálny stavebný úrad pôsobnosť stavebného úradu podľa osobitného predpisu (zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov) s výnimkou pôsobnosti vo veciach územného rozhodovania a vyvlastnenia. Orgán štátnej vodnej správy, ktorý je príslušný na povolenie vodnej stavby, rozhoduje aj o užívaní stavby vydaním kolaudačného rozhodnutia. Povolenie orgánu štátnej vodnej správy na uskutočnenie, zmenu alebo odstránenie vodnej stavby je súčasne stavebným povolením a povolenie na jej uvedenie do prevádzky je súčasne kolaudačným rozhodnutím. Obec ako príslušný stavebný úrad podľa ustanovenia § 117 a § 140b zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov dáva k stavbe domovej čistiarne odpadových vôd záväzné stanovisko.

Preskúmaním podnetu mal verejný ochranca práv za preukázané, že obec bola vo veci nečinná, oznámil obci výsledky vybavenia podnetu a súčasne navrhol, aby prijala opatrenia na odstránenie nečinnosti vo veci žiadostí podávateľa podnetu. Následne obec oznámila, že vo veci vydala záväzné stanovisko.

Záverom k zbytočným prietahom

V súvislosti s prietahmi v konaniach verejný ochranca práv často zdôrazňuje, že v mnohých prípadoch orgány verejnej správy **nie sú schopné rozhodnúť v zákonom stanovených lehotách z nimi uvádzaných objektívnych príčin**. Často však dochádza aj k situáciám, kedy tieto orgány bez existencie objektívnych okolností brániacich rozhodnutiu vo veci porušujú zákonné ustanovenia upravujúce maximálnu dĺžku konania, a tým aj právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov. Po preskúmaní obsahu týchto podnetov verejným ochrancom práv sa vo väčšine prípadov preukáže, že napr. správne orgány nedodržiavajú lehoty

pre rozhodnutie podľa ustanovenia § 49 Správneho poriadku a nerešpektujú zásadu rýchlosti konania zakotvenú v ustanovení § 3 Správneho poriadku.

Skúsenosti nadobudnuté z činnosti verejného ochrancu práv potvrdzujú, že orgány všetkých stupňov by mali nevyhnutne venovať zvýšenú pozornosť potrebe rešpektovania zásady rýchlosti konania a lehôt, podľa ktorých sú povinné rozhodnúť, vrátane objektívneho posúdenia stupňa zložitosti konania, aby tým nedochádzalo k tomu, že konania, v mnohých prípadoch aj jednoduché, trvali často **aj niekoľko rokov**.

Súčinnosť s orgánmi verejnej správy, v konaní ktorých verejný ochranca práv preukázal porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, **hodnotí ako veľmi dobrú**. Jej výsledkom bolo odstránenie právnej neistoty, ktorej sa podávatelia podnetu domáhali.

Predstavitelia orgánov verejnej správy odôvodňovali porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov tak ako po minulé roky **nedostatočným pomerom pracovných síl k počtu vybavovaných vecí**, v ojedinelých prípadoch individuálnych pochybením svojich úradníkov. Opakovane verejný ochranca práv zdôrazňuje, že **nedostatky v personálnom obsadení** orgánov štátu **nezbavujú štát zodpovednosti za porušenie ústavných práv občanov**.

V rámci vybavenia každého podnetu je **cieľom verejného ochrancu práv okrem prijatia konkrétnych opatrení v danej veci, aj hľadanie riešenia problémov tak, aby sa ani v iných prípadoch v budúcnosti nevyskytli**. Väčšina z nich však, tak ako už verejný ochranca práv opakovane konštatoval, vyžaduje systémové opatrenia, ktoré sú v pôsobnosti príslušných rezortov.

2.1.2. Právo domáhať sa svojho práva na súde a v prípadoch ustanovených zákonom i na inom orgáne Slovenskej republiky

V uplynulom roku činnosti verejný ochranca práv preukázal porušenie práva zaručeného **článkom 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého sa** každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom i na inom orgáne Slovenskej republiky, **v 7 prípadoch**. Článok 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky porušili Sociálna poisťovňa, úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, okresné riaditeľstvo Policajného zboru, v spojení s článkom 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky obvodný pozemkový úrad a v spojení s článkom 42 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky aj škola.

Porušenie článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky Sociálnou poisťovňou

Po vybavení podnetu poďakovanie za pomoc vo veci vdovského dôchodku poslala verejnému ochrancovi práv podávateľka, ktorá namietala, že z Českej správy sociálneho zabezpečení dostala list, ktorý obsahuje výpočet jej vdovského dôchodku i dôchodku zomrelého manžela, no zo slovenskej Sociálnej poisťovne jej takýto výpočet chýba, čo považuje za porušenie svojich práv.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že manžel podávateľky zomrel v marci 2007. Ešte predtým však požiadal o priznanie invalidného dôchodku, pričom Sociálna poisťovňa rozhodla o jeho nároku v septembri 2007. Toto rozhodnutie však podávateľke podnetu nebolo doručené, nakoľko podľa vyjadrenia Sociálnej poisťovne nie je účastníčkou konania. Sociálna poisťovňa podávateľke podnetu rozhodnutím z februára 2008 priznala vdovský dôchodok, ktorý bol vypočítaný z invalidného dôchodku jej manžela, pričom v tomto rozhodnutí neuviedla, akým spôsobom bol invalidný dôchodok vypočítaný.

Podľa ustanovenia § 212 ods. 1 zákona o sociálnom poistení rozhodnutie sa účastníkovi konania oznamuje doručením rozhodnutia. Zákon o sociálnom poistení priznáva postavenie účastníka konania vo veciach sociálneho poistenia právnickej osobe alebo fyzickej osobe, o ktorej právach alebo povinnostiach sa má konať alebo ktorej práva alebo povinnosti môžu byť rozhodnutím priamo dotknuté, alebo ktorá tvrdí, že môže byť

rozhodnutím vo svojich právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach priamo dotknutá, a to až do času, kým sa preukáže opak. Podľa ustanovenia § 118 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, ak fyzická osoba, ktorá splnila podmienky nároku na dávku, zomrela po uplatnení nároku na dávku a nároku na jej výplatu, prechádzajú nároky na sumy splatné ku dňu smrti tejto fyzickej osoby postupne na manžela (manželku), deti a rodičov. Tieto osoby jednoznačne sú osobami, ktoré môžu byť rozhodnutím o nároku na dávku a jej výplatu priamo dotknuté. Preto bolo povinnosťou Sociálnej poisťovne doručiť predmetné rozhodnutie podávateľke.

Toto však Sociálna poisťovňa neurobila a určenie sumy invalidného dôchodku nebohého manžela podávateľky nezdôvodnila ani v rozhodnutí o jej nároku na vdovský dôchodok. Preto verejný ochranca práv dospel k záveru, že v tomto prípade Sociálna poisťovňa porušila základné právo podávateľky podnetu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Sociálna poisťovňa nakoniec rozhodnutie o nároku manžela podávateľky podnetu na invalidný dôchodok doručila a vo veci jej nároku na vdovský dôchodok vydala zmenové rozhodnutie, v ktorom podrobne uviedla, akým spôsobom určila sumu invalidného dôchodku jej nebohého manžela.

Porušenie článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky úradom práce, sociálnych vecí a rodiny

„Úmyselné poškodzovanie občana“ v podnete verejnému ochrancovi práv namietal podávateľ vo veci jeho zaradenia do evidencie uchádzačov o zamestnanie. Vo svojom podnete uviedol, že v auguste 2008 sa vrátil z Českej republiky, kde pracoval. Pracovný pomer skončil 31. augusta 2008 a na začiatku septembra 2008 sa dostavil na príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, kde sa prihlásil do evidencie uchádzačov o zamestnanie. Podávateľ podnetu sa domnieval, že rozhodnutie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorým bol zaradený do evidencie uchádzačov o zamestnanie nie je v súlade so zákonom o službách zamestnanosti, podľa ktorého mal byť zaradený do evidencie odo dňa nasledujúceho po skončení zamestnania, teda odo dňa 1. septembra 2008.

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv dospel k záveru, že rozhodnutím úradu práce, sociálnych vecí a rodiny bolo porušené základné právo podávateľa podnetu podľa článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny sa bránil tým, že podávateľ podnetu, ktorý podal žiadosť o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie dňa 3. septembra 2008, nespĺňal podmienky pre zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie v zmysle § 34 ods. 2 písm. a) zákona o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov od 1. septembra 2008. V zmysle tohto ustanovenia sa uchádzač o zamestnanie zaradí do evidencie uchádzačov o zamestnanie odo dňa nasledujúceho po skončení zamestnania. Podľa zákona o službách zamestnanosti je zamestnancom fyzická osoba v pracovnom pomere (zákon tu v poznámke pod čiarou odkazuje na Zákonník práce) alebo v obdobnom pracovnom vzťahu. Podľa úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, keďže podávateľ nevykonával zamestnanie na základe Zákonníka práce, nemožno ho v zmysle zákona o službách zamestnanosti považovať za zamestnanca. Verejný ochranca práv zdôraznil, že podľa ustálenej súdnej praxe poznámka pod čiarou v zákone, na ktorú sa úrad odvolal, síce je súčasťou právneho predpisu, ale nemá normatívny charakter, teda nie je záväzná. Aplikácia ustanovenia § 34 ods. 2 písm. a) zákona o službách o zamestnanosti iba na pracovníkov, ktorí vykonávali prácu v pracovnom pomere výlučne podľa slovenských právnych predpisov, by celkom bezdôvodne diskriminovala tých pracovníkov, ktorí pracovali v inom členskom štáte Európskej únie a je v rozpore so základnou filozofiou a princípmi obsiahnutými v Nariadení Rady (EHS) č. 1612/68 o slobode pohybu pracovníkov v rámci spoločenstva. Je zároveň potrebné zdôrazniť, že dátum zaradenia do evidencie uchádzačov o zamestnanie má vplyv aj na práva a povinnosti súvisiace s verejným zdravotným poistením a môže mať význam aj v iných prípadoch.

O stanovisko vo veci verejný ochranca práv požiadal aj ministerku práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, ktorá uviedla, že občan, ktorý vykonával zárobkovú činnosť v inom členskom štáte Európskej únie, pri podávaní žiadosti o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie predkladá potvrdený

formulár E 301. Ak občan uvedené tlačivo predloží, bude zaradený do evidencie uchádzačov o zamestnanie odo dňa podania žiadosti.

Pri podaní žiadosti podávateľ predložil doklad zamestnávateľa z Českej republiky, z ktorého vyplývalo, že skončil zamestnanie v členskom štáte Európskej únie a k akému dňu. Ak takýto doklad nebol pre úrad práce dostatočným dokladom pre postup podľa ustanovenia § 34 ods. 2 písm. a) zákona o službách zamestnanosti, bolo jeho povinnosťou prinajmenšom vyzvať žiadateľa na predloženie potrebného dokladu s náležitým poučením a poskytnúť mu na to primeranú lehotu. Navyše, podľa ustanovenia § 32 ods. 1 správneho poriadku správny orgán je povinný zistiť presne a úplne skutočný stav veci a za tým účelom si obstaráť potrebné podklady pre rozhodnutie. Pritom nie je viazaný len návrhmi účastníkov konania. Ak teda úrad práce podávateľa podnetu nevyzval na doplnenie žiadosti, bolo jeho povinnosťou zaobstaráť si potrebný formulár.

Podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Rámec povinnosti štátnych orgánov, voči ktorým smeruje právo na súdnu a inú právnu ochranu, upravuje čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Aj podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky ak súd alebo iný orgán koná vo veci uplatnenia práva osoby určenej v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky inak, ako v rozsahu a spôsobom predpísaným zákonom, porušuje ústavou zaručené právo na súdnu a inú právnu ochranu. V ďalšom rozhodnutí sa Ústavný súd Slovenskej republiky vyjadril nasledovne: „Zákonom ustanovená povinnosť orgánov verejnej moci zistiť správne a v dostatočnom rozsahu skutočný stav v nimi rozhodovanej veci – bez ohľadu na jej prípadnú obťažnosť – predstavuje nielen jednu zo základných podmienok pre zákonu zodpovedajúce rozhodnutie, ale je tiež jedným zo základných znakov ústavne ustanoveného postupu (čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky) a ochrany práv.“ Je pritom irelevantné, že podávateľ podnetu proti predmetnému rozhodnutiu neuplatnil opravný prostriedok. Možnosť vykonania nápravy nezákonného rozhodnutia v rámci konania o opravnom prostriedku ešte nezabavuje orgán verejnej správy povinnosti dodržiavať v konaní zákonom ustanovené procesné postupy.

Vo veci podávateľa podnetu bola následne nariadená obnova konania a úrad práce, sociálnych vecí a rodiny rozhodnutím zo septembra 2009 zaradil podávateľa podnetu do evidencie uchádzačov o zamestnanie odo dňa 1. septembra 2008. Verejný ochranca práv tiež úrad práce, sociálnych vecí a rodiny požiadal o prijatie takých opatrení, ktoré nebudú dovoľovať, aby k obdobným situáciám v budúcnosti dochádzalo. Predovšetkým zdôraznil potrebu dôkladného informovania žiadateľov o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie o povinnosti predložiť formulár E 301.

Porušenie článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky Úradom pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou

S námietkami proti postupu, resp. nečinnosti Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou v súvislosti s návrhom na vydanie rozhodnutia platobným výmerom, ktorým si uplatnili nárok na preplatok z ročného zúčtovania poistného sa na verejného ochrancu práv obrátila podávateľka podnetu, ktorá ho žiadala o „podniknutie krokov smerom k začatiu správneho konania zo strany Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou“.

Verejný ochranca práv si vyžiadal písomné stanoviská Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, uskutočnilo sa aj osobné stretnutie zamestnancov Kancelárie verejného ochrancu práv so zamestnancami ústredia Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (z Odboru pohľadávok a pokút). Preskúmaním podnetu zistil, že obsahom podania podávateľky podnetu zo septembra 2008, označeného ako: „Žiadosť o vykonanie dohľadu nad verejným zdravotným poistením v SZP a o vydanie príslušného platobného výmeru vo veci pohľadávky vyplývajúcej z neuhradeného preplatku na poistnom“, bol návrh na vydanie rozhodnutia platobným výmerom, ktorým si uplatnila nárok na preplatok z ročného zúčtovania poistného a žiadosť

„o vykonanie dohľadu nad verejným zdravotným poistením v SZP“, t. j. v Spoločnej zdravotnej poisťovni. Podľa ustanovenia § 77 ods. 1 zákona č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení účinnom v rozhodnom čase, na konanie a rozhodovanie Úradu pred dohľad nad zdravotnou starostlivosťou sa vzťahujú všeobecné predpisy o správnom konaní, ak tento zákon neustanovuje inak a tiež interné predpisy úradu.

Zo stanoviska Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou a jeho príloh je zrejmé, že sa podaním podávateľky podnetu Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou zaoberal a vykonal niekoľko úkonov. Zároveň je však potrebné konštatovať, že pritom postupoval neformálne a vôbec nedodrжал zákonom predpísaný postup pre správne konanie. Neriadil sa všeobecne záväznými právnymi predpismi a nerešpektoval ani vlastné interné predpisy. Návrh vo veci sporov vyplývajúcich z ročného zúčtovania poistného na verejné zdravotné poistenie nebol v rámci vnútornej štruktúry Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou postúpený príslušnej pobočke, ktorá by mala rozhodovať v prvom stupni, ale vybavovala ho priamo Sekcia dohľadu nad zdravotným poistením, Odbor pohľadávok a pokút, t. j. ústredie. V stanovisku Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou k podnetu na žiadosť verejného ochrancu práv sa uvádza: „Úrad dohľadom na diaľku nad zdravotnou poisťovňou Spoločná zdravotná poisťovňa (ďalej len „zdravotná poisťovňa“) zisťoval, že postup zdravotnej poisťovne bol v súlade so zákonom č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (v znení zákona č. 718/2004 Z. z.) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 580/2004 Z. z.“) a preto nárok podávateľky podnetu na vrátenie vyššieho preplatku z ročného zúčtovania zdravotného poistenia za rok 2007, ako jej bol vrátený dňa 21.10.2008, nie je oprávnený. Z vyššie uvedeného dôvodu úradu nevznikol právny dôvod, aby vydal rozhodnutie platobným výmerom na vrátenie preplatku z ročného zúčtovania poistného na zdravotné poistenie za rok 2007.“

Ak však podľa záverov Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou neexistoval dôvod na vydanie platobného výmeru, mal o podaní, resp. návrhu riadne rozhodnúť iným rozhodnutím, ktoré by obsahovalo všetky formálne aj materiálne náležitosti požadované správnym poriadkom. Výsledkom správneho konania je totiž vždy rozhodnutie. Rozhodnutie musí predovšetkým obsahovať výrok, odôvodnenie a poučenie o oprávnenom prostriedku. Neformálny list z januára 2009, ktorým Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou podávateľke podnetu len oznámil výsledky svojho zisťovania, nemá formálne ani obsahové náležitosti rozhodnutia podľa správneho poriadku a nemožno ho považovať za relevantný výsledok správneho konania.

Keďže Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou v konaní nevydal riadne rozhodnutie, neumožnil podávateľke ani domáhať sa svojho práva prostredníctvom opravných prostriedkov. Tým došlo k porušeniu základného práva zaručeného čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. List z januára 2009 nemožno považovať za rozhodnutie a na jeho základe nedošlo k skončeniu konania a navyše bol vypracovaný až po takmer štyroch mesiacoch od doručenia návrhu Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou.

Nakoľko Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou nevydal rozhodnutie v rámci žiadnej zo zákonných lehôt a v podstate ho nevydal doposiaľ, má verejný ochranca práv za preukázané, že jeho nečinnosťou došlo aj k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov zaručeného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

V novembri 2009 k oznámeniu o výsledkoch vybavenia podnetu verejného ochrancu práv zaslal úrad vyjadrenie. Z obsahu tohto vyjadrenia vyplýva, že Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou zotrval na svojom stanovisku, že vo veci postupoval správne, s tým, že „nebol dôvod zo strany úradu začínať správne konanie.“ Za účelom vyjasnenia sporných otázok, odstránenia rozdielov v právnych názoroch a ustálenia postupu Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou v podobných prípadoch, ako aj prijatia riešenia v konkrétnom prípade sa preto uskutočnilo pracovné stretnutie poverených zamestnancov Kancelárie verejného ochrancu práv a pracovníkov Odboru pohľadávok a pokút Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. Výsledkom tohto stretnutia bolo uznanie argumentov verejného ochrancu práv uvedených už v Oznámení o výsledkoch vybavenia podnetu a prísľub riaditeľa Odboru pohľadávok a pokút Úradu pre dohľad nad zdra-

votnou starostlivosťou, že v budúcnosti jeho pracovníci budú korektne aplikovať zákonný postup a nebudú postupovať neformálne na úkor dodržiavania zákona.

Podávateľka podnetu v doplnení podnetu verejnému ochrancovi práv následne oznámila, že „Spoločná zdravotná poisťovňa predmetný nedoplatok už uhradila“.

Porušenie článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky konania okresného riaditeľstva Policajného zboru

„Prosím Vás o pomoc, aj keď už veľmi neverím na spravodlivosť. Ústava tu asi neplatí“, napísala v podnete verejnému ochrancovi práv podávateľka, ktorá okrem iného namietala nečinnosť polície vo veci sporu so susedom, ktorý „bez nášho dovoľenia sa zdržoval na našom pozemku /odstránil plot/ vec bola nahlásená na polícii doteraz nie je doriešená“.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že na základe trestného oznámenia z mája 2006 bolo začaté trestné stíhanie vo veci prečinu porušovania domovej slobody. Po vykonaní výsluchov svedkov a zadovážení listinných dôkazov bolo vydané uznesenie o postúpení veci obvodnému úradu na prejednanie priestupku, nakoľko výsledkami skráteného vyšetrovania neboli zistené skutočnosti, ktoré by nasvedčovali tomu, že došlo k spáchaniu uvedeného prečinu. Uvedené uznesenie bolo ako poškodeným doručené podávateľke podnetu aj jej synovi. Po nadobudnutí právoplatnosti uvedeného uznesenia v októbri 2006 bol spisový materiál odovzdaný administratívnej pracovníčke za účelom expedície na obvodný úrad.

Administratívnym nedopatrením však bol spis spolu s konceptom založený do archívu a nie odoslaný na obvodný úrad. K uvedenému sa riaditeľ okresného riaditeľstva Policajného zboru vyjadril nasledovne: „Zároveň Vám však s poľutovaním musím oznámiť, že po doručení Vašej žiadosti sme zistili, že z teraz nevysvetliteľných dôvodov originál spisu z tunajšej súčasťi PZ odoslaný nebol a zrejme nedopatrením bol omylom spolu s konceptom spisu založený do archívu“.

Aj napriek právoplatnému skončeniu skráteného vyšetrovania fyzickým neodoslaním spisu na obvodný úrad došlo k obmedzeniu práva podávateľky podnetu domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva. Od spáchania skutku totiž uplynula zákonom stanovená prekluzívna lehota a tento už nebolo možné prejednať (aj napriek uvedenej skutočnosti bol spis zaslaný dodatočne na obvodný úrad).

Základné právo na súdnu a inú právnu ochranu nespočíva len v práve domáhať sa jej, ale túto aj v určitej kvalite, t. j. zákonom ustanoveným postupom súdu a štátneho orgánu, dostať. Na základe uvedeného verejný ochranca práv preukázal, že konaním, resp. opomenutím konania okresného riaditeľstva Policajného zboru došlo k porušeniu základného práva podávateľky podnetu na súdnu a inú právnu ochranu

2.1.3. Právo na vzdelanie

Podľa článku 42 Ústavy Slovenskej republiky má každý má právo na vzdelanie. Školská dochádzka je povinná. Jej dĺžku po vekovú hranicu ustanoví zákon. Občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možností spoločnosti aj na vysokých školách. Zriaďovať iné školy ako štátne a vyučovať v nich možno len za podmienok ustanovených zákonom; v takýchto školách sa môže vzdelávanie poskytovať za úhradu. Zákon ustanoví, za akých podmienok majú občania pri štúdiu právo na pomoc štátu.

Osobne do Kancelárie verejného ochrancu práv prišiel podať podnet otec, v ktorom žiadal o pomoc vo veci vylúčenia svojho syna z tanečného konzervatória. Domáhal sa preskúmania postupu školy a zmeny rozhodnutia riaditeľky školy o vylúčení syna zo štúdia.

Zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv osobne navštívili konzervatórium a stretli sa s riaditeľkou školy, ktorá následne predložila verejnému ochrancovi práv dokumenty vo veci vylúčenia syna podávateľa podnetu.

Podľa § 58 ods. 2 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (školský zákon), ak sa žiak previní proti školskému poriadku, možno mu uložiť napomenutie alebo pokarhanie od triedneho učiteľa, pokarhanie od riaditeľa, podmienené vylúčenie alebo vylúčenie.

Preskúmaním podnetu bolo zistené, že o vylúčení žiaka zo školy bolo vyhotovené rozhodnutie, ktoré však v poučení neobsahovalo informáciu o možnosti podať voči rozhodnutiu odvolanie. Podľa ustanovenia § 38 zákona č. 569/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov na rozhodovanie podľa tohto zákona sa vzťahuje zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov okrem rozhodovania o udelení pokarhania riaditeľom, podmieneného vylúčenia, pochvaly a rozhodovania riaditeľov škôl a školských zariadení. Podľa ustanovenia § 53 Správneho poriadku proti rozhodnutiu správneho orgánu má účastník konania právo podať odvolanie, pokiaľ zákon neustanovuje inak alebo pokiaľ sa účastník konania odvolania písomne alebo ústne do zápisnice nevzdal, pričom podľa ustanovenia § 47 Správneho poriadku rozhodnutie musí obsahovať výrok, odôvodnenie a poučenie o odvolaní (rozklade).

Na základe uvedeného dospel verejný ochranca práv k záveru, že v rozhodnutí školy o vylúčení žiaka zo štúdia sa nachádzalo nesprávne poučenie, čím došlo k nesúladu rozhodnutia školy so zákonom o štátnej správe v školstve a Správnym poriadkom, a teda došlo aj k porušeniu práva na súdnu a inú právnu ochranu garantovaného v článku 46 Ústavy Slovenskej republiky.

Riaditeľka konzervatória svoje rozhodnutie prehodnotila a predmetnú sťažnosť otca žiaka vyhodnotila ako podané odvolanie voči rozhodnutiu o vylúčení zo štúdia. Túto skutočnosť verejný ochranca práv prijal s tým, že porušenie základného práva na uplatnenie si ochrany svojho práva postupom ustanoveným zákonom na zákonom ustanovenom orgáne Slovenskej republiky, ktoré je súčasťou práva na súdnu a inú právnu ochranu zaručeného v článku 46 Ústavy Slovenskej republiky bolo odstránené.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu tiež zistil, že žiak v čase vylúčenia zo školy plnil povinnú školskú dochádzku, ktorá je súčasťou základného práva na vzdelanie zaručeného článkom 42 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Vzhľadom na nejednoznačné ustanovenia školského zákona, v súvislosti s možnosťou vylúčenia žiaka v období plnenia povinnej školskej dochádzky požiadal verejný ochranca práv vo veci o predloženie písomného stanoviska Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, ktoré v stanovisku zdôraznilo, že podľa ustanovenia § 21 ods. 1 školského zákona žiak, ktorý bol v priebehu plnenia povinnej školskej dochádzky až do jej ukončenia prijatý do strednej školy, pokračuje v plnení povinnej školskej dochádzky až do jej skončenia v tejto škole. Zároveň žiaka, ktorý plní povinnú školskú dochádzku v strednej škole, možno preradiť do príslušného ročníka spádovej základnej školy alebo do základnej školy, ktorú si zvolil zákonný zástupca. Vylúčenie žiaka v období plnenia povinnej školskej dochádzky však školský zákon výslovne neuvádza.

Vzhľadom na uvedené verejný ochranca práv dospel k záveru, že v prípade žiaka, ktorý plní povinnú školskú dochádzku, nie je možné ho vylúčiť. Možno ho len preradiť do základnej školy, v prípade ak ide o osemročnú strednú školu. Mal za to, že žiaka počas plnenia povinnej školskej dochádzky na konzervatóriu v súlade s aktuálnym znením všeobecne záväzných právnych predpisov nebolo možné vylúčiť, a tým, že od jeho vylúčenia zo školy v marci 2009 do zrušenia rozhodnutia o vylúčení z apríla 2009 bol žiak doma a jeho povinná školská dochádzka nebola plnená, došlo k porušeniu základného práva na vzdelanie zaručeného článkom 42 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

2.1.4. Porušenie práva na primerané hmotné zabezpečenie

Podľa ustanovenia **článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky** občania majú právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa.

Nevyplácanie sirotského dôchodku

Na verejného ochrancu práv sa obrátil podávateľ, v ktorého veci verejný ochranca práv už v minulom roku činnosti preukázal porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov pri vybavovaní jeho sirotského dôchodku i vdoveckého dôchodku pre jeho otca. Tento rok sa podávateľ podnetu opätovne obrátil na verejného ochrancu práv, nakoľko Sociálna poisťovňa dôchodky nevypláca a nereaguje ani na ich listy.

Zo stanoviska Sociálnej poisťovne na žiadosť verejného ochrancu práv k podnetu vyplýva, že splátka sirotského dôchodku za obdobie od septembra do októbra 2008 bola poukázaná poštovým peňažným poukazom v septembri 2008. Sirotský dôchodok za obdobie od októbra do decembra 2008 bol poukázaný poštovým peňažným poukazom v novembri 2008. Ďalšiu splátku sirotského dôchodku (za obdobie od decembra 2008 do mája 2009) však Sociálna poisťovňa poukázala až telegrafickým poukazom v apríli 2009. Sirotský dôchodok za obdobie od mája do júna 2009 bol poukázaný v máji 2009. Ako vyplýva zo stanoviska Sociálnej poisťovne rozhodnutie z augusta 2008, ktorým zrušila svoje rozhodnutie z júla 2007 o odňatí sirotského dôchodku a zastavení jeho výplaty, bolo podávateľovi doručené až v máji 2009.

Sociálna poisťovňa zriadila pravidelnú výplatu sirotského dôchodku podávateľa podnetu až v mesiaci jún 2009, pričom o trvaní nároku podávateľa na sirotský dôchodok rozhodla v auguste 2008. Splátky dôchodku za mesiac október a november 2008 vyplatila oneskorene, až v novembri 2008. Po tomto dátume sirotský dôchodok nevyplácala počas piatich mesiacov vôbec, pričom výplata sirotského dôchodku nebola zastavená žiadnym rozhodnutím. Túto skutočnosť Sociálna poisťovňa vo svojom stanovisku k podnetu nijako nezodôvodnila. Na základe vyššie uvedeného verejný ochranca práv dospel k záveru, že Sociálna poisťovňa nevyplácaním sirotského dôchodku porušila základné právo podávateľa podnetu podľa čl. 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Vzhľadom ku skutočnosti, že rozhodnutie Sociálnej poisťovne z augusta 2008 bolo doručené až po viac ako deviatich mesiacoch, k čomu podľa stanoviska Sociálnej poisťovne došlo v dôsledku individuálneho pochybenia zamestnanca, dospel verejný ochranca práv k záveru, že Sociálna poisťovňa v konaní o nároku na sirotský dôchodok a jeho výplatu opätovne porušila aj základné právo podávateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne verejný ochranca práv opakovane dôrazne upozornil na potrebu riešenia nepriaznivej personálnej situácie v Sociálnej poisťovni. Zároveň podávateľa podnetu poučil o jeho právach podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Nevyplatenie vianočného príspevku

Na verejného ochrancu práv sa obrátil podávateľ podnetu, ktorý odišiel k dcére, žijúcej v Českej republike, keďže na Slovensku sa o neho nemal kto postarať. Od februára 2008 má aj trvalý pobyt v Českej republike. Posledný dôchodok prevzal na Slovensku v novembri 2007. V podnete verejnému ochrancovi práv namietal, že od tej doby dôchodok nedostal. Ďalej namietal, že mu v roku 2007 nebol poukázaný vianočný príspevok, a že mu neboli vyplatené vrátené dôchodkové dávky za mesiac október 2008 a november 2008.

Podávateľ tvrdil, že zmenu adresy Sociálnej poisťovni oznámil s dostatočným časovým predstihom ešte v roku 2007, túto skutočnosť však nepodložil žiadnym dokladom. Až pri osobnej návšteve Sociálnej

poistovne v júni 2008 predložil potvrdenie o tom, že má od februára 2008 povolený pobyt v Českej republike. Následne Sociálna poisťovňa od splátky dôchodkov za mesiac august 2008 zriadila ich výplatu na adresu podávateľa v Českej republike. Spolu s uvedenou splátkou bol podávateľovi podnetu poukázaný starobný a vdovecký dôchodok aj za obdobie od decembra 2007 do júla 2008. Podávateľ v auguste 2008 požiadal o zmenu spôsobu výplaty dôchodkov, ktoré mu boli vyplácané v hotovosti, na účet v banke, čo Sociálna poisťovňa realizovala od splátky dôchodkov za mesiac december 2008. Keďže mu boli dôchodky za mesiac september, október a november poukázané v hotovosti, požiadal o stornovanie šekových poukázok a o poukávanie týchto súm na jeho účet. Vrátenu splátku dôchodkových dávok za september 2008 poukázala Sociálna poisťovňa na účet podávateľa podnetu mimoriadnym poukazom dňa 14. novembra 2008. Vrátene dôchodky za mesiac október a november 2008 Sociálna poisťovňa poukázala podávateľovi mimoriadnym poukazom až v januári 2009.

Keďže ku koncu roka 2007 mal podávateľ podnetu trvalé bydlisko na území Slovenskej republiky vznikol mu podľa zákona č. 592/2006 Z. z. o poskytovaní vianočného príspevku niektorým poberateľom dôchodku a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nárok na vianočný príspevok. Podľa ustanovenia § 1 ods. 1 zákona o vianočnom príspevku je vianočný príspevok štátnou sociálnou dávkou. Nevyhnutnou podmienkou vzniku nároku na túto dávku je poberanie stanoveného dôchodku, pričom tento dôchodok nesmie prekročiť zákonom ustanovenú sumu. Výška vianočného príspevku je odstupňovaná v závislosti od výšky dôchodku. Ako sa uvádza v dôvodovej správe k zákonu o vianočnom príspevku, týmto zákonom sa sleduje zmiernenie sociálnej situácie poberateľov stanovených dôchodkov, a to diferencovane podľa ich výšky. Na základe uvedeného verejný ochranca práv dospel k záveru, že účelom vianočného príspevku ako štátnej sociálnej dávky je zabezpečenie primeraného hmotného zabezpečenia v zmysle čl. 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Preto považuje jeho nevyplatenie za porušenie uvedeného ústavného článku.

V následnom stanovisku Sociálnej poisťovne sa uvádza, že vianočný príspevok za rok 2007 nebol podávateľovi podnetu poukázaný v dôsledku pochybenia zamestnancov Sociálnej poisťovne. Vzhľadom k tomu, že Sociálna poisťovňa na základe žiadosti verejného ochrancu práv zabezpečila jeho vyplatenie, považoval verejný ochranca práv túto skutočnosť za postačujúcu v danej veci. Sociálnu poisťovňu však upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia.

V súvislosti s realizáciou zmeny spôsobu výplaty dôchodkov podávateľa podnetu musel verejný ochranca práv tiež poukázať na ustanovenie § 117 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, podľa ktorého, ak poberateľ dávky požiada o zmenu spôsobu výplaty dávky, Sociálna poisťovňa je povinná vykonať túto zmenu najneskôr od splátky dávky splatnej v treťom kalendárnom mesiaci nasledujúcom po kalendárnom mesiaci, v ktorom bola žiadosť o zmenu spôsobu výplaty dávky doručená Sociálnej poisťovni. Z uvedeného vyplýva, že Sociálna poisťovňa pri zmene spôsobu výplaty dôchodku nedržala zákonnú lehotu, čím porušila svoju povinnosť ustanovenú zákonom. Túto skutočnosť verejný ochranca práv oznámil Sociálnej poisťovni a požiadal ju o prijatie adekvátnych opatrení.

Nárok na vdovecký dôchodok

Osobne do Kancelárie verejného ochrancu práv prišiel podať podnet proti Sociálnej poisťovni podávateľ, ktorý sa stará o 2 nezaopatrené deti a Sociálna poisťovňa mu zamietla nárok na vdovecký dôchodok.

Po posúdení podnetu verejný ochranca práv dospel k záveru, že rozhodnutím Sociálnej poisťovne, ústredie, bolo porušené jeho základné právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Vdovecký dôchodok bol podávateľovi podnetu priznaný od októbra 1991. Keďže jeho dcéra v júni 2004 prestala spĺňať podmienku nezaopatrenosti, bol mu od júla 2004 vdovecký dôchodok odňatý. Vo februári 2006 opätovne Sociálnu poisťovňu požiadal o priznanie vdoveckého dôchodku odo dňa 1. septembra 2005 z dôvodu, že sa opäť začal

starat' o nezaopatrené deti. Rozhodnutím Sociálnej poisťovne z decembra 2005 bola jeho žiadosť o priznanie vdoveckého dôchodku zamietnutá. V odôvodnení rozhodnutia Sociálnej poisťovne sa uvádza, že podľa predpisov účinných do 31. decembra 2003 nie je možné priznať vdovecký dôchodok, pretože tieto predpisy boli zrušené. Nárok na vdovecký dôchodok však podávateľovi podnetu podľa Sociálnej poisťovne nemôže vzniknúť ani podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, pretože jeho manželka zomrela pred nadobudnutím účinnosti tohto zákona.

Ocitol sa teda v akomsi právnom vákuu, kedy, aj keď by podávateľ podnetu teoreticky spĺňal podmienky nároku na vdovecký dôchodok podľa obidvoch právnych úprav, ani jednu nemožno aplikovať. Argument Sociálnej poisťovne, že nový vznik nároku na vdovecký dôchodok po manželke, ktorá zomrela pred 1. januárom 2004, umožňuje § 293n zákona o sociálnom poistení, ktorého podmienky však nespĺňa, nemohol verejný ochranca práv akceptovať. Toto ustanovenie nadobudlo účinnosť až dňa 1. augusta 2006, pričom o vdovecký dôchodok podávateľ podnetu požiadal odo dňa 1. septembra 2005 a o jeho žiadosti bolo rozhodnuté dňa 9. decembra 2005, kedy toto ustanovenie nebolo vôbec účinné, a teda jeho nárok nemohol byť podľa neho posudzovaný.

Situácia, v ktorej sa podávateľ podnetu ocitol, je podľa názoru verejného ochrancu práv v rozpore s jednou zo základných zásad právneho štátu. Nie je možné, aby bola žiadosť zamietnutá preto, že v danom prípade nemožno postupovať ani podľa starej a ani podľa novej právnej úpravy. Je potrebné definovať, ktorý právny predpis sa na podávateľa podnetu vzťahuje a rozhodnúť o jeho nároku na vdovecký dôchodok podľa jeho ustanovení.

Uvedenou otázkou sa zaoberal aj Najvyšší súd Slovenskej republiky, ktorý sa vo svojom rozsudku zo dňa 31. januára 2008, č. k. 4So/16/2007, vyjadril nasledovne: „Zákon č. 461/2003 Z. z. neupravuje v prechodných ustanoveniach vznik opätovného nároku na vdovecký dôchodok z dôvodu opätovnej starostlivosti vdovca o nezaopatrené dieťa. K vzniku nároku vždy dôjde (§ 74 ods. 1 zsp), ak sa vdovec začne starať o nezaopatrené dieťa. Vzhľadom na to, že navrhovateľ sa začal starať o nezaopatrené dieťa, odvolací súd konštatuje, že krajský súd vecne správne rozhodol, keď zrušil rozhodnutie Sociálnej poisťovne a v odôvodnení svojho rozhodnutia uviedol, že navrhovateľovi vznikol nový nárok na dávku. Za účinnosti nového právneho predpisu (zák. č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení) nastala nová skutočnosť tým, že sa začal starať o nezaopatrené dieťa, s ktorou tak predchádzajúca právna úprava, ako aj súčasná právna úprava spája vznik nového nároku na výplatu vdoveckého dôchodku, resp. nárok na jeho ďalšie poberanie.“

Na základe uvedeného verejný ochranca práv dospel k záveru, že Sociálna poisťovňa rozhodnutím z decembra 2005 porušila základné právo podávateľa podnetu na primerané hmotné zabezpečenie pri strate živiteľa podľa čl. 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

V rámci opatrení na odstránenie protiprávneho stavu verejný ochranca práv Sociálnu poisťovňu požiadal, aby posúdila nárok podávateľa podnetu na vdovecký dôchodok podľa ustanovenia § 74 zákona o sociálnom poistení a následne rozhodla, či mu podľa tohto ustanovenia patrí alebo nepatrí vdovecký dôchodok.

Listom z júna 2009 generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne verejného ochrancu práv informoval, že rozhodnutím Sociálnej poisťovne z júna 2009 bol odo dňa 1. septembra 2005 podávateľovi podnetu priznaný vdovecký dôchodok.

Dôchodky až po takmer piatich mesiacoch od vydania rozhodnutia

S vierou, že sa svojho dôchodku „po roku čakania dožije“, sa na verejného ochrancu práv obrátil podávateľ, ktorý svoj dôchodok „urgoval telefonicky i osobne“.

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že Sociálna poisťovňa podávateľovi podnetu priznala na základe jeho žiadosti zo septembra 2007 vdovecký dôchodok odo dňa 31. augusta 2007. Rozhodnutím z júla 2008 mu Sociálna poisťovňa priznala od decembra 2007 predčasný starobný dôchodok. Ďalším rozhodnutím z júla 2008 mu Sociálna poisťovňa zastavila výplatu vdoveckého dôchodku odo dňa 31. augusta

2008, nakoľko nesplnil ani jednu z podmienok pre vyplácanie vdoveckého dôchodku po uplynutí jedného roka od jeho priznania. Doplátok na predčasný starobný dôchodok a vdovecký dôchodok za obdobie od decembra 2007 do decembra 2008 bol podávateľovi podnetu poukázaný na účet v decembri 2008. Pravidelná výplata predčasných starobných dôchodkov na účet v banke mu bola zriadená od februára 2009.

V decembri 2008 podávateľ podnetu zaslal Sociálnej poisťovni čestné prehlásenie, že so svojou manželkou spoločne vychovali štyri deti a zároveň požiadal o obnovenie výplaty svojho vdoveckého dôchodku. Nakoľko čestné prehlásenie nebolo úradne overené, Sociálna poisťovňa ho listom z januára 2009 požiadala o zaslanie úradne overeného čestného prehlásenia. Vo februári 2009 predložil Sociálnej poisťovni predmetné čestné prehlásenie s úradne overeným podpisom. Sociálna poisťovňa listom z apríla 2009 podávateľa podnetu vyzvala na predloženie čestného prehlásenia o tom, že po smrti manželky neuzavrel znovu manželstvo. Uvedené čestné prehlásenie doručil Sociálnej poisťovni v máji 2009. Následne Sociálna poisťovňa rozhodnutím z júna 2009 obnovila výplatu jeho vdoveckého dôchodku.

Ako vyplýva z uvedeného, **Sociálna poisťovňa poukázala doplatok na predčasný starobný dôchodok a vdovecký dôchodok až po takmer piatich mesiacoch od vydania rozhodnutia.** Pravidelnú výplatu predčasných starobných dôchodkov zriadila až po viac ako siedmich mesiacoch. V tom čase zostal podávateľ bez akýchkoľvek prostriedkov na zabezpečenie základných životných potrieb. Preto verejný ochranca práv dospel k záveru, že Sociálna poisťovňa nevyplatením predčasných starobných dôchodkov v období od vydania rozhodnutia o jeho priznaní zo júla 2008 do decembra 2008 porušila základné právo podávateľa podnetu podľa čl. 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky na primerané hmotné zabezpečenie v starobe.

O obnovenie výplaty vdoveckého dôchodku požiadal podávateľ podnetu v decembri 2008. Listom z januára 2009 ho Sociálna poisťovňa vyzvala na predloženie overeného čestného prehlásenia o výchove detí, no neupozornila ho zároveň, že k žiadosti bude potrebné predložiť aj čestné prehlásenie o tom, že znovu neuzavrel manželstvo, čím sa celkom zbytočne predĺžilo konanie o obnovení výplaty vdoveckého dôchodku. Preto verejný ochranca práv dospel k záveru, že v tomto konaní došlo aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov.

Podľa vyjadrenia generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne k oneskorenej výplате dôchodkov došlo v dôsledku pochybenia zamestnanca. Tento bol upozornený na porušenie svojich pracovných povinností, s tým, že pri opakovanom nedostatku bude zamestnávateľ postupovať podľa ustanovenia § 63 ods. 1 písm. d) štvrtého bodu Zákonníka práce. Sociálnu poisťovňu však verejný ochranca práv upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia.

Nepriznanie starobného dôchodku

Na verejného ochrancu práv sa obrátil v mene svojho brata podávateľ podnetu, ktorý namietal, že o starobný dôchodok jeho brat požiadal žiadosťou ešte z mája 2005. Sociálna poisťovňa rozhodnutím z októbra 2005 jeho žiadosť zamietla, nakoľko nezískal potrebný počet rokov dôchodkového zabezpečenia v I. pracovnej kategórii. Proti tomuto rozhodnutiu brat podávateľa podnetu podal opravný prostriedok. Z evidenčných listov dôchodkového zabezpečenia vyplýva, že v období od 1. marca 1966 do 30. júna 1971 pracoval ako kominár – šamotár v I. pracovnej kategórii a v období od 4. januára 1972 do 14. februára 1997 pracoval ako kominár v II. pracovnej kategórii. Podľa jeho vyjadrenia však zamestnanie zaradené do I. pracovnej kategórie kominár – šamotár vykonával až do roku 1997, pričom svoje tvrdenie opieral o pracovné zmluvy z februára 1966 a augusta 1973, o zmluvu o pôžičke z mája 1980, ako aj o čestné vyhlásenia svedkov.

Po komplexnom posúdení podnetu verejný ochranca práv dospel k záveru, že v konaní o nároku brata podávateľa podnetu na starobný dôchodok **Sociálna poisťovňa porušila jeho základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov** podľa článku 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a **základné**

právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiťľa podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Krajský súd rozsudkom z júla 2006 rozhodnutie Sociálnej poisťovne z októbra 2005 zrušil z dôvodu, že je nepreskúmateľné pre nedostatočne zistený skutkový stav a preto je nezákonné. Sociálna poisťovňa na základe uvedeného rozsudku doplnila dokazovanie a svojím rozhodnutím z januára 2008 opäť zamietla žiadosť brata podávateľa podnetu o priznanie starobného dôchodku. I proti tomuto rozhodnutiu Sociálnej poisťovne podal brat podávateľa podnetu opravný prostriedok. Krajský súd svojím rozsudkom z júna 2008 opäť zrušil rozhodnutie Sociálnej poisťovne s tým, že Sociálna poisťovňa síce vykonala dokazovanie na základe právneho názoru vysloveného v rozsudku krajského súdu z júla 2006, ale vykonané dôkazy nesprávne vyhodnotila, a taktiež nedostatočne zistila skutkový stav. Krajský súd vo svojom rozsudku vytkol Sociálnej poisťovni, že nedostatočne zistila skutkový stav veci, pretože v konaní nevypočula navrhnutých svedkov, pričom sa evidentne neuspokojila s ich úradne overenými čestnými vyhláseniami. Krajský súd uložil Sociálnej poisťovni doplniť dokazovanie výsluchmi svedkov a tieto výpovede správne vyhodnotiť s prihliadnutím aj na priložené čestné vyhlásenia, z ktorých nepochybne vyplýva, že tieto osoby potvrdili bratom podávateľa podnetu tvrdené skutočnosti. Ďalej uložil Sociálnej poisťovni vysporiadať sa s pochybnými evidenčnými listami dôchodkového zabezpečenia a vyhodnotiť aj ostatné dôkazy, a to predložené pracovné zmluvy a zmluvu o pôžičke.

Zo stanoviska Sociálnej poisťovne z októbra 2008 na žiadosť verejného ochrancu práv k podnetu vyplýva, že listami z júna 2008 a augusta 2008 požiadalo ústredie Sociálnej poisťovne príslušnú pobočku o vypočutie navrhnutých svedkov Z dôvodu, že trvalé bydlisko svedkov je v obvode iných pobočiek, boli tieto pobočky požiadané o spoluprácu. Zo stanoviska Sociálnej poisťovne z februára 2009 vyplýva, že k tomuto dňu bola vypočutá iba jedna svedkyňa. Dvaja svedkovia neboli vypočutí z dôvodu nedostatočnej komunikácie medzi jednotlivými pobočkami Sociálnej poisťovne. Napokon rozhodnutím z júna 2009 bol bratovi podávateľa podnetu priznaný od apríla 2005 starobný dôchodok.

Z uvedených skutočností vyplýva, že od podania žiadosti o priznanie starobného dôchodku z mája 2005 až do vydania rozhodnutia o jeho priznaní uplynuli viac ako štyri roky. Sociálna poisťovňa v priebehu konania vydala dve rozhodnutia, ktorými žiadosť podávateľa zamietla. Obe rozhodnutia boli v rámci konania o opravnom prostriedku zrušené súdom pre ich nezákonnosť. Sociálna poisťovňa priznala starobný dôchodok rozhodnutím z júna 2009 a to od apríla 2005. Na základe uvedeného verejný ochranca práv konštatoval, že Sociálna poisťovňa nepriznaním starobného dôchodku rozhodnutiami z októbra 2005 a z januára 2008 porušila základné právo brata podávateľa podnetu podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky na primerané hmotné zabezpečenie v starobe. Zároveň verejný ochranca práv konštatoval, že konanie o nároku na starobný dôchodok, ktoré začalo ešte v roku 2005 a nebolo po štyroch rokoch právoplatne ukončené, možno už len na základe jeho posúdenia v globále považovať za nezlučiteľné s imperatívom ustanoveným v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (právo na prerokovanie veci bez zbytočných priťahov). K tomuto konštatovaniu dospel rovnako aj pri preskúmaní poslednej fázy konania o nároku na starobný dôchodok, od rozhodnutia krajského súdu z júna 2008, kedy bola vec vrátená Sociálnej poisťovni na opätovné prerokovanie po vydaní rozhodnutia o priznaní starobného dôchodku. Sociálnu poisťovňu verejný ochranca práv dôrazne upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia.

Nezapočítanie obdobia nezamestnanosti pre nárok na invalidný dôchodok

„Oni čakajú na moju smrť, aby mi nemuseli priznať dôchodok“, napísal verejnému ochrancovi práv podávateľ, ktorý tiež uviedol, že je 20 mesiacov bez akéhokoľvek príjmu a prišiel o strechu nad hlavou. Podávateľ uviedol, že mu nebol priznaný invalidný dôchodok i napriek tomu, že v Slovenskej republike odpracoval 35 rokov, čo Sociálna poisťovňa podľa neho odmieta uznať. V rokoch 1998 až 2000 bol navyše vedený na úrade práce ako nezamestnaný, ani toto však Sociálna poisťovňa nezohľadnila.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že rozhodnutím Sociálnej poisťovne, ústredie z decembra 2007 bola žiadosť podávateľa o invalidný dôchodok zamietnutá, nakoľko podľa právnych predpisov Slovenskej republiky získal dobu poistenia iba v rozsahu 151 dní. Hoci pracoval na území Slovenskej republiky, sídlo jeho zamestnávateľa ku dňu rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky bolo na území Českej republiky a preto sa doby sociálneho zabezpečenia získané pred rozdelením Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky považujú za doby zabezpečenia Českej republiky. Vzhľadom k tomu, že podľa právnych predpisov Slovenskej republiky nezískal aspoň jeden rok poistenia, Sociálna poisťovňa pri rozhodovaní o nároku na invalidný dôchodok nepostupovala podľa ustanovenia čl. 45 Nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71.

Podľa zákona o sociálnom poistení poistenec má nárok na invalidný dôchodok, ak sa stal invalidný, získal potrebný počet rokov dôchodkového poistenia a ku dňu vzniku invalidity nesplnil podmienky nároku na starobný dôchodok alebo mu nebol priznaný predčasný starobný dôchodok. Podľa zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov sa do 31. decembra 2000 započítavala do obdobia zamestnania ako náhradná doba aj doba nezamestnanosti, ak zamestnanie trvalo aspoň rok. Podľa ustanovenia § 255 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov za obdobie dôchodkového poistenia sa považuje aj zamestnanie a náhradná doba získané pred 1. januárom 2004 podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004 (zákon o sociálnom zabezpečení), ak tento zákon neustanovuje inak. Na hodnotenie náhradnej doby ako obdobia dôchodkového poistenia sa od 1. augusta 2006 nevyžaduje splnenie podmienky získania najmenej jedného roka zamestnania. Podľa čl. 45 Nariadenia RADY (EHS) č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov a ich rodiny, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva príslušná inštitúcia členského štátu, ktorého právne predpisy podmieňujú nadobudnutie, zachovanie alebo znovunadobudnutie nároku na dávky dosiahnutím dôb poistenia, zohľadní tam, kde je to nevyhnutné, doby poistenia dosiahnuté podľa právnych predpisov ktoréhokoľvek iného členského štátu. Na tento účel zohľadní tieto doby akoby boli dosiahnuté podľa jej vlastných právnych predpisov. Podľa čl. 48 Nariadenia inštitúcia členského štátu nie je viazaná priznať dávky vo vzťahu k dobám dosiahnutým podľa právnych predpisov, ktoré uplatňuje a ktoré sa započítavajú v čase vzniku poistnej udalosti, ak celková dĺžka týchto dôb nedosahuje jeden rok, a pri započítaní týchto dôb nevzniká nárok na dávky iba na základe ustanovení týchto právnych predpisov. Podľa čl. 20 ods. 1 Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o sociálnom zabezpečení, ktorý sa podľa Nariadenia aplikuje aj po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie, doby zabezpečenia získané pred dňom rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky sa považujú za doby zabezpečenia toho zmluvného štátu, na ktorého území mal zamestnávateľ občana sídlo ku dňu rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky alebo naposledy pred týmto dňom.

Z uvedeného vyplýva, že Sociálna poisťovňa v rozpore so zákonom o sociálnom poistení do obdobia sociálneho poistenia nezapočítala obdobie nezamestnanosti podávateľa v období rokov 1998, 1999 a 2000. Po započítaní tohto obdobia mu vznikol nárok na invalidný dôchodok aj podľa právnych predpisov Slovenskej republiky. Ako sa uvádza v stanovisku Sociálnej poisťovne k podnetu, k uvedenému došlo v dôsledku omylu príslušného zamestnanca, a to z dôvodu zmeny právnej úpravy účinnej odo dňa 31. júla 2006. Preto verejný ochranca práv dospel k záveru, že Sociálna poisťovňa rozhodnutím z decembra 2007, ktorým zamietla žiadosť o priznanie invalidného dôchodku, porušila základné právo podávateľa podľa čl. 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Sociálnu poisťovňu verejný ochranca práv upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré do budúcnosti zabránia vzniku obdobných situácií.

Nedoručenie rozhodnutia o priznaní vdovského dôchodku viac ako tri mesiace

Vo veci vybavovania žiadosti o vdovský dôchodok ešte z roku 2008 prišla osobne do Kancelárie verejného ochrancu práv hľadať pomoc ďalšia podávateľka podnetu.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že o vdovský dôchodok podávateľka podnetu požiadala v júni 2008. Sociálna poisťovňa listom z júla 2008 oznámila, že napriek snahe zamestnancov

a prijatým opatreniam nie je možné o jej žiadosti o vdovský dôchodok rozhodnúť v lehote do 60 dní od jej spísania, stanovenej ustanovením § 210 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Sociálna poisťovňa rozhodnutím z novembra 2008 priznala vdovský dôchodok odo dňa 1. júna 2008 v sume 4715,- Sk mesačne. Rozhodnutie o priznaní vdovského dôchodku bolo Sociálnou poisťovňou podané na poštovú prepravu až vo februári 2009. Doplatok na vdovskom dôchodku od júna 2008 bol poukázaný vo februári 2009.

Podľa článku 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky má každý právo, aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných prieťahov v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Toto právo sa priznáva aj v konaní orgánov verejnej správy. Účelom práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia štátneho orgánu. Podľa ustanovenia § 210 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov organizačné zložky Sociálnej poisťovne sú povinné rozhodnúť o dôchodkových dávkach najneskôr do 60 dní od začatia konania, v mimoriadne zložitých prípadoch možno túto lehotu predĺžiť najviac o 60 dní, čo treba oznámiť účastníkom konania.

Z uvedených skutočností vyplýva, že Sociálna poisťovňa v konaní o priznaní invalidného dôchodku nedodrжала lehotu ustanovenú zákonom o sociálnom poistení, pričom tento postup nie je možné odôvodniť právnou a skutkovou zložitostou veci, ani správaním sa účastníkov konania. Podávateľka síce bola informovaná o predĺžení lehoty na vydanie rozhodnutia o ďalších 60 dní, no ani táto nebola v rozhodovaní Sociálnej poisťovne dodržaná. Nakoľko po vydaní rozhodnutia o priznaní vdovského dôchodku z novembra 2008, po viac ako piatich mesiacoch od spísania žiadosti, nebola Sociálnou poisťovňou ďalšie takmer tri mesiace doplatená suma priznaného vdovského dôchodku od júna 2008, rovnako nebola zriadená jeho pravidelná mesačná výplata a dokonca ani nebolo doručené rozhodnutie o priznaní vdovského dôchodku, bola podávateľka podnetu spolu viac ako osem mesiacov touto nečinnosťou Sociálnej poisťovne držaná v stave právnej neistoty, a tým bolo porušené i jej základné právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. K oneskorenému rozhodnutiu došlo podľa vyjadrenia riaditeľa sekcie dôchodkového poistenia v dôsledku nesprávneho postupu zamestnancov Sociálnej poisťovne, ktorí boli na porušenie pracovnej disciplíny upozornení. Sociálnu poisťovňu verejný ochranca práv upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti obdobnej situácii zabránia.

Nezapočítanie doby osobnej starostlivosti na účely starobného dôchodku

Za vybavenie podnetu poďakovala verejnému ochrancovi práv podávateľka podnetu vo veci nezapočítania rokov opatrovania švagrinou na účely výpočtu sumy jej starobného dôchodku Sociálnou poisťovňou, ktorá namietala svoju situáciu potom, ako sa už 20 rokov starala o švagrinu s Dawnovým syndrómom.

Po posúdení podnetu dospel verejný ochranca práv k záveru, že rozhodovaním Sociálnej poisťovne bolo porušené základné právo podávateľky na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. V žiadosti o priznanie starobného dôchodku podávateľka podnetu uviedla, že v období od apríla 1996 do októbra 2000 opatrovala svoju švagrinu. Sociálna poisťovňa jej však uvedené obdobie v čase rozhodovania o nároku na starobný dôchodok nezhodnotila. O nároku sa rozhodovalo v roku 2005, teda za účinnosti zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Podľa ustanovenia § 255 ods. 1 uvedeného zákona sa za obdobie dôchodkového poistenia považuje aj zamestnanie a náhradná doba získané pred 1. januárom 2004 podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004, ak tento zákon neustanovuje inak. Podľa ustanovenia § 169c ods. 2 zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov, ktorý bol účinný do 31. decembra 2003, doba osobnej starostlivosti o blízku osobu, ktorá bola prevažne alebo úplne bezvládna

a nebola umiestnená v zariadení sociálnych služieb alebo v obdobnom zdravotníckom zariadení, získaná od 1. januára 1976 do 31. decembra 2000, sa hodnotí od 1. januára 2001 podľa predpisov účinných do 31. decembra 2000. Do 31. decembra 2000 bolo účinné ustanovenie § 9 ods. 1 písm. k) zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení, podľa ktorého, ak zamestnanie trvalo aspoň rok započíta sa do neho ako náhradná doba aj doba osobnej starostlivosti o blízku osobu, ktorá bola prevažne alebo úplne bezvládna a nebola umiestnená v ústave sociálnej starostlivosti alebo v obdobnom zdravotníckom zariadení, a to najskôr od 1. januára 1976.

Podľa vyjadrenia generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne bolo nezapočítanie doby osobnej starostlivosti o švagrinú podávateľky spôsobené pochybením konajúceho zamestnanca Sociálnej poisťovne. Sociálna poisťovňa po doručení žiadosti verejného ochrancu práv vec opätovne preskúmala a v rozhodnutí z apríla 2009 obdobie starostlivosti o sestru manžela podávateľky podnetu na účely výpočtu starobného dôchodku zhodnotila. Jej starobný dôchodok bol zvýšený od jeho priznania, teda od marca 2005 a rozhodnutie i oznámenie o výplate dôchodku bolo zaslané v apríli 2009. Pravidelná výplata už zvýšenej sumy starobného dôchodku bola od mája 2009 zabezpečená na účet v banke a doplatok na starobnom dôchodku za obdobie od marca 2005 do mája 2009 v sume 1 690,67 eur bol pripísaný na účet v apríli 2009. Sociálnu poisťovňu verejný ochranca práv opäť upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti podobnej situácii zabránia.

Nezriadenie pravidelnej výplaty priznaného dôchodku a doplatku invalidného dôchodku niekoľko mesiacov

„Neustále som dostávala odpoveď, že moja vec je v štádiu vybavovania, nakoľko majú nedostatok pracovníkov,“ napísala v podnete verejnému ochrancovi práv podávateľka podnetu, ktorá namietala zdĺhavý postup Sociálnej poisťovne pri vyplácaní invalidného dôchodku.

Po posúdení podnetu verejný ochranca práv dospel k záveru, že nečinnosťou Sociálnej poisťovne bolo porušené základné právo podávateľky na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu ako aj pri strate živiteľa podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Podávateľke bol invalidný dôchodok priznaný rozhodnutím Sociálnej poisťovne zo dňa 6. júla 2009. Listom z 13. júla 2009 bol úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Sociálnou poisťovňou požiadaný o oznámenie sumy vyplatenej dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi, ktoré je podľa ustanovenia § 115 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov potrebné zúčtovať s invalidným dôchodkom, keďže tieto boli vyplácané aj za obdobie, za ktoré bol spätne priznaný invalidný dôchodok. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny oznámil sumy vyplatenej dávky a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi Sociálnej poisťovni ešte koncom júla 2009. Po zúčtovaní doplatku na invalidnom dôchodku s dávkou v hmotnej núdzi a príspevku k dávke v hmotnej núdzi a zúčtovaní preplatku na dôchodku manžela podávateľky podnetu zvýšeného z titulu jediného zdroja príjmu pre manželskú dvojicu jej bol v októbri 2009 poukázaný doplatok na priznanom invalidnom dôchodku za obdobie od mája 2008 do decembra 2009 poštovým poukazom. Pravidelná výplata priznaného invalidného dôchodku bola zriadená od decembra 2009, po odpočítaní zrážok z dôchodku na základe núteného výkonu rozhodnutia, vždy k 10-temu dňu v mesiaci prostredníctvom pošty.

Zákon o sociálnom poistení síce neurčuje, v akej lehote odo dňa vydania rozhodnutia o priznaní dôchodkovej dávky je Sociálna poisťovňa povinná vykonať zúčtovanie podľa ustanovenia § 115 zákona o sociálnom poistení, no v danom prípade považoval verejný ochranca práv dobu, po ktorej bol vyplatенý doplatok na invalidnom dôchodku odo dňa vydania rozhodnutia za neprimerane dlhú. Informácie, ktoré boli k zúčtovaniu potrebné od úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, mala Sociálna poisťovňa k dispozícii už v júli 2009 a údaje o sumách dôchodku jej manžela zvýšeného z titulu jediného zdroja príjmu pre manželskú dvojicu mala Sociálna poisťovňa k dispozícii vo svojom informačnom systéme. Napriek tomu bol doplatok na priznanom invalidnom dôchodku poukázaný až v októbri 2009. Sociálna poisťovňa svojou nečinnosťou

nasledujúcou po vydaní rozhodnutia, ktorým priznala invalidný dôchodok, trvajúcou takmer tri mesiace, tým, že nezriadila pravidelnú výplatu priznaného dôchodku a ani nedoplatila invalidný dôchodok patriaci od mája 2008, porušila základné právo podávateľky na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Sociálnu poisťovňu verejný ochranca práv upozornil na potrebu prijatia takých opatrení, ktoré v budúcnosti podobnej situácii zabránia.

Nevyplácanie invalidného dôchodku

Na nevyplácanie invalidného dôchodku sa v podnete verejnému ochrancovi práv sťažoval ďalší podávateľ.

Nevyplácaním invalidného dôchodku Sociálna poisťovňa porušila základné právo podávateľa podnetu na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Na základe žiadosti podávateľa podnetu o zmenu v poukazovaní dôchodku na prechodnú adresu do Českej republiky, bolo od júla 2009 zastavené poukazovanie dôchodku na účet v Slovenskej republike. Zmena v spôsobe poukazovania invalidného dôchodku v sume 260,70 eur mesačne na adresu do Českej republiky bola zariadená až od novembra 2009. Nevyplatené sumy na invalidnom dôchodku za obdobie odo júla 2009 do októbra 2009 vo výške 941,26 eur boli poukázané platobným príkazom so splatnosťou dňa 21. októbra 2009. Podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky majú občania právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa. Podrobnosti o tomto práve ustanoví zákon. Vo danom prípade je to zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Podľa ustanovenia § 117 ods. 2 zákona o sociálnom poistení, ak poberateľ dávky požiada o zmenu spôsobu výplaty dávky, Sociálna poisťovňa je povinná vykonať túto zmenu najneskôr od splátky dávky splatnej v treťom kalendárnom mesiaci nasledujúcom po kalendárnom mesiaci, v ktorom bola žiadosť o zmenu spôsobu výplaty dávky doručená Sociálnej poisťovni. O zmenu spôsobu výplaty dávky požiadal podávateľ podnetu v júni 2009. Zmena spôsobu výplaty dávky bola vykonaná až od novembra 2009, t. j. až po viac ako troch mesiacoch, ako ukladá zákona o sociálnom poistení. Generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne verejný ochranca práv požiadal o prijatie takých opatrení, aby zmeny spôsobu výplaty dávok boli vykonávané podľa zákona o sociálnom poistení.

S prosbou o pomoc „pretože som v zložitej životnej situácii, som bez akýchkoľvek finančných prostriedkov, pretože dôchodok je môj jediný príjem, som úplne slepý, nemôžem navštevovať lekárov, nemám finančné prostriedky, som úplne zúfalý“, napísal v podnete ďalší podávateľ namietajúci nevyplácanie jeho invalidného dôchodku.

Verejný ochranca práv preukázal, že nevyplácaním invalidného dôchodku Sociálna poisťovňa porušila základné právo podávateľa podnetu na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Podávateľ podnetu Sociálnu poisťovňu požiadal o poukazovanie invalidného dôchodku do Českej republiky, pretože účet v banke v Bratislave, na ktorý sa mu poukazoval dôchodok, blokoval súdny exekútor. Sociálna poisťovňa zastavila poukazovanie invalidného dôchodku na účet v banke v Bratislave od augusta 2009. Za mesiac august 2009 bol invalidný dôchodok poukázaný na jeho adresu do Českej republiky. Od septembra 2009 je zariadená jeho pravidelná výplata vždy k 1. dňu v mesiaci.

Podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky majú občania právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa. Podrobnosti o tomto práve ustanoví zákon. V uvedenom prípade je to zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Podľa ustanovenia § 117 ods. 2 zákona o sociálnom poistení, ak poberateľ dávky požiada o zmenu spôsobu výplaty dávky, Sociálna poisťovňa je povinná vykonať túto zmenu najneskôr od splátky dávky splatnej v treťom kalendárnom mesiaci nasledujúcom po kalendárnom mesiaci, v ktorom bola žiadosť o zmenu spôsobu

výplaty dávky doručená Sociálnej poisťovni. O zmenu spôsobu výplaty dávky požiadal v januári 2009. Zmena spôsobu výplaty dávky bola vykonaná až od septembra 2009. Generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne verejný ochranca práv požiadal o prijatie takých opatrení, aby zmeny spôsobu výplaty dávok boli vykonávané podľa zákona o sociálnom poistení.

2.1.5. Právo na informácie

Verejný ochranca práv preukázal **porušenie základného práva na informácie** zaručeného ustanovením článku 26 Ústavy Slovenskej republiky v uplynulom roku **v 9 prípadoch**. Právo na informácie porušili **opakovane Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, ďalej aj Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, krajské riaditeľstvo Policajného zboru, úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a tiež obce a mesto**.

Podľa čl. 26 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky je právo na informácie zaručené. Toto základné právo sa vykonáva okrem iného aj zákonom o slobode informácií, ktorý konkrétne upravuje podmienky, postup a rozsah slobodného prístupu k informáciám. Podľa ustanovenia § 3 ods. 1 zákona o slobode informácií, každý má právo na prístup k informáciám, ktoré majú povinné osoby k dispozícii. Konanie, ktoré sa začína na základe žiadosti o sprístupnenie informácie je správnym konaním so striktno stanoveným postupom, vrátane konkrétnych lehôt, v ktorých má orgán verejnej správy (povinná osoba) rozhodnúť alebo vykonať iný úkon. Subsidiárne sa naň vzťahuje správny poriadok. Orgán verejnej správy je povinný zákon dôsledne dodržiavať a nie je oprávnený nahrádzať zákonom ustanovený postup neformálnym, či menej formálnym postupom, ako sa to však v praxi pomerne často stáva. Je potrebné rešpektovať, že zákon o slobode informácií ustanovuje niekoľko osobitostí, ktorými sa proces sprístupňovania informácií odlišuje od iných správnych konaní. Zákon o slobode informácií okrem iného kladie minimálne nároky na podania žiadateľov (minimálny rozsah formálnych a obsahových náležitostí žiadosti o sprístupnenie informácií), zároveň však, pri dôslednej aplikácii, vyžaduje veľmi presné a formálne postupy na strane povinných osôb (aplikujúcich subjektov). Inými slovami, od povinných osôb sa vyžaduje, aby sa veľmi formálne, striktno podľa zákona, vysporiadali aj s často neformálnymi, nedokonalými a nepresne formulovanými podaniami žiadateľov. Agenda sprístupňovania informácií na žiadosť sa stala pevnou súčasťou činnosti každej z povinných osôb. Okruh povinných osôb zahŕňa všetky úrovne verejnej sféry, od ústredných orgánov štátnej správy až po právnické osoby založené inými povinnými osobami. Zákon o slobode informácií je teda široko aplikovaný v celej verejnej správe. Je účinný už od roku 2001. Verejný ochranca práv sa napriek tomu pri svojej činnosti doteraz často stretáva s nedostatočným alebo nesprávnym chápaním povinností podľa zákona o slobode informácií alebo s jeho nesprávnou interpretáciou. Časť tým javom je, že sa povinné osoby spoliehajú na fikciu negatívneho rozhodnutia alebo nerešpektujú zákonom predpísaný postup a nahrádzajú ho neformálnou korešpondenciou, čo je však nesprávne, a to aj v prípade, ak tým nakoniec dôjde k sprístupneniu informácií, nehovoriac už o prípadoch, keď ide o odmietnutie sprístupnenia požadovaných informácií. Väčšina z povinných osôb v rámci svojej štruktúry vyčleňuje pracovníkov, ktorí sú poverení plniť úlohy podľa zákona o slobode informácií, t. j. vybavovať žiadosti o sprístupnenie informácií. Je znepokojujúce, ak ani takto špecializovaní pracovníci nedokážu správne aplikovať zákon o slobode informácií a správny poriadok.

Porušenie základného práva na informácie Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky

Nesprávne chápanie a nedostatky pri aplikácii zákona o slobode informácií zo strany ústredného orgánu štátnej správy sa naplno prejavili pri preskúmaní troch podnetov od jedného podávateľa, ktoré smerovali proti Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky. Verejnému ochrancovi práv je z jeho činnosti známe, že tento podávateľ patrí k častým žiadateľom o informácie a je si vedomý svojich práv vyplývajúcich zo zákona o slobode informácií.

Preskúvanie jedného z podnetov trvalo pol roka, preskúvanie ďalších dvoch takmer rok, pričom v tomto období prebiehala neustála písomná, telefonická aj osobná komunikácia s pracovníkmi Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky. K zdĺhavému vybavovaniu podnetov v podstatnej miere prispelo aj to, že na tri žiadosti Kancelárie verejného ochrancu práv o predloženie písomného stanoviska, týkajúce sa jednotlivých podnetov, ministerstvo najprv odpovedalo spoločným všeobecným listom, v ktorom vôbec nezodpovedalo položené otázky, len neadresne skonštatovalo, že podávateľ patrí k častým žiadateľom o informácie. Na opakované žiadosti o predloženie písomného stanoviska ku konkrétnym žiadostiam o sprístupnenie informácií síce predložilo spresnené stanoviská, v jednom prípade sa v nich však vyjadriť k úplne inej žiadosti o informácie. Bolo taktiež potrebné urgovať prijatie opatrení na odstránenie zistených nedostatkov. Po pomerne prácnom získaní podkladov k jednotlivým podnetom bola vykonaná analýza vybavovania jednotlivých žiadostí o sprístupnenie informácií, pričom vyšlo najavo nasledujúce:

V prvom prípade Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky zostalo po doručení žiadosti o sprístupnenie informácií nečinné, s argumentom, že „Komunikačný odbor Ministerstva zdravotníctva SR využil v tomto prípade ustanovenie § 18 ods. 3 zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám“ (ide o ustanovenie zakotvujúce fikciu negatívneho rozhodnutia). V druhom prípade Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky zostalo po doručení žiadosti o sprístupnenie informácií nečinné, resp. bez ďalšieho vybavovania Komunikačný odbor ministerstva len zaradil podávateľovu žiadosť do spisu, „pretože na požadované informácie, týkajúce sa problematiky zdravotníctva mu už odpovedal“ v rámci vybavenia jednej z jeho predchádzajúcich žiadostí. V treťom prípade Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky zostalo po doručení žiadosti o sprístupnenie informácií nečinné, keď len zaevidovalo podávateľovu žiadosť a ďalej ju nevybavovalo, pretože „Rezort zdravotníctva mu na problematiku liekov už podrobne odpovedal“ – listom, ktorý pritom samotnému podaniu žiadosti predchádzal. Vo všetkých troch prípadoch došlo v dôsledku nečinnosti Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky k vzniku fiktívnych rozhodnutí o odmietnutí poskytnutia informácií, ktoré navyše nadobudli právoplatnosť, nakoľko podávateľ proti nim nepodal riadny opravný prostriedok.

Účelom zákonnej fikcie negatívneho rozhodnutia však nie je umožniť povinným osobám zostať nečinnými a spoliehať sa na fiktívne rozhodnutie. Každé fiktívne rozhodnutie je v skutočnosti v rozpore so zákonom, čo potvrdzuje aj konštantná judikatúra. Postup, pri ktorom by sa povinná osoba namiesto vydania riadneho rozhodnutia spoliehala na fikciu, je teda protizákonný. Správna aplikácia zákona o slobode informácií vylučuje možnosť povinnej osoby po doručení žiadosti o sprístupnenie informácií zostať nečinnou.

Ministerstvo sa malo s jednotlivými žiadosťami vysporiadať podľa ich predmetu a buď sprístupniť informácie, postúpiť žiadosť alebo vydať riadne negatívne rozhodnutie. Protizákonný postup ministerstva mal vo všetkých prípadoch za následok zároveň aj porušenie základného práva na informácie, nakoľko podávateľovi ním bol odopretý prístup k informáciám, ktoré malo ministerstvo k dispozícii alebo malo vedomosť o tom, ktorá iná povinná osoba nimi disponuje.

Verejný ochranca práv výsledky vybavenia podnetu oznámil Ministerstvu zdravotníctva Slovenskej republiky, pričom mu spolu s podrobným usmernením navrhol opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov v konkrétnych konaniach a zároveň ho požiadal o prijatie všeobecných opatrení, na základe ktorých by sa predišlo protizákonnému postupu pri aplikácii zákona o slobode informácií v budúcnosti. Prijatie takýchto všeobecných opatrení bolo verejnému ochrancovi práv prisľúbené, jednak písomne a jednak aj pri osobnom rozhovore zamestnancov Kancelárie verejného ochrancu práv so zamestnancami ministerstva.

Napriek tomu, pri konkrétnych odpovediach ministerstva na oznámenia o výsledkoch vybavenia podnetu sa v jednom prípade znovu preukázalo, že ministerstvo nerešpektovalo výhrady verejného ochrancu práv a opätovne uprednostnilo neformálny prístup pred zákonom predpísaným postupom. Pritom nielen opätovne porušilo základné právo podávateľa na informácie, ale okrem toho aj základné právo domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na inom ako súdnom orgáne Slovenskej republiky. Na základe ďalšieho oznámenia o porušení základných práv Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky opätovne prisľúbilo prehodnotiť svoj prístup k vybavovaniu žiadostí o sprístupnenie informácií, dôsledne dodržiavať a neobchádzať zákon o slobode informácií.

Porušenie základného práva na informácie Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky

Podnet vo veci: „Porušenie zákona o slobodnom prístupe k informáciám zo strany Ministerstva životného prostredia SR“ podal podávateľ, ktorý žiadal: „aby Ministerstvo životného prostredia zverejnilo úplné znenie zmluvy o predaji kvót skleníkových plynov č. 174/2008/3“.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu, vrátane preukázateľných skutočností, zistených z verejne prístupných zdrojov, zistil, že znenie predmetnej zmluvy bolo na oficiálnej internetovej stránke Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky zverejnené dňa 20. mája 2009, pričom však neboli sprístupnené údaje o kupujúcom, špecifikácie účtu kvót registra (v čl. II), nebol úplne uvedený harmonogram prevozu (v čl. III) a kúpna cena (v čl. V). Až dňa 15. júna 2009 Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky zverejnilo na svojej internetovej stránke predmetnú zmluvu v plnom znení. Podľa čl. 26 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené. Podľa odseku 5 tohto článku, orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Právo na informácie sa vykonáva okrem iného aj zákonom č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov, ktorý konkrétne upravuje podmienky, postup a rozsah slobodného prístupu k informáciám. Podľa ustanovenia § 3 ods. 1 zákona o slobode informácií, každý má právo na prístup k informáciám, ktoré majú povinné osoby k dispozícii. Medzi spôsoby, ktorými sa naplňa účel základného práva na informácie (t. j. prístup k informáciám) patrí zverejňovanie informácií povinnou osobou. Na rozdiel od sprístupňovania informácií na žiadosť jednotlivca sa zverejnením informácie umožní hromadný prístup k nej. Realizuje sa tak právo širšej verejnosti na informácie.

V čase odo dňa 20. mája 2009 do dňa 14. júna 2009 preukázateľne nebola Zmluva o predaji kvót skleníkových plynov č. 174/2008/3 zverejnená úplne. Informácie, ktoré neboli zverejnené, pritom neboli informáciami, ktoré by podliehali utajeniu, nešlo ani o daňové tajomstvo, bankové tajomstvo či obchodné tajomstvo ani o iný druh informácií, ku ktorým by bol podľa zákona obmedzený alebo zakázaný prístup.

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv preto dospel k záveru, že neúplným zverejnením zmluvy v období odo dňa 20. mája 2009 do dňa 14. júna 2009 došlo k odopretiu informácií v rozpore s právnym poriadkom, a teda k porušeniu základného práva na informácie. Výsledky vybavenia podnetu verejný ochranca práv oznámil ministrovi životného prostredia Slovenskej republiky. Vyjadril mu tiež svoje očakávanie, že ako minister životného prostredia dohliadne na to, aby postup Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky bol pri aplikácii zákona o slobode informácií do budúca zákonný a neporušoval žiadne zo základných práv alebo slobôd.

Porušenie základného práva na informácie krajským riaditeľstvom Policajného zboru

„Prosím o radu, či postupoval Policajný zbor v súlade so zákonom, a či majú právo vystaviť človeka takej psychickej traume. Domáham sa prešetrenia, vysvetlenia, ospravedlnenia a zadostučinenia.“ Napísala v podnete verejnému ochrancovi práv podávateľka podnetu, ktorá vo veci podala aj žiadosť o poskytnutie informácie.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že v marci 2009 bol na základe splnomocnenia na vykonanie kontroly uskutočnený cvičný zásah zásahovej skupiny okresného riaditeľstva Policajného zboru v zlatníctve. V časovom úseku medzi spustením signálu na chránenom objekte zlatníctva kontrolnou skupinou okresného riaditeľstva Policajného zboru a príchodom zásahovej skupiny podávateľka vošla do zlatníctva. Po zaznamenaní tejto skutočnosti bola cvičná akcia ukončená.

Podľa ustanovenia § 2 ods. 1 písm. a) zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov Policajný zbor spolupôsobí pri ochrane základných práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia,

osobnej slobody a bezpečnosti osôb pri ochrane majetku. Policajti pri vykonávaní služobnej činnosti je povinný dbať na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby i svoju vlastnú a nepripustiť, aby v súvislosti s touto činnosťou vznikla osobe bezdôvodná ujma a aby prípadný zásah do jej práv a slobôd prekročil mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu sledovaného jeho služobnou činnosťou. Služobný zákrok je zákonom ustanovená a v jeho medziach vykonávaná činnosť policajta, pri ktorom sa bezprostredne zasahuje do základných práv a slobôd osoby.

V uvedenom prípade zásahová jednotka okresného riaditeľstva Policajného zboru vykonala cvičný zásah v súlade so zákonom. Zároveň však zo strany Policajného zboru verejný ochranca práv konštatoval nedbanlivostný prístup, keďže napriek prichádzajúcej zásahovej jednotky nikto podávateľku neupozornil, aby do predajne nevstupovala. Pokiaľ by sa jednalo o ostrý zásah a v predajni by sa nachádzal skutočný páchatel' so zbraňou, mohla by podávateľka čeliť ohrozeniu života a zdravia.

Na druhej strane verejný ochranca práv skonštatoval aj nedbanlivostné počínanie zo strany podávateľky podnetu. Ako sama uviedla: „už cestou do zlatníctva som si všimla ako sa pomaly začínajú zbíhať okolo obchodu policajné autá, no nevenovala som tomu pozornosť.“ Aj napriek tomu, že podávateľka zaznamenala zvýšený počet policajných jednotiek a uvedomovala si, že sa niečo deje, sama sa svojím konaním uviedla do nebezpečenstva.

Následkom preskúmania podnetu krajské riaditeľstvo Policajného zboru prehodnotilo metodiku previerok zásahových skupín a prijalo konkrétne opatrenia na zlepšenie týchto činností.

Pri preskúmaní podnetu bolo tiež zistené, že v marci 2009 podávateľka podnetu požiadala o poskytnutie informácie podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Žiadaná informácia jej však zo strany krajského riaditeľstva Policajného zboru bola poskytnutá nedostatočne, navyše nebolo dodržané ustanovenie zákona o slobodnom prístupe k informáciám, podľa ktorého zo žiadosti o poskytnutie informácií musí byť zrejmé meno, priezvisko, názov alebo obchodné meno žiadateľa, jeho adresa pobytu alebo sídlo a aký spôsob sprístupnenia informácie žiadateľ navrhuje.

Podľa ustanovenia § 14 ods. 3 zákona o slobodnom prístupe k informáciám, ak žiadosť nemá predpísané náležitosti, povinná osoba bezodkladne vyzve žiadateľa, aby v určenej lehote, ktorá nesmie byť kratšia ako sedem dní, neúplnú žiadosť doplnil. Poučí žiadateľa aj o tom, ako treba doplnenie urobiť. V predmetnom prípade krajské riaditeľstvo Policajného zboru vyzvalo na doplnenie žiadosti podávateľku listom zo dňa 12. mája 2009, až po doručení žiadosti Kancelárie verejného ochrancu práv o predloženie písomného stanoviska zo dňa 24. apríla 2009, v ktorom bola požadovaná aj informácia o vybavení predmetnej žiadosti o poskytnutie informácie. Verejný ochranca práv dospel k záveru, že nedodržaním postupu a zákonnej lehoty zo strany Krajského riaditeľstva Policajného zboru došlo k porušeniu základného práva na informácie zaručeného čl. 26 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky.

Krajské riaditeľstvo Policajného zboru vyzvalo na doplnenie žiadosti a následne poskytlo požadované informácie v súlade so zákonom o slobodnom prístupe k informáciám, na základe čoho verejný ochranca práv konštatoval, že porušenie základného práva na informácie bolo odstránené.

Porušenie základného práva na informácie úradom práce, sociálnych vecí a rodiny

„Ak žijeme v právnom štáte, tak potom neviem, prečo niekto bráni druhému v spoznaní pravdy a to dokonca aj vtedy, keď tvrdí, že pravdu obhajuje na podklade práva a zákonov platných v tejto republike a pritom sa bráni tomu.“, napísala v podnete verejnému ochrancovi práv podávateľka, ktorá namietala nezákonnosť rozhodnutia úradu práce, sociálnych vecí a rodiny z marca 2009, ktorým jej podľa zákona o slobode informácií odmietol sprístupniť informácie týkajúce sa poberania dávky sociálnej pomoci jej matkou. Podnetom podávateľka žiadala o: „posúdenie správnosti a opodstatnenosti tohto odmietnutia a tým neposkytnutia pre mňa dôležitých a zásadných informácií“.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že úradu práce, sociálnych vecí a rodiny bola v marci 2009 doručená žiadosť, ktorou podľa zákona o slobode informácií žiadala podávateľka sprístupnenie dokladov týkajúcich sa poberania dávky sociálnej pomoci jej matkou a určenia osobitného príjemcu dávky. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny vydal v marci 2009 rozhodnutie, ktorým v celom rozsahu odmietol sprístupniť požadované informácie. Nesprístupnenie informácie odôvodnil tým, že požadované informácie sa týkajú osobnosti, súkromia a osobných údajov účastníčok konania.

Uvedené rozhodnutie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny verejný ochranca práv považoval za nezákonné z viacerých dôvodov.

Povinná osoba pri sprístupňovaní informácií musí posúdiť, na ktoré z požadovaných informácií sa vzťahuje zákonný dôvod obmedzenia prístupu k informáciám a tieto vylúčiť (napr. prekrytím informácií, na ktoré sa vzťahuje dôvod obmedzenia prístupu a oxeroxovaním, alebo začiatením informácií, na ktoré sa vzťahuje dôvod obmedzenia prístupu). Nemôže odmietnuť sprístupnenie všetkých požadovaných informácií (napr. celého dokumentu obsahujúceho napr. aj osobné údaje alebo utajované skutočnosti). Povinná osoba tiež v tomto prípade nedostatočne zistila, ktoré informácie sú predmetom žiadosti. Z toho bolo zrejmé, že povinná osoba nemala na základe čoho dospieť k záveru, či a v akom rozsahu sa na tieto informácie vzťahuje zákonný dôvod odmietnutia prístupu k informáciám. Taktiež verejný ochranca práv zistil, že povinná osoba sa nedostatočne vysporiadala s otázkou rozsahu možného uplatnenia obmedzenia prístupu k informáciám z dôvodu ochrany osobnosti, súkromia a osobných údajov. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny rozhodol o nesprístupnení informácií z dôvodu ochrany osobnosti, súkromia a osobných údajov účastníčok konania. Dôvod a rozsah obmedzenia prístupu k informáciám bolo potrebné posudzovať pre každú z účastníčok samostatne.

Verejný ochranca práv poukázal na skutočnosť, že podávateľka podnetu je dcérou zomrelej účastníčky konania, teda jej blízkou osobou, ktorú priamo zákon oprávňuje udeliť súhlas na sprístupnenie informácií. Vo vzťahu k informáciám, ktoré sa týkajú osobnosti, súkromia a osobných údajov jej matky preto nie je možné takéto informácie nesprístupniť. Preto mal verejný ochranca práv za preukázané, že došlo k porušeniu základného práva na informácie. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny na žiadosť verejného ochrancu práv odstránil vytknuté nedostatky a sprístupnil požadované informácie.

Porušenie základného práva na informácie obcami a mestom

„Chcem podať sťažnosť na porušenie zákona o sprístupnenie informácií v zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám v znení neskorších predpisov“, napísala verejnému ochrancovi práv podávateľka podnetu, ktorá svoju žiadosť adresovala starostovi v novembri 2009.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že žiadosťou o sprístupnenie informácií z novembra 2009 podávateľka podnetu žiadala o sprístupnenie informácií týkajúcich sa prestavby bývalej otvorenej ladvovej plochy na parkovisko. Rovnako v novembri 2009 bola mestskej časti doručená identická žiadosť iného žiadateľa. V oboch žiadosťiach bolo uvedené, že žiadosti sú podané: „V mene vlastníkov a nájomcov obytného domu...“. Žiadosti však neobsahovali plnomocenstvá od týchto vlastníkov a nájomcov.

Pretože obe žiadosti boli obsahovo a rozsahovo identické, boli pridelené do jedného spisu. Po zhromaždení všetkých požadovaných informácií bola žiadosť iného žiadateľa kladne vybavená sprístupnením požadovaných informácií. Rovnaké informácie však, pravdepodobne nedôslednosťou mestskej časti alebo omylom, neboli odoslané podávateľke podnetu ako ďalšej žiadateľke. Mestská časť sa bránila, že v už vybavenej žiadosti bolo uvedené, že žiadateľ zastupuje vlastníkov a nájomcov bytov, ktorou je aj podávateľka, čo však bez preukázania plnomocenstva, ktorým by podávateľka oprávnila iného žiadateľa, aby ju pri vybavovaní žiadosti o sprístupnenie informácií zastupoval, nie je možné akceptovať.

Zákonný dôvod nesprístupnenia informácií v prípade žiadosti podávateľky nebol preukázaný. Na základe toho mal verejný ochranca práv za preukázané, že došlo k porušeniu základného práva na informácie. Mestská časť po zistení nedostatkov požadované informácie podávateľke podnetu sprístupnila. Verejný

ochranca práv požiadal starostu mestskej časti, aby pro futuro prijal také organizačno-technické opatrenia pri vybavovaní žiadostí o sprístupnenie informácií, ktoré by zamedzovali zopakovaníu obdobných nedostatkov v budúcnosti.

Nespokojnosť s postupom mesta pri sprístupňovaní informácií vyjadroval podávateľ podnetu, ktorý verejnemu ochrancovi práv zaslal svoju žiadosť o informácie a súvisiacu elektronickú komunikáciu s mestom v tejto veci.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že žiadosťou o sprístupnenie informácií, doručenu mestu v decembri 2008, podávateľ podnetu žiadal o sprístupnenie fotokópie zmluvy medzi mestom a obchodnou spoločnosťou, ktorá stavia v ich meste obchodný dom. Mesto podávateľa vyzvalo, aby spresnil: „ktorej resp. ktorých informácií z dotknutej zmluvy sa žiadosť týka“. Z odpovede podávateľa na výzvu bolo zrejmé, že požaduje, aby mu bol poskytnutý: „kompletný, jednoznačne špecifikovaný existujúci dokument“, teda že požaduje úplný text dotknutej zmluvy. Mesto následne v januári 2009 podávateľa informovalo, že bez spresnenia žiadosti o sprístupnenie informácií nie je možné požadované informácie sprístupniť a argumentovalo, že ide o informácie, ktoré mu boli odovzdané osobou, ktorej takúto povinnosť zákon neukladá. Podľa zákona povinná osoba obmedzí sprístupnenie informácie, ak jej bola odovzdaná osobou, ktorej takú povinnosť zákon neukladá a ktorá na výzvu povinnej osoby písomne oznámila, že so sprístupnením informácie nesúhlasí. Podávateľ v reakcii vyjadril nesúhlas s uvedeným odôvodnením mesta. Listom z januára 2009 mesto poskytlo podávateľovi stručný výpis hlavných častí požadovanej zmluvy. Súčasne mu mesto ponúklo možnosť osobného nahliadnutia do zmluvy. Mesto verejnemu ochrancovi práv oznámilo, že počas zasadnutia mestského zastupiteľstva v marci 2009 bola opakovane podávateľovi podnetu ponúknutá možnosť nahliadnutia do zmluvy, ktorú odmietol.

Z viacerých ustanovení zákona o slobode informácií vyplýva, že prioritne žiadateľ určuje, akou formou mu majú byť požadované informácie sprístupnené. Len ak informáciu nemožno sprístupniť spôsobom určeným žiadateľom, dohodne povinná osoba so žiadateľom iný spôsob sprístupnenia informácie. Pri preskúmaní podnetu nebola zistená prekážka, brániaca sprístupneniu informácií požadovanou formou, teda vyhotovením fotokópie požadovanej zmluvy, v prípade potreby po vykonaní obmedzení podľa zákona. Pôvodcom textu zmluvy a informácií v nej obsiahnutých sú vždy obe zmluvné strany. Nie je preto možné obmedziť prístup k celému textu zmluvy z dôvodu, že druhá strana informácie nemala podľa zákona povinnosť poskytnúť.

Tento zákonný dôvod odmietnutia prístupu k informáciám navyše nie je možné použiť, ak ide o informácie, ktoré sa získali za verejné financie, alebo ak sú to informácie týkajúce sa použitia takých prostriedkov, alebo ak ide o informácie o nakladaní s majetkom štátu alebo majetkom obce. Požadovaná zmluva sa však týkala aj výstavby miestnych komunikácií, vyporiadavania vlastníckeho práva k pozemkom dotknutým výstavbou a obsahovala záväzok prevodu takto získaných pozemkov do vlastníctva mesta. Je teda zrejmé, že niektoré ustanovenia zmluvy sa týkali aj použitia verejných prostriedkov.

Na základe vyššie uvedeného mal verejný ochranca práv za preukázané, že pri vybavovaní žiadosti podávateľa neposkytnutím informácií v zákonom stanovenom rozsahu a forme, došlo k porušeniu základného práva na informácie. Fotokópia zmluvy bola podávateľovi zaslaná mestom poštou.

„Domáham sa písomnej informácie o celkovom príjme starostu obce a poslancov OZ za rok 2008. Na moju žiadosť a urgenciu starosta doposiaľ neodpovedal.“, napísal v podnete verejnemu ochrancovi práv obyvateľ malej obce v strede Slovenska.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že vo februári 2009 bola obci doručená žiadosť podávateľa podnetu o poskytnutie informácií podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám v znení neskorších predpisov, v ktorej žiadal o poskytnutie informácií týkajúcich sa príjmov starostu obce a poslancov obecného zastupiteľstva za rok 2008. V marci 2009 bola obci doručená urgencia žiadosti.

Podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov žiadosť o sprístupnenie informácií povinná

osoba vybaví bez zbytočného odkladu, najneskôr do ôsmich pracovných dní odo dňa podania žiadosti alebo odo dňa odstránenia nedostatkov žiadosti, ak tento zákon neustanovuje inak.

Preskúmaním podnetu mal verejný ochranca práv za preukázané, že pri vybavovaní žiadosti podávateľa o poskytnutie informácií došlo k porušeniu jeho základného práva na informácie. Obec požadované informácie podávateľovi poskytla listom z augusta 2009.

Osobne prišiel verejnému ochrancovi práv podávateľ podať podnet, v ktorom namietal postup obce vo veci jeho žiadosti o sprístupnenie informácií podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov a nečinnosť obce vo veci žiadosti o odpredanie nehnuteľností.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že ešte v júni 2008 bola obci doručená žiadosť o poskytnutie informácií, v ktorej od obce podávateľ podnetu žiadal poskytnutie fotokópie plánu cesty v lokalite, kde sa nachádza jeho nehnuteľnosť a výpis z uznesenia obecného zastupiteľstva z decembra 1991.

V odpovedi z júla 2008 obec uvádza: „Projektová dokumentácia na cestu, v lokalite, kde sa nachádza aj Vaša nehnuteľnosť je spracovaná a nachádza sa na obecnom úrade a bude použitá k ďalšiemu vybavovaniu. Uznesenie z decembra 1991 bolo použité pri kúpe pozemku, ktorý ste kúpili od obce na základe kúpnej zmluvy, ktorá bola riadne registrovaná v správe katastra v máji 2004.“

Neposkytnutím podávateľom požadovaných informácií, ktorých poskytnutie stanovuje zákon o slobode informácií, došlo k porušeniu práva na informácie, zaručeného čl. 26 Ústavy Slovenskej republiky. Na základe preukázaných zistení verejný ochranca práv oznámil obci výsledky vybavenia podnetu a súčasne navrhol, aby prijala opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov. Obec listom uviedla, že nedostatky pri vybavovaní žiadosti o informácie boli odstránené a snímka z projektovej dokumentácie uvedenej cesty bola zaslaná. Keďže obec pri vybavovaní žiadosti nezohľadnila žiadosť o zaslanie fotokópie uznesenia obecného zastupiteľstva z decembra 1991, požiadal verejný ochranca práv obec o doplnenie prijatých opatrení. Následne bola podávateľovi zaslaná aj požadovaná fotokópia uznesenia obecného zastupiteľstva.

2.1.6. Právo vlastníť majetok

V **3 prípadoch** verejný ochranca práv preukázal aj porušenie práva **podľa článku 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky**, podľa ktorého má **každý právo vlastníť majetok**. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Dedenie sa zaručuje.

Porušenie vlastníckeho práva obvodným pozemkovým úradom

„S manželom sme zdravotne ťažko postihnutí a mali sme v úmysle dožiť v starobe v obci, kde máme prechodný pobyt v nehnuteľnosti, o ktorú sa jedná a kde sa na mne stala krivda. Na základe nezákonných a pre mňa nepochopiteľných rozhodnutí štátnych zamestnancov sa voči mne dopustili majetkovej ujmy“, napísala v podnete verejnému ochrancovi práv podávateľka podnetu, ktorá namietala rozhodovanie obvodného pozemkového úradu, na základe ktorého bola podľa zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov vydaná časť jej nehnuteľnosti iným osobám. Namietala tiež postup obvodného pozemkového úradu pri doručovaní rozhodnutia, ktoré jej bolo zasielané s uvedením nesprávneho krstného mena. V tejto súvislosti podávateľka podnetu vyjadrila názor: „V danom prípade sa jednalo aj o obchádzanie mojej osoby pri vydávaní a doručovaní rozhodnutia, ktoré podľa môjho názoru bolo úmyselne zasielané na iné krstné meno.“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že oprávnená osoba si na základe zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení

neskorších predpisov v decembri 1992 uplatnila nárok na vydanie nehnuteľností. Za účelom presnej identifikácie nehnuteľností, ktorých sa uplatnený nárok týkal, bol vyhotovený geometrický plán, na základe ktorého bolo zistené, že sa uplatnený nárok týka aj časti nehnuteľností, vo vlastníctve podávateľky. Obvodný pozemkový úrad vydal v marci 2007 rozhodnutie, ktorým rozhodol o vydaní časti nehnuteľnosti, vo vlastníctve podávateľky. Ako vlastníčka predmetnej nehnuteľnosti, bola podávateľka podľa zákona účastníčkou tohto konania. Obvodný pozemkový úrad však nedodrжал zákonný postup voči nej ako účastníčke konania, keď už v rozdeľovníku rozhodnutia uviedol jej nesprávne údaje. Zásielka bola odosielaná na nesprávne meno, v dôsledku čoho bola obvodnému pozemkovému úradu vrátená z dôvodu, že adresát je neznámy. Preto požiadal Register obyvateľov Slovenskej republiky o poskytnutie adresy trvalého pobytu podávateľky. Následne opätovne doručoval rozhodnutie síce na správnu adresu, no s nesprávne uvedeným krstným menom. Zásielka bola opäť vrátená z dôvodu, že adresát je neznámy. Pri doručovaní opravného rozhodnutia bola zásielka vrátená ako neprevzatá v odbernej lehote.

Podstata základného práva na súdnu a inú právnu ochranu spočíva v oprávnení každého reálne sa domáhať ochrany svojich práv na súde alebo inom orgáne, a tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu alebo orgánu štátu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola označenému právu poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré ustanovenie o súdnej a inej právnej ochrane vykonávajú. Nespočíva len v práve domáhať sa súdnej a inej právnej ochrany, ale túto aj v určitej kvalite, t. j. zákonom ustanoveným postupom súdu a štátneho orgánu, dostať.

Zo zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov vyplýva jednak povinnosť správneho orgánu postupovať v konaní v úzkej súčinnosti s účastníkmi konania, ako aj povinnosť riadne doručiť rozhodnutie účastníkom konania. Súčasťou procesných práv účastníka konania je, okrem iných, aj právo podať opravný prostriedok proti rozhodnutiu. Nesprávnym doručovaním rozhodnutia obvodným pozemkovým úradom došlo k zásahu do procesných práv podávateľky a tým aj k porušeniu jej základného práva na právnu ochranu. Nemožnosť uplatnenia procesných práv podávateľky ako účastníčky sa v tomto prípade negatívne prejavila aj v obsahu rozhodnutí obvodného pozemkového úradu.

Ako je zjavné z dvoch rozporných rozhodnutí obvodného pozemkového úradu, pre rozhodnutie o uplatnenom nároku na navrátenie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam bola podstatná aj otázka vlastníckeho práva k dotknutým nehnuteľnostiam a otázka právneho titulu nadobudnutia vlastníckeho práva.

Podľa ustanovenia § 11 ods. 1 písm. a) zákona č. 229/1991 Zb. pozemky alebo ich časti nemožno vydať v prípade, že pozemok je vo vlastníctve fyzickej osoby alebo k pozemku bolo zriadené právo osobného užívania, s výnimkou prípadov uvedených v § ustanovení 8. Podľa ustanovenia § 5 ods. 3 zákona č. 229/1991 Zb. povinná osoba je povinná s nehnuteľnosťami až do ich vydania oprávnenej osobe nakladať so starostlivosťou riadneho hospodára, odo dňa účinnosti tohto zákona nemôže tieto veci, ich súčasti a príslušenstvo previesť do vlastníctva iného. Také právne úkony sú neplatné.

Vlastnícke právo k dotknutým nehnuteľnostiam, nadobudla podávateľka podnetu na základe troch právnych titulov. Na základe darovacej zmluvy z decembra 1987 od svojej matky a na základe dvoch kúpnych zmlúv z marca 1995, pričom predávajúcim bola pri jednej z kúpnych zmlúv obec (potenciálne povinná osoba podľa zákona č. 229/1991 Zb.).

Obvodný pozemkový úrad (bez toho, aby podávateľke ako účastníčke konania umožnil riadne využiť jej procesné oprávnenia) vo svojom rozhodnutí a jeho neskoršej oprave nesprávne dospel k záveru, že podávateľka nehnuteľnosť nadobudla od obce, na základe čoho dospel k záveru, že táto kúpna zmluva bola neplatná a dotknutú nehnuteľnosť v reštitúcii rozhodnutím vydal iným osobám. V skutočnosti však podávateľka nadobudla dotknutú nehnuteľnosť darovaním od svojej matky. Obvodný pozemkový úrad v rozpore so zákonom rozhodol o vydaní dotknutej nehnuteľnosti reštituentom.

Podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky každý má právo vlastniť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Dedenie sa zaručuje. Slovné spojenie „právo na ochranu“ implikuje v sebe aj potrebu minimálnych garancií procesnej povahy, ktorých nedodržanie môže mať za následok jeho porušenie popri porušení základného práva na súdnu a inú právnu ochranu. Preto, ak

nepriaznivé rozhodnutie obvodného pozemkového úradu je výsledkom konania, v ktorom podávateľka podnetu nemala možnosť domáhať ochrany svojho vlastníckeho práva, a v konaní bol porušený zákon tak, že výkon tohto oprávnenia bol znemožnený, znamená to tiež porušenie základného práva na ochranu vlastníctva.

Na základe vyššie uvedeného verejný ochranca práv preukázal, že v konaní obvodného pozemkového úradu došlo aj k porušeniu základného práva vlastníť majetok.

Po zistení nedostatkov pri doručovaní a ďalších nových skutočností, ktoré si podávateľka podnetu ako účastníčka konania bez svojho zavinenia nemohla uplatniť, bola rozhodnutím obvodného pozemkového úradu z januára 2009 nariadená obnova konania. Následne bolo vydané nové rozhodnutie, proti ktorému sa účastníci konania odvolali. O odvolaní je príslušný v tomto prípade rozhodnúť súd, do rozhodovania ktorého už verejný ochranca práv nemôže zasahovať. Pretože konanie z dôvodu podania opravných prostriedkov nebolo právoplatne ukončené, požiadal verejný ochranca práv riaditeľa obvodného pozemkového úradu o dohľad nad konaním až do jeho právoplatného skončenia, aby sa predišlo zopakovaniu rovnakých pochybení, aké sa stali v pôvodnom konaní pred nariadením obnovy konania.

Porušenie vlastníckeho práva správami katastra

„Mám dotaz na správu katastra: Kto, na akom základe a kedy rozhodol, že sme spoluvlastníci na liste vlastníctva. Na správe katastra mi nič nebolo povedané. No bolo mne s výsmechom povedané, že som slabo chápaný, nerozumiem tomu a na budúce nech pošlem syna. Dožadoval som sa, kto je ich nadriadený, to mi nebolo povedané.“ napísal podávateľ v podnete verejnému ochrancovi práv.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že vlastnícke právo k predmetným nehnuteľnostiam nadobudol podávateľ podnetu dedením, a to na základe dedičských rozhodnutí z roku 1973 a z roku 1980 po poručiťovi – otcovi podávateľa podnetu. Na základe zákona č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov následne prebehlo konanie o obnove evidencie niektorých pozemkov a právnych vzťahov k nim, v ktorom došlo k zostaveniu registra obnovenej evidencie pozemkov („ROEP“) a k zápisu registra obnovenej evidencie pozemkov do katastra nehnuteľností. Pri porovnaní výšky spoluvlastníckych podielov podľa dedičských rozhodnutí z roku 1973 a 1980 a spoluvlastníckych podielov zapísaných na základe registra obnovenej evidencie pozemkov na listy vlastníctva verejný ochranca práv preukázal, že došlo k zápisom spoluvlastníckeho podielu odlišného od spoluvlastníckeho podielu uvedeného v dedičskom rozhodnutí z roku 1973. Preto mal za preukázané, že rozhodnutím o schválení ROEP vtedy príslušného okresného úradu, ktorého je správa katastra právnym nástupcom, došlo k porušeniu základného práva vlastníť majetok, zaručeného čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

O zmene údajov ROEP možno rozhodnúť do troch rokov od zápisu do katastra nehnuteľností. Zápis ROEP do katastra nehnuteľností bol uskutočnený v roku 2000. Vzhľadom na skutočnosť, že od zápisu ROEP uplynuli viac ako tri roky, nebolo možné v tejto veci navrhovať ďalšie opatrenia. Preto verejný ochranca práv poučil podávateľa podnetu, že spory o vlastnícke právo, vrátane sporov o výšku spoluvlastníckych podielov, prejednávajú a rozhodujú súdy.

Osobne prišla podať podnet verejnému ochrancovi práv podávateľka, namietajúca nečinnosť správy katastra v konaní začatom v roku 2005, ktoré sa týkalo duplicity vlastníckeho práva k pozemkom.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že správa katastra v rámci svojej činnosti zistila, že v katastri nehnuteľností došlo k duplicitnému zápisu nehnuteľností ako aj vlastníkov nehnuteľností. Z dôvodu zistenej duplicity z vlastného podnetu (ex offa) začala konanie, ktoré pôvodne sama označila ako konanie o oprave chyby, v rámci ktorého začala prešetrovať zistený duplicitný zápis. Ako dátum začatia konania správa katastra označuje október 2005. Pokiaľ sa konanie začína na podnet správneho orgánu, je konanie začaté dňom, keď tento orgán urobil voči účastníkovi konania prvý úkon. V zabezpečenej spisovej dokumentácii

z konania, vedeného na správe katastra sa nenachádza uvedený prvý úkon správneho orgánu, ktorým by správny orgán účastníkom konania oznámil, že ex offio začína konanie o oprave chyby, a v ktorom by vymedzil predmet konania. Na základe výsledkov prešetrovania zmien údajov katastra správa katastra zapísala na dotknuté LV poznámku o spochybnení hodnovernosti údajov katastra o práve k nehnuteľnosti. Z výsledkov prešetrovania údajov správou katastra vyplynulo, že duplicita zápisov nehnuteľností a vlastníkov nehnuteľností vznikla zápismi vykonanými v roku 1992 a 1997. Na základe žiadosti o zápis vlastníckeho práva podľa výmeru o vlastníctve pôdy z januára 1949 došlo v roku 1992 k zápisu vlastníckeho práva súkromnej osoby k pozemkom v registri E katastra nehnuteľností. Na základe žiadosti mesta podľa hospodárskej zmluvy došlo z zápisu vlastníckeho práva mesta k nehnuteľnostiam v registri C. Ako však preukázala až neskôr vyhotovená identifikácia parciel, dotknutá pozemnoknižná parcela (pozemok registra E) zodpovedá časti nehnuteľností zapísaných v prospech mesta v registri C katastra nehnuteľností. Zároveň bolo preskúmaním podnetu zistené, že po vzniku duplicity bola táto navyše prekrytá ďalšími právnymi úkonmi. Mesto začalo od roku 1999 uzatvárať zmluvy o prevode vlastníctva k bytom nachádzajúcim sa na duplicitou dotknutých pozemkoch. Tak nadobudla spoluvlastnícke právo k dotknutým pozemkom aj podávateľka podnetu.

Verejný ochranca práv zistil, že podstata problému vznikla pri zápise vlastníckeho práva záznamom pri preberaní predloženej hospodárskej zmluvy a geometrického plánu, počas ktorého si správa katastra nevšimla ich vzájomný rozpor. Nedôslednou kontrolou podkladov na záznam do katastra nehnuteľností správa katastra nezistila uvedený rozpor a preto došlo k vzniku duplicitného zápisu dotknutých nehnuteľností v registri E a v registri C. Je zrejmé, že duplicitným zápisom dotknutých nehnuteľností a vlastníkov dotknutých nehnuteľností došlo k spochybneniu hodnovernosti údajov v katastri nehnuteľností, vrátane vlastníckeho práva dotknutých vlastníkov a vplyvom zápisu obmedzujúcej poznámky (ktorá je priamym následkom vzniknutej duplicity), aj k obmedzeniu dispozičného oprávnenia dotknutých vlastníkov nehnuteľností.

Výsledkami vybavovania podnetu mal preto verejný ochranca práv za preukázané, že záznamom do katastra nehnuteľností z roku 1997, v dôsledku ktorého v katastri nehnuteľností vznikla duplicita zápisov nehnuteľností, aj vlastníkov nehnuteľností, došlo k porušeniu základného práva vlastníť majetok, zaručeného ustanovením čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Pretože duplicita zápisov nehnuteľností a vlastníkov nehnuteľností bola navyše prekrytá ďalšími právnymi úkonmi, nie je správa katastra oprávnená túto duplicitu riešiť v konaní o oprave chyby v katastrálnom operáte. Problematickú duplicitu je už možné riešiť len uzatvorením dohody všetkých dotknutých vlastníkov, alebo rozhodnutím súdu. Aj napriek skutočnosti, že v tomto konkrétnom prípade nie je možné prijatie opatrení na odstránenie zistených nedostatkov zo strany správy katastra, požiadal verejný ochranca práv správu katastra o prijatie organizačno-technických opatrení, ktoré by zamedzovali opakovaniu takýchto nedostatkov v budúcnosti.

Záverom k preukázaným porušeniam základných práv a slobôd

Preukázané porušenia uvedených základných práv a slobôd, na rozdiel od práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, boli predstaviteľmi príslušných orgánov verejnej správy, ktoré tieto práva porušili zdôvodnené v stanoviskách verejnému ochrancovi práv najmä **individuálnou chybou úradníka**.

Verejný ochranca práv preukázal aj **neznalosť právnej úpravy**, podľa ktorej príslušný orgán verejnej správy konal, osobitne **v aplikačnej praxi**. Preto opakovane verejný ochranca práv zdôrazňuje nevyhnutnosť klásť dôraz na kvalitný výber odborne pripravených úradníkov orgánov verejnej správy, ako aj nevyhnutnosť ich neustáleho ďalšieho vzdelávania.

Vydávanie výkladových pravidiel príslušných právnych úprav nadriadenými orgánmi, ako aj **vyvozdovanie zodpovednosti z individuálnych pochybení**, vrátane **náhrady škody** občanom verejný ochranca práv naďalej považuje za nevyhnutné, a to aj vo vzťahu **k zvyšovaniu dôvery občanov ku konaniu orgánov verejnej správy a štátu vôbec**.

2.1.7. K preukázanému porušeniu základného práva z predchádzajúcich správ o činnosti

V už dvoch správach o činnosti verejný ochranca práv informoval o preukázaní porušenia **práva na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním a zverejňovaním údajov a ochranu osobnosti** vo veci podávateľa podnetu, ktorý namietal, že **Ústav pamäti národa sa odmieta zdržať ďalšieho zverejňovania údajov o jeho osobe** napriek tomu, že mu predložil právoplatné rozhodnutie **Mestského súdu v Prahe z októbra 1997** vo veci ochrany osobnosti, podľa ktorého bol v materiáloch bývalej Štátnej bezpečnosti evidovaný ako tajný spolupracovník v kategórii ustanovenia § 2 ods. 1 písm. b) zákona č. 451/1991 Sb. (rezident, agent, držiteľ požičaného bytu, držiteľ konšpiračného bytu, informátor alebo ideový spolupracovník Štátnej bezpečnosti) **neoprávnene**.

Navrhované opatrenia verejného ochrancu práv, cieľom ktorých bolo dosiahnuť **spravodlivú rovnováhu medzi ochranou legitímneho cieľa vo verejnom záujme** (zabezpečenie práva na informácie v súlade s účelom zákona o pamäti národa, rešpektujúc záujem zachovania historického a dokumentačného charakteru dokumentov zverejňovaných Ústavom pamäti národa) a **zaručenými základnými právami jednotlivca** (právo na ochranu osobnosti a právo na ochranu osobných údajov), neboli zo strany Ústavu pamäti národa akceptované. **Ústav pamäti národa doposiaľ odmieta zverejnenie odkazu na súvisiace súdne rozhodnutie**.

V predchádzajúcej správe o činnosti verejný ochranca práv informoval, že nakoľko sa nemôže zmieriť s nedoriešenou situáciou, keď štátom poverená inštitúcia (zvlášť taká, zmyslom ktorej je dokumentácia praktík totalitného režimu) napriek upozorneniam a opakovaným výzvam **naďalej porušuje základné práva podávateľa** podnetu, ktorý sa na verejného ochrancu práv obrátil vo viere v ich rešpektovanie (a obdobným spôsobom je spôsobilá zasiahnuť aj do základných práv širšieho okruhu osôb), využil svoje oprávnenie a uvedeňý prípad **predložil vláde Slovenskej republiky**. Listom zo dňa 8. apríla 2008 verejný ochranca práv využil svoje oprávnenie podľa ustanovenia § 19 ods. 3 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov, podľa ktorého, ak verejný ochranca práv nesúhlasí so stanoviskom orgánu verejnej správy alebo ak prijaté opatrenia považuje za nedostatočné, vyrozumie o tom orgán nadriadený orgánu verejnej správy, proti ktorému podnet smeruje a ak takého orgánu niet, vládu Slovenskej republiky. Ďalej informoval, že predseda vlády Slovenskej republiky listom doručeným dňa 19. januára 2009 požiadal verejného ochrancu práv o poskytnutie doplňujúcich písomností k veci. Verejný ochranca práv listom zo dňa 23. januára 2009 spolu s predložením vyžiadaných podkladov upriamil pozornosť vlády Slovenskej republiky na skutočnosť, že zaradenie vlastného vyjadrenia podávateľa podnetu k obsahu zväzku alebo k faktu registrácie v evidencii v informačných systémoch zväzkov bezpečnostných zložiek a ďalší postup Ústavu pamäti národa podľa ustanovenia § 23 ods. 2 zákona č. 553/2002 Z. z. o sprístupnení dokumentov o činnosti bezpečnostných zložiek štátu 1939–1989 a o založení Ústavu pamäti národa a o doplnení niektorých zákonov (zákon o pamäti národa), na ktoré sa Ústav pamäti národa odvoláva v liste zo dňa 3. apríla 2008, sa týka **sprístupňovania zákonom ustanoveného rozsahu dokumentov, nie ich zverejňovania**, proti ktorému smerujú výhrady verejného ochrancu práv. Preto Ústavom pamäti národa navrhované riešenie nemohol akceptovať.

V poslednej správe o činnosti verejný ochranca práv na záver k uvedenej veci konštatoval, že očakáva, že vychádzajúc z predloženej spisovej dokumentácie sa vláda Slovenskej republiky bude vecou zodpovedne zaoberať a opätovne vo veci apeloval aj na Národnú radu Slovenskej republiky.

Verejný ochranca práv považuje za potrebné Národnú radu Slovenskej republiky informovať, že za posledný rok činnosti verejnému ochrancovi práv nebolo doručené žiadne stanovisko k danej veci.

2.2. Preukázané porušenia zákona

Podľa ustanovenia § 20 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov, ak pri vybavovaní podnetu verejný ochranca práv zistí skutočnosti nasvedčujúce tomu, že pri

činnosti orgánu verejnej správy bol spáchaný trestný čin, priestupok, iný správny delikt alebo disciplinárne previnenie alebo že **bola porušená povinnosť ustanovená zákonom**, oznámi to príslušnému orgánu.

V uplynulom roku činnosti verejný ochranca práv porušenie zákona preukázal celkom **v 34 prípadoch**, a to **v konaní Sociálnej poisťovne, obcí a miest i samosprávnych krajov, ďalej obvodných úradov, správ katastra, Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky i Poľnohospodárskej platobnej agentúry a univerzity**.

Porušenie zákona v konaní Sociálnej poisťovne

Matka troch detí v podnete verejnému ochrancovi práv napísala: „Prosím Vás o pomoc! Od augusta minulého roku mi zastavili peniaze, je to už 5 mesiacov. Som sama s deťmi a prišla som aj o prácu. Je to ťažké. Náš exekútor nevie povedať prečo peniaze neposielajú.“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že Sociálna poisťovňa vykonáva zrážky z dôchodku otca detí od 14. septembra 2008 na základe príkazu na začatie exekúcie z 2. júna 2008, ktorým súdny exekútor nariadil exekúciu na úhradu pohľadávky bežného výživného a nedoplatku na výživnom v prospech detí podávateľky podnetu. O vykonávaní zrážok z dôchodku povinného od septembra 2008 bola podávateľka informovaná s tým, že zrazené sumy sa jej budú poukazovať po doručení príkazu na vykonanie exekúcie. Exekučný príkaz z 25. augusta 2008, ktorým súdny exekútor nariadil poukazovať zrazené sumy z dôchodku povinného na svoj účet, bol Sociálnej poisťovni doručený až 18. novembra 2008. Po doručení uvedeného exekučného príkazu spracovala Sociálna poisťovňa po účtovníckej stránke poukazanie zrazených súm za september až december 2008 a pravidelné mesačné poukazovanie zrazených súm od januára 2009 na účet súdneho exekútora. Uvedená transakcia však nebola úspešná a zrážky z dôchodku povinného za september až december 2008 a za január 2009 poukázané neboli. Sociálna poisťovňa toto pochybenie napravila a uvedené platby poukázala dňa 2. februára 2009. Za február 2009 bolo poukazanie zabezpečené dňa 4. marca 2009. Od marca 2009 sa zrazené sumy poukazujú hromadným mesačným poukazom. Podľa vyjadrenia generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne k oneskorenému poukázaniu zrážok z dôchodku povinného došlo v súvislosti s nevyhnutnou úpravou informačného systému Sociálnej poisťovne pri prechode na euro a s vykonaním hromadného zvýšenia dôchodkov od 1. januára 2009. Takéto ospravedlnenie pochybenia, ktoré spôsobilo ohrozenie výživy maloletých detí však neobstojí.

Na základe uvedeného verejný ochranca práv konštatoval, že oneskoreným poukázaním zrazených súm z dôchodku povinného Sociálna poisťovňa porušila ustanovenie § 67 ods. 3 zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti a o zmene a doplnení ďalších zákonov, v zmysle ktorého mala Sociálna poisťovňa povinnosť vyplácať oprávnenému sumy zrazené z dôchodku povinného odo dňa doručenia exekučného príkazu, v tomto prípade od 18. novembra 2008.

Na verejného ochrancu práv sa obrátil podávateľ s otázkou: „Chcem sa opýtať ako odôvodniť nezaplatenie splátok, napr. za elektriku alebo deťom, že nemáme čo jesť, keď toto bol jediný zdroj príjmu a po ukončení PN som zostal nezamestnaný?“

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že podávateľ bol dočasne práceneschopným od 8. januára 2009 do 1. apríla 2009. Potvrdenie o ukončení dočasnej práceneschopnosti doručil pobočke Sociálnej poisťovne dňa 6. apríla 2009. Keďže príslušná na výplatu nemocenského bola iná pobočka, došlo k postúpeniu podania na príslušnú pobočku. Toto podanie však z neznámych príčin na príslušnú pobočku nebolo doručené. Preto bolo potrebné vystaviť náhradné hlásenie, ktoré bolo príslušnej pobočke doručené až dňa 30. apríla 2009. Sociálna poisťovňa poukázala podávateľovi nemocenské za mesiac marec 2009 poštovým poukazom so splatnosťou 18. mája 2009.

Podľa zákona o sociálnom poistení nemocenské dávky sa vyplácajú mesačne pozadu v lehotách určených Sociálnou poisťovňou. Ak organizačná zložka Sociálnej poisťovne nie je príslušná na rozhodnutie, je

povinná podanie bez meškania postúpiť príslušnej organizačnej zložke a upovedomiť o tom účastníka konania. Zároveň poberateľ dávky je povinný oznámiť Sociálnej poisťovni ukončenie dočasnej pracovnej neschopnosti do troch dní odo dňa skončenia dočasnej pracovnej neschopnosti, ak dočasná pracovná neschopnosť trvala viac ako desať dní. Zákon o sociálnom poistení výslovne nehovorí o tom, dokedy je potrebné predložiť doklady o trvaní dočasnej práceneschopnosti tak, aby nemocenské za príslušný mesiac bolo vyplatené v nasledujúcom mesiaci. Výplata nemocenských dávok sa uskutočňuje hromadne v pravidelných výplatných termínoch. Na zabezpečenie výplaty je potrebné vykonať viacero úkonov na rôznych útvaroch, čo si vyžaduje určitý časový úsek. Preto Sociálna poisťovňa nie je schopná zabezpečiť výplatu týchto dávok vo svojich pravidelných výplatných termínoch, ak nie sú potrebné doklady doručené včas, spravidla najneskôr do tretieho dňa príslušného kalendárneho mesiaca. Keďže doklad o ukončení dočasnej práceneschopnosti podávateľ odovzdal po lehote ustanovenej zákonom a na nepríslušnej pobočke, Sociálna poisťovňa by mu nemocenské za mesiac marec 2009 nebola schopná vyplatiť v mesiaci apríl 2009. Hoci zákon o sociálnom poistení neukladá Sociálnej poisťovni povinnosť postupovať podania žiadateľov o dávky doporučené a v dôsledku toho nebolo možné jednoznačne zistiť, či k pochybeniu nedošlo na strane pošty, verejný ochranca práv dospel k záveru, že Sociálna poisťovňa musí niesť zodpovednosť za dokumentáciu svojich poistencov. Je neprijateľné, aby sa podania pri ich postúpení stratili. Ak sa tak aj stane, je potrebné, aby bolo možné zistiť ako k tomu došlo a kto uvedenú situáciu spôsobil. Navyše, Sociálna poisťovňa je zodpovedná za ochranu osobných údajov svojich poistencov podľa zákona č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov v znení neskorších predpisov, v zmysle ktorého za bezpečnosť osobných údajov zodpovedá prevádzkovateľ a sprostredkovateľ tým, že ich chráni pred náhodným, ako aj nezákonným poškodením a zničením, náhodnou stratou, zmenou, nedovoleným prístupom a sprístupnením, ako aj pred akýmkoľvek inými neprípustnými formami spracúvania. Na tento účel prijme primerané technické, organizačné a personálne opatrenia zodpovedajúce spôsobu spracúvania.

Vzhľadom k tomu, že pri vybavení podnetu podávateľa verejný ochranca práv zistil nedostatky v činnosti pobočky Sociálnej poisťovne, najmä vo vzťahu k zákonu na ochranu osobných údajov, požiadal dotknutú pobočku o prijatie adekvátnych opatrení, aby sa zabránilo opakovaniu podobných situácií v budúcnosti. Dotknutá pobočka oznámila prijatie opatrenia, podľa ktorého v obdobných prípadoch budú doklady zasielané doporučenou listovou zásielkou.

Porušenie zákona obcami

„Zo strany matrikárky obecného úradu mi bolo odmietnuté vydanie odpisu rodného listu môjho otca, a to aj napriek tomu, že podľa zákona o matrikách mám na to právo. Preto som požiadal o vydanie stanoviska starostu k vzniknutej situácii. Z odpovede mi je zrejmé, že spomínaný zákon matrikárka ani nevidela. Pre nich sú známosti a osobné presvedčenie prednejšie ako zákon.“ Napísal v podnete verejnému ochrancovi práv nespokojný podávateľ podnetu.

V danom prípade ide o orgán verejnej správy (starosta, resp. matrikárka obecného úradu), nevydanie opisu rodného listu nie je porušením základného práva alebo slobody, tak ako to má na mysli Ústava Slovenskej republiky. Verejný ochranca práv však preskúmaním podnetu zistil, že obecný úrad – matrika a starosta obce odmietli vyhovieť žiadosti s odôvodnením, že otec podávateľa podnetu žiadal nevydať tento výpis a oni rešpektovali jeho žiadosť. Obecný úrad a starosta obce porušili zákon č.154/1994 Z. z. o matrikách v znení neskorších predpisov, pretože si ustanovenie § 18 o vyhotovovaní výpisov z matriky vykladali a aplikovali v rozpore so zákonom a teda porušili povinnosť ustanovenú zákonom. Podľa platnej právnej úpravy bol podávateľ podnetu osobou, na ktorú sa vzťahuje zákonná úprava o úradnom výpise z matriky, pretože je člen rodiny, ktorému oprávnenie na úradný výpis z matriky zákon priznáva.

V stanovisku na žiadosť verejného ochrancu práv sa uvádza, že výpis rodného listu otca podávateľovi podnetu obecný úrad, respektíve matrika obecného úradu obce už vydala, ale opätovne v rozpore so záko-

nom, pretože tak urobila, citujem: „Vzhľadom na to, že otec zrušil svoje doporučenie nevydať jeho rodný list, uvedený dokument vydávame menovanému.“

Na postup obce pri ochrane svojej rodiny pred hlukom z prevádzky pohostinstva v obytnej zóne sa sťažovala matka 9-ročného dieťaťa, ktorá namietala, že sa bezúspešne obracia na obec aj políciu.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že sťažnosť podávateľky podnetu z februára 2007 bolo odpovedané vyjadrením vo februári 2007. Jej ďalšie sťažnosti z februára 2007, z marca 2007, z apríla 2007 a z mája 2007 neboli vybavené oznámením o vybavení sťažnosti podľa zákona o sťažnostiach, len časť z nich bola prerokovávaná na zasadnutí Komisie verejného poriadku obce. Na sťažnosť z júla 2007 bolo zaslané vyjadrenie obce z augusta 2007. Sťažnosť z augusta 2007 takisto nebola vybavená. Opätovné sťažnosti z januára 2008 a z júna 2008 taktiež neboli vybavené, preto vo februári 2009 podala podávateľka podnetu na obec urgenciu všetkých dovtedy nevybavených sťažností. Na túto urgenciu bolo zo strany obce odpovedané v marci 2009. Z konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky vyplýva záver, že vybavovanie sťažností podľa zákona č. 152/1998 Z. z. o sťažnostiach nie je konaním (končiacim rozhodnutím o merite veci), ktoré podlieha ústavnej ochrane podľa ustanovení č. 48 až 50 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústava). Vybavovanie sťažností nemožno považovať za súčasť základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, a tým ani súdneho alebo správneho konania, resp. konania pred iným orgánom Slovenskej republiky upraveného zákonom a jeho zdĺhavým priebehom nemôže dôjsť k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy. Podľa § 13 zákona č. 152/1998 Z. z. o sťažnostiach príslušný orgán verejnej správy je povinný prešetriť a vybaviť sťažnosť do 30 dní odo dňa, keď mu bola sťažnosť doručená. Ak si vybavenie sťažnosti vyžaduje súčinnosť iného orgánu verejnej správy, fyzickej osoby alebo právnickej osoby, príslušný orgán verejnej správy je povinný vybaviť sťažnosť najneskôr do 60 dní odo dňa, keď mu bola doručená. V prípadoch náročných na prešetrovanie sťažnosti môže vedúci orgán verejnej správy predĺžiť lehotu na jej vybavenie o ďalších 30 dní. O každom predĺžení lehoty na vybavenie a o dôvodoch predĺženia je orgán verejnej správy povinný písomne upovedomiť sťažovateľa bez zbytočného odkladu. Keďže obec porušila povinnosť ustanovenú zákonom, bola na túto skutočnosť upozornená oznámením podľa § 20 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov.

Za účelom preskúmania zákonnosti postupu obce pri vybavovaní sťažností ako aj preskúmania zákonnosti Všeobecne záväzného nariadenia obce o pravidlách času predaja v obchode a času prevádzky služieb podala podávateľka podnet na okresnú prokuratúru. Okresná prokuratúra podala v marci 2009 protest prokurátora proti všeobecne záväznému nariadeniu obce, ktorým navrhla predmetné všeobecne záväzné nariadenie v napadnutých častiach ako nezákonné zrušiť a nahradiť ho znením zodpovedajúcim zákonu.

Zo stanoviska Regionálneho úradu verejného zdravotníctva k podnetu týkajúceho sa hluku z prevádzky pohostinstva vyplynulo, že Regionálny úrad verejného zdravotníctva vykoná v predmetnom zariadení v rozsahu svojich kompetencií štátny zdravotný dozor podľa zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Verejný ochranca práv podávateľku podnetu poučil, že ochrany svojich práv týkajúcich sa hluku a vibrácií je možné domáhať sa aj prostredníctvom občianskoprávneho súdu uplatnením žaloby smerujúcej k zdržaniu sa určitého konania.

Porušenie zákona Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky

„Bol som poškodený v nedodržaní zákona o sťažnostiach zo strany Ministerstva spravodlivosti. V exekučnom konaní som bol poškodený aj s pozhnaním štátu (konanie MS).“ Napísal v podnete podávateľ, ktorý namietal nečinnosť Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky pri vybavovaní sťažnosti na postup súdnej exekútorky, ktorú podal v máji 2008.

Z konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky (napr. III. ÚS 11/02–20) vyplýva záver, že vybavovanie sťažností podľa zákona o sťažnostiach nie je konaním (končiacim vydaním rozhodnutia o merrite veci), ktoré podlieha ústavnej ochrane podľa čl. 48 až 50 Ústavy Slovenskej republiky. Vybavovanie sťažností nemožno považovať za súčasť základného práva na nezávislý súdny proces podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, a tým ani súdneho alebo správneho konania, resp. konania pred iným orgánom Slovenskej republiky upraveného zákonom a jeho zdĺhavým priebehom nemôže dôjsť k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Podnet sa teda netýka základných práv a slobôd, verejný ochranca práv však preskúmaním podnetu zistil, že Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky v júli 2008 oznámilo, že podľa ustanovenia § 13 ods. 2 zákona č. 152/1998 Z. z. o sťažnostiach v znení zákona č. 164/2008 Z. z. predĺžilo lehotu na vybavenie sťažnosti. V súvislosti s obsahom „Odpovede na sťažnosť“ z júla 2008 je nutné uviesť, že v ňom absentuje určenie času, o ktorý sa predlžuje lehotu na vybavenie sťažnosti. Podľa ustanovenia § 13 ods. 2 zákona č. 152/1998 Z. z. o sťažnostiach v znení zákona č. 164/2008 Z. z. v prípadoch náročných na prešetrenie sťažnosti môže vedúci orgánu verejnej správy predĺžiť lehotu na jej vybavenie o ďalších 30 dní, pričom však o každom predĺžení lehoty na vybavenie a o dôvodoch predĺženia je orgán verejnej správy povinný písomne upovedomiť sťažovateľa bez zbytočného odkladu. Nakoľko k vybaveniu vyššie uvedenej sťažnosti nedošlo, opätovne sa podávateľ podnetu obrátil na Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky svojimi urgenciami z novembra a decembra 2008. V apríli 2009 bola sťažnosť vybavená zaslaním „Oznámenia o vybavení podania“. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky v predmetnej písomnosti uvádza, že po oboznámení sa s obsahom podania vykonalo účelovú kontrolu exekútorského spisu, v rámci čoho zistilo rozpor konania súdnej exekútorke s Exekučným poriadkom. Vzhľadom na uplynutie objektívnej lehoty na podanie návrhu na začatie disciplinárneho konania voči súdnej exekútorke však minister spravodlivosti návrh na začatie disciplinárneho konania nepodal. Z vyjadrenia Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky na žiadosť verejného ochrancu práv z júna 2009 vyplýva, že podanie z júla 2008 označené ako: „Sťažnosť na postup súdneho exekútora“ Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky vzhľadom na obsah podania posúdilo ako podnet na vykonanie účelovej kontroly exekútorského spisu podľa ustanovenia § 8 ods. 1 písm. b) Exekučného poriadku a z uvedeného dôvodu nepostúpilo podanie Slovenskej komore exekútorov. V tejto súvislosti musel verejný ochranca práv konštatovať zjavný rozpor v postupe Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky pri posudzovaní obsahu podania zo dňa 21. júla 2008, keď na jednej strane dňa 15. júla 2008 oznámilo, že podľa ustanovenia § 13 ods. 2 zákona č. 152/1998 Z. z. o sťažnostiach v znení zákona č. 164/2008 Z. z. predĺžilo lehotu na vybavenie sťažnosti, z čoho je nepochybné, že podanie považovalo za sťažnosť a na strane druhej z obsahu „Oznámenia o vybavení podania“ zo dňa 22. apríla 2009 vyplýva, že predmetné podanie posúdil výlučne ako podnet na vykonanie účelovej previerky exekútorského spisu. Verejný ochranca práv podanie podávateľa podnetu z mája 2009, označené ako: „Sťažnosť na postup súdneho exekútora“ podrobne preskúmal a dospel k záveru, že podľa jeho obsahu (i označenia) ide o sťažnosť na činnosť konkrétneho exekútora podľa ustanovenia § 218a Exekučného poriadku. Vzhľadom na tento skutkový stav bolo podľa ustanovenia § 218a ods. 2 druhá veta Exekučného poriadku zákonnou povinnosťou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky sťažnosť bezodkladne postúpiť Slovenskej komore exekútorov ako orgánu príslušnému na jej vybavenie a o postúpení sťažnosti upovedomiť sťažovateľa. Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky nič nebránilo v tom, aby po postúpení sťažnosti Slovenskej komore exekútorov postupovalo podľa ustanovenia § 8 ods. 1 písm. b) Exekučného poriadku, t. j. vykonalo účelovú previerku exekútorského spisu. Podľa ustanovenia § 218 ods. 1 Exekučného poriadku fyzické osoby a právnické osoby (ďalej len „sťažovateľ“) sa môžu obracať na ministerstvo a na komoru so sťažnosťami na činnosť komory a na činnosť exekútorov. Sťažnosti na činnosť komory vybavuje ministerstvo. Sťažnosti na činnosť exekútorov vybavuje komora. Sťažovateľ môže požiadať ministerstvo o prešetrenie vybavenia jeho sťažnosti komorou. Podľa ustanovenia § 218a ods. 2 druhá veta Exekučného poriadku, ak je sťažnosť podaná na nepríslušnom orgáne, je tento orgán povinný sťažnosť bezodkladne postúpiť orgánu príslušnému na jej vybavenie a o postúpení sťažnosti upovedomiť sťažovateľa.

Keďže Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky porušilo pri vybavovaní sťažnosti zo dňa 21. mája 2008 povinnosť ustanovenú zákonom, súčasná podpredsedníčka vlády a ministerka spravodlivosti Slovenskej republiky verejným ochrancom práv bola na túto skutočnosť upozornená doručením oznámenia o porušení povinnosti ustanovenej zákonom. Zároveň verejný ochranca práv ministerke oznámil, že považujem za potrebné predmetnú sťažnosť bezodkladne doručiť Slovenskej komore exekútorov.

Porušenie zákona univerzitou

Verejnému ochrancovi práv bol doručený aj podnet podávateľky, ktorá sa na neho obrátila s námietkami vo veci rozhodovania jednej z fakúlt univerzity o jej povinnosti platiť školné za jej súbežné štúdium v akademickom roku 2008/2009.

Napriek tomu, že zo strany orgánov fakulty verejný ochranca práv nepreukázal, že by došlo k porušeniu základných práv podávateľky, univerzite dal do pozornosti, že pri preskúmaní podnetu zistil, že časť vnútorného predpisu univerzity nie je v súlade so zákonom, resp. nezohľadňuje v plnej miere zákonné ustanovenia. Podávateľka v čase podania podnetu študovala súbežne v dvoch študijných programoch a poukazovala najmä na to, že jej nebolo umožnené zvoliť si, v ktorom študijnom programe bude študovať bezplatne a za ktorý bude platiť školné, napriek tomu, že jej takéto právo zaručuje ustanovenie čl. 13 ods. 2 písm. k) Študijného poriadku univerzity (vnútorný predpis z roku 2008). Právo rozhodnúť sa, v ktorom študijnom programe bude v príslušnom akademickom roku študovať bezplatne, ak má na bezplatné vysokoškolské štúdium nárok, priznáva zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách v znení neskorších predpisov v ustanovení § 70 ods. 1 písm. k) študentovi, ak sa neho vzťahuje povinnosť uhradiť školné podľa ustanovenia § 92 ods. 5 zákona. Na situáciu podávateľky sa však nevzťahuje ustanovenie § 92 ods. 5 zákona o vysokých školách, ale ustanovenie § 113a ods. 10 zákona o vysokých školách. Zákon jej, ako ani ostatným študentom povinným platiť školné podľa ustanovenia § 113a ods. 10 zákona o vysokých školách, právo rozhodnúť sa nepriznáva. Podľa ustanovenia čl. 13 ods. 2 písm. k) Študijného poriadku univerzity, študent má právo, ak sa na neho vzťahuje povinnosť uhradiť školné z titulu súbežného štúdia, rozhodnúť sa, v ktorom študijnom programe bude v príslušnom akademickom roku študovať bezplatne, ak má na bezplatné štúdium nárok. Študijný poriadok univerzity teda priznáva toto právo všeobecne a nezohľadňuje delenie študentov na skupiny v závislosti od toho, podľa ktorého ustanovenia sú povinní platiť školné. V tomto ohľade preto vnútorný predpis vysokej školy nie je v súlade so zákonom.

2.3. Postúpenie vecí prokuratúre

Podľa ustanovenia § 14 ods. 3 až ods. 5 zákona o verejnom ochrancovi práv, ak verejný ochranca práv zistí **skutočnosti nasvedčujúce tomu, že v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, disciplinárne tresty vojakov, ochranné liečenie, ochranná výchova, ústavné liečenie alebo ústavná výchova, alebo v cele policajného zaistenia je nezákonne držaná osoba**, túto skutočnosť bezodkladne oznámi príslušnému prokurátorovi ako podnet na postup podľa osobitného zákona a upovedomí správu takého miesta a dotknutú osobu. Ak sa podnet týka preskúmania právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy alebo ak verejný ochranca práv dospeje k záveru, že **rozhodnutie orgánu verejnej správy je v rozpore so zákonom alebo s iným všeobecne záväzným právnym predpisom**, môže postúpiť vec na vybavenie príslušnému prokurátorovi, prípadne urobí iné opatrenie, o čom upovedomí podávateľa podnetu. To isté môže urobiť aj s podnetom, ktorý obsahuje návrhy takých opatrení, ktoré patria do pôsobnosti prokuratúry. Prokurátor je povinný v lehotách ustanovených zákonom oznámiť verejnému ochrancovi práv opatrenia, ktoré vykonal na odstránenie nezákonnosti. Podľa ustanovenia § 25 prvá veta zákona o verejnom ochrancovi práv **verejný ochranca práv pri výkone svojej pôsobnosti spolupracuje s príslušnými orgánmi verejnej správy a prokuratúry**.

Podľa ustanovenia § 20 ods. 1 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov **prokurátor vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonov** a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov orgánmi verejnej správy v rozsahu ustanovenom týmto zákonom. Podľa ustanovenia § 21 ods. 1 písm. a) bod 1. zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov prokurátor vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov orgánmi verejnej správy **preskúmaním zákonnosti všeobecne záväzných právnych predpisov vydaných orgánmi verejnej správy**.

Aj v uplynulom roku činnosti sa súčinnosť verejného ochrancu práv s prokuratúrou podľa ustanovenia § 14, ako aj podľa ustanovenia § 25 zákona o verejnom ochrancovi práv ukázala ako mimoriadne prospešná. **Verejný ochranca práv v uplynulom roku činnosti postúpil príslušnému, príp. generálnemu prokurátorovi 90 podnetov**. Išlo predovšetkým o preskúmanie právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy i o podnety obsahujúce závažné skutočnosti nasvedčujúce podozreniu zo spáchania trestnej činnosti.

Verejný ochranca práv postúpil prokuratúre aj „podnet na trestné stíhanie voči policajnému vyšetrovateľovi“, ktorý podala matka, ktorá nebola spokojná s jeho postupom vo veci vyšetrovania trestného činu znásilnenia jej 7-ročnej dcéry, ako aj podnet na „porušenie práv a ohrozenie života“ matky, ktorá namietala postup policajtov obvodného oddelenia Policajného zboru pri zákroku proti jej synovi, nakoľko „v predloženom spisovom materiáli je veľa rozporov a nejasností“.

Aktuálne verejný ochranca práv postúpil príslušnému prokurátorovi aj podnet vo veci zneužitia rodného listu a sobášneho listu bývalou spolubývajúcou, ktorá mala podávateľke podnetu v roku 2006 ukradnúť tieto doklady a porodiť v nemocnici chlapčeka, pričom svoju totožnosť preukázala práve týmito dokladmi. Podávateľka podnetu namietala, že v matrike je uvedená ako matka chlapčeka a ako otec dieťaťa jej manžel. Z doplnení podnetu vyplýva, že v uvedenej veci podala trestné oznámenie, pričom namietala, že „celé to bolo vyhodnotené ako priestupok proti občianskemu spolunažívaniu“. Vyjadrila nespokojnosť s postupom obvodného oddelenia Policajného zboru v danom konaní a v podnete uviedla skutočnosti nasvedčujúce podozreniu zo spáchania trestného činu.

V uplynulom období verejný ochranca práv zaznamenal zvýšený počet podnetov, ktorých podávateľia namietali výšku cien za odber elektrickej energie v súvislosti s rozdelením domácností na „malé a veľké“. V týchto podnetoch sa podávateľia domáhali preskúmania zákonnosti výnosu Úradu pre reguláciu sieťových odvetví č. 2/2008 a rozhodnutí tohto úradu č. 0020/2009/E (pre Západoslovenskú energetiku), č. 0021/2009/E (pre Stredoslovenskú energetiku) a č. 0022/2009/E (pre Východoslovenskú energetiku). Táto problematika bola značne medializovaná. Problém spočíval v zmene systému platenia za odber elektrickej energie. Po novom je sadzba platby závislá práve od množstva odberu elektrickej energie. Pri prekročení určitej hranice boli odberatelia zaradení medzi „veľké domácnosti“, čo teda súviselo s vyššími platbami. Podávateľia týchto podnetov namietali diskrimináciu „na základe majetku“. Taktiež bola namietaná retroaktivita, keďže pre výpočet odberu elektrickej energie sa používa stav za predchádzajúce obdobie. Tieto podnety verejný ochranca práv postúpil na vybavenie generálnemu prokurátorovi Slovenskej republiky. Výsledok vybavenia týchto postúpených podnetov zo strany prokuratúry však bol taký, že podnety boli odložené ako neodôvodnené.

O podaní protestu už verejného ochrancu práv upovedomil príslušný prokurátor po postúpení podnetu na prešetrenie postupu Sociálnej poisťovne pri rozhodovaní o nároku na dávku v nezamestnanosti, o ktorom bolo právoplatne rozhodnuté. Ďalej po postúpení podnetu vo veci nespokojnosti s obsahom všeobecne záväzného nariadenia obce a určujúceho sadzby dane za psa: „normálny občan platí za psa 5 euro, ale ten v prechodnom pobyte platí 20 euro, čo je, myslím si, dosť veľký rozdiel“ i podnetu, ktorý sa týkal preskúmania zákonnosti všeobecne záväzného nariadenia mesta o chove a držaní zvierat, týkajúceho sa zákazu chovu psov nad 15 kg hmotnosti vo viacbytových domoch.

Protest i upozornenia prokurátora boli podané príslušným prokurátorom po postúpení podnetov týkajúcich sa úrazovej renty.

Podnet vo veci žiadosti o „doplatenie úrazovej renty“ podal verejnému ochrancovi práv podávateľ, ktorého výplatu náhrady za stratu na zárobku, ktorá mu bola vyplácaná zamestnávateľom prevzala Sociálna poisťovňa 1. januára 2004. Táto suma bola určená uznesením Obvodného súdu z decembra 1994. Náhrada za stratu na zárobku po skončení pracovnej neschopnosti sa podľa zákona č. 320/1993 Z. z. o úprave náhrady za stratu na zárobku po skončení pracovnej neschopnosti vzniknutej pracovným úrazom alebo chorobou z povolania v znení neskorších predpisov mala pravidelne valorizovať, čo však zamestnávateľ nerealizoval. Preto podávateľ požiadal Sociálnu poisťovňu, aby mu úrazovú rentu, ktorej výplatu prevzala, valorizovala v zmysle zákona. Sociálna poisťovňa však odmietla úrazovú rentu upraviť, s odvolaním sa na uznesenie Obvodného súdu a s argumentom, že nie je oprávnená toto právoplatné rozhodnutie zmeniť. Podávateľ podnetu sa vo veci doplatenia úrazovej renty obrátil aj na súd. Ten však konanie zastavil s odôvodnením, že o nároku na úrazovú rentu od 1. januára 2004 rozhoduje Sociálna poisťovňa s tým, že po právoplatnosti rozhodnutia bude vec postúpená Sociálnej poisťovni ako príslušnému orgánu. Uznesenie okresného súdu potvrdil aj odvolací súd. Podávateľ sa preto listom opätovne obrátil na Sociálnu poisťovňu so žiadosťou o doplatenie úrazovej renty. Odpoveď Sociálnej poisťovne bola rovnaká, a to, že nie je oprávnená meniť právoplatné Uznesenie obvodného súdu, ktorý určil výšku náhrady za stratu na zárobku rozhodnutím z roku 1994.

Podľa ustanovenia § 272 ods. 3 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“) náhrada za stratu na zárobku po skončení pracovnej neschopnosti alebo pri uznaní invalidity alebo čiastočnej invalidity a náhrada za stratu na dôchodku, ktoré sa vyplácali k 31. decembru 2003, a nárok na ich výplatu trvá aj po tomto dni, sa považujú od 1. januára 2004 za úrazovú rentu, a to v sume, v akej patrili do 31. decembra 2003. Preto podávateľ požiadal Sociálnu poisťovňu, aby mu vyplácala úrazovú rentu od 1. januára 2004 v sume v akej podľa príslušných právnych predpisov patrila.

Podľa názoru verejného ochrancu práv mala Sociálna poisťovňa, ústredie, vo veci určenia sumy úrazovej renty podávateľa vydať rozhodnutie, ktoré však doposiaľ nevydala. V tejto súvislosti poukázal na rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1So/68/2006, zo dňa 12. marca 2008, v ktorom sa okrem iného uvádza: „Odvolací súd neupiera odporcovi (Sociálnej poisťovni) právo na názor pokiaľ ide o výpočet sumy straty na zárobku patriacej navrhovateľovi, ktorá je od 1. januára 2004 považovaná za úrazový dôchodok. Ide však o názory vyjadrené v písomných stanoviskách a nie v procesnej forme rozhodnutia (prípadne dohodou strán). Súd nemôže prehladnúť, že rozhodnutie o náhrade straty na zárobku súd postúpil do pôsobnosti odporkyne a pokiaľ vec odporkyňa nepostúpila na konanie o kompetenčnom konflikte najvyššiemu súdu, mala vo veci vydať rozhodnutie, voči ktorému by mohol navrhovateľ využiť svojej procesné oprávnenia.“ Nakoľko podnet podávateľa sa týka preskúmania postupu orgánu verejnej správy, podľa ustanovenia § 14 ods. 4 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov verejný ochranca práv tento podnet postúpil na vybavenie prokuratúry. Prokurátorka krajskej prokuratúry následne verejnému ochrancovi práv oznámila, že podala upozornenie prokurátora za účelom odstránenia porušenia zákona.

Nezákoné držanie vo väzbe

Verejný ochranca práv podľa ustanovenia § 14 ods. 3 zákona o verejnom ochrancovi práv postúpil príslušnému prokurátorovi aj nasledujúci podnet.

Podávateľ vo väzbe verejnému ochrancovi práv podal: „sťažnosť na vážnu procesnú chybu, nakoľko nebola včas predĺžená väzba, tým bola urobená vážna procesná chyba. A porušujú tým moje ľudské práva. Prokurátor podal na mňa obžalobu v apríli 2008 s od tej doby nebolo prejednané moje predĺženie väzby.“

Z preskúmania podnetu verejný ochranca práv zistil, že vo väzbe je podávateľ podnetu od novembra 2007. V apríli 2008 bola podaná obžaloba. Po preštudovaní spisu súd v apríli 2008 nariadil doručiť rovnopis

obžaloby s výzvou podľa ustanovenia § 240 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov. „Po uplynutí lehoty“ bol v máji 2008 určený termín verejného zasadania na jún 2008 za účelom predbežného prejednaní obžaloby. Pri predbežnom prejednaní obžaloby v júni 2008 súd rozhodol aj o ďalšom trvaní väzby (ponechal podávateľa podnetu vo väzbe) a určil termín hlavného pojednávania na júl 2008. 1. júla 2008 súd uznesením zamietol žiadosť o prepustenie na slobodu – proti tomuto uzneseniu podal podávateľ podnetu sťažnosť. Krajský súd jeho sťažnosť zamietol. V auguste 2008 podávateľ podnetu vzniesol námietku zaujatosti senátu, o ktorej senát rozhodol. V tento deň súd zároveň uznesením zamietol žiadosť o nahradenie väzby prijatím písomného sľubu – proti tomuto uzneseniu podal sťažnosť, o ktorej rozhodoval krajský súd.

Pri preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil skutočnosti nasvedčujúce nezákonnému držaniu vo väzbe. Pri uvedenom názore vychádzal z judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) a Európskeho súdu pre ľudské práva a zo znenia čl. 17 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 5 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Na základe prehľadu úkonov sa javí, že jediným dôvodom na držanie vo väzbe po dni 23. mája 2008 bola skutočnosť, že bola podaná obžaloba. Podľa názoru ústavného súdu ako aj Európskeho súdu pre ľudské práva takáto skutočnosť nie je v súlade so zárukami osobnej slobody, nakoľko vzatie do väzby a držanie vo väzbe sa musí zakladať na rozhodnutí súdu. Súd konajúci vo veci samej o väzbe po prvýkrát rozhodoval až dňa 3. júna 2008. O skutočnostiach zistených pri preskúmaní podnetu verejný ochranca práv podľa ustanovenia § 14 ods. 3 zákona o verejnom ochrancovi práv upovedomil príslušného prokurátora a riaditeľa Ústavu na výkon väzby.

2.4. Návrh na začatie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky

Počnúc dňom 1. apríla 2006, kedy sa stal účinným ústavný zákon č. 92/2006 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov začne Ústavný súd Slovenskej republiky konanie aj na základe návrhu verejného ochrancu práv, a to vo veciach súladu právnych predpisov podľa článku 125 ods. 1, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva alebo slobody alebo ľudské práva a základné slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom. Uvedená zmena ústavy sa premietla aj do zmeny zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov, kde bolo ustanovenie § 21 doplnené odsekom 3, ktorý znie: „Verejný ochranca práv vo veciach súladu právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva alebo slobody alebo ľudské práva a základné slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, môže podať návrh na začatie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky.“

V predchádzajúcich správach o činnosti verejný ochranca práv informoval, že na základe podania skupiny občanov v jednom prípade predmetnú právomoc využil a podal návrh na začatie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky. Verejný ochranca práv svojím návrhom žiadal, aby Ústavný súd Slovenskej republiky svojím nálezom vyslovil, že § 25 ods. 1 písm. b) a § 25 ods. 2 písm. b) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov nie je v súlade s článkom 29 ods. 1 a ods. 3 v spojení s článkom 1 ods. 1, článkom 12 ods. 1 prvá veta a článkom 13 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

Návrh bol Ústavnému súdu Slovenskej republiky doručený dňa 12. februára 2008 a je vedený pod sp. zn. Rvp 454/08. Dňa 13. februára 2008 bolo podanie verejného ochrancu práv pridelené sudcovi spravodajcovi.

Vzhľadom na skutočnosť, že vyššie uvedená skupina občanov požiadala verejného ochrancu práv o doplnenie návrhu, aj z dôvodu novelizácie príslušnej právnej úpravy, verejný ochranca práv podaním zo dňa 2. júla 2009 vzal svoj návrh v predmetnej veci čiastočne späť a zároveň požiadal Ústavný súd Slovenskej republiky o pripustenie zmeny návrhu. Verejný ochranca práv tak žiada, aby Ústavný súd Slovenskej republiky

po prijatí návrhu na začatie konania, vyžiadaní si stanovísk podľa ustanovenia § 39 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky a konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov a vykonaní dôkazov potrebných na zistenie stavu veci vyniesol nasledovný nález: „§ 25 ods. 2 písm. b) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení zákona č. 397/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov nie je v súlade s čl. 29 ods. 1 a ods. 3 v spojení s čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1 prvá veta a čl. 13 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky. § 25 ods. 3 a ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 397/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov nie je v súlade s čl. 1 ods. 1 a ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v spojení s čl. 4 ods. 1 a ods. 2 Smernice 98/27/ES Európskeho parlamentu a Rady z 19. mája 1998 o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov. § 25 ods. 3 písm. b) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 397/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov nie je v súlade s čl. 29 ods. 1 a ods. 3 v spojení s čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1 prvá veta a čl. 13 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.“

Doposiaľ však nebolo rozhodnuté o prijatí či neprijatí návrhu verejného ochrancu práv na ďalšie konanie.

2.5. Zovšeobecnenie zistení a návrhy opatrení

Aj po takmer ôsmich rokoch činnosti verejný ochranca práv konštatuje, že základné práva a slobody sa v Slovenskej republike neporušujú masovo. **1 223 ním preukázaných porušení základných práv a slobôd** však upozorňuje na mnohé nedostatky v konaní orgánov verejnej správy v jeho pôsobnosti.

Viac ako 92 % verejným ochrancom práv preukázaných porušení základných práv a slobôd bolo porušením práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov. Z tohto počtu vo viac ako 60 % išlo o zbytočné prietahy v súdnom konaní. Je potrebné opakovane zdôrazniť, že Ústavný súd Slovenskej republiky i **Európsky súd pre ľudské práva** každoročne priznávajú mnohým občanom Slovenskej republiky finančné zadostučinenie za zbytočné prietahy v konaní. Verejný ochranca práv preto opakovane zdôrazňuje, že nedostatky v personálnom obsadení orgánov štátu nezabavujú štát zodpovednosti za porušenie ústavných práv občanov a prijatie systémových opatrení v príslušných rezortoch je nevyhnutné.

Preukázané porušenia ďalších základných práv a slobôd boli zapríčinené najmä **individuálnou chybou úradníka a neznalosťou právnej úpravy, podľa ktorej príslušný orgán verejnej správy konal, osobitne v aplikačnej praxi.** Preto opakovane verejný ochranca práv zdôrazňuje nevyhnutnosť klásť dôraz na kvalitný výber odborne pripravených úradníkov orgánov verejnej správy, ako aj nevyhnutnosť ich neustáleho ďalšieho vzdelávania. Preto aj verejný ochranca práv spolupôsobí na zvyšovaní právneho vedomia, osobitne orgánov územnej samosprávy. Verejný ochranca práv často zisťuje závažné porušenia najmä procesnoprávných predpisov orgánmi verejnej správy. Medzi najväčšie patrí skupina podnetov doručených verejnemu ochrancovi práv, v rámci preskúmania ktorých dospel k záveru, že došlo k **porušeniu zásady súčinnosti orgánu verejnej správy s ostatnými subjektmi konania**, obsiahnutej napr. v ustanovení § 3 ods. 2 Správneho poriadku. Zákonnú formuláciu „**dať im vždy príležitosť, aby mohli svoje práva a záujmy účinne obhajovať, najmä sa vyjadriť k podkladu rozhodnutia, a uplatniť svoje návrhy**“, je potrebné aj v zmysle súčasnej judikatúry a tiež v duchu Rezolúcie výboru ministrov Rady Európy (77) 31 zakotvujúcej minimálny štandard pre účastníkov správneho konania, vykladať tak, aby správny orgán neznemožnil tento cieľ svojim postupom,

ktorý je v rozpore s právnym poriadkom. Doterajšie skúsenosti verejného ochrancu práv potvrdzujú nevyhnutnosť venovať zo strany konajúcich orgánov verejnej správy všetkých stupňov zvýšenú pozornosť potrebe rešpektovania zásady úzkej súčinnosti konajúceho orgánu a subjektov zúčastnených na konaní, aby tým nedochádzalo napr. aj k porušovaniu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu obsiahnutú v článku 46 a nasl. Ústavy Slovenskej republiky.

Je zlou vizitkou pre orgány verejnej správy i štát ako taký, ak konaním alebo nečinnosťou svojich úradníkov obmedzia, respektíve neumožnia uplatniť občanovi jeho právo. Treba mať neustále na pamäti, že **zákonodarná i výkonná moc vzniká z vôle ľudu a mala by byť vždy rešpektovaná**. Je to princíp suverenity ľudu. **Štátna moc vznikla s cieľom pomáhať a chrániť občanov**. Verejný ochranca práv sa stretáva s vyjadreniami, a to aj politikov, že každý sa musí postarať sám o seba, lebo každý je zodpovedný sám za seba. Je neodškriepiteľné, že človek nesie zodpovednosť za svoje činy. Meradlom každého predmetného konania sú štátno-právne normy, ale aj morálne, etické, spoločenské a ďalšie pravidlá, ktoré sú v štáte vnímané ako samozrejmosť, súčasť jeho existencie a dobrého fungovania. Po analýze medzinárodných dokumentov, Ústavy Slovenskej republiky i právneho poriadku je potrebné zdôrazniť, že **tak, ako sa občan nemôže zbaviť zodpovednosti za svoje konanie, ani štát a spoločnosť sa nemôžu zbaviť zodpovednosti za občana ako človeka**. Ak štát požaduje od občana určité finančné plnenia vo forme daní, je povinný poskytovať mu za ne najmä „v zlých časoch“ pomoc a stabilne určité služby. Za pozornosť stojí ich kvalita, rýchlosť poskytovania a celková úroveň. Na základe svojich skúseností a poznatkov musí verejný ochranca práv konštatovať, že **štát v tomto smere zostáva veľkým dlžníkom občanov**. Na druhej strane sa stretáva aj s občanmi, ktorí majú pocit, že štát sa musí o nich postarať za každú cenu, že si môžu dovoliť nič nerobiť pre zmenu svojho postavenia a ich úlohou je pasívne čakať na štátnu pomoc. Takto to už dnes nikde nefunguje. Cieľom musí byť **budovanie rovnocenného partnerského vzťahu medzi štátom a občanom a ďalšími osobami**. Obsah, kvalitu i prospešnosť tohto vzťahu dokáže pochopiť a využívať iba vzdelaný, aktívny občan, s ktorým štátny aparát nebojuje, ale spolupracuje. Aj preto sa verejný ochranca práv zasadzuje o to, aby **princíp dobrej správy rozšíril okruh základných práv a slobôd v Slovenskej republike**. Dobrá správa je žiadaná v každej oblasti spoločenského života, osobitne vo verejnej správe. Je základným princípom verejnej správy, na ktorý nadväzujú viaceré zásady napomáhajúce jeho uplatňovanie v praxi. Starostlivosť štátu o občana nemôže absentovať pri ochrane a uplatňovaní najmä základných práv a slobôd tak, ako sú ustanovené v druhej hlave Ústavy Slovenskej republiky a v medzinárodných dohovorochoch. Je úlohou štátu, aby právne vymedzil podmienky svojho fungovania vo všeobecnosti, ale aj v konkrétnych oblastiach života občana. Štát musí aj v aplikačnej praxi garantovať aspoň nevyhnutný rozsah práv a slobôd, ktorý je dnes možné odvodiť zo slovenského právneho poriadku a z medzinárodno-právnych úprav. Aj Ústavný súd Slovenskej republiky konštatoval, že **v právnom štáte právny poriadok nechráni štátnu moc pred občanmi. Právny poriadok v právnom štáte určuje postup orgánov verejnej správy tak, aby neboli porušované práva občanov** (II. ÚS 62/99).

Verejný ochranca práv už takmer osem rokov má ako súčasť kontrolného systému štátu **významný podiel aj na zvyšovaní transparentnosti a efektívnosti verejnej správy**. Menší formalizmus a pružnejšie prevenčné pôsobenie verejného ochrancu práv proti negatívnym javom vo fungovaní orgánov verejnej správy je markantné najmä v porovnaní so súdmi.

Verejný ochranca práv pozitívne hodnotí **plnenie si povinností orgánov verejnej správy voči nemu pri preskúvaní podnetov**. Opakovane zdôrazňuje, že je nevyhnutné jasné a presné uvedomenie si svojho podielu **zodpovednosti za výkon verejnej moci orgánmi štátu i samosprávy**, a to nielen z pohľadu prísneho rešpektovania zásady legality, ale tiež štandardov výkonu moci, ktoré prispievajú ku kvalite verejnej správy a posilňujú dôveru občanov vo verejnú správu. Výsledkom dobrej súčinnosti bolo aj v uplynulom roku činnosti takmer vo všetkých prípadoch rýchle a operatívne riešenie konkrétnej veci. Verejný ochranca práv nebol konštituovaný ako univerzálny orgán ochrany práva. V rámci riešenia konkrétneho podnetu napriek tomu vždy žiada predstaviteľov orgánov verejnej správy nielen o **prijatie opatrení v danej preskúmvanej veci, ale aj opatrení, ktoré v budúcnosti zabránia opakovaniu nedostatkov v činnosti orgánov verejnej správy**. Okrem požiadavky nevyhnutných systémových opatrení ide najmä o efektívne zvolenú organizáciu práce,

efektívne využívanie zákonných prostriedkov, vrátane zlepšenia súčinnosti orgánov verejnej správy navzájom a už spomínaná odbornosť úradníkov orgánov verejnej správy. Nevyhnutné je zvyšovanie právneho vedomia tak úradníkov orgánov verejnej správy, ako aj občanov. Poznanie prostriedkov právnej ochrany aj v prípade nečinnosti orgánu verejnej správy, konajúceho v jeho veci, je posilnením pozície aktívneho občana. Opakovane je potrebné zdôrazniť možnosti lepšieho **využívania zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci**. Verejný ochranca práv opätovne pripomína potrebu dôsledného uplatňovania **Princípov dobrej správy**. V tejto súvislosti opakovane pripomína Uznesenie č. 135 Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien z 30. apríla 2008, ktorým gesčný výbor verejného ochrancu práv súhlasil nielen s rozšírením pôsobnosti verejného ochrancu práv, ale tiež podporil vypracovanie Kódexu práva na dobrú správu. **Verejný ochranca práv opakovane zdôrazňuje pripravenosť na rozšírenie jeho pôsobnosti na všetky práva a slobody, osobitne aj práva detí.**

3. Vlastná iniciatíva verejného ochrancu práv

3.1. Poskytovanie právnych usmernení

Verejný ochranca práv písomne a spolu s právnikmi Kancelárie verejného ochrancu práv osobne v sídle kancelárie a v jej 12 regionálnych pracoviskách za takmer 8 rokov činnosti nad rámec svojej pôsobnosti z vlastnej iniciatívy verejného ochrancu práv poskytli **celkom 35 819 právnych usmernení**, z toho **v uplynulom roku 4 055 právnych usmernení**.

V roku 2009 v 12-tich regionálnych pôsobiskách Kancelárie verejného ochrancu práv, do ktorých vo vopred určených pravidelných termínoch prichádzali v roku 2009 objednaní aj neobjednaní **obyvatelia daných regiónov Slovenska, osobne prijali právnici kancelárie celkom 767 osôb**. 76-ti z nich prišli s problémom v pôsobnosti verejného ochrancu práv. Problémy, s ktorými za právnikmi kancelárie prišli v blízkosti svojho bydliska, sa v podstatnej miere koncentrovali do štyroch oblastí práva: občianskoprávnej, pracovnoprávnej, sociálnoprávnej a trestnoprávnej. V oblasti občianskeho práva najviac namietali otázky spotrebiteľských práv, úverov a poistenia, pozemkových, majetkových a dedičských sporov, reštitučných konaní, exekúcií, ďalej problémy vo vzťahu deti a rodičia, problémy medzi manželmi, problémy s bývaním, nájmom bytu, podielovým spoluvlastníctvom. V trestnom práve ich nespokojnosť najčastejšie smerovala k otázkam viny/neviny páchatela trestného činu, dôvodom a dĺžke trvania väzby, podmienkam a možnostiam náhrady škody u poškodeného v trestnom konaní. V pracovnom práve aj v súvislosti s finančnou krízou a krízou pracovného trhu podávateľia chceli riešiť otázky skončenia pracovného pomeru výpoveďou či dohodou, odstupné, ochranu žien v tehotenstve a materstve. V oblasti sociálneho zabezpečenia to boli predovšetkým námietky na postup sociálnej poisťovne pri správnosti, zákonnosti a včasnosti výpočtu výšky a určovania nároku na starobné, invalidné a sirotské dôchodky, otázky z oblastí podpory nezamestnaných a osôb v hmotnej núdzi, ako aj osôb s ťažkým zdravotným postihnutím. Vekový priemer klientov bol skôr vyšší, aj keď opakovane prichádzali aj mladšie osoby, predovšetkým osamelé matky s deťmi.

Verejný ochranca práv sa od nástupu do funkcie usiluje o čo najväčšiu dostupnosť svojich služieb aj pre tých občanov, ktorí ho z finančných, časových, zdravotných alebo iných dôvodov nemôžu osobne navštíviť v jeho bratislavskom sídle. S týmto zámerom postupne vzniklo na Slovensku uvedených 12 regionálnych pôsobísk verejného ochrancu práv, kam pravidelne dochádzali právnici Kancelárie verejného ochrancu práv za občanmi pomáhať im pri riešení ich problémov. Hospodárska kríza a v nadväznosti na ňu schválený štátny rozpočet prinútili verejného ochrancu práv prehodnotiť aktivity, ktoré robí z vlastnej iniciatívy, teda nad rámec povinností vyplývajúcich z Ústavy Slovenskej republiky a zákona o verejnom ochrancovi práv. Z tohto dôvodu bol nútený od 1. januára 2010 výrazne zredukovať poskytovanie svojich služieb v regiónoch Slovenska. Od tohto dátumu ich právnici Kancelárie verejného ochrancu práv naďalej zabezpečujú už len v troch z nich, v Žiline v priestoroch úradu Žilinského samosprávneho kraja, v Banskej Bystrici v priestoroch mestského úradu a v Košiciach v priestoroch Magistrátu mesta Košice. Tak, ako doteraz zostáva občanom dispozícií aj bratislavské sídlo verejného ochrancu práv, ktoré môžu navštíviť každý pracovný deň od ôsmej do šestnájtej hodiny bez potreby dopredu sa objednávať. Nič sa nemení ani na tom, že podnety namietajúce konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť orgánov verejnej správy v pôsobnosti verejného ochrancu práv možno podávať aj písomne (poštou, faxom, e-mailom alebo webovým formulárom). Kontaktovať Kanceláriu verejného ochrancu práv sa dá aj telefonicky.

Verejný ochranca práv zároveň miestnej samospráve či štátnej správe v regiónoch ponúkol pokračovanie v spolupráci. Na jej pozvanie rád príde za občanmi na besedy, stretnutia a iné podujatia, aby sa s nimi podelil o svoje poznatky a skúsenosti s porušovaním základných práv a slobôd u nás. Zvyšovanie právneho vedomia zostáva naďalej prioritou verejného ochrancu práv. Prax totiž jednoznačne potvrdzuje, že múdry, vzdelaný a informovaný občan je najlepšou zárukou ochrany práv.

3.2. K legislatívnej činnosti

Opätovne je potrebné zdôrazniť, že verejný ochranca práv **nemá právo zákonodarnej iniciatívy**. Od počiatku svojej činnosti však na základe podnetov fyzických osôb a právnických osôb a z vlastnej iniciatívy **upozorňuje príslušných ministrov, výbory a poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, prípadne ďalšie subjekty na nedostatky v legislatívnej činnosti a problémy, ktoré z nej vznikajú v aplikačnej praxi**.

3.2.1. Iniciatíva vo vzťahu k ochrane a uplatňovaniu práv detí

Zefektívnenie ochrany práv detí

Výbor OSN pre práva detí vo svojich záverečných pripomienkach k druhej periodickej správe Slovenskej republiky zo dňa 8. júna 2007 okrem iného uvítal úsilie slovenskej Kancelárie verejného ochrancu práv v oblasti ochrany práv detí a ďalej odporúčal urýchlenie zriadenia nezávislého mechanizmu monitoringu uplatňovania Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý by bol oprávnený získavať a preskúmavať sťažnosti od detí, a ktorý by koordinoval svoju činnosť s ďalšími zainteresovanými orgánmi. Pripomína tiež, že takýto mechanizmus, či inštitúcia (nehovorí priamo o detskom ombudsmanovi) by mal disponovať nevyhnutnými ľudskými a materiálnymi zdrojmi. Verejný ochranca práv sa dlhodobo usiluje o rozšírenie svojej pôsobnosti a právomocí i v oblasti ochrany práv dieťaťa, v súlade s týmito odporúčaniami, napr. Návrh programu uplatňovania Dohovoru o právach dieťaťa v Slovenskej republike verejný ochranca práv predložil Národnej rade Slovenskej republiky ako súčasť svojej správy o činnosti za rok 2004. Výbor OSN zároveň odporúčal vytvoriť ministerský výbor pre deti a mládež, ktorý by mal koordinovať aktivity, programy a politiky týkajúce sa ochrany práv detí.

Nasledovala tvorba Národného akčného plánu pre deti na roky 2008–2009, resp. následne 2009–2012, na ktorom participovala aj Kancelária verejného ochrancu práv, a úlohou C. 6 a odporúčaním D. 1 uznesenia vlády SR č. 94/2009 zo dňa 28. januára 2009 vláda Slovenskej republiky v termíne do 30. decembra 2009 podpredsedovi vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny a podpredsedovi vlády a ministrom spravodlivosti uložila predložiť na rokovanie vlády analýzu potrebných zmien právnej úpravy verejnej ochrany práv detí podľa Dohovoru OSN o právach dieťaťa a návrh spôsobu právnej úpravy verejnej ochrany práv detí vo vnútroštátnom právnom poriadku a verejnému ochrancovi práv odporučila spolupracovať pri plnení tejto úlohy uznesenia.

Následne verejný ochranca práv pracoval na návrhu zefektívnenia právnej úpravy činnosti verejného ochrancu práv v súvislosti s rozšírením pôsobnosti v oblasti ochrany práv detí. Vo veci sa na verejného ochrancu práv obrátil len podpredseda vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny, a to so žiadosťou o spoluprácu pri vypracovaní analýzy potrebných zmien právnej úpravy verejnej ochrany práv detí podľa Dohovoru OSN o právach dieťaťa a návrhu spôsobu právnej úpravy verejnej ochrany práv detí vo vnútroštátnom právnom poriadku zo dňa 19. októbra 2009 v súvislosti s uvedenou úlohou a odporúčaním uznesenia vlády SR č. 94/2009 k návrhu Národného akčného plánu pre deti na roky 2009–2012. Dňa 30. novembra 2009 verejný ochranca práv zaslal podpredsedovi vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny spracované. **Zámery novelizácie právnej úpravy činnosti verejného ochrancu práv v súvislosti s pôsobnosťou v oblasti ochrany práv detí (Príloha č. 1)**, spracované s ohľadom na General Comment No. 2 (2002) o úlohe nezávislej národnej inštitúcie pre ľudské práva na presadzovanie a ochranu práv dieťaťa, na základe zahraničných skúseností a poznatkov získaných pri vybavovaní podnetov týkajúcich sa detí, vrátane podnetov podaných deťmi v Slovenskej republike. Zároveň mu ponúkol ďalšiu spoluprácu v uvedenej veci, vrátane predloženia paragrafového znenia novelizácie právnej úpravy činnosti verejného ochrancu práv. Následne dňa 5. februára 2010 podpredsedovi vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny doručil pracovný materiál, ktorého obsahom je **paragrafové znenie návrhu na novelizáciu Ústavy Slovenskej republiky a zákona o verejnom ochrancovi práv**. O uvedenom postupe verejný ochranca práv písomne informoval predsedu vlády, ktorému, nakoľko sa blíži termín prípravy

tretej periodickej správy pre Výbor OSN pre práva detí, opätovne zdôraznil pripravenosť Kancelárie verejného ochrancu práv plniť úlohy nezávislého mechanizmu uplatňovania Dohovoru o právach dieťaťa.

Verejný ochranca práv verí, že sa podarí v čo najkratšom čase prijať právne predpoklady efektívnej ochrany práv dieťaťa, ktorá nájde reálne uplatnenie v praxi čo najskôr a to nielen z dôvodu blížiaceho sa termínu prípravy tretej periodickej správy pre Výbor OSN pre práva detí, ale najmä v prospech nevyhnutnej potreby efektívnejšej ochrany práv detí v Slovenskej republike.

Právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti

Verejnemu ochrancovi práv podala podnet mladá žena, ktorá uviedla, že sa po 3 rokoch dozvedela, že je matkou syna, z čoho viní svoju bývalú spolubývajúcu, ktorá sa mala v pôrodnici preukázať jej sobášnym a pravdepodobne aj rodným listom. Chlapec je už dnes osvojený novou rodinou, ona sa však domáha pravdy.

Vo veci súvisiacej so zápisom novonarodeného dieťaťa do knihy narodení verejný ochranca práv zistil viaceré skutočnosti, na ktoré sa rozhodol upozorniť ministra zdravotníctva a ministra vnútra Slovenskej republiky.

Verejný ochranca práv poukázal na súčasnú právnu úpravu obsiahnutú v ustanovení § 13 ods. 3 a ods. 4 zákona č. 154/1994 Z. z. o matrikách v znení neskorších predpisov, podľa ktorého narodenie je povinný oznámiť matričnému úradu lekár, ktorý pôsobil pri pôrode alebo ktorý po pôrode poskytol liečebný úkon. V ostatných prípadoch je povinný to urobiť jeden z rodičov. Ten, na koho sa vzťahuje oznamovacia povinnosť, je povinný urobiť oznámenie najneskôr do troch pracovných dní odo dňa pôrodu. Matka môže splniť oznamovaciu povinnosť aj po tejto lehote, hneď ako je schopná urobiť oznámenie. Pri ústnom oznámení narodenia je oznamovateľ povinný preukázať svoju totožnosť. Podľa ustanovenia § 6 ods. 2 vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 302/1994 Z. z. ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o matrikách v znení neskorších predpisov pri ústnom oznámení sa totožnosť preukazuje občianskym preukazom, cestovným dokladom, osobnou identifikačnou kartou, námorníckou knižkou alebo dokladom o pobyte. Z uvedených ustanovení vyplýva, že v prípadoch, keď sa dieťa narodí v zdravotníckom zariadení, zápis do knihy narodení vykoná matrika na základe oznámenia lekára (zdravotníckeho zariadenia). Ak matka dáva súhlas na osvojenie a vzdáva sa svojho dieťaťa, o vydanie rodného listu spravidla žiada úrad práce, sociálnych vecí a rodiny. Ten však nedáva matrike žiadne podklady pre zápis dieťaťa do knihy narodení. Jediným podkladom pre zápis podľa zákona je oznámenie lekára, bez ohľadu na to, kto žiada o vydanie rodného listu (rodný list je iba výpisom z knihy narodení). Aj v prípadoch, keď dieťa nejde na adopciu a o vydanie rodného listu požiadajú jeho rodičia, pričom matrika overuje ich totožnosť na základe dokladov totožnosti, je potrebné v prvom rade dôsledné overenie totožnosti matky dieťaťa priamo v pôrodnici. Jedinou osobou, ktorá môže hodnoverne potvrdiť, kto dieťa skutočne porodil, je totiž iba samotný pôrodník. Preto je dôležité, aby totožnosť rodičky bola náležite zistená už pri pôrode v zdravotníckom zariadení.

Lekár resp. zdravotnícke zariadenie, v ktorom žena porodila, oznamuje narodenie dieťaťa prostredníctvom tlačiva „hlásenie o narodení“, ktoré spadá do gescie Štatistického úradu Slovenskej republiky. Ten vypracoval Metodické usmernenie pre zabezpečenie spravodajskej povinnosti gynekologicko-pôrodných oddelení, v ktorom usmerňuje vyplňanie uvedeného tlačiva a v spodnej časti tlačiva sú tiež uvedené pokyny ako sa má postupovať pri jeho vyplňaní. Podľa spomenutého poučenia časť „údaje o rodičoch dieťaťa“ na prvej strane hlásenia a údaje o ich trvalom pobyte na druhej strane vyplní zariadenie podľa osobných dokladov matky a otca napr. občiansky preukaz, sobášny list. Ak matka nemá pri pôrode osobné doklady k dispozícii, doplní tieto údaje matrika. Žiaden všeobecne záväzný právny predpis však lekárom, resp. zdravotníckym zariadeniam, nepriznáva oprávnenie požadovať od rodičiek predloženie dokladov totožnosti. Lekári, resp. zdravotnícke zariadenia nemajú ani nijakú možnosť ich k tomu prinútiť. Nikde nie je ani presne upravené, ktoré doklady môžu slúžiť ako podklad pre vyplnenie tlačiva „hlásenie o narodení“ (v jeho poučení sa používa výraz „osobné

doklady“ a nie „doklady totožnosti“ a uvádza sa iba ich demonštratívny výpočet – napr. občiansky preukaz, sobášny list).

Verejný ochranca práv si uvedomuje, že žiadna právna úprava nevytlúči možnosť zámény identity rodičky, najmä v prípadoch, keď ide o úmyselné konanie zo strany tejto ženy. Avšak podľa čl. 7 Dohovoru o právach dieťaťa každé dieťa je registrované ihneď po narodení a má od narodenia právo na meno, právo na štátnu príslušnosť, a pokiaľ to je možné, právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru o právach dieťaťa, zabezpečujú vykonávanie týchto práv v súlade so svojim vnútroštátnym zákonodarstvom a v súlade so svojimi záväzkami vyplývajúcimi z príslušných medzinárodno-právnych dokumentov v tejto oblasti s osobitným dôrazom na to, aby dieťa nezostalo bez štátnej príslušnosti.

Podľa čl. 8 Dohovoru o právach dieťaťa štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru o právach dieťaťa, sa zaväzujú rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti, vrátane štátnej príslušnosti, mena a rodinných záväzkov v súlade so zákonom a s vylúčením nezákonných zásahov. Ak je dieťa protizákonne alebo úplne pozbavené svojej totožnosti, zabezpečia mu štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, potrebnú pomoc a ochranu pre jej urýchlené obnovenie.

Preto sa verejný ochranca práv domnieva, že je povinnosťou Slovenskej republiky podniknúť všetky kroky smerujúce k tomu, aby sa výskyt takýchto prípadov minimalizoval a za týmto účelom prijať aj adekvátne opatrenia. Nehovoriac o tom, že zámena identity rodičky môže byť súčasťou páchania závažnej trestnej činnosti pri obchodovaní s deťmi a pod. I z praktických poznatkov dospel verejný ochranca práv k záverom, že overovaniu totožnosti rodičiek v zdravotníckych zariadeniach nie je vždy venovaná náležitá pozornosť. Preto je presvedčený, že legislatívna úprava v tejto oblasti nie je dostatočná a je potrebné prijať adekvátne opatrenia. Je potrebné zvážiť ustanovenie konkrétnych povinností a postupov lekárov, resp. zdravotníckych zariadení, pri overovaní totožnosti rodičky, rovnako aj matričných úradov, tak aby sa minimalizovala možnosť zápisu inej osoby ako matky dieťaťa. Vzhľadom na uvedené verejný ochranca práv požiadal ministra zdravotníctva a ministra vnútra, aby riešenie predmetnej problematiky zohľadnili v prípade prípravy legislatívnych zmien súvisiacich právnych predpisov.

Okrem toho verejný ochranca práv upozornil podpredsedu vlády a ministra vnútra, že pri preskúmaní danej problematiky zároveň zistil aj ďalšie problémy súvisiace so zápisom novonarodených detí do knihy narodení. Ide najmä o prípady rozmáhajúcich sa tzv. domácich pôrodov, kedy sa zápis vykoná iba na základe oznámenia jedného z rodičov. V daných prípadoch nemá matričný úrad prakticky žiadnu možnosť overiť, či žena, ktorá tvrdí, že porodila dieťa, je skutočnou matkou dieťaťa.

Narodenie dieťaťa v cudzine

Podávateľ bývajúcí v Nemecku, namietal zdĺhavé vybavovanie rodného listu pre deti, ktoré sa narodili mimo územia Slovenskej republiky. V podnete vyjadril názor: „špeciálna matrika výrazne diskriminuje občanov žijúcich za hranicami Slovenska. Po podaní žiadosti o slovenský rodný list pre dieťa je čakacia doba na vybavenie 4 mesiace, čo nedáva v dnešnej dobe žiaden zmysel“.

Rodný list je základným identifikačným dokladom maloletého dieťaťa a jeho absencia spôsobuje mnohé ťažkosti pri uplatňovaní jeho práv, súvisiacich so zdravotným poistením, hlásením trvalého pobytu, nárokom na niektoré štátne sociálne dávky alebo vybavovaním cestovného dokladu.

Narodenie občana v cudzine sa zapisuje do osobitnej matriky, ktorú vedie Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Lehota na zápis do osobitnej matriky, ktorý predchádza vydaniu rodného listu, je podľa zákona tri mesiace odo dňa doručenia oznámenia o narodení dieťaťa. V odôvodnených prípadoch sa táto lehota môže predĺžiť najviac o tri mesiace. Verejný ochranca práv si v záujme zistenia dodržiavania zákonnej lehoty a ďalších okolností ovplyvňujúcich rýchlosť zápisov do osobitnej matriky vyžiadal stanovisko ministra vnútra. Ten vo svojom stanovisku zdôraznil, že snahou ministerstva je poskytnúť občanom efektívne služby, no nie na úkor riadneho posúdenia podkladových listín a presnej evidencie osobných údajov občanov. Pri zápise

do osobitnej matriky je potrebné vziať do úvahy nielen vnútroštátnu právnu úpravu, ale aj ustanovenia medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná. Rýchlosť vybavenia rodného listu závisí od náročnosti posúdenia konkrétneho prípadu, aj od počtu žiadostí, ktoré boli osobitnej matrike doručené. Počet žiadostí o vydanie rodného listu má pritom rastúcu tendenciu. Taktiež dĺžku zápisov do osobitnej matriky v približne 30–40 % podaní ovplyvňuje neúplnosť žiadostí o zápis, u ktorých je potrebné žiadať ich doplnenie o potrebné doklady. Napomôcť pri zefektívňovaní a zrýchľovaní zápisov by mal aj pripravovaný projekt: „Elektronizácia služieb matriky“.

Objektívne je potrebné uznať, že zápis do osobitnej matriky je administratívne aj právne zložitejší, pretože sa posudzujú cudzozemské listiny, a nepostupuje sa len podľa vnútroštátneho právneho poriadku, ale aj podľa medzinárodného práva. Verejný ochranca práv na jednej strane podporuje snahu o správnosť a kvalitu zápisov do osobitnej matriky, pretože je tiež presvedčený, že snaha o rýchlosť nemôže byť na úkor riadneho posúdenia žiadostí na zápis do osobitnej matriky, s ohľadom na praktické dôsledky chýbajúceho rodného listu však ministra vnútra požiadal o zváženie primeraného skrátenia zákonnej lehoty na zápis do osobitnej matriky v prípade legislatívnych zmien.

Povinné očkovanie detí

Na verejného ochrancu práv sa obrátili viacerí podávateľia vo veci povinného očkovania. Vo svojich podnetoch namietajú, že v Slovenskej republike nie je vytvorený fond na odškodnenie ľudí poškodených očkovaním, tak ako je to bežné v iných krajinách, v ktorých navyše očkovanie nie je povinné, ale iba odporúčané. Namietali najmä, že zdravie ich detí bolo v dôsledku očkovania vážne poškodené, no nevedia od koho môžu požadovať odškodné. Upozornili aj na skutočnosť, že verejnosť prakticky nie je informovaná o rizikách a vedľajších účinkoch očkovania. Domnievajú sa, že podmienky, pri ktorých možno očkovať, nie sú dostatočne prísne na to, aby sa zamedzilo nežiaducim účinkom očkovania. Jedinou výnimkou z povinného očkovania sú prípady, keď sú známe kontraindikácie. Jeden z podávateľov v podnete verejnému ochrancovi práv uviedol, že vakcíny sa nesmú podávať osobám s primárnou aj sekundárnou imunodeficienciou. Pritom novorodenci sú očkovaní proti tuberkulóze spravidla na štvrtý deň svojho života. Sú medzi nimi aj deti, u ktorých ešte nie je vyvinutá imunita, teda sú imunodeficientné, často bez príznakov tohto defektu. Tento by sa dal zistiť rozborom krvi, ktorý sa však nerobí. Po zaočkovaní tieto deti zomrú, alebo majú ťažko poškodené zdravie. Očkovať možno aj pri mierne zvýšenej teplote, ktorá však môže byť príznakom vážneho ochorenia. V príbalových letákoch vakcín sú podľa jednej z podávateľiek uvádzané nejednoznačné postupy pri očkovaní. Napríklad v príbalovom letáku vakcíny PRIORIX sa uvádza, že sa má zvlášť opatrne podávať osobám, ktoré majú v osobnej alebo rodinnej anamnéze alergické ochorenie, ktoré sa dnes vyskytuje takmer v každej rodine, pričom sa neuvádza, čo je to zvlášť opatrne.

Verejný ochranca práv požiadal o stanovisko k veci ministra zdravotníctva Slovenskej republiky. Predložené mu bolo písomné stanovisko od hlavného hygienika Slovenskej republiky, z ktorého vyplýva, že aj v mnohých iných krajinách Európy je očkovanie povinné, napr. Belgicko, Francúzsko, Taliansko či Česká republika. I v krajinách, kde je očkovanie iba odporúčané, zaočkovanosť dosahuje viac ako 90 %. V Deklarácii práv dieťaťa sa vo všetkých článkoch hovorí, že dieťa už od narodenia má právo na zabezpečenie ochrany a blaha. K takejto ochrane patrí podľa záverov zasadnutia UNICEF v Budapešti aj ochrana dieťaťa pred infekčnými chorobami očkovaním. Nikto, ani jeho rodič, nemá právo mu túto ochranu uprieť. Navyše, očkovanie neznamena iba ochranu očkovaného, ale aj ochranu ostatných. V oblasti očkovania je podľa hlavného hygienika Slovensko vysoko hodnotené v medzinárodnej oblasti práve tým, že vysoký stupeň zaočkovanosti viedol k vymiznutiu celého radu detských infekčných ochorení.

K problematike zriadenia fondu na odškodnenie ľudí poškodených povinným očkovaním hlavný hygienik Slovenskej republiky uviedol, že nie je najmenší dôvod, aby sa diskriminačným spôsobom posudzovali

nežiaduce účinky po očkovaní inak, ako nežiaduce účinky po aplikácii iných liekov. Podľa neho sú súčasné vakcíny bezpečné a dobre tolerované. Závažné nežiaduce účinky sú vzácne. Ako ďalej uviedol, v súlade s platnou legislatívou je každý lekár povinný hlásiť nežiaduce reakcie po aplikácii liečiv. Ročne sa v Slovenskej republike hlási približne 200 nežiaducich reakcií na viac ako 1 milión podaných dávok. Úmrtia nie sú hlásené. V rokoch 2000–2008 sa ročne hlásilo cca 150–200 reakcií, pričom prevažnú väčšinu z nich tvorili tzv. očakávané nežiaduce lokálne reakcie, ktoré do 48 hodín spontánne vymizli. Počet hospitalizovaných detí sa ročne pohyboval od 10 do 20 prípadov.

Slovenská republika ako aj ostatné členské štáty Svetovej zdravotníckej organizácie prijala rozšírený program imunizácie a riadi sa odporúčaniami Svetovej zdravotníckej organizácie a Európskej komisie. V súčasnosti sa u nás celoplošne očkuje proti 11 infekciám. Vo vyspelých členských štátoch je podľa hlavného hygienika paleta týchto očkovaní širšia. Na záver svojho stanoviska hlavný hygienik uvádza, že epidémia infekčných ochorení vo svete zabili viac detí ako všetky vojny. Efektivita dlhodobej zaočkovanosti v Slovenskej republike sa odrazila na nulovom výskyte tak závažných ochorení ako je záškrt, detská obrna, osýpky, tetanus detí a mladistvých a ďalších.

Verejný ochranca práv aktuálne preskúmava viaceré podnety týkajúce predmetnej veci.

Striedavá starostlivosť rodičov o maloleté dieťa

V uplynulom roku činnosti bolo verejnému ochrancovi práv doručených niekoľko podnetov, ktorých predmetom bolo vyjadrenie nespokojnosti podávateľov s právnou úpravou Slovenskej republiky v oblasti úpravy rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu po rozvode alebo v prípadoch, keď rodičia maloletého dieťaťa spolu nežijú. Podávatelia sa sťažovali najmä na tie situácie, keď súd pri úprave práv a povinností rodiča k maloletému dieťaťu nezistil žiadne prekážky alebo nedostatky v spôsobilosti starať sa o maloleté dieťa ani u jedného z rodičov, no dieťa aj tak v súlade s právnou úpravou Slovenskej republiky zveril do osobnej starostlivosti len jedného z nich.

V uvedených prípadoch úprava rodičovských práv a povinností spočíva najmä v zverení maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti len jedného z rodičov, ktorý ho zároveň zastupuje a spravuje jeho majetok. Alternatívou je dohoda rodičov schválená súdom. V právnej úprave iných štátov (nielen Európskej únie) však existujú aj ďalšie alternatívy v usporiadaní vzťahov rodičov k maloletým deťom. Jednou z nich je striedavá starostlivosť rodičov o maloleté dieťa, ktorá je napríklad v Českej republike do právneho poriadku zavedená od roku 1998.

Tento inštitút je vhodným usporiadaním vzťahov rodičov k maloletým deťom, pokiaľ rodičia spolu nežijú, najmä v prípadoch, ak na strane ani jedného rodiča neexistuje prekážka, pre ktorú by sa o maloleté dieťa nemohol starať. Tento inštitút umožňuje nielen rovnoprávnou realizáciu rodičovských práv, ale zároveň povinnosť osobnej starostlivosti o dieťa ponecháva naďalej obom rodičom, čím sa predchádza neúmernému zaťaženiu jedného rodiča v každodennej starostlivosti o maloleté dieťa.

Verejný ochranca práv vzhľadom na význam a aktuálnosť tejto problematiky aj vo vzťahu k záväzkom Slovenskej republiky vyplývajúcich z Dohovoru OSN o právach dieťaťa oslovil Výbor Národnej rady Slovenskej republiky a Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky so žiadosťou o informácie o prípadnej činnosti a postoji uvedených orgánov verejnej moci vo vzťahu k predmetnému rodinnoprávnemu inštitútu.

Z odpovede Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky vyplýva, že danú problematiku zo svojej pozície a rozsahu pôsobnosti sleduje, hoci priamo na Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky sa záujemcovia o zavedenie inštitútu striedavej starostlivosti obracajú len v minimálnej miere. Zároveň vyjadrilo, že problematiku inštitútu striedavej starostlivosti hodnotia najmä z pohľadu záujmov a potrieb dieťaťa.

Verejný ochranca práv je priaznivo naklonený zmenám v právnej úprave Slovenskej republiky, smerujúcim k zlepšovaniu postavenia detí a rodiny, ktoré zároveň rešpektujú princíp najlepšieho záujmu dieťaťa. Preto aj vývoj v oblasti prípadného zavedenia inštitútu striedavej starostlivosti v právnom poriadku Slovenskej republiky bude pozorne sledovať. V súvislosti s iniciatívou rozvedených otcov a doručených podnetov však upozorňuje na charakter inštitútu striedavej starostlivosti, ktorý vyžaduje najmä schopnosť rodičov dohodnúť sa na výchove svojich maloletých detí, a ako taký nerieši problematiku spočívajúcu v samotných vzájomných vzťahoch rodičov.

Akreditované subjekty na výkon opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

Na verejného ochrancu práv sa opakovane obrátil otec dvoch maloletých synov, ktorému tragicky zahynula manželka a teraz sa „súdi o synov so svokrou a švagrinou“, ktorý namietal postup mimovládnych organizácií ako akreditovaných subjektov na výkon opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Podnet verejnému ochrancovi práv následne poslali aj maloletí synovia podávateľa.

Ministerku práce, sociálnych vecí a rodiny sa verejný ochranca práv, napriek tomu, že v danej veci nezistil porušenie zákona, rozhodol upozorniť, že je znepokojený postupom uvedených akreditovaných subjektov pri ochrane záujmov detí podávateľa podnetu. Rodinu podávateľa podnetu zasiahla tragická udalosť, keď stratila manželku a matku v jednej osobe. Táto strata bezpochyby zasiahla aj príbuzných zomrelej manželky, ktorí sa po jej odchode vo výraznej miere starali o deti. Je zrejmé, že situácia a vzájomné vzťahy v rodine neboli ideálne a že postupne dochádzalo k určitým nezhodám a napätým situáciám medzi otcom a rodinou matky. Tá sa napokon so žiadosťou o pomoc obrátila aj na dve mimovládne organizácie. Tieto subjekty, akreditované Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, sa do prípadu zapojili, vykonali šetrenia, spísali správy, oslovili kompetentné orgány i iné subjekty. Žiaľ výsledkom sú absolútne rozvrátené vzťahy v rodine, napätá situácia, množstvo trestných oznámení na otca detí i jeho protinávrhov, návrh na zverenie detí do osobnej starostlivosti inej osoby. Je nepochybné, že konanie „v mene najlepšieho záujmu detí“ svoj cieľ v danom prípade absolútne minulo. Dokonca verejný ochranca práv vyslovil obavu, že postup vo veci mal na deti výrazne negatívny vplyv, ktorý ich môže poznačiť na celý život. Na otca detí jedna z mimovládnych organizácií podala trestné oznámenie pre podozrenie zo psychického týrania detí. K tomuto záveru dospeli po dvoch stretnutiach s deťmi podávateľa. Otec sa bezpochyby dopustil určitých chýb vo svojom konaní i výchove a je zrejmé, že jeho vzťah najmä so starším osvojeným synom, nebol ideálny. Ale výsledky práce v danej veci verejného ochrancu práv skutočne znepokojujú a nemôže uveriť, že daná situácia sa nedala riešiť iným spôsobom. Deti sú sledované súkromnou bezpečnostnou službou, podrobené boli mnohým posudkom, jeden zo synov bol na výsluchu v trestnom konaní. Otec detí musí neustále obhajovať svoju starostlivosť o deti na polícii a na súde.

Preto verejný ochranca práv apeloval na ministerku práce, sociálnych vecí a rodiny a jej rezort, aby venovali zvýšenú pozornosť overovaniu odbornej spôsobilosti pracovníkov subjektov, ktorým je udelená akreditácia podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kurately a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a pri kontrole ich činnosti sa zamerali nielen na kontrolu plnenia povinností ako sú poistenie, vedenie dokumentácie, ochrana osobných údajov či splnenie ohlasovacích povinností, ale aby bol preverovaný a hodnotený aj spôsob vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany po odbornej stránke. Verejný ochranca práv tiež uviedol, že sa domnieva, že pri vydávaní akreditácií na vykonávanie oprávnení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je potrebné postupovať obzvlášť obozretne a klásť skutočne vysoké nároky najmä na odbornú spôsobilosť všetkých pracovníkov akreditovaných subjektov. Akreditácia Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky na výkon opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately dozaista dáva jej držiteľom väčšiu váhu, dôveryhodnosť a prestíž. Preto sa verejný ochranca práv ďalej domnieva, že predmetom kontroly by mali byť

aj celkové výsledky práce týchto subjektov, ktoré by mali byť rozhodujúce pri vydávaní akreditácie, predĺžovaní platnosti akreditácie, jej zmene alebo zrušení.

Školy a práva detí

Na verejného ochrancu práv sa obracajú deti čoraz častejšie. Ich najčastejšie problémy a otázky, či už písomné alebo osobné počas besied na základných školách a na stredných školách, sa týkajú problémov v škole, sťažujú sa na učiteľov a na ich prístup k nim, na nejasné a ich rodičia aj protiprávne postupy škôl. Opakovane sa na verejného ochrancu práv v uplynulom roku obracali aj pedagogickí zamestnanci i vedenie škôl, ktorí každodenne riešia menšie i veľké problémy, ktoré sa týkajú práv detí. Stretávajú sa aj so šikanovaním medzi žiakmi a študentmi, s podozrením na požívanie alkoholických a iných omamných látok deťmi, pričom vedeniu škôl a pedagogickým zamestnancom nie sú zrejmé pravidlá a postupy riešenia týchto problémov, niekedy ani právna úprava vzťahujúca sa na daný problém. Aktuálne sú stále problémy s používaním mobilných telefónov a iných podobných zariadení deťmi v školách, no napriek tomu, že verejný ochranca práv na tieto problémy už v minulosti upozornil, a to aj v správe o činnosti, k výraznejším zmenám či už právnej úpravy alebo aspoň formou metodických usmernení zatiaľ nedošlo. Školy svojim študentom sprístupňujú internet, napríklad sa tak stalo na internáte školy, a to v dobrom úmysle, žiaľ verejný ochranca práv preukázal, že pri tom porušili všeobecne záväzné predpisy.

Je nevyhnutné, aby právna úprava reagovala na novodobé problémy v školstve, potrebné sú výkladové pravidlá nadriadených orgánov, vzdelávanie učiteľov a osobitne aj vedenia škôl. Naďalej za nedostatočnú považuje verejný ochranca práv právnu úpravu štúdia na súkromných školách. Verejný ochranca práv sa stretol aj s prípadom, keď už rodičia so synom boli natrvalo presťahovaní v Belgicku, syn tam aj riadne plnil povinnú školskú dochádzku, no riaditeľ synovej bývalej školy na Slovensku – cirkevného gymnázia nevydal rozhodnutie ktorým by súhlasil s preradením syna podávateľky do školy v zahraničí. Matka dieťaťa uviedla: „asi sám nevie, aký doklad naozaj na odchod syna z ich školy potrebujem a tak odo mňa žiada zakaždým niečo iné“. Podávateľka podnetu sa so sťažnosťou v tejto veci obrátila aj na Ministerstvo školstva Slovenskej republiky. Sťažujú sa aj rodičia detí zo špeciálnych škôl:

Na verejného ochrancu práv sa obrátila podávateľka, ktorá vo svojom podnete žiadala o prešetrovanie „segregácie imobilných detí“, ku ktorej došlo v dôsledku novej organizácie výučby na špeciálnej základnej škole. Uviedla, že viacnásobne postihnuté deti a viacnásobne ťažko postihnuté deti navštevujú špeciálnu školu už niekoľko rokov. Počas týchto rokov boli integrované s deťmi síce tiež mentálne postihnutými, ale rozprávajúcimi, pracujúcimi podľa svojich možností, ktoré boli zároveň veľkým príkladom pre viacnásobne postihnuté deti. Podľa nej dochádzalo k vzájomnému obohacovaniu detí. Mobilné deti pomáhali svojim imobilným spolužiakom, čo pre ne bola dôležitá skúsenosť i z hľadiska ich ďalšieho pracovného uplatnenia. Od nového školského roka však boli tieto viacnásobne ťažko postihnuté deti vyčlenené do osobitnej triedy.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že k organizačným zmenám v špeciálnej škole došlo na základe nového školského zákona, podľa ktorého základná škola pre deti a žiakov s mentálnym postihnutím, ktorá vzdeláva žiakov s mentálnym postihnutím alebo s mentálnym postihnutím v kombinácii s iným postihnutím, sa vnútorne člení podľa stupňa mentálneho postihnutia žiakov na variant A pre žiakov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia, variant B pre žiakov so stredným stupňom mentálneho postihnutia a napokon variant C pre žiakov s ťažkým alebo hlbokým stupňom mentálneho postihnutia alebo pre žiakov s mentálnym postihnutím, ktorí majú aj iné zdravotné postihnutie, sú držiteľmi preukazu zdravotne ťažko postihnutých a nemôžu sa vzdelávať podľa variantu A alebo B. Deti alebo žiaci sa do škôl pre deti so zdravotným znevýhodnením alebo žiakov so zdravotným znevýhodnením prijímajú na základe ich zdravotného znevýhodnenia po diagnostických vyšetreniach zameraných na zistenie ich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb vykonávaných zariadením výchovnej prevencie a poradenstva. Výchova a vzdelávanie týchto detí sa prispôsobuje ich

špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám, na základe ktorých sa môžu tieto školy vnútorne diferencovať podľa druhu a stupňa zdravotného znevýhodnenia detí alebo žiakov. Z vyjadrenia psychológov a špeciálnych pedagógov k podnetu vyplýva, že vzdelávanie žiakov s ťažkým viacnásobným postihnutím je spojené so špecifickými potrebami a požiadavkami na komplexnú odbornú starostlivosť. Triedy pre žiakov s viacnásobným postihnutím si vyžadujú odlišné priestorové, materiálno-technické podmienky. Učebne majú viacúčelové špeciálne stoličky, stoly, priestor triedy je potrebné deliť na rôzne kútiky: relaxačné, pracovné, pohybové, hygienické, nutné sú špeciálne kompenzačné pomôcky, učebnice, pracovné listy. Do špeciálnej školy sú prijímaní žiaci na základe vyjadrenia Centra špeciálno-pedagogického poradenstva pri špeciálnej škole, vydaného po dôkladnom diagnostickom vyšetrení dieťaťa, u ktorého bola opakovanou diagnostikou potvrdená mentálna retardácia. Vnútorňa diferencácia umožňuje pedagógovi vytvoriť si lepší obraz o silných a slabých stránkach žiaka, poznať ho viac aj po emocionálnej stránke, a tým zvýšiť primeranosť vlastných pedagogických rozhodnutí v edukačnom procese. Zároveň mu poskytuje získavanie lepšej spätnej väzby od žiaka, ktorá je potrebná pri plánovaní ďalšej výchovno-vzdelávacej činnosti. Pedagóg môže aplikovať individuálne formy výučby, ktorá je intenzívnejšia, plynulejšia a zminimalizovať rušivé vplyvy ostatných žiakov. Dané rozdelenie dáva žiakovi väčšiu príležitosť postupovať podľa jeho vlastných schopností a jeho individuálnym tempom. Nakoľko nie všetkými rodičmi detí je tento postup prijímaný ako prospešný pre ich dieťa, týmto chce verejný ochranca práv na daný problém upozorniť poslancov Národnej rady Slovenskej republiky.

Školy si často nevedia poradiť s problematikou uplatňovania rodičovských práv po rozvođe.

Verejný ochranca práv sa viackrát stretol so situáciou, kedy rodičovi, ktorému dieťa nebolo zverené do osobnej starostlivosti, škola o ňom odmietla poskytnúť informácie. Rodič to považoval za neoprávnené obmedzenie jeho práva informovať sa o svojom dieťati. Táto problematika má dve roviny. Podľa zákona o rodine, v nadväznosti na znenie Dohovoru o právach dieťaťa, súd pri rozhodovaní o zverení maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti jedného z rodičov dbá o to, aby bolo rešpektované právo maloletého dieťaťa na zachovanie jeho vzťahu k obidvom rodičom a právo toho rodiča, ktorému nebude zverené do osobnej starostlivosti, na pravidelné informovanie sa o svojom dieťati. Tohto práva sa môže domáhať súdnou cestou. Z rozhodovacej právomoci súdov vyplýva, že uvedené právo si tento rodič, v zmysle úpravy obsiahnutej v zákone o rodine, môže uplatniť voči rodičovi, ktorému dieťa bolo zverené do osobnej starostlivosti. Tým nie je obmedzené právo na informácie zakotvené v Ústave Slovenskej republiky alebo iných právnych predpisov. V znení školského zákona zákonný zástupca žiaka má právo byť informovaný o výchovno-vzdelávacích výsledkoch svojho dieťaťa. Zákonný zástupca je pojem, ktorý nie je v žiadnom zákone explicitne vyjadrený, hoci viaceré ho vo svojom texte používajú. V zákone o rodine je zastupovanie maloletého dieťaťa charakterizované ako jedno z hlavných práv a povinností rodiča. Rodičia zastupujú maloleté dieťa pri právnych úkonoch, na ktoré nie je spôsobilé. Ak dôjde rozsudkom súdu k určeniu, že zastupovať maloleté dieťa bude jeden rodič, výkladom a contrario možno konštatovať, že druhý rodič dieťaťa ho zastupovať nebude. Avšak vychádzajúc z názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky ide o zúženie reálneho výkonu práva a povinnosti rodiča zastupovať maloleté dieťa, nie o jeho obmedzenie. Spornou však zostáva otázka, ako sa prejaví síce zachované, ale vo výkone zúžené právo rodiča zastupovať maloleté dieťa vo vzťahu k tretím stranám. Verejný ochranca práv sa stretol s viacerými prípadmi, kedy práve školy v kontakte s rodičmi, ktorým dieťa nebolo zverené do osobnej starostlivosti, posúdili ich status zákonného zástupcu odlišne. Aj na základe uvedených skúseností považujeme za potrebné upozorniť na tieto skutočnosti kompetentné orgány.

Predchádzanie násiliu na deťoch a iným patologickým javom

Verejný ochranca práv už opakovane v správe o činnosti informoval poslancov Národnej rady Slovenskej republiky aj o podnetoch týkajúcich sa násilia na deťoch. Upozornil, že násilie sa rozšírilo do rodín, do škôl, na ulice, na internet, do každodenného života. Opätovne zdôrazňuje, že **podporuje všeobecný zákaz telesných trestov**, nesúhlasí so schvaľovaním ani s tolerovaním opakujúcich sa foriem násilia na deťoch a opakovane vyzýva na splnenie všeobecného zákazu telesných trestov podľa výzvy medzinárodného spoločenstva.

Zdôrazňuje nevyhnutnosť zdokonaľovania právnej úpravy i potrebu vzdelávania odbornej i laickej verejnosti, osobitne rodičov a učiteľov. Opakovane pripomína, že Národná rada Slovenskej republiky vo svojom Vyhlásení o deťoch a mládeži zo dňa 4. septembra 2001 č. 1542 deklarovala, že deti majú byť chránené pred všetkými formami násillia, sexuálneho zneužívania a telesného trestania vrátane ochrany pred zobrazovaním násillia a pornografie v médiách a na internete. Opätovne verejný ochranca práv zdôrazňuje potrebu **zameriť sa predovšetkým na prevenciu**. Už si asi všetci uvedomujeme nebezpečenstvo, ktoré prináša pokrok v informačných technológiách. Preto znova upozorňuje kompetentné orgány na prijímanie opatrení na **minimalizáciu negatívneho dopadu patologických javov spoločnosti na fyzický, psychický i mravný vývoj dieťaťa**.

Ku kauze ponižujúceho zaobchádzania a šikanovania šiestich chlapcov rómskej národnosti, predvedených na policajnú stanicu

Podpredsedu vlády a ministra vnútra, ako aj prezidenta Policajného zboru a riaditeľa Okresného riaditeľa Policajného zboru v Košiciach verejný ochranca práv z vlastnej iniciatívy žiadal o poskytnutie vysvetlenia a informácie ku kauze ponižujúceho zaobchádzania a šikanovania šiestich chlapcov rómskej národnosti, predvedených na policajnú stanicu pre podozrenie z lúpežného prepadnutia staršej ženy, skupinou ôsmich policajtov z Košíc, ktorá sa mala odohrať dňa 21. marca 2009. Priebeh postupu policajtov bol zachytený vo forme videa na mobilné telefóny a fotoaparáty a ďalej šírený. Verejný ochranca práv vo svojej žiadosti zdôraznil, že podľa Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a podľa Ústavy Slovenskej republiky základné ľudské práva a slobody patria všetkým bez rozdielu. Ochrana ľudských práv je životne dôležitá pre každého človeka, obzvlášť pre deti, ktoré si tieto práva dokážu uplatňovať oveľa ťažšie ako dospelý človek. Z tohto dôvodu bola prijatá Deklarácia práv dieťaťa a následne Dohovor o právach dieťaťa, ktoré dieťaťu zaručujú právo na ochranu pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násillím, urážaním alebo zneužívaním, zanedbávaním alebo nedbalým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním. **Žiadne dieťa nesmie byť vystavené mučeniu alebo inému krutému, neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu či trestaniu**. Zatknutie, zadržanie alebo uväznenie dieťaťa musí prebehnúť v súlade so zákonmi a musí sa využívať iba ako krajné opatrenie na najkratšiu nutnú dobu. S každým dieťaťom zbaveným slobody sa musí zaobchádzať s ľudskosťou a úctou k prirodzenej dôstojnosti ľudskej bytosti a spôsobom, ktorý berie do úvahy potreby osoby daného veku. Jednou z hlavných úloh Policajného zboru je ochrana základných práv a slobôd všetkých osôb bez rozdielu. Pri vykonávaní služobnej činnosti je policajt povinný dbať na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby i svoju vlastnú. Z dôvodu podozrenia na hrubé porušenie základných ľudských práv a slobôd šiestich chlapcov príslušníkmi policajného zboru preto verejný ochranca práv žiadal prezidenta Policajného zboru o poskytnutie vysvetlenia a informácií k uvedenej závažnej udalosti a následne aj informácií o výsledkoch jej prešetrovania v trestnoprávnej, občianskoprávnej aj pracovnoprávnej rovine. Podpredsedu vlády a ministra vnútra, z dôvodu, že orgánom verejnej správy, ktorý prevzal dňa 7. apríla 2009 vyšetrowanie postupu príslušníkov Policajného zboru v predmetnej udalosti je Sekcia kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, žiadal o predloženie písomného stanoviska o aktuálnom stave vyšetrowania ako aj o úkonoch vykonaných vo veci od začatia vyšetrowania postupu príslušníkov Policajného zboru voči mladistvým rómskym občanom. Súčasne ho požiadal aj o poskytnutie informácie, ako boli realizované opatrenia prezidenta Policajného zboru Slovenskej republiky, prijaté v súvislosti s predchádzaním vzniku obdobných udalostí. Riaditeľa Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Košiciach žiadal aj o predloženie písomného stanoviska o aktuálnom stave vyšetrowania vedeného proti šiestim mladistvým rómskym občanom vo veci podozrenia zo spáchania trestného činu lúpeže, ako aj o úkonoch vykonaných vo veci od začatia vyšetrowania do súčasnosti. Aj jeho žiadal o poskytnutie informácie, ako boli realizované opatrenia prezidenta Policajného zboru Slovenskej republiky, prijaté v súvislosti s predchádzaním vzniku obdobných udalostí v súvislosti s postupom príslušníkov Policajného zboru Slovenskej republiky.

Verejný ochranca práv vyzýva na prijímanie opatrení, ktoré každému dieťaťu zaručia dodržanie jeho práva na ochranu pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, zanedbávaním alebo nedbalým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním.

Represia problém nerieši

Verejný ochranca práv s mimoriadnym znepokojením prijíma názory o potrebe znížiť vekovú hranicu trestnej zodpovednosti zo štrnást na dvanásť rokov, ktoré sa vo verejnosti objavili ako reakcie na policajný zásah proti deťom v Košiciach. Zdôrazňuje, že deti sú najzraniteľnejšou skupinou obyvateľstva, ktorá si najťažšie uplatňuje svoje práva. V prípadoch, keď deti a mládež porušujú práva iných, len ich trestanie nepomôže. Cieľom musí byť dôsledná, komplexná a koordinovaná starostlivosť o deti a mládež ako súčasť sociálnej politiky štátu. „**Výchova a prevencia sú najúčinnějšími spôsobmi ako zabrániť deťom páchať protispoločenskú činnosť**“ upozorňuje verejný ochranca, ktorý v tejto otázke našiel zhodu aj **s členmi delegácie Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania** počas jej nedávnej návštevy v Bratislave. Predmetom diskusie bola aj tendencia stanoviť spoločnú hranicu veku trestnej zodpovednosti v rámci Európskej únie. Verejný ochranca práv ďalej pripomína, že pri deťoch vo výkone väzby a výkone trestu odňatia slobody zostáva na Slovensku stále nevyriešeným problémom dodržiavanie ich práva na vzdelanie a zabezpečenie povinnej školskej dochádzky.

3.2.2. Iniciatíva v sociálnej oblasti

Zákon o náhradnom výživnom

*Na verejného ochrancu práv sa obrátil 19-ročný ťažko zdravotne postihnutý študent strednej ekonomickej školy, ktorému bol priznaný invalidný dôchodok. Vo svojom podaní uviedol: „s mamou sme mali ťažký život, otec bol tyran a alkoholik, rodičia sa rozviedli, keď som mal 3 roky a otcovi bolo prisúdené platiť výživné vo výške 500 Sk. Otec výživné neplatil, a tak mama požiadala o náhradné výživné. Iba pred rokom požiadala o zvýšenie výživného na 2000 Sk, a tým pádom, ako som začal pobe-
rať invalidný dôchodok, aj náhradné výživné bolo zastavené. Zdá sa mi to nespravodlivé, hoci som študentom a sústavne sa pripravujem na povolanie, nemám nárok ani na výživné ani na prídavok na dieťa. I napriek tomu, že mám nízky invalidný dôchodok, si myslím, že zákon to nepremyslel najmä ohľadom toho výživného. Veď otec má stále vyživovaciu povinnosť, keď som študentom. Ale po otcovi pátra justičná polícia, lebo mi celý život neplatí výživné, ani nik nevie, kde sa vôbec nachádza. Na jednej strane vraj štát podporuje občanov ŤZP, ale na druhej strane im berie základné nároky. Nie som náročný a viem, že zo strany zdravotnej mám hendicap oproti zdravým rovesníkom, ale zo strany finančnej sa taktiež cítim byť ukrivdený. Moja mama celý život bojuje len s našou finančnou situáciou.“*

Zákon č. 201/2008 Z. z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezov Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z., v znení zákona č. 554/2008 Z. z., upravuje poskytovanie náhradného výživného, ktorým sa prispieva na zabezpečenie výživy nezaopatrovaného dieťaťa. Pri pojme nezaopatrované dieťa pritom odkazuje na zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Podľa § 3 zákona o prídavku na dieťa nezaopatrované dieťa je dieťa do skončenia povinnej školskej dochádzky, najdlhšie do dovŕšenia 25 rokov veku, ak sa sústavne pripravuje na povolanie štúdiom alebo sa nemôže sústavne pripravovať na povolanie štúdiom, alebo vykonávať zárobkovú činnosť pre chorobu alebo úraz. Nezaopatrované dieťa podľa zákona o prídavku na dieťa je aj dieťa, ktoré sa po skončení povinnej školskej dochádzky zúčastňuje dennou formou kurzu na získanie základného vzdelania, okrem kurzu organizovaného podľa osobitného predpisu, najdlhšie do skončenia školského roku, v ktorom dieťa dovŕšilo 18 rokov veku, alebo je neschopné sa sústavne pripravovať na povolanie alebo vykonávať zárobkovú činnosť pre dlhodobu nepriaznivú

zdravotný stav, najdlhšie do dovŕšenia plnoletosti. Nezaopatrené dieťa podľa tohto zákona, okrem iných, nie je dieťa, ktorému vznikol nárok na invalidný dôchodok alebo poberá sociálny dôchodok.

Podľa zákona o rodine plnenie vyživovacej povinnosti rodičov k deťom je ich zákonná povinnosť, ktorá trvá do času, kým deti nie sú schopné samé sa živiť. Ak si jeden z rodičov túto povinnosť neplní, hoci mu bola určená súdom, prípadne súdom schválenou dohodou, nastupuje štát, ktorý po splnení zákonom ustanovených podmienok vypláca oprávnenej osobe (dieťaťu) náhradné výživné.

Zákon o náhradnom výživnom však nepokrýva prípady tých „detí“, ktoré síce majú od niektorého zo svojich rodičov právo na výživné, avšak podľa zákona o prídavku na dieťa sa už nepovažujú za nezaopatrené deti. Tak je to napríklad aj v prípade zdravotne postihnutých študentov, ktorým bol priznaný invalidný dôchodok, a to bez ohľadu na výšku priznaného dôchodku.

Dávka v nezamestnanosti

Verejnému ochrancovi práv boli v súvislosti so zhoršujúcou sa ekonomickou situáciou a zvyšujúcou sa nezamestnanosťou doručené viaceré podnety, v ktorých matky maloletých detí upozorňovali na nepriaznivú situáciu v prípadoch, keď po návrate do zamestnania po rodičovskej dovolenke dostanú výpoveď. Bez ohľadu na skutočnosť, že pred nástupom na materskú a rodičovskú dovolenku pracovali viac ako 3 roky, a teda platili si všetky odvody vrátane poistenia v nezamestnanosti, v prípade straty zamestnania po návrate do zamestnania po rodičovskej dovolenke tieto osoby nemajú nárok na dávku v nezamestnanosti.

Podľa právnej úpravy sa počas rodičovskej dovolenky poistenie v nezamestnanosti prerušuje. Poistenec má nárok na dávku v nezamestnanosti, ak v posledných štyroch rokoch pred zaradením do evidencie nezamestnaných občanov bol poistený v nezamestnanosti najmenej tri roky. Z uvedeného vyplýva, že osoba prepustená z pracovného pomeru po návrate z rodičovskej dovolenky v dobe kratšej ako tri roky, nesplní podmienky na dávku v nezamestnanosti, hoci v prípade, že by neodišla na rodičovskú dovolenku, by ich splnila. Riešením tejto situácie bola možnosť dobrovoľného poistenia v nezamestnanosti. Osoby na rodičovskej dovolenke sa však mnohokrát v prospech založenia rodiny vzdávajú svojho finančne dobrého postavenia a ich jediným príjmom je rodičovský príspevok, ktorý je oveľa nižší ako sú ich reálne náklady na zabezpečenie nevyhnutných potrieb pre ich život a život maloletého dieťaťa. Ďalšie výdavky v podobe platenia poistného často nie sú v reálnych schopnostiach rodiča na rodičovskej dovolenke. Nie je výnimkou, že osoby po návrate z rodičovskej dovolenky prichádzajú o zamestnanie po uplynutí ochrannej lehoty, nakoľko nie vlastnou vinou v porovnaní s inými adeptmi na rovnaké pracovné miesto sú znevýhodnení z dôvodu dlhodobého prerušenia výkonu svojho povolania. V konečnom dôsledku sa takéto osoby stávajú obeťami svojho rozhodnutia uprednostniť založenie rodiny pred nepretržitým budovaním svojej kariéry. Pritom rodina a starostlivosti o deti patrí medzi základné princípy našej spoločnosti, hodné najvyššej možnej ochrany a podpory zo strany štátu.

Verejný ochranca práv sa preto obrátil v uvedenej veci na Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky so žiadosťou o prehodnotenie podmienok poskytovania dávky v nezamestnanosti s ohľadom na reálny dopad a plnenie účelu, pre ktorý bola uvedená dávka do právneho poriadku Slovenskej republiky zavedená. Ministerka práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky zaujala k uvedenej žiadosti verejného ochrancu práv pozitívne stanovisko a informovala o pripravovanom prehodnocovaní navrhovanej zmeny v dávkovej schéme dávky v nezamestnanosti s dôrazom na posilnenie princípu solidarity v systéme sociálneho poistenia.

Začiatkom tohto roku verejný ochranca práv a mnohé matky a otcovia na rodičovskej dovolenke uvítali novelu zákona o sociálnom poistení, ktorou sa poskytovanie dávky v nezamestnanosti upravilo aj v prospech osôb plniacich si svoje rodičovské povinnosti, tomto znení: „Do obdobia poistenia v nezamestnanosti na nárok na dávku v nezamestnanosti sa započítava obdobie prerušenia povinného poistenia v nezamestnanosti zamestnanca z dôvodu čerpania rodičovskej dovolenky podľa osobitného predpisu.“

Zastavenie výplaty rodičovského príspevku pred priznaním materského

Verejný ochranca práv upozornil ministerku práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky aj na problém, ktorý vzniká pri aplikovaní ustanovení o zastavení výplaty rodičovského príspevku v praxi a na následky tým spôsobené. Podľa ustanovenia § 5 ods. 6 písm. a) bod 1 zákona zákon č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa výplata rodičovského príspevku zastaví od kalendárneho mesiaca nasledujúceho po kalendárnom mesiaci, za ktorý sa už vyplatil, ak vznikol dôvod na prešetrenie, či oprávnená osoba spĺňa podmienky nároku na rodičovský príspevok, na jeho výplatu alebo či sa rodičovský príspevok vypláca v správnej sume. Jedným z dôvodov takéhoto zastavenia je i rozhodovanie o nároku na materské, ktorého vyplácanie má prednosť pred vyplácaním rodičovského príspevku za rovnaké obdobie.

Podávateľka, ktorá sa na verejného ochrancu práv v tejto súvislosti obrátila, bola poberateľkou rodičovského príspevku na zabezpečenie riadnej starostlivosti o svoje prvé dieťa. Pri uplatnení nároku na príspevok pri narodení druhého dieťaťa vznikol dôvod na prešetrenie, či podávateľka i naďalej spĺňa podmienky na vyplácanie rodičovského príspevku, keďže bol predpoklad vzniku nároku na materské. Výplata rodičovského príspevku bola následne zastavená, a to až do predloženia rozhodnutia o nároku na materské. Zisťovanie presného a úplného skutočného stavu veci však bolo pri rozhodovaní o nároku podávateľky na materské spojené s ťažkosťami súvisiacimi s pochybnosťami ohľadne jej účasti na nemocenskom poistení a s úplnou nespolupracou zamestnávateľa pri predkladaní dokladov.

Rozhodnutie o nároku na materské bolo vydané až po troch mesiacoch od zastavenia výplaty rodičovského príspevku. V tomto období zostala podávateľka s dvoma malými deťmi bez akýchkoľvek príjmov, ktoré by jej mali byť poskytované v súvislosti so starostlivosťou o ne. V záujme, aby sa matky, ktoré sa starajú o deti v útlom veku nedostávali do podobných situácií by bolo vhodné uvažovať o prijatí legislatívnych zmien. Vo vyplácaní rodičovského príspevku by sa malo pokračovať až do vydania rozhodnutia o nároku na materské a po jeho prípadnom priznaní spätne aj za obdobie, za ktoré sa rodičovský príspevok vyplácal, by došlo k vzájomnému zúčtovaniu súm dávok medzi Sociálnou poisťovňou a príslušným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny.

Zákon o sociálnom poistení

Aj v uplynulom roku činnosti bol najviac podávateľmi podnetov namietaným ako „nespravodlivý“ a „diskriminačný“ zákon o sociálnom poistení.

Problém invalidných dôchodcov nad 34 rokov

V poslednej správe o činnosti verejný ochranca práv informoval, že v súvislosti s problémom počtu rokov dôchodkového poistenia potrebného na vznik nároku na invalidný dôchodok Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre sociálne veci a bývanie oslovil v roku 2008 v čase, keď bol vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon o sociálnom poistení predmetom legislatívneho procesu. Táto novela zákona o sociálnom poistení nadobudla účinnosť od 1. januára 2010, pričom ocenil prínos pre mnohých poistencov, ktorým nevznikol nárok na invalidný dôchodok práve pre nedostatočný počet rokov dôchodkového poistenia. Opäťovne však musí verejný ochranca práv zdôrazniť, že počet rokov dôchodkového poistenia potrebný na vznik nároku na invalidný dôchodok u osôb nad 34 rokov sa novelou zákona o sociálnom poistení značne zvýšil. Opakovane preto poslancov Národnej rady Slovenskej republiky informuje, že sa domnieva, že počet rokov dôchodkového poistenia potrebných pre nárok na invalidný dôchodok by nemal byť zhodný s počtom rokov potrebných pre nárok na starobný dôchodok, nakoľko ide o rozdielne dôchodkové dávky. Stále v našom sociálnom systéme neexistuje komplexné a systémové riešenie finančnej podpory ľudí, ktorí z dôvodu zhoršeného zdravotného stavu dlhodobo nie sú schopní zarábať si na vlastné živobytie a nevznikol im nárok na invalidný dôchodok. Verejný ochranca práv znovu apeluje na členov výboru, aby zvažili možné zníženie počtu rokov dôchodkového poistenia potrebných na vznik nároku na invalidný dôchodok u osôb vo veku nad 34 rokov.

Problém pri pozostalostných dôchodkoch

Ďalším vážnym problémom je, že novela zákona nerieši spätne možnosť priznania tzv. pozostalostných dôchodkov. Ak teda pred jej účinnosťou nevznikol poistencovi nárok na sirotsky dôchodok, vdovský alebo vdovecký dôchodok z dôvodu, že zosnulý nezískal potrebný počet rokov dôchodkového poistenia, nie je už v súčasnosti možné opätovne požiadať o jeho priznanie podľa novej právnej úpravy.

Problémy v konaní vo veciach sociálneho poistenia

Občania v podnetoch verejnému ochrancovi práv neustále upozorňujú na mnohé problémy v priebehu a spôsobe dokazovania v konaní vo veciach sociálneho poistenia. Opakovane verejný ochranca práv znamenal nejednotný postup, napriek tomu, že už v minulosti upozornil aj ministerku práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky na úpravu konania vo veciach sociálneho poistenia, ktorá umožňuje Sociálnej poisťovni zmeniť protizákonné právoplatné rozhodnutie vydané v nedávkovom konaní z vlastného podnetu iba prostredníctvom inštitútu obnovy konania do jedného roka od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia (s výnimkou prípadov, ak sa rozhodnutie dosiahlo trestným činom). Opäť sa stretol s prípadmi, keď Sociálna poisťovňa uznala protizákonnosť svojho rozhodnutia vydaného v nedávkovom konaní, no nemohla vykonať nápravu, nakoľko od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia uplynul jeden rok. Znovu bol jediným spôsobom zmeny rozhodnutia protest prokurátora. Verejný ochranca práv stále za efektívnejšie a rýchlejšie považuje umožniť Sociálnej poisťovni zmeniť vlastné rozhodnutie, ak dospeje k záveru, že pochybila, v lehote troch rokov od nadobudnutia jeho právoplatnosti.

Ďalším problémom vo vzťahu ku konaniu a prieťahom v konaní je aj neexistencia zákonných lehôt na doručenie rozhodnutia a výplatu pri väčšine dávok sociálneho poistenia. Verejný ochranca práv zaznamenal prípady, kedy síce Sociálna poisťovňa rozhodla o nároku žiadateľa na dôchodkovú dávku v zákonom ustanovenej lehote, no rozhodnutie mu bolo doručené až po viac ako dvoch mesiacoch a pravidelná výplata dávky bola zriadená až po viac ako troch mesiacoch od vydania rozhodnutia.

Problémom je aj právna úprava preddavkovej výplaty dávok, ktorá je formulovaná ako možnosť, nie ako povinnosť Sociálnej poisťovne. Podľa ustanovenia § 116 ods. 4 zákona o sociálnom poistení, ak sú splnené podmienky na vznik nároku na nemocenskú dávku, dôchodkovú dávku, úrazovú dávku a dávku v nezamestnanosti, dávky sa môžu vyplácať preddavkovo. Počas vyplácania dávky podľa prvej vety neplynie lehota pre vydanie rozhodnutia.

V praxi sa vyskytujú prípady, kedy je zrejmé, že podávateľ spĺňa podmienky nároku na dôchodkovú dávku, avšak Sociálna poisťovňa ešte zisťuje niektoré obdobia jeho dôchodkového poistenia, ktoré budú mať vplyv na konečnú výšku dávky. V takomto prípade môže vyplácať dôchodok preddavkovo, čo aj väčšinou urobí, no častokrát až po niekoľkých mesiacoch. Vzhľadom na právnu úpravu ale nemožno Sociálnej poisťovni vytknúť jej nečinnosť, nakoľko nemá zákonnú povinnosť dávku vyplácať preddavkovo.

Neopodstatnené prerušenie konania

Opakovane verejný ochranca práv upozorňuje, že od 1. januára 2009 nadobudla účinnosť novela zákona o sociálnom poistení, ktorá rozšírila možnosti prerušenia konania vo veciach sociálneho poistenia. Uvedená novela ako obligatórny dôvod na prerušenie konania o sociálnom poistení ustanovuje skutočnosť, že Sociálna poisťovňa nevie presne a úplne zistiť skutkový stav veci. Podľa názoru verejného ochrancu práv to znamená ohrozenie právnej istoty žiadateľov o dávku sociálneho poistenia. Opakovane môže potvrdiť, že na základe doterajších skúseností zo svojej činnosti nepovažuje za opodstatnené, aby Sociálna poisťovňa prerušovala konanie pri rozhodovaní o priznaní dávky sociálneho poistenia, ktorá je často jediným zdrojom príjmu žiadateľa, na čo upozornil aj príslušný výbor Národnej rady Slovenskej republiky. Prax potvrdila obavy verejného ochrancu práv, nakoľko sa stretol aj s prípadmi, v ktorých Sociálna poisťovňa prerušila konanie o dôchodkových

dávkach aj v konaniach, v ktorých úkony na zistenie skutkového stavu veci boli závislé výlučne od samotnej Sociálnej poisťovne, ako napríklad posúdenie zdravotného stavu žiadateľa o priznanie invalidného dôchodku, alebo zistenie obdobia vedenia v evidencii uchádzačov o zamestnanie. Nešlo teda o objektívne príčiny, pre ktoré by Sociálna poisťovňa nemohla konať a ktoré by nemohla ovplyvniť. Práve naopak, napriek prerušeniu konania v konaní vlastne pokračovala, čo je v rozpore so samotnou povahou inštitútu prerušenia konania.

Konanie o nároku na úrazové dávky – problém Sociálna poisťovňa a súdy

Problémom vo vzťahu k dávkam úrazového poistenia je ustanovenie § 272 zákona o sociálnom poistení, podľa ktorého náhrada za stratu na zárobku po skončení pracovnej neschopnosti alebo pri uznaní invalidity alebo čiastočnej invalidity a náhrada za stratu na dôchodku, ktoré sa vyplácali k 31. decembru 2003, a nárok na ich výplatu trvá aj po tomto dni, sa považujú od 1. januára 2004 za úrazovú rentu, a to v sume, v akej patrili do 31. decembra 2003. Sociálna poisťovňa vychádzajúc zo znenia predmetného ustanovenia „v sume, v akej patrili“ sama prehodnotila výšku nároku poberateľa a v prípadoch, keď zistila, že náhrada patrí v nižšej sume úrazovú rentu vyplácala v nižšej sume bez toho, aby vydala rozhodnutie, proti ktorému by bolo možné uplatniť opravný prostriedok.

Vyskytli sa aj prípady, kedy po prepočítaní sumy vyplácanej náhrady za stratu na zárobku poberateľa dospela Sociálna poisťovňa k záveru, že mu nepatrí nárok na výplatu, a tak úrazovú rentu jednoducho nevyplácala, opätovne bez vydania rozhodnutia. Odvoláva sa pritom na skutočnosť, že zákon jej túto povinnosť priamo neukladá. V tejto súvislosti už súdy viackrát vyhodnotili postup Sociálnej poisťovne ako nezákonný a uložili jej vydať rozhodnutie.

„Neobjektívne“ posudzovanie zdravotného stavu

Stále mimoriadne kritizovaným zo strany podávateľov podnetov ostáva posudzovanie zdravotného stavu lekármi Sociálnej poisťovne. Občania ich posudok v mnohých prípadoch nepovažujú za objektívny. Preto opakovane verejný ochranca práv navrhuje vyčlenenie posudkovej činnosti zo sféry Sociálnej poisťovne. Zdôrazňuje, že posudzovanie zdravotného stavu pri nároku na invalidný dôchodok i pre kompenzácie ťažkého zdravotného postihnutia inou samostatnou právnickou osobou považuje za riešenie, ktoré by bolo zárukou väčšej dôvery v objektívnosť posudzovania zo strany občanov.

Výška a systém odplát v systéme doplnkového dôchodkového sporenia

Začiatkom roka 2009 sa na verejného ochrancu práv obrátili viacerí podávatelia, ktorí boli sporiteľmi v systéme doplnkového dôchodkového sporenia (tzv. „III. pilier“) a namietali výšku odplát, ktoré sú povinní platiť doplnkovým dôchodkovým spoločnostiam v súvislosti so svojou účasťou na sporení. V tom čase totiž dochádzalo k zmenám vo výške odplát v systéme starobného dôchodkového sporenia (tzv. „II. pilier“), a tak sa podávatelia domáhali podobnej optimalizácie aj v III. pilieri. Výška odplaty za správu doplnkového dôchodkového fondu bola v tom čase stanovená určitou percentuálnou sadzbou bez ohľadu na skutočnosť, či doplnková dôchodková spoločnosť zhodnotí úspory sporiteľa. Námietky rovnako smerovali aj proti výške percentuálnej sadzby na určenie odplaty za prestup účastníka do inej doplnkovej dôchodkovej spoločnosti a odplaty za odstupné. Vzhľadom ku skutočnosti, že verejný ochranca práv nemá právo zákonodarnej iniciatívy, rozhodol sa na námietky podávateľov upozorniť ministerku práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a rovnako aj Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre sociálne veci a bývanie, spolu s požiadavkou na vykonanie primeraných legislatívnych úprav v predmetnej oblasti.

S účinnosťou od 1. januára 2010 bola prijatá novela zákona č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Bol zavedený nový systém odplát a určovanie ich výšky, ktorého cieľom bolo zatriktívnenie účasti v doplnkom dôchodkovom sporení. Fixný charakter odplaty za správu doplnkového dôchodkového fondu zostal zachovaný, no došlo k jej zníženiu, pričom sa rozlišuje,

či ide o účasť vo výplatnom alebo v príspevkovom doplnkovom dôchodkovom fonde. Zaviedol sa nový druh variabilnej odplaty za zhodnotenie majetku v doplnkovom dôchodkovom fonde, na ktorý vznikne doplnkovej dôchodkovej spoločnosti nárok len v prípade, ak majetok sporiteľa skutočne zhodnotí. Liberalizáciou podmienok prestupu účastníka do inej dôchodkovej spoločnosti a vylúčením povinnosti platiť odplatu za takýto prestup po troch rokoch od uzatvorenia účastníckej zmluvy sa má zabezpečiť vyššia konkurencia v doplnkovom dôchodkovom sporení. Výška odplaty za odstupné je zachovaná na 20 % aktuálnej hodnoty osobného účtu účastníka, no doplnkovej dôchodkovej spoločnosti už nezostáva v plnej výške, ale iba v hodnote 5 %. Ostatných 15 % zostáva v príslušnom fonde a zvyšuje jeho výnos.

„Diskriminačný“ aj zákon o sociálnom zabezpečení

Veľká časť dôchodcov na Slovensku má svoj dôchodok priznaný ešte podľa zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov.

Na verejného ochrancu práv sa obrátila podávateľka, ktorá namietala diskriminačnú právnu úpravu obsiahnutú v zákone o sociálnom zabezpečení. Podľa ustanovenia § 23 ods. 1 zákona o sociálnom zabezpečení občani, ktorí je zamestnaný po vzniku nároku na starobný dôchodok a nepoberá tento dôchodok alebo jeho časť, invalidný dôchodok alebo dôchodok za výsluhu rokov, sa zvyšuje starobný dôchodok za každých 360 kalendárnych dní zamestnania o 6 % priemerného mesačného zárobku, z ktorého sa vymeriava, prípadne sa vymeral dôchodok. Ak občan nebol zamestnaný 360 kalendárnych dní, zvyšuje sa starobný dôchodok za každých ďalších kalendárnych 90 dní zamestnania o 1,5 % priemerného mesačného zárobku, z ktorého sa vymeriava, prípadne sa vymeral dôchodok. V zmysle uvedeného ustanovenia je teda možné zvýšiť starobný dôchodok za dobu zamestnania po vzniku nároku na tento dôchodok iba v prípade, ak dôchodca dôchodok nepoberal, a to bez ohľadu na skutočnosť, či platil alebo neplatil poistné na dôchodkové zabezpečenie.

Podávateľka po priznaní starobného dôchodku pracovala ako živnostníčka, teda ako samostatne zárobkovo činná osoba. Povinnosť samostatne zárobkovo-činnnej osoby platiť poistné na dôchodkové zabezpečenie v tom čase upravoval zákon č. 274/1994 Z. z. o Sociálnej poisťovni v znení neskorších predpisov, ktorý bol niekoľkokrát v tejto oblasti zmenený (ustanovenie § 14 ods. 7) . Pôvodne pre samostatne zárobkovo činné osoby platila výnimka z platenia poistného, a to okrem iného v prípade, že poberali starobný dôchodok. Neskôr však táto výnimka bola zrušená, potom sa v modifikovanej podobe opäť na pár mesiacov objavila a následne bola opäť zrušená. Preto bola podávateľka v určitom období povinná platiť poistné na dôchodkové zabezpečenie i napriek skutočnosti, že platenie poistného sa nijako neodzrkadlilo na výške jej dôchodku.

Verejný ochranca práv vyslovil pochopenie, že v súvislosti s povinnosťou platiť poistné na dôchodkové zabezpečenie, považuje podávateľka podnetu predmetnú právnu úpravu zvyšovania starobných dôchodkov za diskriminačnú. Preto sa rozhodol upozorniť na túto problematiku vo svojej správe o činnosti poslancov Národnej rady Slovenskej republiky.

Problémy podľa zákona o zamestnanosti

Na verejného ochrancu práv sa obrátila aj podávateľka, ktorá vo svojom podnete vyjadrila nespokojnosť s právnou úpravou obsiahnutou v ustanovení § 34 ods. 2 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Podľa ustanovenia § 34 ods. 1 zákona o zamestnanosti uchádzač o zamestnanie, ktorý sa uchádza na základe osobného podania písomnej žiadosti o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie na úrade, v ktorého územnom obvode má trvalý pobyt, zaraď sa do evidencie uchádzačov o zamestnanie odo dňa osobného podania písomnej žiadosti o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie. Ustanovenie § 34 ods. 2 zákona o zamestnanosti však uchádzačom o zamestnanie, ktorí požiadali o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie do siedmich kalendárnych dní odo dňa skončenia zamestnania, priznáva právo, aby boli zaradení do evidencie uchádzačov o zamestnanie odo dňa nasledujúceho po skončení zamestnania.

Podľa podávateľky však táto lehota nie je dostatočne dlhá. Ako uviedla, problém spočíva v tom, že nie celý počet dní má uchádzač o zamestnanie reálnu možnosť prihlásenie vykonať. Napríklad, ak ukončil pracovný pomer 31. októbra 2009 (piatok), stratí dva dni na zaevidovanie kvôli víkendu. V pondelok, v utorok a stredu by sa zaevidovať mohol, vo štvrtok je na úrade nestránkový deň a v piatok úrad pracuje iba do 12.00 hod. Tak zo siedmich dní má uchádzač k dispozícii reálne iba 3 a pol dňa a ak náhodou na niektorý z týchto dní prípadne sviatok, tak ešte menej.

3.2.3. Ďalšia iniciatíva

Problémy vysokých škôl

Už v minulej správe o činnosti upozornil verejný ochranca práv na **problém platenia školného za prekročenie štandardnej dĺžky štúdia na vysokej škole**. Aj v uplynulom roku sa na verejného ochrancu práv obracali študenti, ktorí riešili tento problém. Verejný ochranca práv okrem iného v tejto súvislosti zdôraznil, že povinnosť poznať zákon a dodržiavať zákonom ustanovený postup sa nevzťahuje len na študentov, ale aj na samotné vysoké školy, ktoré pri vyberaní školného musia postupovať v súlade s ním. Informoval aj o príslube podpredsedu vlády a ministra školstva vykonať kontrolu na vysokých školách v predmetnej veci. Verejný ochranca práv žiadal ministerstvo školstva ako ústredný orgán štátnej správy pre vysoké školy, aby zväžilo presadenie transparentnejších pravidiel a konkrétnych postupov pri vyberaní školného za štúdium na vysokej škole.

Ako bolo už v tejto správe uvedené, verejný ochranca práv v uplynulom roku zistil v súvislosti s preskúmaním podnetu vo veci rozhodovania fakulty univerzity o povinnosti platiť školné v akademickom roku 2008/2009, že študijný poriadok univerzity nie je v súlade so zákonom.

Verejný ochranca práv tiež preskúmaval podnet, ktorého podávateľ namietal, že univerzita nerieši situáciu s doktorandským štúdiom vzniknutú v dôsledku straty akreditácie na tento stupeň vzdelávania. Podávateľ podnetu sa domáhal zabezpečenia možnosti pokračovania v doktorandskom štúdiu dennou formou a zabezpečenia možnosti ukončenia doktorandského štúdia. Po viacerých žiadostiach verejného ochrancu práv nakoniec rektorka univerzity oznámila, že univerzita si splnila svoju zákonnú povinnosť vyplývajúcu jej z ustanovenia § 87 ods. 2 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a tiež, že v prípade súhlasu má podávateľ podnetu a ďalší doktorandi možnosť pokračovať v doktorandskom štúdiu v dennej forme štúdia v študijnom programe na fakulte inej univerzity. Vzhľadom na znepokojivé informácie, ktoré boli vo zvýšenej miere v uplynulej dobe zverejnené v médiách v súvislosti s činnosťou na niektorých vysokých školách v Slovenskej republike sa verejný ochranca práv opäť rozhodol obrátiť na podpredsedu vlády a ministra školstva ako na predstaviteľa ústredného orgánu štátnej správy pre vysoké školy vo veci ochrany základného práva na vzdelanie i na Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre vzdelanie, mládež, vedu a šport. Zdôraznil, že právo na vzdelanie patrí medzi tie základné práva, ktorých sa možno domáhať len v medziach zákonov, vykonávajúcich ustanovenia článkov ústavy, v ktorých sú upravené. V oblasti vysokoškolského vzdelávania ide predovšetkým o zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Poslaním vysokých škôl je rozvíjať harmonickú osobnosť, vedomosti, múdrosť, dobro a tvorivosť v človeku a prispievať k rozvoju vzdelanosti, vedy, kultúry a zdravia pre blaho celej spoločnosti, a tým prispievať k rozvoju vedomostnej spoločnosti. Atribútom vysokoškolského vzdelávania preto vždy musí byť jeho kvalita. Verejný ochranca práv vyslovil vieru, že dôjde k zhode v tom, že záujem na kvalite vzdelania a vzdelávania je záujmom nielen samotných vysokých škôl, fakúlt ako ich súčasťou a študentov, ale v neposlednom rade aj spoločnosti ako takej a štátu. V tomto kontexte preto ako pomerne znepokojujúce verejný ochranca práv vníma problémy, o ktorých sa dozvedá nielen z podnetov študentov, ale spolu s ostatnou verejnosťou aj z médií. Ide napríklad o prípad neoprávneného udeľovania akademických titulov na Trenčianskej univerzite Alexandra Dubčeka v Trenčíne či protizákonné vyberanie školného niektorými verejnými vysokými školami, činnosti niektorých fakúlt v Kežmarku a pod.

Zdôraznil, že takéto informácie poškodzujú kredit vysokých škôl ako vrcholných vzdelávacích ustanovizní v očiach verejnosti, a to nielen konkrétne tých, na ktorých došlo k závažným pochybeniam. Aj vo všeobecnosti totiž môžu prispieť k spochybneniu úrovne vysokoškolského vzdelávania a devalvácii hodnoty vysokoškolského vzdelania v Slovenskej republike. Verejný ochranca práv si uvedomuje a v plnej miere rešpektuje rozsah vymedzenej samosprávnej pôsobnosti verejných vysokých škôl a zodpovednosti orgánov akademickej samosprávy. Nemožno však opomínať ani úlohy a zodpovednosť, ktoré v tejto súvislosti nesie Ministerstvo školstva Slovenskej republiky ako ústredný orgán štátnej správy pre vysoké školy. Ministerstvo okrem iného kontroluje dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov v oblasti vysokého školstva. Takisto má oprávnenie vyzvať verejnú vysokú školu na zabezpečenie nápravy, ak zistí, že je niektoré opatrenie verejnej vysokej školy alebo jej súčasťou v rozpore so zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom. Podpredsedu vlády a ministra školstva verejný ochranca práv požiadal o odpovede na otázky týkajúce sa spôsobu, akým si Ministerstvo školstva Slovenskej republiky plnilo svoje zákonné povinnosti, keďže na viacerých vysokých školách v Slovenskej republike možno zaznamenať závažné nedostatky dlhodobého charakteru, zásadným spôsobom zasahujúce do vzdelávacieho procesu, požiadal aj o zistenia, postupy a opatrenia, ktoré realizovalo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky v súvislosti s vzniknutou situáciou v poslednom období a domáha sa aj informácie, že prehodnocuje Ministerstvo školstva Slovenskej republiky na základe aktuálnej situácie aj svoju vlastnú činnosť, resp. plnenie vlastných povinností, s cieľom, aby sa v budúcnosti podobné problémy už neopakovali alebo aby sa znížil ich rozsah a zefektívnili ich riešenia. Rovnako aj Výbor pre vzdelanie, mládež, vedu a šport upozornil na vyššie uvedený problém, ktorý v súčasnosti trápi mnohých občanov Slovenskej republiky.

Ďalšie problémy doktorandov

Podnet vo veci porušovania práv zákonom o zdravotnom poistení, zákonom o sociálnom poistení, ako aj zákonom o službách v zamestnanosti, ktoré nie sú zosúladené a „každá inštitúcia prijatých študentov na doktorandské štúdium má inak definovaných“, podali verejnému ochrancovi práv ďalší doktorandi.

Verejný ochranca práv vo veci oslovil ministerku práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a následne aj ministra zdravotníctva Slovenskej republiky vo veci novej zmeny zákonov, ktoré spadajú do pôsobnosti ich rezortov.

V stanovisku ministerky práce, sociálnych vecí a rodiny sa uvádza nasledovné: V súlade s ustanovením § 6 ods. 2 zákona o službách v zamestnanosti je na účely tohto zákona uchádzač o zamestnanie občan, ktorý môže pracovať, chce pracovať a hľadá zamestnanie a je vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny o zamestnanie a je vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. V nadväznosti na uvedené ustanovenie uvádza, že podľa ustanovenia § 53 ods. 1 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sa študijný program druhého stupňa zameriava na získanie teoretických a praktických poznatkov založených na súčasnom stave vedy alebo umenia a na rozvíjanie schopností a tvorivého uplatňovania pri výkone povolania alebo pri pokračovaní vo vysokoškolskom štúdiu podľa doktorandského študijného programu. Z uvedeného vyplýva, že doktorandské štúdium je na účely zákona o vysokých školách ustanovené ako pokračovanie vo vysokoškolskom štúdiu podľa doktorandského študijného programu. Tento princíp bol prevzatý a uplatnený aj v zákone o zamestnanosti, keď ustanovenie § 35 ods. 2 písm. d) zákona o službách v zamestnanosti okrem iného ustanovuje, že sústavná príprava občana na povolanie je aj obdobie od získania vysokoškolského vzdelania druhého stupňa do zápisu na vysokoškolské štúdium tretieho stupňa, ak zápis na vysokoškolské štúdium tretieho stupňa bol vykonaný do konca kalendárneho roka, v ktorom bolo získané vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa. V nadväznosti na uvedené sa podľa ustanovenia § 34 ods. 13 písm. b) zákona o službách v zamestnanosti do evidencie uchádzačov o zamestnanie nezarádajú občania, ktorí sa sústavne pripravujú na povolanie.

Podľa názoru ministerky práce, sociálnych vecí a rodiny, uvedený problém by bolo možné riešiť prípadnou zmenou zákona o zdravotnom poistení, a to najmä z dôvodu, že podľa názoru Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky je na účely posudzovania študentov doktorandského študijného programu zákon o službách v zamestnanosti zosúladený so zákonom o vysokých školách.

Vzhľadom na uvedené sa v danej veci verejný ochranca práv obrátil na ministra zdravotníctva Slovenskej republiky, ktorý v stanovisku uviedol nasledovné: Pre účely povinného verejného zdravotného poistenia za študenta, ktorý ukončil vysokoškolské štúdium druhého stupňa, bol mu priznaný akademický titul, do nástupu na dennú formu vysokoškolského štúdia tretieho stupňa, prestáva byť štát platiteľom na verejné zdravotné poistenie. Podľa ustanovenia § 65 ods. 1 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách v znení neskorších predpisov študent prestáva byť študentom odo dňa skončenia štúdia, t. j. pri riadnom ukončení štúdia končí štúdium v deň zloženia štátnej záverečnej skúšky. Uchádzač prijatý na štúdium sa stáva študentom odo dňa zápisu na štúdium, študent, ktorému bolo štúdium prerušené, sa stáva študentom odo dňa opätovného zápisu na štúdium. Bakalárske štúdium, magisterské štúdium, inžinierske štúdium a doktorské štúdium sa začína začiatkom prvého semestra alebo prvého trimestra akademického roka. Doktorandské štúdium sa môže začať aj začiatkom druhého semestra alebo druhého trimestra, alebo tretieho trimestra akademického roka (zákon o vysokých školách). Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky už v minulosti vyšlo v ústrety študentom doktorandského štúdia s tým, že ich zaradilo do skupiny poistencov štátu, na rozdiel od predchádzajúceho stavu, kde sa považovali za zamestnancov a kde sa im zo štipendia platilo zdravotné poistenie. Štipendium doktoranda v súčasnosti nie je zaradené medzi príjmy zo závislej činnosti, naopak je zaradené medzi príjmy oslobodené od dane. Znamená to, že doktorand zo svojho štipendia neplatí daň, teda ani zdravotné poistenie. Na základe uvedeného študent prestáva byť študentom dňom zloženia štátnej záverečnej skúšky, a tým prestáva byť poistencom štátu. Nie je možné, aby v období po ukončení vysokej školy II. stupňa (získania akademického titulu druhého stupňa) a nástupom na študijný program tretieho stupňa bol poistencom štátu. V súčasnom období nevidí Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky dôvod pre zmenu zákona o zdravotnom poistení, nakoľko je v súlade so zákonom o vysokých školách č. 131/2002 Z. z. v gescii Ministerstva školstva Slovenskej republiky. Navyše by zmena zakladala nároky na štátny rozpočet.

Problémy pri uplatňovaní volebného práva

V uplynulom roku sa na verejného ochrancu práv pred voľbami prezidenta Slovenskej republiky obracali občania žijúci a pracujúci mimo územia Slovenskej republiky, ale aj organizácie združujúce slovenských občanov v zahraničí a poukazovali na ich problém.

V minulom roku sme sa zúčastnili viacerých volieb (voľby do Európskeho parlamentu, voľby do vyšších územných celkov a voľby prezidenta Slovenskej republiky), ani v tomto roku nás neobíde možnosť využiť svoje aktívne volebné právo a zúčastniť sa volieb do Národnej rady Slovenskej republiky. V slovenskom právnom poriadku sú pritom každé z uvedených volieb upravené osobitným predpisom, čoho praktickým dôsledkom je okrem iného aj tá skutočnosť, že občania pri realizácii volebného práva nemajú vo všetkých spomenutých prípadoch rovnaké možnosti.

Volebné právo patrí ako jedno z hlavných politických práv medzi základné práva a slobody. Podľa Ústavy Slovenskej republiky je volebné právo všeobecné, rovné a priame a vykonáva sa tajným hlasovaním, pričom podmienky jeho výkonu ustanoví zákon. Ako už bolo spomenuté, pre každé voľby existuje osobitný zákon, ktorý konkretizuje podmienky určené pre uskutočnenie a priebeh daných volieb. Podmienky pre výkon volebného práva v rôznych voľbách sa v konkrétnych okolnostiach môžu odlišovať v závislosti od danej právnej úpravy. Jednou z odlišností, ktorými sa takáto roztrieštenosť právnej úpravy vyznačuje, je aj tá skutočnosť, podľa ktorej je možnosť zúčastniť sa na voľbách zo zahraničia stanovená len pre niektoré voľby.

Momentálne táto otázka nie je natoľko aktuálna ako tomu bolo v minulom roku, pretože zákon o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky umožňuje zúčastniť sa parlamentných volieb aj mimo územia

Slovenskej republiky, a to prostredníctvom pošty. No zákon o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky a o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní takúto možnosť už neustanovuje a ako jednu z podmienok výslovne uvádza zdržiavanie sa na území Slovenskej republiky v deň konania volieb. Takáto právna úprava neporušuje základné ústavné podmienky spomenuté v úvode (všeobecnosť, rovnosť, priamosť, tajné hlasovanie), no pre pomerne širokú skupinu občanov Slovenskej republiky spôsobuje ťažko prekonateľnú prekážku pri výkone ich volebného práva. Dnes je už bežnou skutočnosťou, že občania Slovenskej republiky žijú, respektíve pracujú mimo územia Slovenskej republiky. Ak chcú títo ľudia realizovať svoje volebné právo tak musia vynaložiť určité finančné prostriedky spojené s cestou na Slovensko. Ďalšou komplikáciou je v takýchto prípadoch aj nutnosť čerpania si dovolenky. Aj keď sa síce voľby konajú v deň pracovného pokoja, je nanajvýš pravdepodobné, že občan, ktorý musí prekonať väčšiu vzdialenosť bude musieť cestovať o deň skôr. Navyše je takmer isté (vychádzajúc z doterajších skúseností), že po prvom kole volieb prezidenta Slovenskej republiky nie sú splnené podmienky na jeho zvolenie, čo sa odzrkadľuje v nutnosti konania druhého kola, čo opätovne odrádza občanov zdržiavajúcich sa mimo územia Slovenskej republiky. Je preto pochopiteľné, že ľudia sa radšej dobrovoľne vzdajú možnosti zúčastniť sa volieb, ako by museli absolvovať všetky ťažkosti s tým spojené. Tento problém je pri tom ľahko odstrániteľný, a síce zabezpečením možnosti zúčastniť sa na voľbách zo zahraničia rovnakým spôsobom, ako je tomu pri parlamentných voľbách.

Taktiež by mala byť zohľadnená aj tendencia z posledných rokov, ktorá sa prejavuje v neustále klesajúcom záujme občanov o verejné záležitosti a s tým súvisiacu účasť na voľbách. Je nespochybniteľné, že tejto tendencii neprispievajú nadmerné zákonné obmedzenia.

Pri snahe vyriešiť tento problém k spokojnosti občanov Slovenskej republiky žijúcich v zahraničí by do úvahy pripadali dve riešenia. Mohlo by ísť o novelizáciu už existujúcich volebných zákonov. Druhou cestou by bolo možno o niečo efektívnejšie prijatie nového zákona, ktorý by zrušil a nahradil všetky už existujúce volebné zákony. Samozrejme, že v takomto prípade by sa v tomto zákone okrem všeobecných ustanovení vzťahujúcich sa na všetky voľby museli nachádzať aj osobitné časti, ktoré by riešili konkrétne otázky vyplývajúce z povahy daných volieb. Výhodou zjednotenia právnej úpravy v tomto smere by bolo nesporne aj sprehľadnenie a zjednodušenie predpisov týkajúcich sa výkonu volebného práva. Taktiež by stálo za zváženie podobným spôsobom upraviť aj priebeh referenda.

V reakcii na doručené podnety verejný ochranca práv adresoval list predsedovi Národnej rady Slovenskej republiky i predsedovi Ústavnoprávneho výboru Národnej rady Slovenskej republiky, v ktorom upriamil ich pozornosť na možnosť zjednotenia právnej úpravy v otázkach výkonu volebného práva s prihliadnutím na záujmy občanov Slovenskej republiky, ktorí sa v deň konania volieb zdržiavajú v zahraničí.

Právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí

Opakovane sa verejný ochranca práv v podnetoch občanov stretáva s otázkou, či obsahom práva zúčastňovať sa na správe verejných vecí je aj právo občanov vystúpiť na rokovaní obecného zastupiteľstva a vyjadriť sa k prejednávanej veci. Občania vo svojich podnetoch namietajú, že na zasadnutiach obecného zastupiteľstva im nebolo umožnené vystúpiť v diskusii, vyjadriť sa k prejednávanej otázke alebo prípadne im nebolo umožnené interpelovať poslancov. Taktiež namietajú, že o možnosti prednesenia príspevku do diskusie rozhodujú poslanci hlasovaním, ktorí častokrát odhlasujú, že im slovo neudelia. Takáto situácia je podľa nich porušením ich ústavného práva zúčastňovať sa na správe verejných vecí.

Podľa článku 30 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov. Pod termín „verejné veci“ je možné zahrnúť veci verejného významu, na správe ktorých sa môžu občania Ústavou Slovenskej republiky určenými spôsobmi podieľať. Veci verejného záujmu sú i predmetom výkonu územnej samosprávy podľa čl. 67 Ústavy Slovenskej republiky a obyvatelia obcí sa na ich správe podieľajú buď na zhromaždeniach obyvateľov obcí,

miestnym referendom alebo prostredníctvom orgánov obcí. Realizáciu ústavného práva občanov zúčastňovať sa na správe verejných vecí umožňuje taká organizácia a právne usporiadanie územnej samosprávy, ktorá vytvára predpoklady pre všetkých obyvateľov obce zúčastňovať sa na jej správe a bezprostredne rozhodovať o verejných záležitostiach obecného významu na základe priameho a konkrétneho prejavu vôle všetkých obyvateľov alebo určitej skupiny obyvateľov obce. Formu realizácie ústavného práva účasti obyvateľov obce na veciach verejných upravuje zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov. Podľa ustanovenia § 3 ods. 2 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov sa obyvateľ obce zúčastňuje na samospráve obce. Má právo najmä voliť orgány samosprávy obce a byť zvolený do orgánu samosprávy obce, hlasovať o dôležitých otázkach života a rozvoja obce (miestne referendum), zúčastňovať sa na verejných zhromaždeniach obyvateľov obce a vyjadrovať na nich svoj názor a samozrejme zúčastňovať sa na zasadnutiach obecného zastupiteľstva. Taktiež sa obyvateľ obce má právo obracať so svojimi podnetmi a sťažnosťami na orgány obce, používať obvyklým spôsobom obecné zariadenia a ostatný majetok obce slúžiaci pre verejné účely, požadovať súčinnosť pri ochrane svojej osoby a rodiny a svojho majetku nachádzajúceho sa v obci a požadovať pomoc v čase náhlej núdze.

Rokovania obecného zastupiteľstva sú zásadne verejné a návrh programu rokovania sa oznamuje a zverejňuje na úradnej tabuli aspoň tri dni pred zasadnutím obecného zastupiteľstva alebo, ak ide o mimoriadne zasadnutie, aspoň 24 hodín pred jeho konaním. Podrobné pravidlá o rokovaní obecného zastupiteľstva upravuje rokovací poriadok obecného zastupiteľstva.

Podľa ustanovenia § 12 ods. 5 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov ak na rokovaní požiadajú o slovo poslanci Národnej rady Slovenskej republiky, zástupca vlády alebo štátneho orgánu, slovo sa mu udelí. Môže sa udeliť aj ktorémukolvek obyvateľovi obce. Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že na udelenie slova nie je podľa zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov právny nárok.

Verejný ochranca práv sa domnieva, že právo občanov vystúpiť na rokovaní obecného zastupiteľstva a k prerokovávaným veciam sa vyjadriť, by nemalo byť ponechané na svojvôli, prípadne na subjektívnych dôvodoch poslancov obecného zastupiteľstva. Ide o legitímnu požiadavku aj vzhľadom na to, že podľa článku 2 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky štátna moc pochádza od občanov. Ani argumentácia typu, že automatické právo na vystúpenie občanov by mohlo spôsobiť „zavalenie“ zasadnutí obecného zastupiteľstva nepodstatnými príspevkami a byť tak prekážkou konštruktívneho riešenia obecných záležitostí, neobstojí. Práve ponechanie priestoru na vyjadrenie názorov občanov ku konkrétnym problémom môže priniesť iný, prospešný pohľad na veci, ktoré sa občanov bytostne dotýkajú a dokonca môže byť prostriedkom na zamedzenie izolovanosti rozhodovania obecného zastupiteľstva pri spravovaní obecných záležitostí.

Z tohto pohľadu je zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov veľmi dôležitým právnym predpisom, prostredníctvom zmeny ktorého by mohlo byť v budúcnosti upravené aj právo občana vyjadriť sa na zasadnutí obecného zastupiteľstva k prejednávanej veci.

Problémy seniorov a služby poskytované v zariadeniach sociálnych služieb

Verejný ochranca práv opakovane upozorňuje aj na problémy seniorov. Slovenská republika ako jeden z členov Európskej únie, ktorej snahou je uplatňovať a rozvíjať hodnoty ako je humanizmus, vzdelanosť, kultúrnosť, rovnosť ľudí, vzájomná úcta medzi ľuďmi, úcta k právnym predpisom, morálnosť, etickosť i estetickosť, si musí byť vedomá skutočnosťou, že súčasťou jej občianskeho spoločenstva sú aj občania, ktorých vek prekročil hranicu 65 rokov. Ide o nie malú skupinu obyvateľstva, ktorej početnosť z pohľadu perspektívy demografického vývoja sa bude zvyšovať. Slovensko starne a nielen ono. Problém starnutia je celoeurópsky a čoraz viac by sa mu mala venovať pozornosť i z hľadiska samotnej realizácie sa tejto osobnostnej skupiny a dodržiavania ich práv. Starší či starí ľudia majú podľa medzinárodných dokumentov, ale i vnútroštátnych predpisov právo plne realizovať svoje schopnosti, talent a zaujať dôstojné postavenie v spoločnosti. V spoločnosti by nemali zastávať iba okrajové miesto. Je povinnosťou ľudskej komunity, aby prejavila svoje sociálne cítenie a upustila od modly

len ekonomickej produktivity. Žiaľ, je veľmi smutnou skutočnosťou, že dochádza k izolácii starých ľudí, k ľahostajnému chápaniu vzťahu rodiny k iným generáciám i solidarity s nimi, potláča sa ich právo na sebarealizáciu. Starí ľudia by mali byť finančne zabezpečení voči výkyvom trhu, mali by disponovať bývaním, prispôsobeným ich fyzickému a zdravotnému stavu, mali by mať prístup k zdravotnej starostlivosti podľa želania, byť obklopení prostredím, v ktorom strávili väčšinu svojho života a príbuznými. Snaženie by malo vyústiť do vytvorenia takej multigeneračnej spoločnosti, ktorej členmi sa starí ľudia naozaj cítia, kde nepocitujú strach, lebo sa rešpektuje ich dôstojnosť a vhodne využíva ich múdrosť, aby netvorili najchudobnejšiu vrstvu, a to v dôsledku nízkej penzie. Aby starý človek nebol vytláčaný nielen na okraj spoločnosti, ale aj do večnosti.

Poslancov Národnej rady Slovenskej republiky verejný ochranca práv upozorňuje aj na časté sťažnosti seniorov v zariadeniach sociálnych služieb. Tieto sú v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych krajov, ktoré okrem finančných a priestorových problémov v tejto súvislosti prejavujú aj nedostatočnú odbornosť.

Na verejného ochrancu práv sa obrátila podávateľka, ktorá namietala vysoké úhrady za služby poskytované v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávneho kraja.

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že výšku úhrad za služby poskytované vo vyššie uvedených zariadeniach určuje Všeobecne záväzné nariadenie samosprávneho kraja o platení úhrad v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti. Toto nariadenie bolo doplnené niekoľkými dodatkami schválenými zastupiteľstvom samosprávneho kraja. Odo dňa 1. júla 2008 sa výška úhrad zvýšila, avšak už nie na základe dodatku, ale Smernice o úprave úhrad vo VZN o platení úhrad v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávneho kraja schválenej predsedom samosprávneho kraja. Podľa nariadenia úhrada za poskytované sociálne služby v zariadeniach sociálnych služieb sa upraví vždy k 1. júlu každého kalendárneho roka v nadväznosti na percentuálny nárast inflácie, valorizácie príjmov, cenový nárast energií a ostatných vstupov súvisiacich so zabezpečením prevádzky poskytovania sociálnych služieb v zariadeniach sociálnych služieb. Toto ustanovenie však nespĺnomocňuje predsedu samosprávneho kraja na zmenu Nariadenia formou smernice. Nie je ani jednoznačne stanovený postup, akým sa vypočíta percento zvýšenia príslušných úhrad. Predseda samosprávneho kraja vo svojom stanovisku na žiadosť verejného ochrancu práv informoval, že pri vydaní smernice vychádzal z odporúčania poslancov komisie sociálnych vecí zastupiteľstva samosprávneho kraja. V tejto súvislosti verejný ochranca práv uviedol, že podľa ustanovenia § 8 ods. 1 zákona č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov v znení neskorších predpisov samosprávny kraj môže vo veciach územnej samosprávy vydávať všeobecne záväzné nariadenie. Na prijatie všeobecne záväzného nariadenia je potrebný súhlas trojpäťinovej väčšiny hlasov všetkých poslancov. Prijaté všeobecne záväzné nariadenie nemožno zmeniť akýmkoľvek spôsobom. Je možné ho zmeniť iba všeobecne záväzným nariadením, príp. na jeho základe a v jeho medziach aj iným právnym aktom. Všeobecne záväzné nariadenie by však muselo obsahovať výslovné splnomocnenie na vydanie takéhoto právneho aktu.

Preto verejný ochranca práv predsedovi samosprávneho kraja odporučil, aby poslanci samosprávneho kraja do nariadenia začlenili ustanovenie, ktoré predsedu samosprávneho kraja výslovné splnomocní k vydaniu smernice o výške úhrad v zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávneho kraja, so stanovením presného postupu, ako sa táto výška určí. Bez takéhoto splnomocnenia je podľa názoru verejného ochrancu práv možné meniť výšku úhrad určenú v nariadení iba prijatím nového všeobecne záväzného nariadenia, ktorým sa nariadenie mení alebo dopĺňa.

Spôsobilosť uzavrieť manželstvo v cudzine

Verejnému ochrancovi práv bol doručený podnet, v ktorom podávateľ uviedol, že ako občan Slovenskej republiky má záujem uzavrieť v Poľskej republike manželstvo so štátnou príslušníčkou cudzieho štátu, avšak príslušná matrika mu podľa zákona č. 14/2006 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 154/1994 Z. z. o matrikách v znení neskorších predpisov a zákon č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov nemôže vydať osvedčenie o spôsobilosti uzavrieť manželstvo v cudzine.

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že podľa ustanovenia § 30 zákona č. 154/1994 Z. z. v znení účinnom do 31. januára 2006 osvedčenia o spôsobilosti na uzavretie manželstva v cudzine vydávali matričné úrady príslušné podľa trvalého pobytu na žiadosť občanovi Slovenskej republiky alebo osobe, ktorá bola v čase podania žiadosti bezdomovcom alebo ktorej štátne občianstvo nebolo možné určiť a ktorá mala trvalý pobyt na území Slovenskej republiky. Ak sa štátny občan Slovenskej republiky trvale zdržiaval v cudzine, vydal mu osvedčenie o spôsobilosti na uzavretie manželstva v cudzine zastupiteľský úrad Slovenskej republiky alebo príslušný matričný úrad po predložení dokladov o osobnom stave a o trvalom pobyte, vyhotovených orgánmi štátu, v ktorom mal trvalý pobyt. Ak uvedené doklady orgány cudzieho štátu nevydávali, predložil o tom štátny občan Slovenskej republiky potvrdenie a súčasne s tým urobil vyhlásenie o osobnom stave a trvalom pobyte.

Odo dňa 1. februára 2006, kedy nadobudol účinnosť zákon č. 14/2006 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 154/1994 Z. z. o matrikách v znení neskorších predpisov a zákon č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov bola právna úprava spôsobilosti na uzavretie manželstva v cudzine úplne vypustená.

Právny poriadok Slovenskej republiky od uvedeného dátumu v žiadnom z právnych predpisov tvoriacich jeho súčasť neupravuje vydávanie predmetných osvedčení, čo občanom Slovenskej republiky majúcim záujem uzavrieť manželstvo v cudzine so štátnym príslušníkom cudzieho štátu spôsobuje značné problémy. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na ustanovenie § 19 zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov, podľa ktorého spôsobilosť osoby uzavrieť manželstvo, ako aj podmienky pre jeho platnosť sa spravujú právom štátu, ktorého je táto osoba príslušníkom. Nadobudnutím účinnosti zákona č. 14/2006 Z. z., s prihliadnutím na absenciu medzinárodných zmlúv upravujúcich danú právnu oblasť stratili občania Slovenskej republiky právny nárok domáhať sa vydania osvedčenia o povolenie uzavrieť manželstvo v cudzine. Na základe uvedeného právneho stavu sú nútení pokúšať sa o získanie osvedčenia, resp. dokladu, ktorý by ho nahradzoval určovacími žalobami na justičných orgánoch cudzích štátov. Takto iniciované súdne konania sú často veľmi zdĺhavé a sú spojené so vznikom zbytočných trov ich účastníkov. Keďže sa v uvedenej veci na verejného ochrancu práv obrátili viacerí podávatelia a on samotný právom legislatívnej iniciatívy nedisponuje, rozhodol sa o tejto skutočnosti informovať podpredsedu vlády a ministra vnútra Slovenskej republiky a požiadať ho ako vedúceho ústredného orgánu štátnej správy, v ktorého pôsobnosti je správa matrik o urýchléné iniciovanie legislatívnych zmien, ktorými by bolo právne vákuum v uvedenej legislatívnej oblasti odstránené. Podávateľovi však verejný ochranca práv oznámil, že vzhľadom na zákonom prísne upravené kritériá legislatívneho procesu však v krátkej dobe k zmene právnej úpravy vydávania osvedčení o spôsobilosti uzavrieť manželstvo v cudzine s určitosťou nedôjde.

Poplatky za vedenie účtu majiteľa cenných papierov (tzv. bezcenné cenné papiere)

V roku 2009 sa na verejného ochrancu práv obrátilo väčšie množstvo podávateľov, ktorí namietali „neoprávnené“, resp. „nespravodlivé“, vyberanie poplatkov za vedenie účtu majiteľa cenných papierov Centrálnym depozitárom cenných papierov Slovenskej republiky, a.s. Išlo o problematiku tzv. bezcenných cenných papierov. Podávatelia podnetov boli majiteľmi cenných papierov, ktoré sa najmä z dôvodov konkurzu a likvidácie obchodných spoločností stali v konečnom dôsledku bezcennými.

Centrálny depozitár cenných papierov Slovenskej republiky, a.s., službu, ktorou je aj vedenie účtu majiteľa cenných papierov, za splnenia stanovených podmienok spoplatňuje. Pri určovaní poplatku za vedenie účtu majiteľa cenných papierov sa vychádzalo z menovitej hodnoty cenných papierov, nie z ich aktuálnej trhovej hodnoty. Vzhľadom na to vznikol problém, kedy na jednej strane na základe menovitej hodnoty cenných papierov, vznikla majiteľom účtov povinnosť zaplatiť poplatok v nemalej výške, pričom na druhej strane predmetné cenné papiere nemali žiadnu reálnu cenu. Podávatelia podnetov namietali nemožnosť tieto cenné papiere zhodnotiť alebo sa primeraným spôsobom zbaviť ich vlastníctva. V snahe poskytnúť pomoc podávateľom podnetov, sa verejný ochranca práv obrátil na ministra financií Slovenskej republiky so žiadosťou o stanovisko, týkajúce sa možnosti riešenia problematiky prostredníctvom legislatívnych zmien a zároveň žiadal o stanovisko k procesu realizácie týchto zmien.

V tom čase bol Národnou radou Slovenskej republiky schválený vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách v znení neskorších predpisov. Táto legislatívna zmena umožnila prevod vlastníckeho práva k bezcenným cenným papierom na Fond národného majetku Slovenskej republiky. Na Fond národného majetku Slovenskej republiky rovnako prešli aj niektoré oprávnenia súvisiace s vlastníctvom cenných papierov. Okrem iného bolo stanovené, že Fond národného majetku Slovenskej republiky bude môcť za určitých podmienok uhradiť aj už zaplatené poplatky za vedenie účtu, ako aj ešte neuhradené poplatky za vedenie účtu.

Zároveň Ministerstvo financií Slovenskej republiky verejnému ochrancovi práv oznámilo, že podrobnejší postup na realizáciu prijatých zmien zákon neustanovuje, ale že daná vec bude úlohou Fondu národného majetku Slovenskej republiky. Zároveň dodalo, že dané prevody bude možné uskutočniť po technickej pripravenosti Fondu národného majetku Slovenskej republiky, čo časovo nie je možné predpovedať. V nadväznosti na uvedené stanovisko verejný ochranca práv listom Ministerstvu financií Slovenskej republiky apeloval na skoré dokončenie procesu riešenia tejto problematickej situácie. Čo sa už aj stalo. Na základe prijatých legislatívnych zmien a opatrení je už v praxi možné vlastnícke právo k cenným papierom za splnenia stanovených podmienok previesť bezplatne na Fond národného majetku Slovenskej republiky. Vzhľadom na túto skutočnosť majú majitelia tzv. bezcenných cenných papierov možnosť „zbaviť sa“ vlastníctva takýchto cenných papierov, ktoré je podľa ich vlastných slov „zaťažujúce“, a zároveň zbaviť sa povinnosti platiť poplatky za vedenie účtu majiteľa cenných papierov.

Devastácia životného prostredia po živelných pohromách

Verejný ochranca práv aj na základe upozornenia občianskeho združenia na postupujúcu devastáciu životného prostredia po živelných pohromách v rokoch 2004 a 2005 v lesných oblastiach Slovenska a na rozširovanie lykožrúta smrekového do ďalších lesných porastov Slovenska, čím spôsobuje ich postupné odumieranie s následným zhoršovaním životného prostredia, oslovil kompetentné orgány. Z výročnej správy občianskeho združenia vyplýva, že sa domáha, aby štát a štátne orgány viac dbali na ekologickú rovnováhu a účinnú starostlivosť o životné prostredie. Namietajú, že kompetentné orgány Slovenskej republiky, vrátane Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky a Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky pod tlakom „laických ochranárskych organizácií“ nepristúpili zatiaľ k účinným opatreniam potrebným na ochranu základných práv obyvateľov Slovenskej republiky.

Vzhľadom na spoločenskú závažnosť problematiky verejný ochranca práv oslovil orgány štátnej správy, do ktorých kompetencie patrí ochrana životného prostredia a hospodárenie v lesoch, a to ministra pôdohospodárstva Slovenskej republiky a ministra životného prostredia Slovenskej republiky.

Živelné pohromy v roku 2004 svojím rozsahom a dôsledkami si vyžadovali, aby opatrenia na zabezpečenie obnovy dotknutých území boli komplexne riešené. Bol iniciovaný vznik Výboru vlády Slovenskej republiky pre obnovu a rozvoj Vysokých Tatier ako koordinačný, iniciatívny a poradný orgán vlády Slovenskej

republiky. Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky počnúc júlom 2005 pravidelne predkladalo vláde Slovenskej republiky a následne aj Národnej rade Slovenskej republiky správy o priebehu odstraňovania následkov živeľnej pohromy a postupe prác pri obnove území postihnutých živeľnou pohromou. Ministerstvo živeľného prostredia Slovenskej republiky sa v spolupráci s ďalšími rezortmi katastrofickou situáciou v ihľičnatých lesoch v podtatranskej oblasti, z dôvodu premnoženía podkôrneho hmyzu zaoberalo a za sledované obdobie boli prijaté viaceré legislatívne zmeny, ktoré majú napomôcť prijímať operatívnejšie rozhodnutia v prospech záchrany lesných porastov.

Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 878 zo dňa 3. decembra 2008 bol schválený návrh legislatívnych, inštitucionálnych a ekonomických opatrení na zmiernenie a následné zastavenie podkôrnikovej kalamiťy v smrečinách na Slovensku, a ktorého súčasťou sú aj úlohy stanovené pre Ministerstvo živeľného prostredia Slovenskej republiky.

Verejný ochranca práv zdôrazňuje nevyhnutnosť ochrany živeľného prostredia a efektívneho hospodárenia v lesoch.

Problematika rasizmu

Problematika rasizmu je v súčasnosti nielen v Európe, ale aj na Slovensku veľmi aktuálna. Na jednej strane sme svedkami verejnej prezentácie rôznych názorov, na druhej strane prejavy rasizmu vyvolávajú potrebu nájsť a uplatňovať účinné a efektívne prostriedky na obmedzovanie a v konečnom dôsledku na odstránenie tohto vážneho problému.

Európske monitorovacie centrum pre rasizmus a xenofóbiu v závere jednej zo svojich správ, ktorá bola predmetom rokovania poslancov Európskeho parlamentu, upozorňuje na pretrvávajúci nedostatok potrebných údajov o tejto problematike. Podľa riaditeľky monitorovacieho centra „vo väčšine krajín, ktoré poskytujú oficiálne údaje, došlo za posledných päť rokov k nárastu rasistických prejavov, násilia a kriminality“. Jej slová len potvrdzujú naliehavosť riešenia tohto mimoriadne vážneho problému súčasnosti. Obeťami rasistických útokov sú predovšetkým žiadatelia o azyl, utečenci a prisťahovalci, ale aj Rómovia, Židia a moslimovia. Obludnosť rasizmu treba odhaľovať šírením vedomostí a znalostí o jeho prejavoch a formách boja proti nemu. Boj proti rasizmu v rámci celej Európskej únie sa dá zintenzívniť vytvorením vhodných spoločných nástrojov. Z tohto hľadiska by si mali členské štáty Európskej únie posilniť svoje predpisy v oblasti trestného práva, čím sa zjednotia postihy za činy, pri ktorých asistuje rasizmus, xenofóbia či antisemitická a homofóbna nenávisť. Prevencia je naliehavá na všetkých inštitucionálnych úrovniach – najmä v školách a prostredníctvom médií. Verejnosť je potrebné upozorňovať, že rasizmus je diskriminačná teória, ktorá hlása nadradenosť ľudských rás. Vychádza z predstavy, že ľudstvo je rozdelené na vyššie a nižšie, menejcenné rasy. V tejto súvislosti je potrebné upozorniť, že ide o spoločenský predsudok, presvedčenie, získané výchovou, ktoré je teda možné zmeniť. Vo vzťahu k rasizmu nemožno obísť ani prítomnosť rasovej diskriminácie, t. j. rozlišovanie, vylučovanie obmedzovanie alebo znevýhodňovanie založené na rase, farbe pleti alebo na národnostnom či etnickom pôvode, ktorého cieľom alebo následkom je znemožnenie či obmedzenie uznania a užívania ľudských práv a slobôd na základe rovnosti.

V Slovenskej republike prvotnú a najvyššiu právnu ochranu dáva základným právam a slobodám Ústava Slovenskej republiky. Ochrany ľudským právam zaručujú aj iné všeobecné záväzné právne predpisy so silou zákona. Je to najmä trestné zákonodarstvo, ktoré chráni pred závažnými prejavmi rasizmu, fašizmu, xenofóbie, antisemitizmu a intolerancie. Trestný zákon stanovuje trestno-právne postihy za také konania, ktorými sa narušuje rešpektovanie základných práv a slobôd na základe rasovej diskriminácie. Príslušné protiprávne konania musia napĺňať skutkové podstaty trestných činov násilia proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi, hanobenia národa, rasy a presvedčenia, podnecovania k národnostnej a rasovej nenávisti, genocídy alebo podpory a propagácie hnutí smerujúcich k potlačeniu práv a slobôd občanov. Podľa príslušných zásad trestného práva sú pre konkrétne trestné činy stanovené sankcie v podobe trestu odňatia slobody, vrátane výnimočného trestu. Ďalším ustanovením Trestného zákona ovplyvňujúcim zákaz diskriminácie z dôvodu rasovej, etnickej alebo

národnostnej príslušnosti je ustanovenie o „osvienčimskej lži“. Na základe svojich poznatkov pri výkone funkcie verejný ochranca práv môže potvrdiť, že aj zo strany prokuratúry a polície je snaha opatrenia na postih rasistických konaní zdokonaľovať. Evidentné je posilňovanie mechanizmu včasného a dôkladného vyšetrovania a tým aj efektívneho stíhania rasistických prejavov.

Verejný ochranca práv však pripomína aj povinnosť rozširovať štátne preventívne programy a opatrenia zamerané na potlačanie rasovo motivovaného násilia. Nevyhnutný je monitoring všetkých tendencií, ktoré naznačujú zvýšenie rasistického a xenofóbneho správania, ako aj boj s negatívnymi následkami týchto tendencií. Náš právny poriadok zabezpečuje rovnosť v oblasti ľudských práv v súlade s ustanoveniami relevantných medzinárodných dohovorov, ktorých je Slovenská republika zmluvnou stranou. Typické pre rasizmus je však to, že sa opiera o nevedomosť a neznaosť spôsobu života a myslenia iných ľudí. Verejný ochranca práv sa stotožňuje s Annou Frankovou, ktorá vo svojom denníku okrem iného napísala, že ľudia sa nerodia zlí. Rovnako platí, že človek sa ako rasista nenarodí, ale na jeho neskoršie formovanie má jednoznačne vplyv prostredie a okolie, v ktorom žije – najmä priatelia a rodina.

Na elimináciu rasistických prejavov je teda nevyhnutná správne orientovaná výchova a propaganda. Jej cieľom musí byť odstraňovanie náznakov strachu z odlišného života iných komunit, aby sa prípadné problémy riešili na základe hlbokého a dôsledného pochopenia príčin problému a jeho súvislostí. Jedine tak možno prekonávať extrémistické teórie akou je aj rasizmus. Výsledkom bude menej primitívnych hesiel, tupého násilia a „stádovitého“ myslenia, pred ktorým verejný ochranca práv varuje.

Oplotenie v Ostrovanoch

Z vlastnej iniciatívy verejný ochranca práv sleduje prípad Ostrovany – výstavba oplotenia. **Osobne navštívil menovanú obec, diskutoval o probléme so starostom i náhodnými obyvateľmi. Vyžiadal si aj písomné dokumenty týkajúce sa predmetnej veci.** O odborné stanovisko vo veci dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania zo strany vedenia obce Ostrovany pri výstavbe oplotenia ho požiadal aj splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity. Aktuálne sa prípadom zaoberajú orgány prokuratúry, čo musí rešpektovať aj verejný ochranca práv (ustanovenie § 15 ods. 1 písm. c) zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv). V prípade, že sa vyskytne zákonná podmienka uplatnenia pôsobnosti verejného ochrancu práv, okamžite ju bude realizovať.

Problémy vodičov kamiónov

Vo veci **možného porušenia základných práv a slobôd v súvislosti s postupom príslušníkov Policajného zboru voči vodičom kamiónov** na odpočívadle Tríblavina na diaľnici D1 dňa 2. februára 2010, o ktorom sa verejný ochranca práv dozvedel z médií, sa obrátil na prezidenta Policajného zboru Slovenskej republiky. Zo zverejnených informácií vyplývalo, že príslušníci Policajného zboru dňa 2. februára 2010 pri odpočívadle Tríblavina pred Bratislavou zakázali vodičom väčšieho množstva kamiónov jazdu a neumožnili im po niekoľko hodín opustiť s vozidlami parkovisko, pričom podľa tvrdení vodičov im neboli dostatočne vysvetlené zákonné dôvody, na základe ktorých sa tak stalo. Verejný ochranca práv žiadal odpoveď na otázky, týkajúce sa oprávnení a zákonných dôvodov, ktoré využili zasahujúci príslušníci Policajného zboru proti vodičom kamiónov a podľa ktorých konkrétnych ustanovení právnych predpisov pritom postupovali, ďalej sa zaujímal o obmedzenia, v akom rozsahu a trvaní, vyplývali pre vodičov kamiónov z využitých oprávnení policajtov a koľkých fyzických osôb, resp. vozidiel sa týkal. Zdôvodnenia uvedeného postupu verejnému ochrancovi práv doručil vo februári 2010 viceprezident Policajného zboru Slovenskej republiky.

Regulované nájomné už na Európskom súde pre ľudské práva

Verejný ochranca práv opakovane v správach o činnosti, prvýkrát za rok 2006, informoval o podnetoch **nájomníkov bytov, ale aj vlastníkov domov s regulovaným nájomným**, ktorí reguláciu nájomného

považujú za **zásah do ich Ústavou Slovenskej republiky zaručeného vlastníckeho práva**. Opakovane dal do pozornosti **rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva** vo veci Hutten-Czapska versus Poľsko (sťažnosť č. 35014/97), ktorý jednomyselne konštatoval, že bol porušený čl. 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku) Dohovoru voči sťažovateľke, ktorá je jednou z cca 100 000 majiteľov domov postihnutých reštriktívnym systémom nájomného. Verejný ochranca práv sa v tom čase obrátil priamo na predsedu Národnej rady Slovenskej republiky a upozornil ho na daný problém.

Dňa 2. februára 2010 Európsky súd pre ľudské práva oznámil vláde Slovenskej republiky podanie deviatich sťažností týkajúcich sa tzv. regulovaného nájomného, ktoré podalo spolu 60 sťažovateľov z rôznych miest Slovenska. Predmetom ich sťažností je porušenie majetkových práv vlastníkov domov a bytov, na ktoré sa vzťahuje systém tzv. regulovaného nájomného. Európsky súd pre ľudské práva vyzval vládu Slovenskej republiky, aby predložila oficiálne stanovisko k týmto sťažnostiam. Pričom odkázal na rozsudok v prípade Hutten-Czapska proti Poľsku.

Ochrana základných práv a slobôd osôb s odlišnou sexuálnou orientáciou či zmeneným pohlavím

Verejný ochranca práv opakovane dáva do pozornosti Národnej rade Slovenskej republiky i vláde Slovenskej republiky, aby **problematike rovnosti osôb „LGBT“ (lesby-gayovia-bisexuáli-transsexuáli) a osôb so zmeneným pohlavím** venovali pozornosť aj **na úrovni legislatívnej činnosti**. Je nevyhnutné pripomenúť politické i medzinárodnoprávne záväzky Slovenskej republiky týkajúce sa rešpektovania princípu rovnosti v právach a nediskriminácie z dôvodu pohlavia a sexuálnej orientácie, deklarovaných v Charte základných práv Európskej únie, interpretovaných v ustanoveniach Všeobecnej deklarácie ľudských práv, Medzinárodného paktu pre občianske a politické práva či Európskeho dohovoru pre ľudské práva.

Do pozornosti verejný ochranca práv dáva aj aktuálne **rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva** vo veci nemožnosti dedenia homosexuálnych partnerov, ktoré je podľa súdu v Štrasburgu diskriminácia a porušuje tiež právo rodinného života. Tento verdikt súd vyriekol v prípade poľského geja, ktorý si po smrti partnera robil nárok na spoločne užívaný byt, no poľské úrady a neskôr aj súdy mu ho odmietli.

3.3. Aktivity v oblasti zvyšovania právneho vedomia verejnosti

V kontexte cieľov medzinárodných ľudskoprávných organizácií, medzi ktoré patrí približovanie dôležitosti ľudských práv širokej verejnosti, ako aj podpora výchovy k ľudským právam, Kancelária verejného ochrancu práv každoročne zameriava svoju propagačnú a informačno-vzdelávaciu činnosť aj na vzdelávanie širokej verejnosti. Potreba zvyšovania právneho vedomia sa týka všetkých vekových skupín obyvateľstva. S týmto cieľom Kancelária verejného ochrancu práv v rámci svojich aktivít aj v roku 2009 nadviazala na činnosť v predchádzajúcich kalendárnych rokoch vo forme stretnutí s občanmi, deťmi, študentmi i pedagógmi, ale aj sprístupňovaním informácií prostredníctvom informačných materiálov či internetovej stránky verejného ochrancu práv.

Realizované aktivity vychádzali najmä z účelu a poslania inštitútu ombudsmanskej inštitúcie vo všeobecnosti, z pôsobnosti verejného ochrancu práv ustanovenej Ústavou Slovenskej republiky a zákonom o verejnom ochrancovi práv, z poznatkov verejného ochrancu práv, ako aj z priorit Slovenskej republiky v oblasti ochrany ľudských práv.

Presadzovanie a dodržiavanie práv dieťaťa patrilo medzi prioritné témy Kancelárie verejného ochrancu práv aj v roku 2009. Aktivity nadväzovali na predchádzajúci rok, kedy Kancelária verejného ochrancu práv začala realizovať **Projekt detských spolupracovníkov verejného ochrancu práv** (detských ombudsmanov).

Cieľom projektu Kancelárie verejného ochrancu práv je reálne uznanie vážnosti pripomienok a názorov detí dospelými, participácia detí a mládeže na riešení problémov, ktoré sa ich týkajú, a to zintenzívnením aktivít samotných detí na ochrane ich práv, ale aj podpora ich spoločenskej i občianskej angažovanosti a zvyšovanie právneho vedomia a informovanosti detí i širokej verejnosti o právach zaručených Dohovorom

o právach dieťaťa. Verejný ochranca práv považuje za nevyhnutné zefektívnenie ochrany a dodržiavania práv detí v Slovenskej republike i neustále zvyšovanie úrovne vzdelávania detí, vrátane potreby výchovy k tolerancii a iným spoločensky uznávaným hodnotám. Osobitná pozornosť je venovaná problematike porušovania práv detí orgánmi verejnej správy. Projekt zabezpečí lepšie monitorovanie dodržiavania práv detí v Slovenskej republike s následnou analýzou ohrození a navádzujúcimi preventívnymi opatreniami, a to aj v súvislosti s novými nebezpečenstvami, ktoré prináša spoločenský vývoj, najmä prostredníctvom audiovizuálnych a informačných prostriedkov. Súčinnosťou jednotlivých orgánov verejnej správy, škôl a iných zariadení určených pre deti a mládež i ďalších subjektov podieľajúcich sa na ochrane práv detí projekt tiež posilní ich koordináciu.

V rámci projektu sa konajú **pravidelné stretnutia detských ombudsmanov** s verejným ochrancom práv, ale aj s ďalšími odborníkmi z praxe, najmä z oblasti školstva, psychológie a psychiatrie. V roku 2009 realizovala Kancelária verejného ochrancu práv dve tematické stretnutia. Prvé sa konalo pri príležitosti Medzinárodného dňa detí 1. júna 2009 a bolo zamerané na problematiku tolerancie medzi ľuďmi. V rámci stretnutia bol slávnostne spustený aj **webový portál www.detskyombudsman.sk**, ktorý administruje Kancelária verejného ochrancu práv. Cieľom zriadenia portálu je poskytnúť nielen detským ombudsmanom, ale všetkým deťom informácie o aktivitách verejného ochrancu práv v oblasti ochrany práv detí, priblížiť ustanovenia Dohovoru o právach dieťaťa ako aj ďalších nástrojov ochrany práv detí, ale aj kontakty na ďalšie inštitúcie a organizácie, ktoré pomáhajú deťom a mládeži. Pre riešenie problémov, s ktorými si deti a mladí dospelí nevedia sami pomôcť boli zriadené rubriky „Naše rady“ a „Potrebuješ poradiť“, prostredníctvom ktorých sa môžu detskí návštevníci portálu obracať na Kanceláriu verejného ochrancu práv so svojimi otázkami. Na stránke bola pri jej slávnostnom otvorení odštartovaná aj súťaž o najlepší motív loga detského ombudsmana. Pohľadom a názorom na problém tolerancie medzi ľuďmi zo strany organizátora a partnerov projektu, ale aj samotných detských ombudsmanov a spolupracujúcich subjektov bol venovaný júnový Informačný bulletin verejného ochrancu práv. Tento bol preložený aj do anglického jazyka a bol prezentovaný aj pri zahraničných aktivitách Kancelárie verejného ochrancu práv v rámci nadnárodných združení k právam dieťaťa siete ENOC a CRIN. Druhé stretnutie detských ombudsmanov sa konalo 30. septembra 2009 a bolo venované diskriminácii očami detí. Formou zážitkového učenia boli deťom prezentované najčastejšie dôvody diskriminácie. Na stretnutí bola vyhodnotená aj súťaž o logo detského ombudsmana. V dňoch 27.–28. augusta 2009 sa v rámci realizácie Projektu detských spolupracovníkov verejného ochrancu práv – detských ombudsmanov uskutočnilo aj vzdelávacie podujatie pre deti z Detského domova Nová Baňa. Vzdelávanie bolo zamerané najmä na prevenciu závislostí, komunikáciu a asertivitu. Pod vedením pracovníčok Kancelárie verejného ochrancu práv a externých spolupracovníkov projektu z odboru psychológie sa deti venovali sebaopoznávaniu, poznávaniu svojho okolia, ale aj možnostiam a spôsobom medziľudskej komunikácie a asertivity, vrátane spôsobov riešenia problémov ako aj tvorbe rodinného rozpočtu, zohľadňujúceho potreby a túžby všetkých členov rodiny.

Pri príležitosti 20. výročia prijatia Dohovoru o právach dieťaťa organizovala Kancelária verejného ochrancu práv v Slovenskej republike **detskú konferenciu „Práva dieťaťa očami detí“**. Hlavným zámerom konferencie, ktorá sa konala dňa 20. novembra 2009 v historickej budove Slovenskej národnej rady v Bratislave, bolo poskytnúť deťom ako hlavným rečníkom na konferencii priestor na vyjadrenie ich názorov a skúseností. Deti sa vo svojich príspevkoch aj v následnej diskusii venovali mnohým aktuálnym témam, vrátane diskriminácie a šikanovania. Je možné konštatovať, že Projekt detských ombudsmanov v roku 2009 splnil očakávania Kancelárie verejného ochrancu práv, priniesol viaceré podnety na ďalšie zameranie aktivít v oblasti osvedy a výchovno-vzdelávacích aktivít, ktoré verejný ochranca práv realizuje z vlastnej iniciatívy. Tematické stretnutia boli zamerané na problémy intolerancie v spoločnosti, jej prejavy, príčiny, dôsledky, ale aj možnosti riešenia a prevenciu. Prostredníctvom portálu www.detskyombudsman.sk sa na Kanceláriu verejného ochrancu práv už obrátilo viac ako 200 detí so svojimi problémami. Okrem problémov rodinného charakteru, napr. stretávanie sa s rodičmi po rozvoze, poskytovanie výživného, ale aj násilie v rodine, sa deti obracali najmä s otázkami, týkajúcimi sa školského života, vrátane šikanovania v škole.

Okrem uvedenej súčinnosti so spolupracujúcimi školami a výchovnými zariadeniami, verejný ochranca práv absolvoval množstvo **stretnutí a besied, a to** aj so žiakmi a študentmi ďalších základných, stredných a aj vysokých škôl.

Verejný ochranca práv bol opakovane oslovený vo veci spolupráce a účasti na odborných podujatiach, ktoré boli organizované prostredníctvom rôznych štátnych a neštátnych subjektov a tematicky súviseli s problematikou ochrany ľudských práv. Významnou bola napr. účasť na programe regionálnych konferencií „Rok s KOMPAS-om na Slovensku“, verejný ochranca práv sa opäť zúčastnil aj živej prehliadky už XVI. ročníka Olympiády tvorivosti detí a mládeže reedukačných centier, diagnostických centier a liečebno-výchovných sanatórií v Záhorskej Bystrici, nad ktorej konaním rovnako ako v minulých rokoch prevzal záštitu a ocenil víťazov v jednotlivých kategóriách. Spolu s manželkou prezidenta Slovenskej republiky, Zahraničným výborom Národnej rady Slovenskej republiky a primátorom hlavného mesta Slovenskej republiky prevzal verejný ochranca práv záštitu nad podujatím organizovaným v rámci realizácie Medzinárodného projektu Modelový európsky parlament. Postavenie ombudsmanskej inštitúcie v právnom poriadku Slovenskej republiky ako aj svoje praktické poznatky a skúsenosti z dodržiavania práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb verejný ochranca práv priblížil aj na 15. ročníku podujatia „Sme deti sveta“, ktoré bolo organizované občianskym združením Mladý parlament a Kultúrnym centrom Bojnice. Pod záštitou verejného ochrancu práv sa v Bratislave konala aj dvoj-dňová konferencia Dieťa v ohrození. Jej XVIII. ročník bol venovaný poruchám správania detí a ich riešeniu. Záštitu prevzal verejný ochranca práv aj nad I. ročníkom medzinárodnej konferencie z cyklu KRIŽOVATKY I. „Práca s rodinou“, ktorej organizátormi boli Diagnostické centrum pre mládež v Záhorskej Bystrici a Medzinárodná spoločnosť výchovných komunít – Národná sekcia v Slovenskej republike (FICE – NS v SR).

Počas uplynulého roka verejný ochranca práv besedoval aj s príslušníkmi ďalšej marginalizovanej skupiny obyvateľstva, ktorá však tvorí veľmi podstatnú časť podávateľov obracujúcich sa na verejného ochrancu práv s podnetmi, s príslušníkmi staršej generácie a s dôchodcami. Tradične veľmi dobrá je spolupráca medzi mimovládnyimi organizáciami a spolkami, ktoré združujú a zastupujú uvedené skupiny. Každoročne sa verejný ochranca práv aktívne zúčastňuje a zároveň preberá záštitu nad podujatím Senior roka, ktoré je organizované občianskym združením Fórum pre pomoc starším. Nad tohtoročným podujatím verejný ochranca práv prevzal záštitu spoločne s podpredsedom vlády Slovenskej republiky pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny. Na oceňovaní našich výnimočných starších spoluobčanov sa Kancelária verejného ochrancu práv podieľala už tretí rok. Verejný ochranca práv prijal aj pozvanie starostu bratislavskej mestskej časti Petržalka a zúčastnil sa aj besedy so seniormi, ktorá sa uskutočnila pri príležitosti II. ročníka SENIORFESTU, organizovaného touto mestskou časťou. V rámci spolupráce s organizáciou Jednota dôchodcov na Slovensku, ktorá sa podieľa na príprave občanov na život a prácu v dôchodkovom veku a chráni práva a oprávnené požiadavky dôchodcov na spravodlivé a dôstojné dôchodkové zabezpečenie, zdravotnú a sociálnu starostlivosť, sa v Deň ľudských práv členovia oblastnej organizácie z Ružinova stretli na besede s verejným ochrancom práv.

Verejný ochranca práv a zástupcovia kancelárie sa zúčastnili mnohých **stretnutí, vzdelávacích a odborných podujatí**, ktoré boli organizované spolupracujúcimi ľudsko-právnymi alebo profesijnými organizáciami, resp. vzdelávacími inštitúciami. Napr. stretnutie so zástupcami Iniciatívy Inakosť, ktorí sa na verejného ochrancu práv obrátili so žiadosťou o podporu pri realizácii výzvy Európskeho parlamentu, sformulovanej v súvislosti s prerokovaním Správy o stave dodržiavania ľudských práv v Európskej únii, schválenej Európskym parlamentom. Spomenúť možno účasť na podujatiach organizovaných Združením miest a obcí Slovenska, Slovenským národným strediskom pre ľudské práva, Nadáciou Matice slovenskej, Sekciou sociálnych sestier a pracovníkov Slovenskej spoločnosti sestier, ktorá je organizačnou zložkou Slovenskej lekárskej spoločnosti, Slovenským výborom UNICEF, občianskym združením Športom proti drogám, ako i občianskym združením EUROURIS, Európskym právnym centrom, Informačnou kanceláriou Rady Európy, Justičnou akadémiou Slovenskej republiky, občianskym združením Občan a demokracia a medzinárodnou organizáciou Transparency International Slovensko.

Verejný ochranca práv sa pravidelne zúčastňuje rôznych tematických stretnutí so zástupcami orgánov a inštitúcií verejnej správy, na ktorých ich informuje o svojich praktických poznatkoch dodržiavania základných práv a slobôd orgánmi verejnej správy. Takto napríklad verejný ochranca práv informoval účastníkov pracovného stretnutia Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre verejnú správu a regionálny rozvoj so zástupcami Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, predsedom Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky, predsedom Združenia miest a obcí Slovenska, splnomocnencom vlády Slovenskej republiky pre územnú samosprávu a splnomocnencom Slovenskej republiky pre informatizáciu, rovnako na stretnutí predstaviteľov justície a prokuratúry. Na pôde verejného ochrancu práv sa uskutočnila už spomínaná odborná porada „Aplikačné problémy ústavného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov v súdnom konaní podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd pri zohľadnení judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva“, organizovaná Kanceláriou verejného ochrancu práv z podnetu predsedníčky Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorej sa okrem verejného ochrancu práv zúčastnili podpredsedníčka vlády a ministerka spravodlivosti, predseda Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, generálny prokurátor Slovenskej republiky a predseda Slovenskej advokátskej komory.

O aktuálnych problémoch, ktoré trápia občanov sa verejný ochranca práv dozvedá aj prostredníctvom **spoločných stretnutí s verejnosťou v regiónoch Slovenska.**

V marci 2009 bola Kancelária verejného ochrancu práv zaradená do Medzirezortnej pracovnej skupiny k Akčnému plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Viaceré z aktivít realizovaných verejným ochrancom práv a jeho kanceláriou v predchádzajúcom období boli tematicky zamerané na problematiku diskriminácie a intolerancie v spoločnosti. Aj napriek skutočnosti, že prevažná väčšina prípadov diskriminácie podľa platnej právnej úpravy v Slovenskej republike nepatrí do pôsobnosti verejného ochrancu práv, venuje verejný ochranca práv tejto téme osobitnú pozornosť najmä v rámci svojich aktivít v oblasti osvetu, výchovy a vzdelávania, ktoré zabezpečuje z vlastnej iniciatívy. Dôkazom sú aktivity, ktoré Kancelária verejného ochrancu práv realizovala a realizuje, napríklad poskytovanie informácií o svojej činnosti vo viacerých jazykoch, tematicky zamerané besedy a stretnutia s verejnosťou, najmä mládežou (osobitne v rámci Projektu detských ombudsmánov), poskytnutie bezplatných usmernení, vydávanie informačných materiálov, vrátane samostatného informačného bulletinu venovaného diskriminácii (Informačný bulletin verejného ochrancu práv č. 4/2009), mnohé mediálne vystúpenia, či účasť zástupcov Kancelárie verejného ochrancu práv na odborných podujatiach k uvedenej problematike realizované inými organizáciami. Zástupkyňa Kancelárie verejného ochrancu práv pôsobila aj ako členka odbornej hodnotiacej komisie projektov predložených v rámci akčného plánu.

Verejný ochranca práv participoval aj na činnosti Rady vlády Slovenskej republiky pre rodovú rovnosť a zástupkyňa Kancelárie verejného ochrancu práv na činnosti jej exekutívneho výboru.

V neposlednom rade je potrebné spomenúť aj spoluprácu verejného ochrancu práv a jeho kancelárie s akademickou obcou. Verejný ochranca práv pôsobí ako člen Vedeckej rady Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, ako aj Vedeckej rady Fakulty verejnej správy Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Okrem toho Kancelária verejného ochrancu práv každoročne umožňuje študentom absolvovanie odbornej praxe. U poslucháčov právnických fakúlt je odborná prax zameraná najmä na spracovávanie podkladov k právnym problémom fyzických osôb a právnických osôb, s ktorými sa obracajú na verejného ochrancu práv, oboznámeniu sa s postavením verejného ochrancu práv v právnom systéme Slovenskej republiky, jeho pôsobnosťou, právomocou i praktickými poznatkami z dodržiavania základných práv a slobôd orgánmi verejnej správy. V prípade kapacitných možností poskytuje Kancelária verejného ochrancu práv možnosť absolvovania odbornej praxe aj poslucháčom iných ako právnických fakúlt so zameraním na všeobecné otázky ochrany základných práv a slobôd v pôsobnosti verejného ochrancu práv. V roku 2009 takto absolvovalo odbornú prax v Kancelárii verejného ochrancu práv 38 študentov. Neustále sa na Kanceláriu verejného ochrancu práv obracajú študenti stredných škôl a vysokých škôl aj v súvislosti s prípravou záverečných prác.

Jedným z najdôležitejších predpokladov efektívneho uplatňovania základných práv a slobôd je dostatočné právne vedomie spoločnosti, resp. uvedenie si vlastných práv a porozumenie im jednotlivcami. Väčšina podnetov, s ktorými sa občania obracajú na verejného ochrancu práv, súvisí s nedostatočným právnym povedomím a slabou orientáciou v právach a povinnostiach vyplývajúcich z právneho poriadku Slovenskej republiky. V snahe o rozširovanie a približovanie poznatkov o spôsobe ochrany základných práv a slobôd už od roku 2007 vydáva Kancelária verejného ochrancu práv **informačný bulletin**, ktorý je tematicky zameraný na rôzne oblasti. Verejný ochranca práv v ňom informuje širokú odbornú aj laickú verejnosť o poznatkoch, s ktorými sa stretol pri výkone svojej funkcie. Jednotlivé čísla štvrťročných vydaní boli v tomto roku vydané pod tematickými názvami: Sedem rokov činnosti verejného ochrancu práv (marec 2009), Verejný ochranca práv a detskí ombudsmeni (jún 2009), Právo vlastníť majetok (september 2009) a Diskriminácia (december 2009).

Propagačná činnosť Kancelárie verejného ochrancu práv sa odvíjala najmä od realizovaných podujatí Kanceláriou verejného ochrancu práv, ako aj od účasti zástupcov kancelárie na podujatiach organizovaných inými organizáciami. Ochrana a uplatňovanie práv a slobôd bola tiež predmetom **takmer 300 mediálnych vystúpení verejného ochrancu práv a právnikov Kancelárie verejného ochrancu práv v tlačových a elektronických médiách**. Slovenský rozhlas na Rádiu Slovensko v roku 2009 vysielal každý mesiac s veľmi pozitívnym ohlasom verejnosti poradňu verejného ochrancu práv. Pokračovala pravidelná spolupráca s dvojtyždenníkom vlády Slovenskej republiky Verejná správa, ďalej spolupráca s Hospodárskymi novinami. Rozvíjala sa aj pravidelná spolupráca s Obecnými novinami. Kancelária verejného ochrancu práv spolupracovala aj s týždenníkmi, najmä Život a Žurnál, s tlačovými agentúrami, regionálnymi médiami, verejnoprávnou televíziou, so žiadosťami o stanoviská k právnym problémom sa naďalej na Kanceláriu verejného ochrancu práv obracali aj komerčné médiá. Aktuálne už pravidelne Kancelária verejného ochrancu práv prispieva do časopisu Jednoty dôchodcov na Slovensku Tretí vek.

V rámci styku s verejnosťou vybavuje Kancelária verejného ochrancu práv ako povinná osoba aj žiadosti, ktoré boli podané podľa ustanovení zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V roku 2009 vybavila takto Kancelária verejného ochrancu práv **90 žiadostí o poskytnutie informácie**. Z doručených žiadostí sa činnosti verejného ochrancu práv alebo jeho kancelárie týkala len necelá jedna tretina (28,8 %), prevažná väčšina (71,2 %) sa týkala iných oblastí, najmä poskytnutia znení právnych predpisov, výkladu zákonov, adres na vnútroštátne, ale aj medzinárodné orgány a inštitúcie. V 78,8 % vybavila Kancelária verejného ochrancu práv doručенú žiadosť úplným prístupnením informácie.

3.4. Návrhy opatrení

Verejný ochranca práv považuje aj naďalej za jednu zo svojich priorít z vlastnej iniciatívy **upozorňovať príslušné ministerstvá a výbory Národnej rady Slovenskej republiky na nedostatky právneho poriadku Slovenskej republiky s dôrazom na ich kvalitu a ich spravodlivý aspekt. Z vlastnej iniciatívy sa naďalej bude intenzívne podieľať na zvyšovaní právneho vedomia detí, seniorov, marginalizovaných skupín obyvateľstva a ostatnej verejnosti o ich právach a slobodách.**

4. Medzinárodná spolupráca

4.1. Aktivity v oblasti medzinárodnej spolupráce

Aktivity verejného ochrancu práv a Kancelárie verejného ochrancu práv v zahraničí sú realizované v kontexte aktuálnych cieľov medzinárodných organizácií na ochranu ľudských práv. Odborné priority Kancelárie verejného ochrancu práv sú spracúvané na základe praktických poznatkov verejného ochrancu práv pri preskúvaní podnetov fyzických osôb a právnických osôb aj s medzinárodným dosahom, z priorit Slovenskej republiky ako aj nadnárodných organizácií v oblasti ochrany ľudských práv, rovnako ako na základe záväzkov, ktoré pre Slovenskú republiku vyplývajú z medzinárodných zmlúv a dohovorov, ku ktorým pristúpila. S ohľadom na doterajšie výsledky činnosti verejného ochrancu práv v tejto oblasti Kancelária verejného ochrancu práv v súčasnosti pokračuje v presadzovaní ochrany a dodržiavania práv dieťaťa a marginalizovaných skupín obyvateľstva. **Aktivity realizované v priebehu kalendárneho roku 2009 nadväzovali na dovedajšie výsledky zahraničnej spolupráce, najmä rozvíjaním spolupráce s Komisárom Rady Európy pre ľudské práva, s úradom Európskeho ombudsmana, s partnerskými ombudsmanskými inštitúciami, s Európskou sieťou detských ombudsmanov (ENOC), ako aj s ďalšími aktérmi na poli ochrany základných práv a slobôd.** Prezentácia Slovenskej republiky prostredníctvom Kancelárie verejného ochrancu práv je zameraná najmä na prezentáciu Slovenska ako demokratického a právneho štátu, v ktorom je otázka ochrany a dodržiavania ľudských práv, vrátane inštitucionálneho zabezpečenia považovaná za jeden z pilierov fungovania spoločnosti. Konkrétne aktivity odrážajú pokrok, ktorý Slovenská republika v tejto oblasti dosiahla za posledné dve desaťročia, na zahraničných fórach informujú poverení zamestnanci o aktuálnom legislatívnom dianí, zámeroch i už uskutočnených aktivitách.

Aktivity súvisiace s rozvíjaním spolupráce s inštitúciami Rady Európy, osobitne Komisárom Rady Európy pre ľudské práva

V roku 2009 pokračovala Kancelária verejného ochrancu práv v spolupráci s úradom Komiséra Rady Európy pre ľudské práva, a to najmä účasťou na spoločnom projekte Rady Európy a Európskej únie („Peer to Peer Project – Projekt technickej spolupráce“). Projekt Komiséra Rady Európy pre ľudské práva a Európskej únie je určený pre expertov ombudsmanských a iných inštitúcií na ochranu ľudských práv. Jeho cieľom je prispieť k lepšej ochrane ľudských práv vytvorením priestoru na spoluprácu nezávislých inštitúcií chrániacich ľudské práva už na úrovni jednotlivých štátov zlepšením činnosti ombudsmanských a iných nezávislých inštitúcií slúžiacich na ochranu ľudských práv prostredníctvom prehĺbenia vzájomnej spolupráce a odovzdávania skúseností. Krajiny, zúčastnené na realizácii projektu, spolupracujú formou elektronickej komunikácie styčných pracovníkov, účasti na tematicky zameraných workshopoch a záverečných konferenciách. V rámci projektu sa realizujú pracovno-vzdelávacie stretnutia (workshopy) na vopred vybrané ľudskoprávne témy. Zástupca Kancelárie verejného ochrancu práv sa v dňoch 24.–25. februára 2009 zúčastnil v Budapešti pracovného stretnutia na tému „Rola národných inštitúcií ochrany ľudských práv pri ochrane práv Rómov“. Osobitná pozornosť bola venovaná otázkam vzdelávania Rómov, práva na bývanie a dôsledkom absencie dokladov totožnosti znemožňujúcich Rómom prístup k sociálnej podpore zo strany štátu. V dňoch 17.–18. novembra 2009 sa v Budapešti konalo výročné stretnutie zástupcov jednotlivých organizácií, zúčastnených na realizácii Peer to Peer Projektu Komiséra Rady Európy pre ľudské práva, na ktorom sa zhodnotili dovedy uskutočnené vzdelávacie semináre. Vďaka úspešným výsledkom projektu za obdobie rokov 2008–2009 sa jeho realizácia predĺžila o ďalšie dva roky (2010–2011). Stretnutie bolo venované vyhodnoteniu realizovaných aktivít a návrhom na zlepšenie činnosti Komiséra Rady Európy pre ľudské práva, ako aj jednotlivých organizácií na ochranu ľudských práv, najmä v oblasti efektívneho zabezpečenia vzájomnej informovanosti.

Aktivity súvisiace s rozvíjaním spolupráce s Európskou sieťou detských ombudsmánov (ENOC)

Zásadnou udalosťou ovplyvňujúcou ďalšiu činnosť verejného ochrancu práv na poli ochrany práv detí bolo získanie pozície pridruženého člena v Európskej sieti detských ombudsmánov v marci 2008. Nakoľko pozícia pridruženého člena nedáva verejnému ochrancovi práv možnosť stať sa členom vedenia siete ENOC (pri zachovaní všetkých ďalších práv plného člena siete) z dôvodu, že v platnej právnej úprave pôsobnosti verejného ochrancu práv absentuje výslovné zákonné splnomocnenie k ochrane práv detí (t. j. špeciálna pôsobnosť daná nezávisle od všeobecného mandátu ochrany základných práv a slobôd), prioritnými boli aktivity smerujúce k zmene legislatívy. Verejný ochranca práv vyvíja všestrannú iniciatívu pre získanie plného členstva. V priebehu predchádzajúceho kalendárneho roka sa Kancelária verejného ochrancu práv zapojila do štúdie ENOC k téme participácie detí, realizovanej v rámci programu Európskej únie k základným právam a občianstvu (EU Fundamental Rights and Citizenship Programme). V rámci prezentácie predbežných výsledkov štúdie bol osobitne vyzdvihnutý Projekt detských ombudsmánov slovenskej Kancelárie verejného ochrancu práv ako unikátna forma implementácie práva detí na účasť pri rozhodovaní vo veciach, ktoré sa ich týkajú. Kancelária verejného ochrancu práv preto tento projekt v roku 2009 aktívne rozvíjala aj v medzinárodnom kontexte (informovaním partnerských ombudsmánských inštitúcií vydaním informačného bulletinu o projekte v anglickom jazyku a jeho distribúciou, konzultáciami a pod.). V rámci siete detských ombudsmánov sa v dňoch 23. – 25. septembra 2009 v Paríži uskutočnilo Výročné stretnutie členov ENOC s dôrazom na problematiku najlepšieho záujmu dieťaťa ako kľúčového bodu Dohovoru o právach dieťaťa v kontexte s 20. výročím prijatia Dohovoru o právach dieťaťa. ENOC vydalo „Deklaráciu ENOC k deťom v ozbrojených konfliktoch“ a „Deklaráciu ENOC k 20. výročiu prijatia Dohovoru o právach dieťaťa“. Podporilo tiež význam vytvorenia pracovnej skupiny pre vypracovanie návrhu nového Opčného protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý bol iniciatívou Slovenskej republiky a ktorý by mal zaviesť mechanizmus podávania individuálnych sťažností pri porušovaní detských práv. Spolupráca Kancelárie verejného ochrancu práv s ENOC prebiehala aj na poli výmeny skúseností a informácií členov ENOC v oblasti ochrany a uplatňovania práv detí (právna definícia pojmu „dieťa“ podľa Dohovoru o právach dieťaťa, deti po rozvodoch, bezpečnosť prepravy detí do škôl, zodpovednosť za škodu (ujmu) zo strany členov rodiny, podklady o najčastejšie porušovaných právach dieťaťa pre potreby účasti ENOC na zasadnutí pracovnej skupiny k 3. Opčnému protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa v Ženeve).

Aktivity súvisiace s rozvíjaním spolupráce s úradom Európskeho ombudsmana a Európskou úniou

V dňoch 13.–15. mája 2009 bol už po druhý raz počas pôsobenia vo funkcii verejného ochrancu práv jeho hosťom európsky ombudsman Nikiforos Diamandouros. Bývalý národný ombudsman Grécka, ktorý post európskeho ombudsmana zastáva od 1. apríla 2003, pricestoval do Bratislavy v stredu 13. mája 2009. Okrem oficiálnych prijatí najvyššími ústavnými činiteľmi – prezidentom, premiérom a podpredsedom parlamentu sa európsky ombudsman Nikiforos Diamandouros stretol s vedením Slovenskej advokátskej komory, Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory a členmi Európskej podnikateľskej siete. Na Ekonomickej univerzite v Bratislave vystúpil s prednáškou, v ktorej študentom a akademickej obci objasnil svoje postavenie „strážcu transparentnosti“ Európskej únie. Verejného ochrancu práv Pavla Kandráča Nikiforos Diamandouros informoval o prípadoch, na ktoré ho upozornili občania Slovenskej republiky.

Vo vzťahu k úradu Európskeho ombudsmana nadviazala Kancelária verejného ochrancu práv v roku 2009 aj na už existujúcu spoluprácu formou vzájomnej výmeny informácií prostredníctvom správ o činnosti, informovaním o aktuálnych aktivitách (príspevkami do internetového spravodajského denníka „DailyNews“, ako aj príspevkami do polročne vydávaného časopisu Newsletter).

Neopomenuteľnou je aj aktívna účasť v rámci činnosti siete styčných úradníkov (Liaison officers network), prostredníctvom ktorých je realizovaná neformálna komunikácia v elektronickej forme medzi účastníkmi siete (nielen národnými, ale i regionálnymi a miestnymi ombudsmánmi), umožňujúca operatívne riešenie otázok, ktoré môžu vyvstať v súvislosti s preskúmaním podnetov so zahraničným prvkom a vytvárajúca tiež priestor pre komparatívnu konzultáciu konkrétnych problémov (často súvisiacich s legislatívnou úpravou).

V roku 2009 Kancelária verejného ochrancu práv napríklad prispela k diskusii k téme cezhraničnej zdravotnej starostlivosti, kontroly zákonnosti konania národných bezpečnostných agentúr, ale aj k problematike starostlivosti o deti v islamskom práve (kafala) alebo k Očnému protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (OPCAT).

V roku 2009 sa Kancelária verejného ochrancu práv zapojila aj do Projektu CURE (Children in the Union – Rights and Empowerment), iniciovaného Švédskom, ktorý zastrešuje švédska vládna inštitúcia Crime Victim Compensation and Support Authority s finančnou podporou Európskej komisie v rámci programu Rady Európskej únie na roky 2007–2013 „Prevencia a boj so zločinnosťou“. Hlavnými témami projektu sú prevencia zločinu, presadzovanie práva, ochrana a podpora svedkov a ochrana obetí trestných činov, pričom cieľom projektu je zlepšiť prístup detí k spravodlivosti, skvalitniť súvisiacu legislatívu a prostredníctvom osvedčených nástrojov (príkladov dobrej praxe) aj skvalitniť výkon práv detí v trestnom súdnictve. Projekt sa opiera o prierezové vyhodnotenie stavu legislatívy v oblasti postavenia detí ako obetí trestných činov v členských štátoch Európskej únie, ktoré sa do projektu zapojili ako partneri. Jedným z jeho výsledkov bude následne zostavený katalóg odporúčaní adresovaných Európskej komisii. Zástupca Kancelárie verejného ochrancu práv ako partnera projektu sa zúčastnil aj pracovného stretnutia v Štokholme dňa 16. októbra 2009 a následne konferencie v Štokholme v dňoch 3.–4. decembra 2009. Hlavnou témou konferencie boli aktuálne problémy ochrany práv detských obetí, ako aj príklady dobrej praxe jednotlivých štátov v tejto oblasti. Partneri projektu, ale aj ďalší odborníci, ktorí sa pri svojej činnosti stretávajú s detskými obeťami sa vo svojich príspevkoch venovali napríklad nedostatkom efektívnych mechanizmov aplikácie článkov Dohovoru o právach dieťaťa o ochrane detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, vrátane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním v ich každodennom živote, o schopnosti dieťaťa vypovedať v súdnom konaní ako svedok alebo poškodený, ale aj o aktivitách rôznych organizácií na pomoc deťom. Cieľom aktivít by malo byť najmä zabezpečenie dôvery detských obetí v súdny systém a ich duševná aj fyzická rehabilitácia. Spolupráca na projekte spočíva tiež v priebežnom poskytovaní potrebných informácií a pomoci pri získavaní informácií právnej úpravy postavenia a práv obetí v slovenskom právnom systéme a príkladov dobrej praxe v tejto oblasti (dotazníky boli distribuované napr. Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky, mimovládnej organizácii na podporu obetí trestných činov).

Aktivity súvisiace s rozvíjaním spolupráce s inými nadnárodnými organizáciami

V dňoch 9.–12. júna 2009 sa verejný ochranca práv zúčastnil IX. svetovej konferencie Medzinárodného ombudsmanského inštitútu (IOI), ktorá sa konala v Štokholme. Medzinárodný ombudsmanský inštitút, asociácia zastrešujúca ombudsmanské inštitúcie na všetkých kontinentoch sveta, aktuálne prechádza historickými zmenami svojej inštitucionálnej podoby, legitimita ktorých sa odvodzuje od výsledkov hlasovania členov počas svetovej konferencie. Miesto konania svetovej konferencie nebolo zvolené náhodne – dňa 12. júna 2009 Švédsko oslávilo 200. výročie vzniku ombudsmanského inštitútu. Okrem diskusií na mnohé témy ochrany ľudských práv a postavenia ombudsmanov rozhodlo valné zhromaždenie IOI o presídlení generálneho sekretariátu do Viedne a o personálnych zmenách na postoch generálneho tajomníka a členov Rady riaditeľov.

Kancelária verejného ochrancu práv v roku 2009 spolupracovala aj v rámci informačnej siete v oblasti práv dieťaťa CRIN. Táto umožňuje organizáciám na ochranu ľudských práv vzájomne spolupracovať, získavať a vymieňať si podklady a informácie potrebné pre rozvoj svojej činnosti, čím prispievajú k lepšej ochrane práv detí. Kancelária verejného ochrancu práv sa ako člen tejto informačnej siete v priebehu celého roka aktívne zapájala do jej fungovania výmenou a aktívnym zdieľaním informácií o svojej činnosti v oblasti práv detí.

Aktivity súvisiace s rozvíjaním spolupráce s partnerskými ombudsmanskými inštitúciami a inými zahraničnými organizáciami

Vo vzťahu ku krajinám V4

Popri rozvíjaní úzkej spolupráce (formou výmenných stretnutí zamestnancov, konferencií a pod.) s krajinami vyšehradského regiónu, sa z iniciatívy slovenského ombudsmana – verejného ochrancu práv, ktorý túto tradíciu založil v roku 2004, organizujú **Summity ombudsmanov V4**. V septembri 2009 sa summit ombudsmanov konal v Poľsku. Hlavnými témami diskusie bolo zabezpečenie práva na právnu pomoc a informácie, ekonomické prekážky v prístupe k spravodlivosti a prostriedky odstraňovania týchto bariér, ale aj vzťahy medzi ombudsmanom a parlamentom a finančná nezávislosť ombudsmana.

Dňa 26. novembra 2009 sa verejný ochranca práv Pavel Kandráč zúčastnil medzinárodnej konferencie Otvorenosť verejnej správy, ktorú organizoval jeho český kolega Otakar Motejl. Cieľom konferencie bolo predstaviť a v následnej diskusii podrobne porovnať právne prostredie v oblasti prístupu orgánov štátnej správy a samosprávy k verejnosti vo vybraných stredoeurópskych krajinách. Na konferencii vystúpil aj verejný ochranca práv, ktorý sa vo svojom príspevku venoval aktuálnym otázkam prístupu verejnosti k informáciám na Slovensku.

V rámci dvojstrannej spolupráce ombudsmanské inštitúcie spolupracovali aj v súvislosti s výkonom svojej pôsobnosti a vybavovaním podnetov z rôznych oblastí problémov, presahujúcich hranice jednotlivých štátov. So svojím českým kolegom verejný ochranca práv riešil najmä problémy z oblasti sociálneho zabezpečenia, s maďarským kolegom otázky používania násilia pri športových podujatiach, efektívnosti zriadenia jedného všeobecného ombudsmana alebo viacerých špeciálnych, či jazykového zákona.

Vo vzťahu k iným krajinám

Napriek tomu, že inštitút verejného ochrancu práv vznikol na Slovensku ako v jednej z posledných krajín Európskej únie, sedemročné skúsenosti z činnosti verejného ochrancu práv sú známe a cenené aj ďaleko za hranicami. S cieľom oboznámiť sa s nimi navštívili verejného ochrancu práv v jeho bratislavskom sídle už viaceré zahraničné delegácie. V roku 2009 sa o systém práce verejného ochrancu práv a fungovanie jeho kancelárie zaujímali zástupkyne egyptskej ombudsmanskej inštitúcie, ktorá pôsobí pri tamojšej Národnej rade pre ženy. Vedúca kancelárie a programová manažérka boli v dňoch 4. a 5. mája 2009 hosťkami verejného ochrancu práv. V Egypte vznikla ombudsmanská inštitúcia v roku 2006 ako projekt financovaný Európskou úniou. Z jej členských štátov si Egyptanky na hlbšie štúdium vybrali Slovensko práve preto, že v oblasti ľudských práv dosiahlo podľa ich názoru významný pokrok.

Dňa 16. júla 2009 prijal verejný ochranca práv aj zahraničnú delegáciu z Uzbekistanu, pozostávajúcu z predstaviteľov justičnej akadémie a zástupcu OBSE v Uzbekistane. Hlavnou témou rokovaní bola činnosť verejného ochrancu práv v Slovenskej republike, jeho poznatky o dodržiavaní základných práv a slobôd orgánmi verejnej správy, súčinnosť s inými organizáciami. Osobitná pozornosť bola venovaná problematike ochrany práv seniorov, najmä v súvislosti s dopadom krízy v sociálnej oblasti, ale aj ochrane práv detí a Projektu detských spolupracovníkov slovenského verejného ochrancu práv.

Aktivity súvisiace s vyhodnocovaním záverov publikovaných hodnotení a súvisiacich odporúčaní pre Slovenskú republiku v oblasti ochrany ľudských práv zmluvnými monitorovacími orgánmi

Výbor OSN pre ľudské práva k Druhej periodickej správe Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa pred Výborom OSN pre práva dieťaťa z mája 2007 prijal sériu odporúčaní, implementáciu ktorých Kancelária verejného ochrancu práv v priebehu roka monitorovala. Osobitná pozornosť bola zameraná na urýchlenie vytvorenia nezávislého mechanizmu s mandátom prijímať a preskúmavať sťaž-

nosti od detí alebo v ich mene o porušeníach ich práv, fungujúceho v koordinácii s ostatnými relevantnými orgánmi na monitorovanie implementácie Dohovoru o právach dieťaťa v súlade s Parížskymi zásadami.

Kancelária verejného ochrancu práv pri svojej činnosti prihliada i na závery štúdie OSN o násilí voči deťom (tzv. Pinierova správa), v súvislosti s ktorou sa zasadzuje za úplný zákaz násilia na deťoch.

Ďalšími prioritnými oblasťami záujmu Kancelárie verejného ochrancu práv bola problematika ochrany základných práv a slobôd znevýhodnených skupín obyvateľstva, najmä osôb, ktoré sú príslušníkmi národnostných menšín a etnických skupín. V tejto súvislosti prijal verejný ochranca práv v roku 2009 na pôde sídla svojej kancelárie v Bratislave Vysokého komisára OBSE pre otázky národnostných menšín (10. februára 2009), delegáciu Výboru expertov k Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov (13. februára 2009) a delegáciu Poradného výboru k Rámcovému dohovoru na ochranu národnostných menšín (4. decembra 2009). So všetkými tromi delegáciami verejný ochranca práv diskutoval o svojich poznatkoch, týkajúcich sa dodržiavania práv osôb, ktoré sú príslušníkmi národnostných menšín alebo etnických skupín orgánmi verejnej správy, ako aj o svojich aktivitách v tejto oblasti, ktoré realizuje z vlastnej iniciatívy.

Verejného ochrancu práv navštívila aj delegácia Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania („Výbor CPT“), ktorý bol na v poradí štvrtej periodickej návšteve Slovenskej republiky. Prijatie na pôde Kancelárie verejného ochrancu práv sa uskutočnilo 1. apríla 2009. S členmi delegácie verejný ochranca práv hovoril o najčastejších problémoch, s ktorými sa na verejného ochrancu práv obracajú osoby, ktoré sa nachádzajú vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody, ale aj o legislatívnej úprave trvania väzby a ukladania disciplinárnych opatrení. Ďalšími témami rokovania bola problematika vzniku trestnej zodpovednosti mladistvých ako aj potreba realizácie súvisiacich preventívnych opatrení.

Aktivity súvisiace s podporou ratifikácie medzinárodných dokumentov na ochranu ľudských práv

Hlavné aktivity Kancelárie verejného ochrancu práv v tejto oblasti sa zameriavali na ratifikáciu či prístup Slovenskej republiky k medzinárodnoprávnym inštrumentom ochrany ľudských práv (napr. OPCAT – Opčný protokol k Dohovoru OSN proti mučeniu), podpora kampane za prijatie Opčného protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa zavádzajúceho mechanizmus individuálnych sťažností Výboru OSN pre práva detí a pod.

4.2. Návrhy opatrení

V nadväznosti na odborné priority nadnárodných organizácií celosvetového či európskeho spoločenstva, ako aj na svoje už realizované aktivity Kancelária verejného ochrancu práv považuje za nevyhnutné zameriavať pozornosť na **práva dieťaťa**. Kancelária verejného ochrancu práv bude pokračovať v presadzovaní ochrany a dodržiavania práv dieťaťa, vrátane informovanosti širokej odbornej i laickej verejnosti o nich. Okrem aktivít v rámci výkonu pôsobnosti verejného ochrancu práv bude hlavnou aktivitou Kancelárie verejného ochrancu práv v tejto oblasti pokračovanie v realizácii aktivít v rámci siete detských spolupracovníkov verejného ochrancu práv (detských ombudsmanov) v školách, v školských a iných zariadeniach pre deti. Predmetom pozornosti bude rovnako problematika ochrany práv dieťaťa v rodine, v škole a školských či výchovných zariadeniach, v médiách, na internete ako aj v prostredí, kde trávia svoj voľný čas. Kancelária verejného ochrancu práv sa zameria aj na ďalšie aktuálne problémy napr. zákaz telesných trestov detí; chudobu, ako príčinu zníženia životnej úrovne obyvateľstva s dopadom na deti; nebezpečenstvá a ohrozenia detí v súčasnej spoločnosti (internet, šikanovanie, užívanie psychotropných látok, ap.). Aktuálnou zostáva aj podpora Kancelárie verejného ochrancu práv v súvislosti s potrebou ratifikácie Európskeho dohovoru o výkone práv detí, Dohovoru o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a zneužívaním, Opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Vo všeobecnosti bude Kancelária verejného ochrancu práv podporovať potrebu zjednodušenia prístupu detí k informáciám

ako aj informovanosť detí o ich právach aj povinnostiach zrozumiteľnou formou. Súčasne bude podporovať potrebu zvýšenia informovanosti dospelých o právach dieťaťa.

Tak ako každý rok, aj v roku 2010 Kancelária verejného ochrancu práv zameria pozornosť **na zvyšovanie právneho vedomia obyvateľstva a výchovu k ľudským právam**. V nadväznosti na už realizované aktivity bude Kancelária verejného ochrancu práv aj naďalej realizovať vzdelávacie podujatia vo forme stretnutí s občanmi, deťmi, študentmi i pedagógmi, ale aj sprístupňovaním informácií z tejto oblasti prostredníctvom informačných materiálov, internetovej stránky verejného ochrancu práv, ale aj vystúpení v médiách.

V rámci pokračovania **v podpore ratifikácie medzinárodných dokumentov na ochranu ľudských práv** budú aktivity Kancelárie verejného ochrancu práv zamerané na ratifikáciu či pristúpenie Slovenskej republiky k medzinárodnoprávnym inštrumentom ochrany ľudských práv (napr. OPCAT – Opčný protokol k Dohovoru OSN proti mučeniu), na podporu kampane za prijatie Opčného protokolu k Dohovoru o právach dieťaťa zavádzajúceho mechanizmus individuálnych sťažností Výboru OSN pre práva detí a iné, najmä formou vyhlásení, tlačových správ a pod. v rámci medzinárodných portálov organizácií na ochranu ľudských práv.

S ohľadom na doterajšie výsledky činnosti verejného ochrancu práv Kancelária verejného ochrancu práv bude aj v roku 2010 pokračovať **v presadzovaní ochrany a dodržiavania práv dieťaťa a marginalizovaných skupín obyvateľstva**. Jej aktivity v roku 2010 nadväzujú na doterajšie výsledky zahraničnej spolupráce, najmä rozvíjaním spolupráce s Komisárom Rady Európy pre ľudské práva, s úradom Európskeho ombudsmana, s partnerskými ombudsmanskými inštitúciami, s Európskou sieťou detských ombudsmanov (ENOC), ako aj s ďalšími aktérmi na poli ochrany základných práv a slobôd. Ich súčasťou sú aj aktivity zamerané na splnenie akreditačných kritérií pre členstvo Kancelárie verejného ochrancu práv v rôznych zoskupeniach (napr. v sieti NHRI – National Human Rights Institutions). V roku 2010 pokračuje Kancelária verejného ochrancu práv v spolupráci s úradom Komiséra Rady Európy pre ľudské práva, a to najmä účasťou na spoločnom projekte Rady Európy a Európskej únie („Peer to Peer Project – Projekt technickej spolupráce“).

Prioritnými zostávajú aktivity smerujúce k zmene legislatívy tak, aby zodpovedala požiadavkám pre **získanie plného členstva verejného ochrancu práv v sieti ENOC**. Kancelária verejného ochrancu práv bude pôsobiť ako koordinátor aktivít vyplývajúcich z projektu do ENYA /European Network of Youth Advisors/ (elektronická sieť mladých, spolupracujúcich s národnými ombudsmanmi), aktívne sa zapájať do priebežnej výmeny informácií a skúseností na poli ochrany práv detí (najmä elektronicky) s ostatnými členmi siete a bude participovať na úlohách a aktivitách vyplývajúcich z agendy siete ENOC pre rok 2010.

Kancelária verejného ochrancu práv bude pokračovať v spolupráci s **úradom Európskeho ombudsmana** formou vzájomnej výmeny informácií prostredníctvom správ o činnosti, informovaním o aktuálnych aktivitách. Aktívne sa bude podieľať i na činnosti siete styčných úradníkov (Liaison officers network), prostredníctvom ktorých je realizovaná neformálna komunikácia v elektronickej forme medzi účastníkmi siete (nielen národnými, ale i regionálnymi a miestnymi ombudsmanmi), umožňujúca operatívne riešenie otázok, ktoré môžu vyvstať v súvislosti s preskúmaním podnetov so zahraničným prvkom a vytvárajúca tiež priestor pre komparatívnu konzultáciu konkrétnych problémov (často súvisiacich s legislatívnou úpravou).

Participácia Kancelárie verejného ochrancu práv **na projekte CURE**, iniciovaného Švédskom, zameraného na špeciálne postavenie detských obetí v systéme trestného súdnictva, bude pokračovať aj v roku 2010, kedy koncom júna dôjde k ukončeniu projektu a vytvoreniu konečných záverov a odporúčaní na úrovni EÚ. Kancelária verejného ochrancu práv sa zúčastní na príprave a pripomienkovaní záverečných odporúčaní a pracovného stretnutia partnerov projektu, ktoré je plánované na záver projektu.

Ako **stály člen Medzinárodného ombudsmanského inštitútu (IOI)**, asociácie zastrešujúcej ombudsmanské inštitúcie na všetkých kontinentoch sveta, bude Kancelária verejného ochrancu práv aktívne participovať na všetkých aktivitách asociácie. Bude aktívne spolupracovať v oblasti európskeho regiónu IOI a zapájať sa do výmeny informácií a poznatkov s ostatnými členmi asociácie.

Popri rozvíjaní úzkej spolupráce (formou výmenných stretnutí zamestnancov, konferencií a pod.) **s krajinami vyšehradského regiónu**, sa z iniciatívy slovenského ombudsmana – verejného ochrancu práv, ktorý túto tradíciu založil v roku 2004, organizujú Summity ombudsmanov V4. V roku 2010 sa bude Summit konať

v Maďarsku v meste Veszprém v dňoch 7. - 9. septembra 2010. Nosnou témou bude: „Šetrenia vykonávané z moci úradnej (ex-officio) v praxi verejného ochrancu práv“.

V rámci „**Projektu detských ombudsmánov**“ ako **detských spolupracovníkov verejného ochrancu práv** budú realizované stretnutia, besedy, kvízy s detskými ombudsmánmi i s ďalšími deťmi spolupracujúcich škôl a zariadení. Kancelária verejného ochrancu práv spracuje aj prezentačné a výchovno-vzdelávacie materiály pre detských ombudsmánov, vrátane „manuálu výkonu funkcie detského ombudsmána“. Súčasťou projektu bude i vedenie a aktualizácia internetovej stránky www.detskyombudsman.sk.

Pokračovať bude aj spolupráca so školami formou prednášok, prezentácie o činnosti a poznatkoch verejného ochrancu práv, poskytovania informačných materiálov a organizovania vedomostných kvízov s tematikou ľudských práv, tiež participácia na projekte „zodpovedne.sk“, zameraného na elimináciu ohrozenia internetom v spolupráci s hlavnými realizátormi projektu. Ďalšími prioritami je organizácia podujatí pri príležitosti Medzinárodného dňa detí a Dňa ľudských práv, distribúcia informačných materiálov o činnosti verejného ochrancu práv pre mimovládne a iné organizácie, ďalej aktivity smerujúce k zvyšovaniu právneho vedomia obyvateľstva formou organizácie besied a stretnutí s občanmi i spolupráca s Právnickou fakultou Univerzity Komenského v súvislosti so zabezpečením odborných stáží poslucháčov vyšších ročníkov.

V oblasti propagačnej činnosti v roku 2010 je prioritou Kancelárie verejného ochrancu práv vedenie a aktualizácia **internetovej stránky www.vop.gov.sk a internetovej stránky www.detskyombudsman.sk**, spracovanie a distribúcia Informačného bulletinu verejného ochrancu práv a nových informačných materiálov, vrátane aktualizácie **informačných materiálov o verejnom ochrancovi práv v jazykoch národnostných menšín**, prípravy informačných materiálov k aktivitám verejného ochrancu práv a jeho kancelárie v tlačenej aj elektronickej verzii i vzdelávanie zamestnancov Kancelárie verejného ochrancu práv.

5. Kancelária verejného ochrancu práv

5.1. Personálne zabezpečenie kancelárie

Kancelária verejného ochrancu práv, ktorá plní úlohy spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti verejného ochrancu práv, bola zriadená zákonom č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov. Jej sídlo je v Bratislave.

Pri zriadení Kancelárie verejného ochrancu práv v roku 2002 bol počet zamestnancov kancelárie stanovený **na 41 zamestnancov**. Uvedený počet zahŕňal aj verejného ochrancu práv, ktorý je ústavným činiteľom, voleným Národnou radou Slovenskej republiky.

Z počtu 40-tich zamestnancov bol na zabezpečovanie činnosti kancelárie ustanovený počet **28 zamestnancov v štátnej službe a 12 zamestnancov vo výkone práce vo verejnom záujme**.

Napriek skutočnosti, že zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov v ustanovení § 27a ods. 1 ustanovuje, že počet zamestnancov kancelárie schvaľuje verejný ochranca práv, bol v súvislosti so znižovaním počtu zamestnancov vo verejnej správe na rok 2010 jednostranne zo strany vlády Slovenskej republiky upravený aj počet zamestnancov Kancelárie verejného ochrancu práv znížením počtu o tri pracovné miesta.

Napriek snahe verejného ochrancu práv o zachovanie pôvodného počtu zamestnancov bola Kancelária verejného ochrancu práv v nadväznosti na prílohu č. 1 Uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 692/2009 nútená upraviť počet zamestnancov s účinnosťou od 1. januára 2010 na celkový počet 38 zamestnancov (vrátane verejného ochrancu práv). Z vyššie uvedeného dôvodu bolo potrebné pristúpiť k organizačným zmenám znížením počtu štátnozamestnaneckých a pracovných miest. Rozhodnutím verejného ochrancu práv boli zrušené dve štátnozamestnanecké miesta, jedno vo funkcii štátny radca a jedno vo funkcii hlavný radca v odbore vecnej pôsobnosti a jedno pracovné miesto pri výkone práce vo verejnom záujme vo funkcii asistentka pre styk s verejnosťou.

Z dôvodu vyššie uvedených skutočností bolo k 1. januáru 2010 **personálne obsadenie Kancelárie verejného ochrancu práv nasledovné:**

Počet zamestnancov (bez verejného ochrancu práv)	37
Obsadených miest	94 %
Z toho žien	71 %
Z toho na rodičovskej dovolenke	0,6 %
Zamestnancov v štátnej službe	70 %
Zamestnancov vo výkone práce vo verejnom záujme	30 %
Zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním	80 %
Z toho žien	60 %
Zamestnancov s úplným stredoškolským vzdelaním	17 %
Z toho žien	11 %
Zamestnancov podľa vekovej štruktúry:	
do 35 rokov	60 %
z toho žien	48 %

36–50 rokov	20 %
z toho žien	17 %
50–60 rokov	11 %
z toho žien	3 %
nad 60 rokov	9 %
z toho žien	3 %
Riadiacich zamestnancov	20 %
Z toho žien	14 %

Pri obsadzovaní voľných štátnozamestnaneckých miest aj pracovných miest pri výkone práce vo verejnom záujme dbá Kancelária verejného ochrancu práv nielen na odborné znalosti z požadovaných odborov, ale aj na komunikačné zručnosti, ktoré sú v každodennom styku pracovníkov s podávateľmi podnetov, ale aj širokou verejnosťou neopomenuteľným predpokladom riadneho výkonu zverených úloh. Z dôvodu personálneho podhodnotenia si plynulý výkon všetkých činností vyžaduje kumuláciu funkcií a úloh a súčasne vysoké pracovné nasadenie zamestnancov. Osobitnú pozornosť venuje Kancelária verejného ochrancu práv aj neustálemu vzdelávaniu všetkých zamestnancov v zmysle prehĺbovania ich teoretických znalostí, ale aj praktických poznatkov z rôznych oblastí súvisiacich s ústavou a zákonom ustanovenou pôsobnosťou verejného ochrancu práv, ako aj administratívnym zabezpečením fungovania Kancelárie verejného ochrancu práv.

5.2. Rozpočet a sídlo kancelárie

Rozpočet Kancelárie verejného ochrancu práv bol v roku 2009 v celkovej výške **1 328 610 eur**, z toho bolo určených 16 597 eur na kapitálové výdavky a ostatné na bežné výdavky.

Kancelária verejného ochrancu práv čerpala bežné výdavky v celkovej výške 1 311 981 eur (100 % upraveného rozpočtu), z toho na mzdy, platy, služobné príjmy a ostatné osobné vyrovnania 630 175 eur, na poistné a príspevok do poisťovní 203 660 eur, na tovary a služby 458 889 eur a na bežné transfery 19 257 eur.

Z analýzy čerpania bežných výdavkov naďalej vyplýva **vysoký podiel nájomného za prenájom administratívnych priestorov a služieb s tým súvisiacich na celkových výdavkoch za tovary a služby**, ktorý v roku 2009 predstavoval **viac ako 58 %**. Časť nájomného za posledný štvrtrok Kancelária verejného ochrancu práv uhradila až v roku 2010 (v lehote splatnosti) z dôvodu nedostatku finančných zdrojov v bežných výdavkoch, čo bolo spôsobené najmä povinnosťou znížiť počet zamestnancov o 3 miesta v zmysle uvedeného Uznesenia vlády č. 692 z 30. septembra 2009 a z toho vyplývajúcich nákladov na odchodné a odstupné. Kancelária verejného ochrancu práv naďalej vyvíjala a vyvíja **maximálne úsilie v snahe o získanie administratívnej budovy alebo jej časti vo vlastníctve štátu**.

Bežné transfery boli použité na nemocenské dávky, členské príspevky Kancelárie verejného ochrancu práv v medzinárodných organizáciách a na spomínané odchodné a odstupné vyplývajúce z platných právnych noriem a kolektívnych zmlúv.

Kancelária verejného ochrancu práv čerpala kapitálové výdavky vo výške 16 596 eur (99,99 % upraveného rozpočtu), ktoré boli použité na obstaranie výpočtovej techniky.

5.3. Návrhy opatrení

Napriek plnému uvedomeniu si potreby zostaviť v súčasnej dobe **úsporný štátny rozpočet, je potrebné zvažovať**, či ide o zníženie konkrétnych výdavkov, ktoré neohrozia činnosť kancelárie ústavného činiteľa, alebo ide o plošné zníženie, ktoré výrazne ovplyvní **rozsah činností pri ochrane základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb zaručených Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými dohovormi**.

Kancelária verejného ochrancu práv, napriek maximálnemu úsiliu o získanie administratívnych priestorov vo vlastníctve štátu, stále **sídlí v prenajatých priestoroch**, vynakladá veľkú časť výdavkov na tovary a služby na prenájom (v zníženom rozpočte to bude predstavovať **69 % všetkých výdavkov na tovary a služby**), a preto **má limitované možnosti znižovania rozpočtových výdavkov bez obmedzenia poskytovaných služieb občanom**. Po uhradení všetkých výdavkov, ktoré sú nevyhnutné (nájom, poštovné, preklady podnetov, kancelárske potreby, príspevkov do sociálneho fondu, náklady za stravné lístky, pohonné látky), nezostanú Kancelárii verejného ochrancu práv prakticky žiadne prostriedky. Z tohto dôvodu je nútená zrušiť, resp. obmedziť, svoje regionálne pôsobiská, zahraničné služobné cesty, všetky konferencie, zborníky, informačné bulletinny, školenia, predplatné odbornej literatúry a ďalšie aktivity v prospech občanov, vrátane marginalizovaných skupín obyvateľstva. Stane sa tak v čase, keď vzhľadom na znižovanie počtu zamestnaneckých miest orgánov verejnej správy v pôsobnosti verejného ochrancu práv je možné očakávať **nárast podnetov fyzických osôb a právnických osôb osobitne vo vzťahu k porušovaniu článku 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj plnenie osobitných úloh pri ochrane práv detí**.

Opakovane preto verejný ochranca práv požaduje **pridelenie vhodného a ekonomicky efektívneho umiestnenia sídla verejného ochrancu práv v priestoroch vo vlastníctve štátu, ktoré zabezpečí dôstojnú reprezentáciu orgánov ochrany ústavných práv a najmä ich dostupnosť, vrátane bezbariérovosti, všetkým jednotlivcom**. Do pozornosti opätovne verejný ochranca práv dáva poslancom Národnej rady Slovenskej republiky **Uznesenie č. 135 Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien z 30. apríla 2008**, ktorým gesčný výbor verejného ochrancu práv **súhlasil aj s posilnením nezávislosti inštitútu verejného ochrancu práv financovaním Kancelárie verejného ochrancu práv prostredníctvom samostatnej kapitoly štátneho rozpočtu**.

**Zámery novelizácie právnej úpravy činnosti verejného ochrancu práv
v oblasti ochrany práv dieťaťa**

Na základe skúseností pri uplatňovaní ochrany práv a slobôd, osobitne práv a slobôd dieťaťa, za účelom čo najširšej ochrany práv dieťaťa a mládeže sa navrhuje **rozšírenie pôsobnosti tak, aby verejný ochranca práv chránil všetky práva a slobody**, nielen základné. V tomto prípade je nevyhnutná novela Ústavy Slovenskej republiky (v čl. 151a odsek 1 sa po slove „chráni“ vypúšťa slovo „základné“, súčasne aj zmena zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov). Zároveň sa navrhuje **doplniť rozsah a spôsob**, ktorým sa verejný ochranca práv podieľa na ochrane práv a slobôd detí, príp. mladých ľudí, so zreteľom na záväzky Slovenskej republiky v rámci Dohovoru OSN o právach dieťaťa a iných medzinárodných nástrojov ochrany práv dieťaťa a jednotného uplatňovania práv detí. Cieľom je vymedzenie poskytovania právnej pomoci deťom a vykonávania nezávislého zisťovania týkajúceho sa ochrany práv dieťaťa.

Vo vzťahu k ochrane práv detí sa navrhuje **vymedzenie pôsobnosti verejného ochrancu na širší okruh subjektov**, a to aj na fyzické a právnické osoby, ktoré pôsobia v oblasti verejnej správy, ale aj na prípady, v ktorých inak zasahujú do práv detí, aj keď nejde o výkon verejnej správy. Cieľom je, aby sa pôsobnosť verejného ochrancu práv pri ochrane práv dieťaťa vzťahovala na všetky školské, výchovné, zdravotnícke, príp. aj iné zariadenie pre deti, t. j. aj súkromné, a to aj v prípadoch, v ktorých nejde o výkon verejnej správy.

Do zákona o verejnom ochrancovi práv sa navrhuje doplniť **osobitné ustanovenia právnej ochrany detí**. Výslovne ustanoviť, že na verejného ochrancu práv sa môže s podnetom obrátiť aj dieťa, spolu s definíciou dieťaťa na účely zákona o verejnom ochrancovi práv, pričom zámerom je pamätať aj na ochranu práv mladých dospelých (napr. dospelých stredoškolákov, mladých dospelých, ktorých ústavná starostlivosť trvá aj po dosiahnutí 18-teho roku veku). Pri právnej úprave zastúpenia dieťaťa zákonným zástupcom pamätať na jeho rozumovú a vôľovú vyspelosť a na prípady, kedy zastúpenie nie je potrebné, resp. nie je žiaduce. Tak, aby dieťa malo právo požiadať o pomoc pri ochrane svojich práv aj bez vedomia rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa, pri zachovaní práv a povinností rodičov vyplývajúcich z rodičovských práv a povinností a práva osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa.

Navrhuje sa **osobitný postup pri vybavovaní podnetu dieťaťa** vzhľadom k rozumovej a vôľovej vyspelosti dieťaťa. Osobitný spôsob vybavenia podnetu (napr. oznámenie, vysvetlenie) je žiaduci najmä pri podnetoch podaných menšími deťmi, ktorým je potrebné primeraným spôsobom poskytnúť základné právne poradenstvo, resp. usmernenie.

Navrhuje sa ustanoviť ako spôsob vybavenia podnetu dieťaťa aj **postúpenie inému orgánu, ktorý je na jeho vybavenie príslušný** (napr. úradom práce, sociálnych vecí a rodiny, Štátnej školskej inšpekcie, Úradu na ochranu osobných údajov; v súčasnosti je možné podnet postúpiť len prokuratúre). Zároveň však danému orgánu ustanoviť povinnosť v určitej lehote oznámiť prijatie a následne vybavenie veci verejnému ochrancovi práv, ktorý v prípade nespokojnosti s vybavením veci príslušným orgánom má možnosť obrátiť sa na nadriadený orgán, vrátane vlády Slovenskej republiky a Národnej rady Slovenskej republiky, príp. ňou poverenému orgánu. Do tohto systému prijímania opatrení je žiaduce zaradiť aj Výbor ministrov pre deti.

Fakultatívne by mal mať verejný ochranca práv možnosť podľa závažnosti veci a okolností prípadu **vec vybaviť dožiadanim na príslušný orgán** (najmä úradu práce, sociálnych vecí a rodiny), ktorý je povinný postupovať v zmysle lehôt ustanovených zákonom o verejnom ochrancovi práv orgánom verejnej správy pre plnenie povinností zákonom daných vo vzťahu k verejnému ochrancovi práv.

Navrhuje sa tiež ustanoviť, aby odmietnutie spolupráce úradníka orgánu verejnej správy zakladalo **disciplinárny priestupok**.

Navrhuje sa ustanoviť oprávnenie verejného ochrancu práv **zúčastňovať sa konaní orgánov verejnej správy** vo veciach súvisiacich s ochranou práv dieťaťa, vrátane **neverejných** konaní.

Verejnému ochrancovi práv by mala byť daná možnosť **spolupracovať pri ochrane práv dieťaťa okrem orgánov verejnej správy aj s inými subjektmi, ak je to nevyhnutné na riadne vybavenie podnetu**. Orgány verejnej správy, ale aj orgány záujmovej samosprávy a iné verejnoprávne inštitúcie by mali mať ustanovenú povinnosť na požiadanie v určenej lehote poskytnúť verejnému ochrancovi práv informácie o dodržiavaní práv dieťaťa (uvedená povinnosť by sa vzťahovala aj na orgány verejnej správy, na ktoré sa pôsobnosť verejného ochrancu práv nevzťahuje). O poskytnutie informácií o dodržiavaní práv dieťaťa by verejný ochranca práv mal mať možnosť požiadať aj mimovládne organizácie, ktoré pôsobia v oblasti ľudských práv.

Vo vzťahu k požadovaným **mediačným alebo mimosúdnyim zmierovacím konaniam** v záujme ochrany práv dieťaťa je potrebné sa vysporiadať s obmedzeniami štátnych zamestnancov, ktorí vykonávajú štátne záležitosti v Kancelárii verejného ochrancu práv.

Navrhuje sa ustanoviť, že súčasťou **správy o činnosti verejného ochrancu práv** predkladanej Národnej rade Slovenskej republiky je správa o poznatkoch o dodržiavaní práv dieťaťa orgánmi verejnej správy a o súvisiacich otázkach týkajúcich sa detí. Ďalej navrhujeme ustanoviť právo verejného ochrancu práv v prípadoch zistení závažného (in cases of severe or extreme violations) porušovania práv detí predkladať aj **mimoriadne správy Národnej rade Slovenskej republiky**.

Verejný ochranca práv je pripravený poskytnúť pomoc i na ďalšej **analýze legislatívnych nedostatkov pri ochrane práv dieťaťa**, na ktorú budú naďalej i intenzívnejšie upozorňovať príslušné rezorty, vládu, výbory a plénum Národnej rady Slovenskej republiky. Doplniť sa navrhuje právo predkladať upozornenia na legislatívne nedostatky, návrhy zásad zmien právnej úpravy a iných opatrení potrebných na uspokojenie práv a záujmov detí a mladých ľudí Výboru ministrov pre deti. Pre všetky uvedené subjekty sa navrhuje ustanoviť povinnosť informovať verejného ochrancu práv o prijatí jeho návrhov, v prípade neprijatia oznámiť dôvody daného postupu.

Potrebné je vymedziť podiel verejného ochrancu práv na **monitorovaní dodržiavania práv detí** s následnou analýzou ohrození a nadväzujúcimi preventívnymi opatreniami, a to aj v nadväznosti na nové nebezpečenstvá, ktoré prináša spoločenský vývoj, a to vo vzťahu k súčasnej právnej úprave monitorovania práv dieťaťa inými inštitúciami (Slovenské národné stredisko pre ľudské práva).

Vo vzťahu k Výboru ministrov pre deti sa navrhuje ustanoviť oprávnenia a povinnosti verejného ochrancu práv navrhovať opatrenia na zabezpečenie harmonizácie vnútroštátnych predpisov a postupov s Dohovorom o právach dieťaťa s cieľom ich efektívnej aplikácie, na zvýšenie celospoločenského záujmu o deti, ďalej vyjadrovať sa k primeranosti národných politík a právnych predpisov týkajúcich sa detí, navrhovať opatrenia na **zvyšovanie úrovne vzdelávania detí, právneho vedomia** detí a mládeže i verejnosti, zjednodušenie prístupu detí k informáciám zrozumiteľnou formou, osobitne informovanosť detí a mládeže o ich právach aj povinnostiach osobitne zaručených Dohovorom o právach dieťaťa, ako aj pri **ochrane práv detí a mládeže v médiách v oblasti komunikácie** (internet, mobilná komunikácia a pod.) a hrozbami, ktoré so sebou môžu pre deti a mládež prinášať.

Verejný ochranca práv podporuje implementáciu Dohovoru o právach dieťaťa v Slovenskej republike, jeho opčných protokolov a ďalších významných medzinárodných nástrojov ochrany práv dieťaťa, vrátane ratifikácie Európskeho dohovoru o výkone práv detí, Dohovoru o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a zneužívaním v nadväznosti na zabezpečenie ochrany pred chudobou. Sleduje medzinárodný vývoj

týkajúci sa výkladu Dohovoru o právach dieťaťa a jeho aplikácie. Ustanoviť sa navrhuje aj **participácia verejného ochrancu práv pri spracovávaní správy pre Výbor OSN pre práva dieťaťa.**

Nevyhnutné je **rozšírenie kolektívu odborníkov Kancelárie verejného ochrancu práv za účelom ďalšieho prijímania sťažností detí a mládeže.** Zámerom je prijímanie podnetov detí a mládeže špeciálne vyškolenými zamestnancami a v osobitne upravenej miestnosti („children friendly“), zabezpečiť geografickú a fyzickú dostupnosť detí k orgánu ochrany ich práv, v tejto súvislosti je možné vytvorenie siete regionálnych pracovísk pre deti (v spolupráci s územnou samosprávou alt. školami a inými zariadeniami pre deti; bezplatne s dochádzaním z centrály v Bratislave z dôvodu nevyhnutnej koordinácie).

Na zaručenie komplexnej nezávislosti verejného ochrancu práv ako orgánu na ochranu práv dieťaťa je potrebné opätovné **zriadenie samostatnej rozpočtovej kapitoly Kancelárie verejného ochrancu práv.** Alokáciu zdrojov na realizáciu úloh na ochranu práv dieťaťa sa následne zabezpečiť rozpočtovaním prostredníctvom samostatného rozpočtového programu.

Verejný ochranca práv je pripravený **verejne zastupovať práva a záujmy detí v širšom kontexte, šíriť informácie, podávať stanoviská, vypracúvať a uverejňovať správy a odporúčania a iniciatívne navrhovať** iné vhodné opatrenia v otázkach súvisiacich s ochranou práv dieťaťa, stať sa „hovorcom detí a mládeže“ ich „silnejším“ hlasom vo vzťahu k najvyšším predstaviteľom štátu, ktorí ho nemôžu prepočuť. Nevyhnutná je súčinnosť pri prijímaní opatrení týkajúcich sa práv detí a mládeže zo strany vlády a Národnej rady Slovenskej republiky, ako aj Výboru ministrov pre deti.

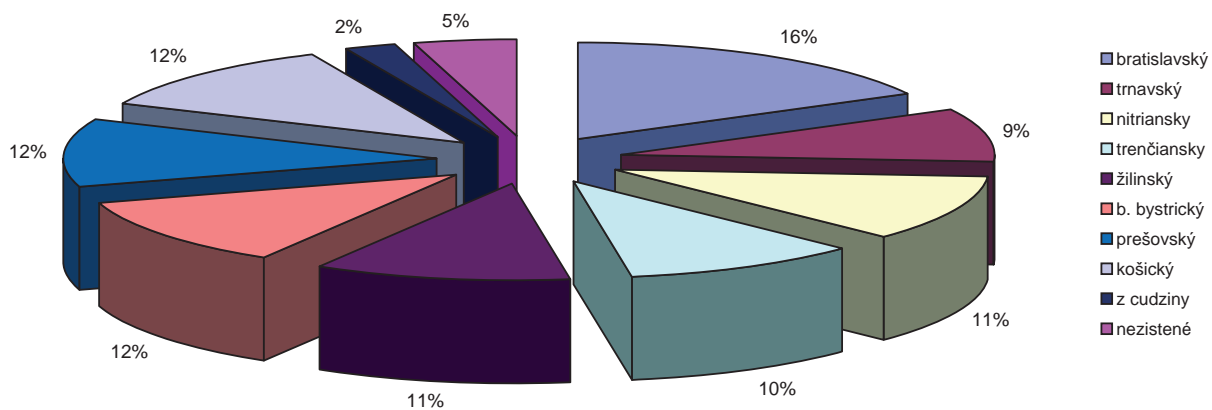
Reálne uplatnenie navrhovaných zmien a doplnení právnej úpravy, ich úspešnosť a ďalší rozvoj je do značnej miery ovplyvnené **potrebou zvýšenia personálneho a finančného potenciálu Kancelárie verejného ochrancu práv.**

Viacere vyššie uvedené zámery vyžadujú okrem **novelizácie zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov aj novelizáciu ďalších právnych noriem.**

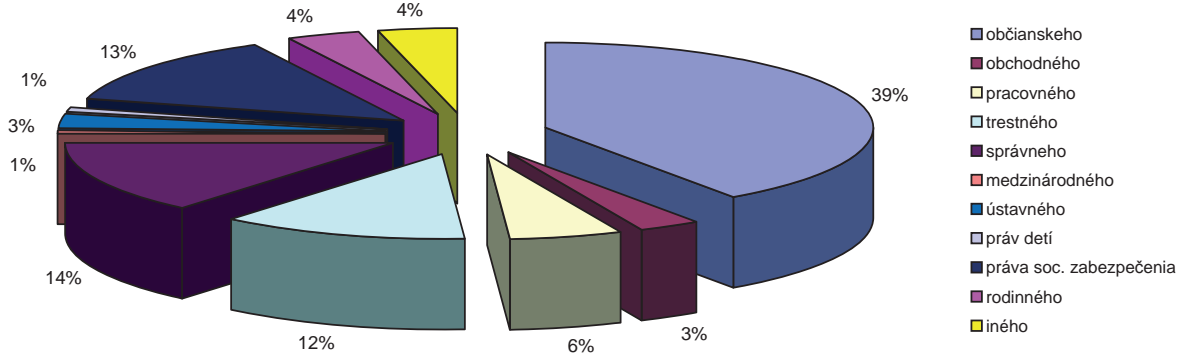

Štatistické údaje

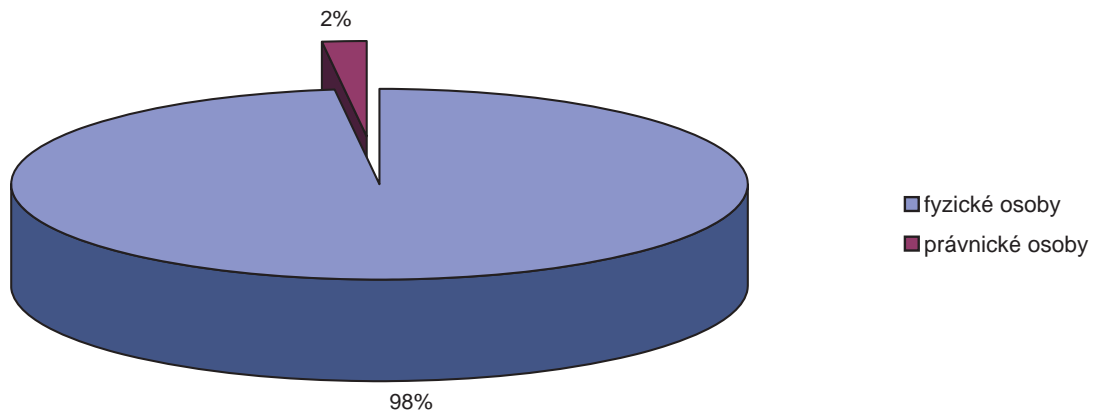
Podnety zo samosprávnych krajov

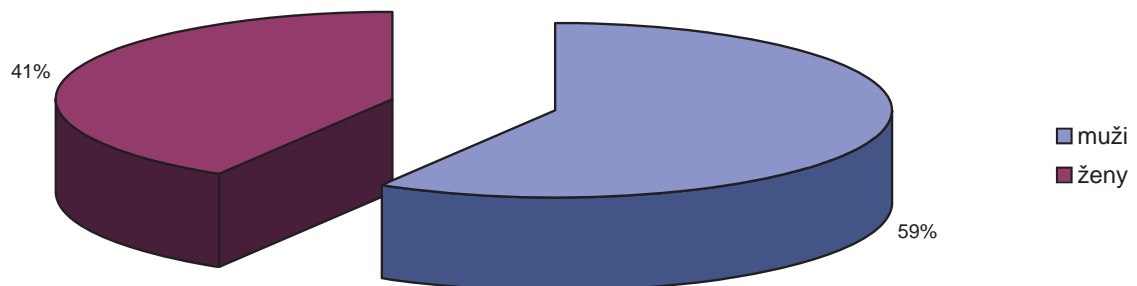
Podnety z oblasti práva

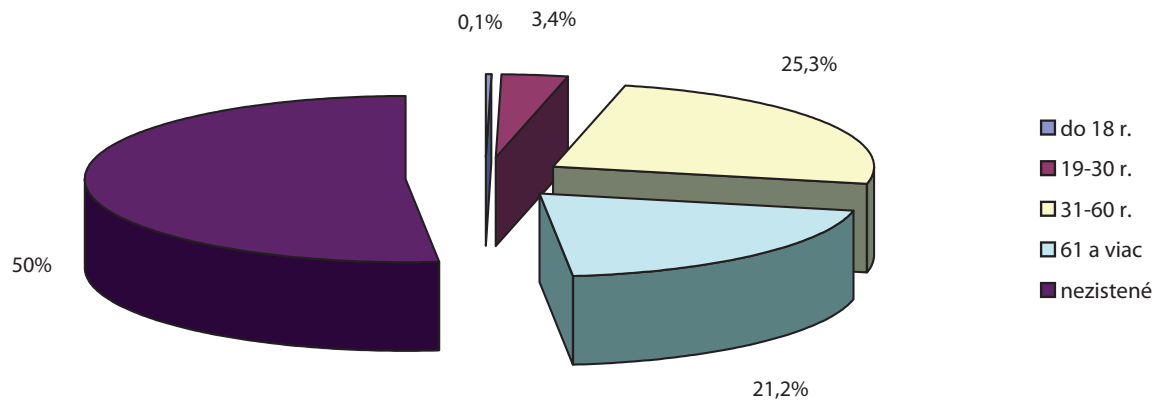
Podávatelia podnetov

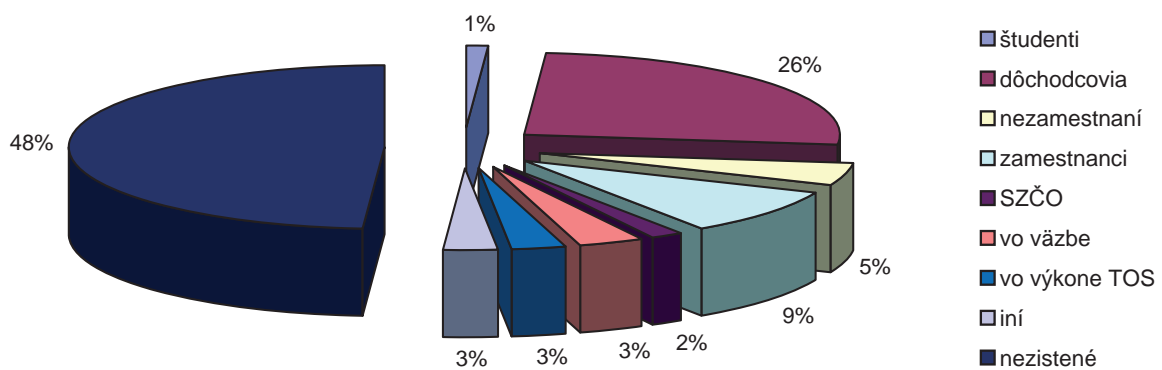
Podávatelia podnetov podľa pohlavia

Podávateľia podnetov podľa veku

Sociálne postavenie podávateľov podnetov

AKO KONTAKTOVAŤ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

OSOBNĚ

Kancelária verejného ochrancu práv
Nevädzová 5
Bratislava-Ružinov
každý pracovný deň 8.00 hod.–16.00 hod.

POŠTOU

Kancelária verejného ochrancu práv
P. O. Box 1
820 04 Bratislava 24

TELEFONICKY

02/48 28 74 01
02/43 63 49 06

FAXOM

02/48 28 72 03

E-MAILOM

sekretariat@vop.gov.sk

WEB

www.vop.gov.sk
www.detskyombudsman.sk

